

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਦਸਮੇਸ਼-ਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ

ਗੁਰੂ-ਗ੍ਰੰਥ

ਗੁਰੂ-ਪੰਥ

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖੋਸਾ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library has been created with the approval and personal blessings of Sri Satguru Uday Singh Ji. You can easily access the wealth of teaching, learning and research materials on Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library online, which until now have only been available to a handful of scholars and researchers.

This new Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library allows school children, students, researchers and armchair scholars anywhere in the world at any time to study and learn from the original documents.

As well as opening access to our historical pieces of world heritage, digitisation ensures the long-term protection and conservation of these fragile treasures. This is a significant milestone in the development of the Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library, but it is just a first step on a long road.

In order to continue conserving, digitising and publishing our numerous literature online, we are asking for your support and involvement.

Please join with us in this remarkable transformation of the Library. You can share your books, magazines, pamphlets, photos, music, videos etc. This will ensure they are preserved for generations to come. Each item will be fully acknowledged.

Digitising our treasures is an ambitious undertaking. Every page, every object, must be photographed individually and with great care. The whole photographic process including lighting, colour temperature, and environmental controls must all be precisely regulated. Post processing is also done with meticulous care including orientation, de-skewing, sizing and finally quality control to ensure the documents reflect the true state of the originals.

To continue this work, we need your help

Your generous contribution and help will ensure that an ever-growing number of the Library's collections are conserved and digitised, and are made available to students, scholars, and readers the world over. The Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library collection is growing day by day and some rare and priceless books/magazines/manuscripts and other items have already been digitised.

We would like to thank all the contributors who have kindly provided items from their collections. This is appreciated by us now and many readers in the future.

Contact Details

For further information about the process or your contribution - please contact

Email: NamdhariElibrary@gmail.com

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਦਸਮੇਸ਼-ਫ਼ਿਤ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ • ਦੇਗ-ਡੇਗ • ਰਾਜ-ਜੋਗ • ਭਗਤੀ-ਬਕਤੀ • ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ • ਨਿਬਾਨ-ਵਿਧਾਨ
 ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਦਸਮੇਸ਼-ਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ

ਗੁਰੂ-ਗ੍ਰੰਥ

ਗੁਰੂ-ਗ੍ਰੰਥ

ਦੇਸ਼-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ • ਕਾਲ-ਅਕਾਲ • ਸਾਰਾਮਾ-ਪ੍ਰਮਾਣਮਾ • ਸਰਗੁਣ-ਨਿਰਗੁਣ • ਦੇਵ-ਅਨੇਕ

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖੋਸਾ

Shri Dasam Granth Saahib (Dasmesh Krit Pramaniktaa)
By : Amarjit Singh Khosa

© ਲੇਖਕ

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 2003

ਕੀਮਤ : ਡਾਲਰ : 120 ਰੁਪਏ
ਬਿਦੇਸ਼ : \$ 8
: £ 6

ਸਰਬਰਕ : ਬਲਦੀਪ ਕੌਰ (ਕੈਨੇਡਾ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : A.S. Khosa
11716 - 84 A Ave
Delta, B.C.
Canada V4C 2S8
(604) 596-7446
E-mail : akhosa@dccnet.com

ਮਿਲਟ ਦਾ ਪਤਾ : **ਭਾਗਤਰਸਿੰਘ ਜੀਵਨਸਿੰਘ**
ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਇੰਡੀਆ)
ਫੋਨ : (0183) 2542348, 2547874
ਫੈਕਸ : (0183) 2557973
E-Mail : csjs@ja.vsnl.net.in
Visit our Website : www.csjs.com

(Printed in India)

ਪ੍ਰਿੰਟਰ : ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼,
312, ਈਸਟ ਮੋਹਨ ਨਗਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
ਫੋਨ : 2705003, 5095774

ਸਮਰਪਣ

ਅਸਰ-ਦਲ ਸਾਹਿਬੇ ਜੁਝਟਹਾਰੀ 'ਕਾਲਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ' ਨੂੰ!

ਤਤਕਰਾ

ਆਮੁਖ	9
Foreword	12
ਦੇ ਵਿਚਾਰ	12
ਦੇ ਸ਼ਬਦ	13
ਕ੍ਰਮਿਕਾ	15
ਲੇਖਕ ਬੰਨੇ	22
ਚਿੰਠੀਆਂ	24 ਤੋਂ 35
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤਿਕ ਵਿਕਸਿਤਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕਸਾਰਤਾ	37
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚੋਂ ਸੋਜ, ਕੰਡ, ਭੋਗ, ਰਸ, ਚਲਿਤ, ਮ੍ਰਿਗ-ਤ੍ਰਿਯਨਾ, ਰਾਬਟਾ, ਫਲਟਾ	45
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿਚ ਸੋਜ, ਕੰਡ, ਭੋਗ, ਰਸ, ਰਾਬਟਾ, ਫਲਟਾ	50
ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਯੋਗੀਆਂ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ ਆਖਸੀ ਸੰਬੰਧ	52
ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ ਰਚਨਕਾਲ ਅਤੇ ਸਥਾਨ	55
ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਅਧਿਆਏ ਵਿਕਸਾਰਤਾ	58
ਉਪਮਾਨ/ ਉਪਮੇਰ ਵਿਕਸਾਰਤਾ	66
ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚੋਂ ਗੁੱਝ ਰਸਬੀਰਾਂ	73
ਥਾਰ ਦੁਰਗਾ ਥੀ ਵਿਚੋਂ ਗੁੱਝ ਰਸਬੀਰਾਂ	76
ਚੋਬੀਸ ਅਵਤਾਰ ਵਿਚੋਂ ਗੁੱਝ ਰਸਬੀਰਾਂ	79
ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚੋਂ ਗੁੱਝ ਰਸਬੀਰਾਂ	83
ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਥਯਾਨ ਵਿਚੋਂ ਗੁੱਝ ਰਸਬੀਰਾਂ	83
ਹਿਰਾਯਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁੱਝ ਰਸਬੀਰਾਂ	85
ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਰਨਣ ਵਿਕਸਾਰਤਾ	89
ਸ੍ਰੀ ਚਲਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼	92
ਸ੍ਰੀ ਅਸਲੀਲਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼	97
ਖੇਡ, ਜੁਦਾ, ਮਨ-ਮੋਥ	101

ਭੀਚਰ ਨਗਰੀ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ	106
ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਬਨਾਮ ਰਤਕਰਾ ਵਿਦਵਾਨ	111
ਅਕਾਰ-ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ, ਅਕਾਲ-ਪੂਜਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਵਿਚਾਰ	117
ਖੜਗ ਰਮਾਸ਼ਾ	122
ਕਲਗੀਧਰ ਸਮੇਧ	124
ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ੀ	130
ਕਿੱਸਾ ਰੂਪ ਕੌਰ ਦਾ	149
ਹੰਸ ਬੇਗ / ਰੁਟ-ਗ੍ਰਾਹਕਾਂ ਲਈ ਸਿਰਫ ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਯਾਨ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਬੰਨਗੀਆਂ	166
ਹਥਾਲੇ	181

ਸਾਰਣੀ

ਅਕਾਲ ਬ੍ਰਿਸਤਾਤਿ-ਅ.ਉ.	ਭੀਚਰ ਨਾਟਕ-ਬ.ਨਾ.
ਕਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧ-ਗਿ.ਪ੍ਰ.	ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ-ਚੰ.ਚ.
ਰਾਮਾ ਅਵਤਾਰ-ਰਾ.ਅ.	ਫ਼ਿਬਨਾ ਅਵਤਾਰ-ਫ਼ਿ.
ਚੋਬੀਸ ਅਵਤਾਰ-ਚੋ.ਅ.	ਦ੍ਰਿਪ ਅਵਤਾਰ-ਦ੍ਰਿ.ਅ.
ਰੂਪ ਅਵਤਾਰ-ਰੂ.ਅ.	ਨਿਹਲਲੰਕੀ ਅਵਤਾਰ-ਨਿ.ਅ.
ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਯਾਨ-ਚ.	ਸਸਤ੍ਰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ-ਸ.ਨਾ.ਮਾ.
ਅਸਫੰਟਕ ਕਵਿੱਤ-ਅਸਫੇ.	ਕਲਗੀ ਅਵਤਾਰ-ਕਲਗੀ

ਆਮੁਖ

“ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਮਸਕੀਨ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ” ਦੈਵੀ-ਗੁਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਰਧਾ ਸਿਰਮੋਰ ਹੈ। ਧਰਮ ਬਰਧਾ-ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਖੜਾ ਹੈ।

“ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਦੇਵਾ।”

ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਦੇਵ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵਨਾ ਹੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਰੂਪਾਂਤਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਖੜੀ ਹੈ। ਨਗਾਰਾਭ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਇਕਸਾਰ ਸਰਵਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੀ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬਿਨਾ ਭਾਉ ਨਹੀ ਉਪਜੈ ਭਾਵ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨਹੀ ਹੋਇ ਰੇਗੀ॥

ਕੁ. ਕ੍ਰ. ਸਾਹਿਬ

ਭਾਵਨਾ ਬਿਹੀਨ ਦੀਨ ਕੀਸੇ ਕੀ ਭਰਤ ਹੈ॥

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ

ਧਰਮ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਡਵ ਤੇ ਦੈਵੀ-ਭਕਤੀਆਂ, ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਭੋਨੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਭੋਰਨੀ ਦਾ ਦੁੱਧ ਕੇਵਲ ਸੋਨੇ ਦੇ ਬਰਤਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੀ ਮਿਠਾਸ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਆਨੰਦ, ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਬਰਤਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਠੋਸ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਚਮਕੀ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਪੂਰਨ ਰੋਂਹ ਤੇ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਰੋਂਹ ਦੇਣਾ ਕਤਲ ਕੁੱਲ ਅਪਰਾਧ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਾਤਿਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਮਹਾਂ ਕਾਤਿਲ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਰੋਂਹ ਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਤਿਲ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਕੋਈ ਕਾਤਿਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸੁਭਵਾਨ ਬ੍ਰਹਮਨਿਸ਼ਠ, ਬਰਧਾ ਭਰਪੂਰ ਹਿਰਦੇ ਅਤੇ ਧਰਮ-ਕਲਾ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤਕ ਰੂਪ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹਰ ਵਕਤ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਕੋਰਾ ਹਿਰਦਾ ਨੌਸ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਸ਼ੀਥੇ ਨੂੰ ਰੋਂਹ ਨਾ ਸਕੇ। ਭਾਵਨਾ ਅਤੀ ਕੌਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ-ਬਿਹੀਨ ਅਤੀ ਕਠੋਰ। ਫੁੱਲ ਕੌਮਲ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਕੱਤੇ ਸਖ਼ਤ ਤੇ ਚੁੱਭਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਹ ਕੰਠੇ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬਗੀਚੇ ਨੂੰ ਰੋਂਹਨ ਤੇ ਚੀਕਨ ਵਿਚ ਅਗਰਸਰ ਹਨ। ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਹੀ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਤਰਕ ਦਾ ਬੇ-ਬੁਨਿਆਦ ਜਾਲ ਤਟਿਆ ਹੈ।

ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਬਾਰਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਕਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਤੇ ਕਾਮ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬੇਬੱਧ ਜੀਵਨ ਦੀ ਚੱਲ ਰਹੀ

ਹੈ ਵਿੱਚ ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਮੁਬਕਲ ਖਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਨਮ ਤੇ ਹੋਇਆ ਹੀ ਕਾਮ ਤੋਂ ਹੈ। ਦੋ ਹੀ ਪ੍ਰਕਲ ਰਸ ਹਨ— 1. ਨਾਮ ਰਸ 2. ਕਾਮ ਰਸ। ਨਾਮ ਦਾ ਜਪ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਰਾਮ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਔਰ ਕਾਮ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਉੱਪਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਧਰਮ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੇਖਣੀ ਅਤੇ ਕਾਵਿ-ਕਲਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਭੀ ਜਾਣੂ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਅਹੰਕਾਰ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਮਾਰੂ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕੇ। ਬਹੁਤਾਤ ਵਿਚ ਕੱਢੇ ਕੱਢੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ, ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਅਤੇ ਕਥਾ-ਵਾਚਕ ਕਾਮ ਬਾਰੇ ਖਾਮੋਸ਼ ਨੇ। ਔਰ ਕਾਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਸਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਬੈਰਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮਰਥ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬਹੁਤੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਕਾਮ ਦੇ ਉਸਾਰੂ ਤੇ ਮਾਰੂ ਅੰਜਾਮ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੈ। ਜਨਮ ਕਾਮ ਤੋਂ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਕਾਮ ਨੂੰ ਕੱਢਣਾ ਠੋਰ-ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਹੈ, ਔਰ ਇਸ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਕਰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸੁੰਦਰ ਬੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਕਰੂਪ ਤੇ ਕਠੋਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੀਜ ਦੀ ਕਰੂਪਤਾ ਤੇ ਕਠੋਰਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦਲ ਮਲ ਦੇਦੀਏ ਤਾਂ ਸੁੰਦਰ ਬੁੱਲਾਂ ਤੇ ਕੋਮਲਤਾ ਤੋਂ ਵਾਢੇ ਰਹਿ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਭਾਵੇਂ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ ਮੋਹ ਤੇ ਅਹੰਕਾਰ ਕਠੋਰ ਬੀਜ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਮਹਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਭਗਵਾਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵੇ ਵਿਖੇ ਤੇ ਰਿਝੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਰਾਹੀਂ ਬਹੁਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਵੱਲੀ ਵਿਚ ਪਾਈ ਹੈ। ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਭਰਪੂਰ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਜੋ ਸਾਰੇ ਬੀਜਾਂ ਵਾ ਮੂਲ-ਬੀਜ ਸੀ ਉਸ ਸਬੰਧੀ ਖਾਮੋਸ਼ ਰਹੇ ਯਾ ਮੱਧਮ ਆਥਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੋਲੇ। ਉਹ ਮੂਲ-ਬੀਜ ਕਾਮ ਸੀ। ਰਿਝੀ ਵਾਡਸਾਇਨ ਨੇ ਕੋਈ ਰਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲੇ ਕਾਮ ਦੇ ਵਿਭੇ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਅਹੰਕਾਰ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤੱਥ ਮਨੁੱਖ ਬਰੇਆਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਾਮ-ਕ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂ ਹੀ ਬਰੇਆਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜਦੇ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਤ ਪੜਦੇ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਪੜਦੇ ਵਿਚ ਹੋ ਗਏ, ਇਸ ਲਈ ਵਿਚਾਰ-ਵਿਟਾਂਦਰੇ ਨੂੰ ਅਬਲੀਲ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਕ੍ਰਿਤ ਪੜਦੇ ਵਿਚ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖ ਮਨੁੱਖ ਹੈ—ਪਸ਼ੂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਪੜਦੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਗੁੰਮਰਾਹ ਹੋ ਗਈ। ਔਜ ਸਿਰਨਾ ਅਬਲੀਲ ਸਾਹਿਤ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਵੱਲੀ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਾਮ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨੇ ਘਰ-ਘਰ, ਪਰਿਵਾਰ ਤੋੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਤੇ ਕਨਕਾ ਹੋਣਾ ਕਾਬਲੇ-ਕਬੂਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਾਮ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਬਲਾਤਕਾਰੀ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਗਨਕਾ ਨਾ ਬਣਾਏ, ਇਸ ਵਿਚ ਧੰਨ ਕੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਲੇਖਣੀ ਨੇ ਅਤੁੱਟ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਇਸਤੀ ਕਿਥੋਂ ਤੇ ਕਿਉਂ ਯਨਕਾ ਬਣਦੀ ਹੈ? ਔਰ ਪੁਰਖ ਵਿਭਚਾਰੀ ਤੇ ਬਲਾਤਕਾਰੀ
 ਕਿਉਂ ਤੇ ਕਿਥੋਂ ਬਣਦੇ ਹਨ? ਇਸ ਦੀ ਬਾਗੀਕੀ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਵੀਚਾਰ ਦਸਮ-
 ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਪਰ ਉਲਟੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਿੰਤੂ-ਪੁੰਤੂ
 ਕੀਤੇ ਹਨ। ਥਾਮ ਇਕ ਐਸਾ ਥੀਜ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਉਤੰਕ ਦੇਕ ਥਾਮ ਹਸ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਂਦਾ
 ਹੈ ਔਰ ਰਾਮ-ਰਸਕ ਦਾ ਕਾਮ ਨਿਵਾਣ ਵੱਲ ਚੱਲ ਕੇ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਸੁਖੀਨ ਧਾਰਮਿਕ
 ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖੋਸਾ ਨੇ ਕਲਮ ਰਾਹੀਂ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ
 ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਮੁਨੱਚਰ ਆਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਉਮੀਦ ਹੈ ਪਾਠਕ-ਜਨ ਫ਼ਰਪੁਰ
 ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨਗੇ। ਸਤਿਕਾਰ ਜੀ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇ।

ਕਿ. ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਮਸਕੀਨ
 ਸੀਸ ਗਰਾਂ, ਅਲਵਰ, ਰਾਜਸਥਾਨ।

Foreword

Your book looks at Dasam Granth verses with a different view. You put in hard work in producing this book which will be obvious to any reader. Dasam Granth seems to be great literature that can be viewed with different colours of different glasses by different scholars. I hope that our leaders will collectively guide the community about this great collection soon.

Harbans Lal, PhD., D. Litt (hons)
6415 Amicable Drive, Arlington,
TX 76016, USA

ਦੋ ਵਿਚਾਰ

"ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ" ਵਿਚ ਰੁਹਾਣੀ ਮੂਲ-ਭਾਵਨਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਡਾ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ
ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਰੀਲੀਜੀਅਸ ਸਟੱਡੀਜ਼
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ।

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਬਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਸਪਰ ਚੋਰ-ਚਿਰੋਧ ਪਿਛੇ ਹੋਰਨਾਂ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਬਲਵਾਨ ਕਾਰਨ ਹਉਮੈ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰੂਪ, ਧਨ, ਦੌਲਤ, ਸਰੀਰਕ ਬਲ ਆਦਿ ਦੀ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਦਿਆਵਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਹਉਮੈ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਰੋਕਦੀ ਹੀ ਹੈ ਸਗੋਂ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਅਹਿੰਸਾਸ ਵੀ ਡਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਵਿਅਕਤੀ ਇਹ ਮਨਵਾਉਣ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕਥਨ ਹੀ ਅੰਤਮ ਸੱਚ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਦਿਆਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਲਿਖਿਆਂ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮਨਾਰ ਥੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਬੜਾ ਸਟੀਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ

ਹਰਦਾ ਬਾਜਾ ਤੇ ਸਿਕਦਾਰਾ ਭੇਨ੍ਹਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਾਉ॥

ਫਾਹੀ ਲਗੀ ਜਾਤਿ ਰਚਾਇਨਿ ਅਕੀ ਨਾਰੀ ਬਾਉ॥

(ਪੰਨਾ ੧੨੮੮)

ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਲਿਖਿਆਂ ਦੇ ਹੋਥ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਹੀ ਭੀ ਵਿਚ ਕੋਲ ਭਰਨ ਦੇ ਅਭਿਆਸੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਮਜ਼ੇ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਖੋਜ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਖਲ ਭਾ ਬਹੁਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਲਫਜ਼ੀ ਅਰਥਾਂ (literal meanings) ਤੇ ਹੀ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਲਫਜ਼ੀ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਲਖਣਾ ਅਤੇ ਵਿਅੰਜਨਾਤਮਕ ਅਰਥਾਂ ਵੱਲ ਵੱਧਣ ਵਾ ਯਤਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਹੀ ਜੇਕਰ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਭਚਨਾ ਹਿੰਦੂ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਵਖਰੇਵਾਂ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਰੰਭ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਣ ਲਈ ਖੜਗ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤਚਰਮ ਵਿਚ ਰਚੇ ਗਏ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਹਿੰਦੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਸਰਸਵਤੀ ਵੰਦਨਾ ਅਤੇ ਕਟੋਬ ਵੰਦਨਾ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਨੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਪਰੰਪਰਾ ਤੌਰਨ ਦਾ ਹੋਸਲਾ ਥੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੋਰ ਅਵਤਾਰ ਕਥਾਵਾਂ ਜਾਂ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤਰਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਭੇਦ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕੰਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਖ ਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਨਿਬੰਧਨ ਰੂਪ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਵਿਦਵਾਨ ਬਹੁਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਜੋਂ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਭਾਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰਚਨਾ ਆਵੇ ਤੇ ਉਸਦੀ ਚੀਰ-ਫਾੜ ਕਰਕੇ ਉਸਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਗੀਤ ਬੋਲੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੀ ਕੋਡ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਉਸਾਰੂ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ। ਰਿਗਵੇਦ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਸਾਧਾਰਨ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਪਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਅਦਵੈਤ ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਡਲਸਤਾ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖੋਸਾ ਨੇ ਵੀ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਥਾਰਾਂ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿਚ ਮਿਲਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਖ਼ਲਾਅਯੋਗ ਉਦਮ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਹਾਨ ਮੂਲ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਅਤੇ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਰਤ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਦੀ ਨਾ ਤਾਂ ਫੀਦੀ ਗੱਲ ਬਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਮਹਾਨ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਮਹਾਨ ਸਾਹਿਤਕ ਕਿਰਤ ਦਾ ਠੰਡੇ ਮਨ ਨਾਲ ਡੂੰਘਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਦੀ ਨੌਜਵਾਨੀ ਅਜੇ ਵੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਹਠਥਾਇਤਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਰੁਚਿਤ ਹੋ ਸਕਣ।

ਜੋਧ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਭੂਮਿਕਾ

ਦੁਨੀਆਂ ਅੰਦਰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਖੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਤੇ ਅਸਲੀ ਕਾਰਨ ਅਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਬੇਅੰਤ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੈ, ਸਭ ਭੁੱਭ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਬੇਅੰਤ ਦਾ ਅੰਤ ਕਿਵੇਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਭੁੱਭ ਲੋਕ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਿਆਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤ੍ਰ ਦਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਹਰ ਨਵੀਂ ਖੋਜ ਨਾਲ ਸਾਂਹਮਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਨੰਦਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ—ਹਰਿ ਬਿਅੰਤੁ ਹਉ ਮਿਤਿ ਕਰਿ ਭਰਨਉ ਕਿਆ ਜਾਨਾ ਹੋਇ ਕੈਸੇ ਤੇ॥ (ਪੰਨਾ ੬੧੨) ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾਅ ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤਕ ਹੈ—ਖੋਜੀ ਉਪਲੈ ਬਾਈ ਬਿਨਸੈ॥ (ਪੰਨਾ ੧੨੫੫) ਪਰ ਭੁੱਭ ਲੋਕ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤ੍ਰ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਭੁੱਭ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਜੇ ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸੋਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਹਮਤ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਬੋਰ ਇਸੇ ਹੀ ਗੱਲ ਤੇ ਲਗਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਹੀ ਮੰਨੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਅਸੂਲ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਤੋਂ ਬਚੇ ਭਿਆਨਕ ਤੇ ਮਾਰੂ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਭੂ ਸੁਲਤਾਨੁ ਕਹਾ ਹਉ ਮੀਆ ਤੇਰੀ ਕਵਨ ਕਛਾਈ॥ (ਪੰਨਾ ੭੬੫)।

ਪਿਛਲੇ ਬੋਝੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵੱਸ ਜਾਂ ਬਰਾਰਤਨ? ਭੁੱਭ ਲੋਕ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵੀ 'ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ' ਬਾਰੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ, ਖਾਨਸਾ ਪੰਥ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪਾਉਣ ਦਾ, ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਂਦੀ ਢਲੀਲਾ ਕਾਹੀ, ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਅਤੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅਸੂਲਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਨਾਸਤਿਕਤਾ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਨ ਦਾ ਕੁਥਰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੇਬੋਝ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਪੰਥਕ ਭਾਇ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਵੀ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਧਿਰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਭੁਗ-ਭੁਗੀ ਵਜਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਧਾਰਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦੁਬਿਧਾ ਖੜੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਤੀਜਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸਿਵਾਏ ਨੰਬਰ ਇਕ ਅਗਿਆਨਤਾ, ਅਤੇ ਨੰਬਰ ਦੋ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਬੇਮਰੀਦ ਬਠਪੁੱਤਲੀ ਹੋਣਾ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲੇਖਕ ਸ੍ਰ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖੋਸਾ ਨੇ 1992 ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ-ਪੂਰਵਕ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਵੀਚਾਰਿਆ। ਸੰਨ 1994 ਵਿਚ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਰੁਚੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੱਜਣਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਕੋਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਅਧਿਆਤਮਿਕ, ਸਾਹਿਤਕ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਇਸਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਰਹੇ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਅਵੇਸਲੇ ਹੋਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਾਵਾਕਫ਼ੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸੇ ਰਸਾਤਲ ਵੱਲ ਜਾਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਲਦਲ ਵਿਚੋਂ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਕੱਢਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਖਜ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਸਗੋਂ ਇਸਦਾ ਚਿਰੰਧ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਖੰਭ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਸ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਮਿਥ ਲਿਆ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਗੁਰੂ ਉੱਦਮ ਬਖਸ਼ੇ ਇਸ ਚੱਲ ਰਹੇ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਬਾਰੇ ਨਿਰਪੱਖ ਹੋਕੇ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਛੇਵੇਂ ਜਾਂ ਸਵਾਲ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਰੋਧੀ ਸ੍ਰ.ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭਾਲਾ ਅਭਗਾਨਾ ਵੱਲੋਂ ਉਠਾਏ ਜਾਏ ਸਨ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਬੜੇ ਖੋਜ-ਭਰਪੂਰ ਲੇਖ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਵਿਚ ਛਪਵਾਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠ ਕੇ ਵੀ ਵਾ-ਦਲੀਲ ਉੱਤਰ ਦੇਕੇ ਨਿਰੰਤਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਕਿ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਝੋਂਕੇ ਯਾ ਸਵਾਲੀਆ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਗਾਉਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ, ਆਪਣੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਅਤੇ ਹੂੜ-ਮੋੜੀ ਅਜ਼ਬਾਈ ਤੋਂ ਚੱਪ ਹੋਰ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਕੁੱਝ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ, ਉਸ ਸਭ ਕੁੱਝ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਯਾ ਸੰਕੇਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜਾਂ ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਿਚ ਭੀ ਦਰਜ ਹੈ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਬਹੁ-ਵੰਡ ਆਕਾਰੀ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਭੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਲੇਖਕ ਦਾ ਖਿਆਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਰੱਖ ਕੇ ਨਿੱਜੀ ਦਲੀਲਾਂ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਪਾਠਕ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਟੁਕ-ਮਾਤ੍ਰ ਹਵਾਲੇ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਪ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਦੀ ਚੇਟਕ ਲਾਈ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸਰਬ-ਪੱਖੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਪਰ ਅਣ-ਬਿਆਸੀਆਂ ਚੁੱਚਰਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਇਸ ਚੱਲ ਰਹੀ ਕੁਰੀਤੀ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਹਿੱਤ ਸਹਿਯੋਗ ਪਾ ਸਕਣ।

ਇਕ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਧਰਮ ਵੱਲੋਂ ਅਵੇਸਲੀ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਇਸਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਚਾਰਕ, ਬਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ੁਬੇਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਲਿਖਾਰੀ, ਨਵੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਖੜੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਟੋਕਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮਸਲਾ ਖੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖ ਥੋਮ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲ ਕਿਸੇ ਸੁਚੱਜੀ ਅਯਾਜ਼ਾਈ ਲਈ ਦੇਖ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਧਰੋਂ ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਾਰੇ ਹੱਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਮਸਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਇਕ ਨਵੀਂ ਕਮੇਟੀ ਬਿਠਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਕਮੇਟੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਲਈ ਬਿਠਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਾ ਲੱਭਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਹੱਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਅਤੇ ਨਿਖਤੀ ਗੰਢਾਫੜ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਮਸਲਿਆਂ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਿਠਾਉਣੀਆਂ ਅਗਰ ਜਥੇਦਾਰ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਭੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ? 'ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ' ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਬਿਹਤਰਾ ਐਸਾ ਮਸਲਾ ਹੈ, ਜੋ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ? ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅਸੂਲਾਂ ਉਪਰ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਤਿ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਲੀਵਾਰਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹਾਕਮ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਉਪਰ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣਾ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੋਹਾਂ ਲਈ ਫ਼ਾਇਦੇਮੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਅਨੇਕ ਖ਼ਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ, ਨਾਰਾਂ ਦੀ ਤੇ ਵਿਭਵਾਰਾਂ ਦੀ ਫ਼ਰਕ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਬਿਨਬੁਨ ਠੀਕ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਵਿਸ਼ੇ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹਾ ਗਿਆਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਅਗਰ ਸਾਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਥਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਨੀਚਿਆਉਣ ਦੀ ਚੁਰਾਤ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਅਸੀਂ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਜੀਵਨ ਨਿਭਾਉਂਦੇ, ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ, ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਬਾਨੁੰਨ ਦੇ ਰਖਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਨਾਰਾਂ ਤੇ ਵਿਭਵਾਰਾਂ ਦੀ ਜਲਾਲਤ ਵਿਚ ਡਿੱਕਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਸਾਡੇ ਅਗਿਆਨੀ ਹੋਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਪਰਾਇਆ ਧਨ ਤੇ ਪਰਾਇਆ ਰਨ ਸਾਨੂੰ ਵਿਚਰਜਤ ਹੈ। ਚੋਰੀ ਅਤੇ ਯਾਰੀ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹਟ ਰਹੀ। ਚੋਰੀ ਯਾਰੀ ਬਾਰੇ ਪਾਪੀ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਜੇ ਸੋਚਿਆ ਹੀ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੇਕਾ ਆਉਣ ਤੇ ਜਦੋਂ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਅਪਰਾਧੀ ਬਣ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਸਦੀਵੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਜੋ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਾਸ਼ਮਾਨ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਚਿਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਫਲਕਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾ ਸਕਦੇ। ਇਕ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਚੰਚਲ ਇਸਤਰੀ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਫਰਮਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਬੜੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੇਰੀਆਂ

ਚਲਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਦੇਹ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਮਿਲਾਪ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਹੈ—ਬਬਦ ਮਿਲਾਵਾ ਹੋਰ ਹੈ ਦੇਹ ਮਿਲਾਵਾ ਨਾਹੀਂ। ਦੂਜੇ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਕੀ ਭਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਮਿਲਿਆ ਮਿਲਿਆ ਨਾ ਮਿਲੇ ਮਿਲੇ ਮਿਲਿਆ ਜੇ ਹੋਇ ॥ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਜੋ ਮਿਲੇ ਮਿਲਿਆ ਕਹੀਐ ਸੋਇ ॥ ਵਾਰ ਸੁਰੀ ਮ:੨ ਪੰ: ੭੯੧। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਸਰੀਰ ਜਾਂ ਸਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਜੋ ਦਿਲੋਂ ਮਿਲੇ ਤਦ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਲਈ 'ਸੰਤ' ਅਤੇ 'ਸਿਪਾਹੀ' ਵਾਲੇ ਦੋਨੋਂ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹੱਥ ਵਿਚ ਮਾਲਾ ਵੜਕੇ ਬੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕ-ਛਿਪ ਕੇ ਚਿੰਦਰੀ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਦਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਾਜੀ ਰਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਲੀਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਹੱਥੀਂ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਵੰਡ ਛਕਣ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਵੰਡ ਛਕਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ 'ਦੇਹ' ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਰਵਾਣਾ ਖੋਹ ਨਾ ਲਵੇ ਇਸ ਦੇ ਲਈ 'ਤੰਗ' ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਦਾ ਜਲਾਨ ਨਹੀਂ ਭੱਲ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਅੱਲ੍ਹੇ ਦਿੱਤ ਦਾ ਜਵਾਬ ਪੱਥਰ ਵਿਚ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਧਰਮ ਹੈ। 'ਪੀਰੀ' ਬਿਨ 'ਮੀਰੀ' ਅਤੇ 'ਭਗਤੀ' ਬਿਨ 'ਭਕਤੀ' ਅਧੂਰੀ ਹੈ। ਇਕ ਗੱਲ ਤੇ ਬੱਧ ਮਾਰਨ ਬਾਅਦ ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਭਿੱਖ-ਮੰਗੇ ਬਣਕੇ ਜਿਉਣ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿੱਖੀ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭਰਾਉਣਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਕੋਂ ਭਰਨਾ ਭੀ ਧਰਮ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਿਕਤਾ ਅਤੇ ਭਾਰ ਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਭੀਰ-ਰਸ, ਸੰਸਾਰੀ ਗਿਆਨ, ਰਾਜਨੀਤੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਲੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਚਵਾਰਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਧਰਮ-ਯੁੱਧ ਵਾਸਤੇ ਭੀਰ-ਰਸ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਵਾਨੇ-ਯੁੱਧ ਅੰਦਰ ਸਾਮ, ਦਾਮ, ਦੰਡ, ਭੇਦ ਆਦਿ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਦੰਡੀ ਜਾਲ ਵਿਚੋਂ ਬਚ ਕੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰਹਿ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਗੁੱਝ ਚਲਿਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਡੇ ਦਿੱਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਕਰਮੀ ਜੀਵਨ ਤੇ ਧਰਮੀ ਮੋਤ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਸੋਖਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਵੇਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੀ ਜੰਗ ਫੇੜ ਬੈਠਦੇ ਹਾਂ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਭਾਰੀ ਯੁੱਧ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਖੁਹਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖੁਹਣੀਆਂ ਹੀ ਪਖ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਇਸਦਾ ਭਾਰਨ ਭੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਦੂਸਰੇ ਧਰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ 'ਅਟੱਲ ਸਿਧਾਂਤ' ਅਤੇ ਇਸ 'ਧਰ ਕੀ ਬਾਣੀ' ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਬੋਝੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰ ਗੋਲੇ-ਵਸੀਲੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਸਿੱਧੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਪਰ ਅਗਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ

‘ਚਿਅੰਕਾਰ’ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲੱਗੇ ‘ਦੇਕੇ’ ਤੱਕ ਵਾਅ ਲਾਉਣ ਦੀ ਤਾਕ ਲਾਈ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਮੈਕਲਿਓਡ ਬਰਾਂਡ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਮਾਰਕਸੀ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਨਾਸਤਿਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ‘ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੰਗਰ’ ਤੇ ਕਾਮਰੋਡਾਂ ਦੇ ‘ਸਾਂਝੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ’ ਵਿਚ ਕੋਈ ਡਰਥ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ, ਪੂਰੀ ਤਨ-ਦੇਹੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਝੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਠੀਕ ਹੈ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਡਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿਵੇਂ ਰਹੇ, ਪਰ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਤਾਂ ਯਕੀਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਖੇਰਾ ਲਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮੋਕਾ ਖੁੰਝਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਆਮ ਸਿੱਖ ਦਾ ਡਰਥ ਡਾਵੇਂ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਮੋਢੀ, ਸਿਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਇਸ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਲੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮਿਲਾਫ਼ ਬੈਲਟ ਵਾਲੇ ਡਾਵੇਂ ਬੰਸ਼ੇ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੰਕੇ ਜਾਂ ਢੁੱਚਰਾਂ ਸਭ ਦੀਆਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹਨ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੱਖ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋਫ਼ਤਾ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਹਵਾਲੇ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚੋਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਡਰਪੁਰ ਖੰਡਨ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਯਾਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਭਾਗ ਦੀ ਬਾਬਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਜੋ ਬੇਨਤੀ ਚੋਪਈ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸੇ ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਯਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਪਤਾ ਸੁਟਕੇ ਪਤਾ ਲਗਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਸ ਬੇਨਤੀ ਚੋਪਈ ਵਿਚ ਕੀ ਕਲਰ ਹੈ? ਇਸ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਕਿੰਨੇ ਥਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ? ਜੋ ਬੇਨਤੀ ਚੋਪਈ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਪੁਸਤਕ ਅਣਫੱਲ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦੁਬਿਧਾ ਦਾ ਬਾਰਨ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਟ੍ਰੈਕਟ ਫਾਪ ਫਾਪ ਕੇ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਰ ਫਪੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਜਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣ ਦੇ ਮਤੇ ਦੀ ਲਿਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੋ ਕੁੱਝ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਪੜ੍ਹਾ ਚੁੱਕੇ ਹੋ, ਉਸਦਾ ਕੀ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ? ਕੁੱਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਾਲਾ ਅਫ਼ਗਾਨਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਗਿ ਡਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਵਾਲਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਕਰਵਾ ਲਈ, ਜਿਸ ਵਿਚ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਉਲਾਰੂ ਸੋਚ ਛੱਡ ਕੇ ਅਗਲੀ ਐਥੀਬਨ ਛਪਣ ਵੇਲੇ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਗਿ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਆਖਰੀ ਸਵਾਸਾਂ ਤੱਕ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲਿਖਣ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਬਖੀਏ ਉਧੇੜਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਲਾ ਅਫ਼ਗਾਨਾ ਜੀ ਜੋ ਗਿ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਅਤਿ ਘਿਨਾਉਣੀ ਅਫ਼ਿਤਾਬਣਤਾ ਹੈ। ਗਿ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ, ਕੈਸੇਟ ਟੇਪਾਂ ਤੇ ਵੀਡੀਓ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ। ਉਹ ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਬੂਬ ਤੇ ਹੋਰ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸੱਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਵਿਚ ਆਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਲਈ ਕੋਈ ਖਾਸ ਵਿਧੀ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸਗੋਂ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਬੱਕਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਭਾਗ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ੳ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿਧਾਂਤ, ਉਦੇਸ਼, ਬਬਦਾਵਲੀ ਅਤੇ ਪਰਮਾਰਥਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਆਦਿ ਦਾ ਵਰਨਣ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਿਤਨਾ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਅਖੋਤੀ ਅਸ਼ਲੀਲ ਬਬਦਾਵਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਕੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਲਾਈਨਾਂ ਇਸ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੂ ਇਹ ਸਮਝ ਆ ਸਕੇ ਕਿ 'ਅਸ਼ਲੀਲਤਾ' ਬਬਦਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਇਹ ਆਪਣੇ 'ਮਨ' ਵਿਚ ਜਾਂ 'ਮਨੋਰਥ' ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (ੲ) ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸੇ ਇਕ ਨਿਖਾਰੀ ਦੀ ਫ਼ਿਤ ਹੈ। (ੳ) ਇਸ ਸ਼ੱਕੇ ਨੂੰ ਨਜ਼ਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੂ ਥਵੀ ਇਹ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ 1708 ਈ. ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦਸਮੇਸ਼ ਫ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਬੇਬੰਕ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਤੇ ਛਪਾਈ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾਕੇ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। (ਹ) ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਰੂ-ਬਰੂ ਉਹੀ ਲਾਈਨਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ (ਕ) ਉਪਮਾਨ/ਉਪਮੇਸ਼ ਬਣਤਰ ਦੀ ਆਪਸੀ ਨੇੜਤਾ (ਖ) ਪਰਮਾਣ ਤਸਬੀਹਾਂ ਵਿਚ ਬੀਰ-ਰਸ ਤੇ ਬਿੰਗਾਰ-ਰਸ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਵਰਨਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕਮਾਲ (ਗ) ਹਰ ਇਕ ਭਾਗ ਵਿਚ ਇਸ ਵਰਨਣਤਾ ਦਾ ਇਕੋ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਕਿ ਇਸਦਾ ਇਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ ਨਿਖਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਬੀਰ-ਰਸ ਜਾਂ 'ਧਰਮ-ਯੁੱਧ ਕੋਂ ਚਾਉ' ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਨੋਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਬਾਅਦ (ਘ,ਙ) ਚਲਿੱਤ੍ਰ ਅਤੇ ਅਸ਼ਲੀਲਤਾ ਬਾਰੇ ਦੋ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਪਹਿਲੂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕੀ ਅਤੇ ਕਿਤਨਾ ਅਹਿਮ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। (ਚ,ਛ,ਜ,ਟ) ਇਹ ਚਾਰ ਲੇਖ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸੱਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਵਿਚ ਛਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। (ੲ) ਵਿਚ ਭੀ ਇਕ ਹੀ ਨਿਖਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ, (ਟ) ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗਿਆਨ-ਮਈ ਉਪਦੇਸ਼ (ਠ) ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਇਸਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਚਰਚਤ, ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਇਸਦਾ ਸਥਾਨ, ਇਸਨੂੰ ਖੋਰੀ ਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ

ਮਨਸੁਥੇ, ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਘਾਟ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਅਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਉਪਕਾਰ, ਆਦੇਸ਼, ਉਦੇਸ਼, ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਥਾਰੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। (ਡ) ਸਿਰਦਾਰ ਬਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਇਹੀ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਾਹਿਤ ਕਲਾ ਭੇਦ, ਰਚਨਾ ਭੇਦ, ਇਤਿਹਾਸ ਜਾਂ ਮਨੋਕਲਪਤ ਹੈ, ਸ੍ਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਜਾਂ ਸ੍ਵੈ-ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਸਾਹਿਤ ਜਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ ਦੇ ਫ਼ਰਕ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਸਥਾਨ ਦੀ ਰਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰ, ਧਰਮ ਜਾਂ ਕੌਮੀ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਹੀ ਕਈ ਵੇਰ ਅਰਬੋਂ ਫ਼ਰਬ ਤੇ ਡਿੱਗਣ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਬਾ ਮਿਸਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਟੀ ਵੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਇਹ ਬਹਿੰਦੇ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰ ਬਰਤੋ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦਸਮੇਸ਼-ਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਦੂਸਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਜ਼ਰ ਬਰਤਣ ਦਾ ਗੁਭਾਨ ਬੰਦੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰਤ ਨਹੀਂ। ਉਸਨੇ ਨਜ਼ਰ 'ਨੀਯਰ' ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਦੇ ਨਜ਼ਰ 'ਨੇੜੇ' ਲਈ ਬਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ—ਏਕ ਮਾਰਗ ਦੂਰ ਹੈ ਇਕ ਨਿਯਰ ਹੈ ਸੁਨ ਰਾਮ॥ ਰਾਮਾਵਤਾਰ। ਪਰ 'ਨੀਰ' ਨਜ਼ਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਭੀ 'ਨੇੜੇ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ—ਨੀਰਉ ਪੇਖਿ ਪ੍ਰਭ ਕਉ॥ ਜੈਤਸਰੀ ਮ:੫ ਅਤੇ ਜਮੁ ਨਹੀ ਆਵੈ ਨੀਰ॥ ਮਾਰੂ ਮ:੫। ਭੀ ਹੁਣ ਇਸ ਨਜ਼ਰ ਦੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਬਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ? ਹਰਗਿਚ ਨਹੀਂ! ਹਾਲਾਂਕਿ ਨੀਰ ਨਜ਼ਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਹਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਦਾ ਇਹ ਇਮਲਾਕੀ ਫ਼ਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਆਪ ਪੜ੍ਹੇ ਖੋਜੇ ਬਿਨਾਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਉਠਾਏ ਹੋਏ ਨਿਰਮੂਲ ਬੱਝਿਆ ਜਾਂ ਹੁੰਜਰਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਕੇ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਥਾਰੇ ਆਪਣਾ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਖੋਜੀ ਪਾਠਕ ਜਾਂ ਦੁਬਿਧਾ-ਗ੍ਰਸਤ ਅਣਭੋਲ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਕਈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਬੱਝਿਆ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗੀ।

ਗ੍ਰੰਥ-ਪੱਖ ਦਾ ਸੇਵਕ

ਸਤਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ 'ਸੰਗੀ' ਡੈਲਟਾ,

ਬੀ.ਸੀ., ਕੇਨੇਡਾ

ਲੇਖਕ ਵੱਲੋਂ

ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ, ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ, ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਆਕਾਰ ਵਧਣ ਦੇ ਤੌਖਲੇ ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਖੇਪ ਵਾਰਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨ-ਬੱਧ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਅਸੂਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਥਾਈਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਕੇ ਇਸ ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਵੀ ਅਤਿ ਸੰਖੇਪ ਰੋਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਸਥਾਰ ਦੀ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਮਿਸਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਰਦਾਰ ਛਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਆਈ.ਸੀ.ਐਸ. ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਲੇਖ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਥਾਕੀ ਸਾਰੀ ਪੁਸਤਕ, ਜਿਸਦੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਾਲਾ ਅਛਗਾਨਾ, ਬੇਨੇਡਾ ਨਿਵਾਸੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹ-ਭੁੱਧੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੁਮਾ ਪੁਲੰਦੇ ਕਾਲੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨ ਦਵਾਇਆ ਸੀ, ਕਿ ਮੰਗੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ, ਜੋ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਾਂਗ ਹੋਣ, ਆਪਣੀ 'ਹਾਂ ਯਾ ਨਾਅ ਪੱਖੀ' ਰਾਇ ਦਿਉ, ਜੋ ਕਿ ਉਸਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਉਸਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਭੇ (ਹੱਥ ਲਿਖਤ) ਵਿਚ ਹੀ ਭੇਜੀ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ, ਉਸਦੀ ਧਰਮ ਪਡਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਰਾਹੀਂ ਦੱਸਣ ਮੁਕਾਬਿਲ ਕਿ, "ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੁਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰੋ, ਕੁਹਾਡੀਆਂ ਚਿੰਠੀਆਂ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ? ਇਹ ਤਾਂ ਹੁਣ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਠ ਉਠ ਕੇ ਭੱਜਾ ਵਿਰਦੇ", ਉਹ ਚਿੰਠੀਆਂ (ਤਿੰਨ ਸਭੇ) ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਛਾਪੀਆਂ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਕਿ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਮੈਂ ਕਿਰਾਬ ਨਹੀਂ ਛਪਵਾਵਾਂਗਾ। ਅਸੀਂ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਜੋ ਸਬੂਤ ਉਸ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਸਾਲ (95-97) ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਇਸ ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਜਮੇਤ ਸਾਡੀ ਉਹ ਰਾਇ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਾਲਾ ਅਛਗਾਨਾ ਜੀ ਨੂੰ, ਉਸਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਬਿਪਨ ਕੀ ਗੀਤ' ਤੋਂ ਸੱਚ ਦਾ ਮਾਰਗ' ਵਿਚ ਛਾਪਣ ਲਈ ਭੇਜੀ ਸੀ। ਲੇਖਕ ਦੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚਲੇ ਕੁੱਝ ਲੇਖ 'ਸੱਤ ਸਿਪਾਹੀ' ਵਿਚ ਭੀ ਛਪ ਚੁੱਕੇ ਸਨ।

ਸੋ ਸਿਆਣਿਆਂ ਇੱਕੋ ਮੱਤ ਮੂਰਖਾਂ ਆਪੇ ਆਪਣੀ। ਪੰਥਕ ਵਿਦਵਾਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਡੀ, ਬਦੇ ਦਸਮੇਸ਼-ਕ੍ਰਿਤ ਉਪਰ ਕਿੰਤੂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਚੇਰੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੁੱਝ ਕੁ, ਕਣਕ ਦੀ ਬਾਕਿਆਰੀ ਵਾਂਗੂੰ ਹਰ ਪੱਤੀ ਸੱਤੀ ਵਰ੍ਹੀਂ ਦਿਰ ਉੱਯ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ

ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਲਈ ਧਰਮ, ਇਤਿਹਾਸ, ਪੰਥ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਰਾਇ ਨੂੰ ਪੁੱਠਾ ਗੇੜਾ ਦੇਣ ਦਾ ਠੇਕਾ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੇ ਹੀ ਕਿਸੇ ਚੋਟ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਪੇਟ ਦਰਦ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰਧੀਆ ਅਜਵਾਇਟ ਲੈਕੇ, ਵਿਚੋਂ ਕੱਖ ਕਣ ਕੱਢ ਕੇ, ਧੋ ਕੇ, ਛੁੱਡੇ ਵਿਚ ਰਗੜੋ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਲੇਪ ਦਿੱਡ ਉਪਰ ਬਰੇ, ਤਾਂ 'ਪਰਮ ਸੁੱਖ' ਪਾਉਂਗੇ। ਇਕ ਹੋਰ ਮਹਾਤਮਾ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਫਿਰਕੇ ਵਿਚੋਂ ਸੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮਨ ਦੀ ਝਾਤੀ ਲਈ, ਦਿਲ ਦੇ ਡਰਮ-ਫੁਲੇਖਿਆਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ, ਚਿੱਟਾ ਚੋਗੇ ਨੁਮਾ ਕੁੜਤਾ, ਗੋਲ ਚਿੱਟੀ ਪੱਗ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਮਾਲਾ, ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਨ ਨਾਲ 'ਨਵ ਨਿਧਿ-ਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧਿ' ਕੁਹਾਏ ਢਾਂਚੇ ਤੇ ਆ ਖਲੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਕਲ ਦਾ ਧਨਾਢ, ਜੋਲਾਂ ਦੁਣੀ ਆਠ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਇਕ ਵਾਰ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਇੰਦੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਪੰਜਵੀਂ ਇੰਦੀ ਦੇ ਉੱਚਾ ਹੋ ਹੋ ਬੈਠਣ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ, ਫਿਰ ਇਹ 'ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਦਾਦਾ, ਪੰਡਿਤ ਜੀ' 'ਪਰਮ ਪੁਰਾਤਨ ਦਿਜਬਰ' ਕੀਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਹੋਣ ?

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੋਸ਼ੁਤਾ, ਉਸਤਤਿ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ ਬਾਰੇ, ਬਹੁਤ ਉੱਚ-ਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਲਿਖ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਅਣਜਾਣ, ਅਲਪ-ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਅਤਿ ਸੀਮਤ ਸਾਧਨ ਵਾਲਾ ਫੀ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਡਕੜੀ ਵਿਚੋਂ ਡਕੜੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੁਭ ਕਰਮਨ ਵਾਲੀ ਭ੍ਰਿਤੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਵਿਚੋਂ ਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਫੁੱਧ ਦੀ ਉਪਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਾ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਚੰਦਨ ਕਵੀ ਵਰਗਿਆਂ ਦੀ ਧੋਣ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਆਬਲਵੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘਾਹੀ (ਧੋਨਾ ਸਿੰਘ) ਉਸ ਧੋਣ ਨੂੰ ਨਿਵਾਉਂਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚਲਾ ਜੋ ਕੁੱਝ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਤਰੁੰਦੀਆਂ ਲਈ ਖਿਆ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਕੇ ਇਹ ਕੁੱਝ ਲਿਖਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹਾਂ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਲਿਖਣਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਅਸੰਭਵ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਸ਼ੁਕਰ-ਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ। ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਇਹ ਜੋ ਕੁੱਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦੀਵਾ ਦਿਖਾਉਣ ਤੁੱਲ ਹੀ ਸਮਝਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪੁਸਤਕਾਂ ਉਪਲਬਧ ਕਰਨ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਸ੍ਰ. ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉੱਡੀ, ਭੂਮਿਕਾ ਲਿਖਣ ਤੇ ਬਹੁ-ਮੁੱਲੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਲਈ ਮੈਂ ਸ੍ਰ. ਸਤਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੰਗੀ ਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦੀ ਰਹਾਂਗਾ। ਇਸ ਘੁਮਾਣਿਕਰਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਪ੍ਰੀਤ ਗਿ. ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਕੀਨ, ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ, ਡਾ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਵੀਰਾਰ ਲਿਖ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮੈਂ ਸਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਰਹਾਂਗਾ।

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖੋਸਾ

ਰੂ-ਬਰੂ ਲਿਖਤ C. T. C

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਸਚਿ ਕਰਿ ਏਸਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਚਿ ਲਾਇ ਚਿਤ੍ਰ॥

ਸਮੇਟ ਮਛਟ ਕਾ ਮੂਰੁ ਕਟੀਐ ਤਾਂ ਸੁਖ ਹੋਵੀ ਮਿਰ॥ ੬੬॥

(ਪੰਨਾ ੧੪੨੧)

Jan : ੭ ੧੯੯੮

ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਰਦਾਰ ਸਤਬਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀਉ,

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮਿਹਰਾਂ ਬਰਨ, ਰੁਹਾਏ ਸਾਰਿਆਂ (ਸ: ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਸ: ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖੋਸਾ) ਲਈ ਹਰ ਸਮਾਂ ਨਵੇਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਾਲਾ ਯਸ਼ਸ਼ ਰਹਦੇ ਰਹਿਣ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਥਮਾਂ ਸਹਿਤ ਰੁਹਾਨੂੰ ਸਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਿਣੀ ਵਾਲੀ ਚਸ਼ਮੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰੱਖਣ। ਬੁੱਢ ਘਰੇਲੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬੁੱਢ ਸਰਦੀ ਵਿਚ ਸਫ਼ਰ ਬਰਨ ਤੋਂ ਸਿਹਤ ਰੋਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਦਾਸ ਆਪ ਹਾਥਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਸੀ ਆਪਣੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੱਬਟੀ ਦੀ ਕੈਸਟ। ਇਕ ਕੈਸਟ ਸ਼ੁੱਧ ਗੁਰਮਤਿ ਕਥਾ ਦੀ ਅਤੇ ਬੀਡੀਓ ਗੀਲ (ਜਿਸ ਕਾਰੇ ਕੁਸਾਂ ਬਚਨ ਬੀਡਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਆਈ ਕੇ-ਰਸੀ ਬਰਨ ਵਾਲੀ ਗੁੰਜ ਤੋਂ ਸਾਡ ਉਸ ਦੀ Conversation ਕਥਾ ਸਕੋਲੀ) ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਬੁੱਢ ਚਿੱਠੀਆਂ ਆਇ ਹਨ, ਬੇਵਲ ਇਹ ਤਸੱਲੀ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਕਾਰੇ ਦਾਸ ਪੰਥ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉੱਖੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੱਲ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜੀ ਜਾ ਕੇ ਭਰਮ ਦੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਲਈ ਸਿਰ ਭੰਡ ਖਰਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੀ ਦਾਸ ਆਪਣੇ ਉਸ ਬਚਨ ਤੇ ਅਟੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹਰ ਰਕਾ ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਕੇ ਰੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਛਾਪੇਖਾਨੇ ਨਹੀਂ ਭੇਜੇਗਾ।

ਬੀਡੀਓ ਦੀ ਗੁੰਜ ਠੀਕ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਰੁਹਾਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ ਕਿ ਦਾਸ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾਸ ਦੇ ਬੁਭਚਿਤਕ ਬਣੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਵੀ ਭਾ ਗੁਰਬਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਕਾਰੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। >>> ਏਹੀ ਗੱਲ ਵੇਨ ਤੇ ਦਾਸ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੱਸਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ >>> ਮੈਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਦਾਸ ਫੇਤੀ ਹੀ ਘਰ ਹਾਥਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਮਿਲ ਕੇ ਅਜੇਹੀਆਂ ਝਾੜਾਂ ਪਾ ਲਇਉ। ਪਰ ਬੜੀ ਉਤੇਜਨਾ ਨਾਲ ਏਹੀ ਕਹੀ ਗਏ ਕਿ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਹੁਣ ਮੈਂ ਬੋਲਣੇ ਕਿਉਂ ਹਟਾਂ >>> ਇਹ ਮਿੰਨਤ ਵੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗਰੀਬ ਘਰ

ਵਿਚੋਂ ਫੋਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਫੋਨ ਦਾ ਬਿੱਲ ਦੇਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਾ ਗੁਬਾਰ ਘਰ ਆਏ ਨਾਲ ਕੱਢ ਲੈਣਾ। ਪਰ ਸੁਰ ਸਕੋ ਹੋਰ ਉੱਚੀ ਹੋਈ ਤਾਂ 22 ਮਿੰਟ ਦੀ ਉਸ ਝਾੜ ਖਾਣ ਉਪਰੰਤ ਦਾਸ ਨੇ ਫੋਨ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ।

ਮੈਨੂੰ ਚਰਾ ਵੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਪੱਖ ਵੀ ਮੇਰੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹਨ ਤਾਂ ਦਾਸ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਘਰ ਆ ਵੜਦਾ » ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਕੁਹਾਡੀ ਤਿੰਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਫ਼ੈਸਲਾ ਪੱਖ ਪ੍ਰਥਾਵਤ ਬਣ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮੁਦੱਈ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਲਿਖ ਕੇ ਸੋਧ ਬਖਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਜੋਦੜੀ ਕਰੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਜੁਵਾਬ ਨਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਦਾਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕੁਹਾਡੀ ਸਹਿਮਤੀ ਸਮਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਪੱਕੂ-ਵਿਹਾਰ ਵੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਕਬਜ਼ਿਰੀ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜੋ ਥੋੜੇ ਉਹ ਕੋਈ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉੱਪ ਰੂਪ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣ ਵਿਚ ਸੰਕੁਚਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜੇ ਫਿਰ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਏਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਕਿ ਬੇਵਲ ਕੁਹਾਡੀਆਂ ਕੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪੱਖ ਵੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾ ਸਮਝ ਕੇ ਦਾਸ ਨੇ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਮਤਿ ਗਿਆਨ ਜੋ ਤੁਸਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਉਸ ਬਾਰੇ ਦਾਸ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਰੇ ਸਤਿਕਾਰ ਖੂਹ ਖਾਤੇ ਜਾ ਪਏ ਅਤੇ ਦਾਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵਿਲਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ » ਜੇ ਵੀਡੀਓ ਫੀਨ ਠੀਕ ਕਰਾ ਕੇ ਫੋਨ ਸਕੋ ਤਾਂ ਦਾਸ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਖ਼ਰਚਾ ਹੋਕ ਬਣਨੀ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ ਜੀ।

ਇਸ ਮੁਰਖ, ਮਨਮੁਖ ਭੀਟ ਵੱਲੋਂ ਸ: ਬਲਬੀਰ ਸ: ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਰਵਾਰਾਂ ਸਹਿਤ ਡਡਹਿ ਬੁਲਾਉਣੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ। ਫੁੱਲ ਚੁੱਕ ਦੀ ਖਿਮਾਂ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਿਆਰੇ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੂੰ ਡਡਹਿ।

ਦਾਸ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਵਿਸ਼ਾ : ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੱਖ ਜੀ,

ਗੁਰ ਫਤਹਿ। ਇਸ ਸੰਸਾਰਿਕ ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ ਮੁੱਢਲੇ ਦੋ ਤੱਤ, ਨੈਗਟਿਵ/ਪਾਜ਼ਿਟਿਵ, ਸੱਚ/ਝੂਠ, ਚੰਗਾ/ਮਾੜਾ, ਦੇਵ/ਦੈਤ ਕਿਉਂ ਬਣੇ/ਬਣਾਏ ਹਨ, ਇਹ ਤਾਂ ਉਸ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਮੁਰਖਤਾ ਉਦੋਂ ਸ਼ਾਹਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਬਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਬਕਤੀ ਵਾਰੇ ਪੂਰਨ ਰੋਰ ਤੋਂ ਜਾਣ ਗਏ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਸਮਝਣ ਜੋਗੇ ਹੁੰਦੇ, ਜਾਂ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਸਾਡੀ ਗਿਆਨ-ਬਕਤੀ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਹਨਾਂ ਮੁੱਢਲੇ ਚੰਗੇ/ਮਾੜੇ ਰੋਰਾਂ ਵਾਹੀਂ ਹੀ ਇੱਛਾਈ/ਬੁਰਾਈ, ਬੀਮਾਰੀ/ਰੋਂਦਰੁਸਤੀ, ਨਾਭਕਾਰੀ/ਨਾਭਕਾਰੀ ਬਕਤੀਆਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਪ੍ਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਆਡਮਿਕ ਜੋਡ ਵਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ-ਮਾਡਰ ਨੂੰ ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤੀ ਦੱਸਣ ਲਈ ਗੁਰੂ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਹਿਣ ਕਰਨ ਲਈ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹਿੱਤ, ਨਾਭਕਾਰੀ ਬਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਦੇਵਾਂਡਿਆਂ ਦੀ ਜਿੱਡ ਦਰਸਾ ਕੇ, ਐਂਗਣਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ, ਬੁਰਾਈਆਂ ਤੋਂ ਫੁਟਕਾਰਾ ਤੇ ਦੇਵਾਂ ਦੀ ਹਾਰ ਦੇ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਹ ਖਾਸੀਅਤ ਹੈ, ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਹਨੇਰੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਦਰਸਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਏ ਪੁਰਾਤਨ ਇਤਿਹਾਸ/ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਕੇਤ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਲੇ ਨੰਬੇ ਚੋੜੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੁਨਰ-ਜਨਮ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਧਰਮ ਹੁਣ, ਪਿਛਲੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ, ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ/ਯਕੀਨ ਲਗੂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਨਸਾਨੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗਿਣਤੀ ਮਿਟਤੀ ਜੁੱਗ, ਚਤਰ-ਜੁਗ, ਕਲਪ ਜਾਂ ਮਨਵੰਤਰਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਅੱਖੀਂ ਦਿਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬੜਾ ਬੁੱਢ ਸਿਰਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਡੀ ਅਕਲ ਜਾਂ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਆਗੀਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੋਢੀ ਸਵਾਮੀ ਦਯਾ ਨੰਦ ਨੇ ਇਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਕਿ 'ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ' ਪੰ:੨੭੨ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ, ਗੁਰੂਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੁੱਲਤ ਸਨ, ਭਾਸ਼ਾ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਕੋਰੇ ਸਨ, ਤੇ ਵੇਦਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸਨ। ਅਗਰ ਉਸ ਸਵਾਮੀ ਨੇ ਦਸਮ-ਗੁਰ ਸ਼੍ਰਿਤ 'ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ' ਦੇ ਦਰਬਨ ਕੀਤੇ ਹੁੰਦੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ—ਦਸਮੇਸ਼-ਸ਼੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ * 28

ਜਾਣਾ ਸੀ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇਵਾਂ, ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਬਾਬਤ ਕੀ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੁਠੀਆਂ, ਲੋਟੂ ਤੇ ਵੇਫੀਆਂ, ਡਰਮੀ, ਪਪੌਂਡੀ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਜਾਂ ਔਖੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਧਰਮ ਦੇ ਲੋਕ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਉਲਥਾ ਕਰਕੇ ਸੋਖੀ ਤੇ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਰਚਕੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਜੋ ਸਿੱਖ ਇਹਨਾਂ ਗੁਰੀਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵਸ ਕੇ ਇੱਜ਼ਤ ਅਤੇ ਧਨ ਦਾ ਲੁਟਾਉ ਨਾ ਬਣ ਬੈਠੇ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਡੇ ਭੁੱਲਤ ਸਿੱਖ ਇਸ ਅਮੁੱਲੇ ਗਿਆਨ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ-ਵਿਰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਬੁਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ, ਅਸੀਂ ਗੀਤਾਂ, ਰਮਾਇਣ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਉਲਥਿਆਂ ਤੋਂ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ? ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ 'ਉੜੇ' ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ 'ਉਠ' ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ 'ਉੜੇ' ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਤਾਂ 'ਉਠ' ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਪਰ ਅਗਰ ਫਿਰ ਭੀ ਕੋਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਸੰਕੇਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਪਿਛੋਕੜ ਵੱਲ ਪਰਤਣਾ ਹੀ ਪਏਗਾ। ਜਿਸ ਸੰਕੇਤ ਦਾ ਕੋਈ ਪਿਛੋਕੜ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਏ ਸੰਕੇਤਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹਿਤ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਸਮਝਣ/ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ 'ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ' ਵਿਚ ਖੁਲਾਸਾ ਛੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਇਸ ਬੁਰੇ-ਭਲੇ ਦੀ ਸੋਢੀ ਭੀ ਗੁਰੂ ਵਿਖਾ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਜੇ ਇਹ ਤਾਂ ਹੁਣ ਭੁੱਲਤ ਸਿੱਖਾਂ ਜਾਂ ਵਯਾ ਨੇਦ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿ ਕੌਣ ਠੀਕ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੈ?, ਪਰ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਸਰਬ-ਕਲਾ ਸੰਪੰਨ ਹਨ। ਇਹ ਭੀ ਆਮ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ।

ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਭਰੂ ਕਰ ਜਾਨਾ॥ ਏਕ ਰੂਪ ਭਿਨਰੂ ਪਹਿਚਾਨਾ॥

ਜਿਨ ਜਾਨਾ ਤਿਨ ਹੀ ਸਿਧ ਪਾਈ॥ ਭਿਨ ਸਮਝੇ ਸਿਧ ਰਾਇ ਨ ਆਈ॥ (ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ)

ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਲੰਬੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਕੀਤੀਆਂ। ਰਬਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਵੀਚਾਰਾਂ ਕਰਕੇ, ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਭ ਨਿਸਵਲ ਹੀ ਗਿਆ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਾਲੀ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪੰਥ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਜੋ ਵੀਚਾਰਧਾਰਾ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਰੁਸਤੀ ਦੀ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਭੁੱਲ ਲਈ ਖਿਮਾਂ ਬਖਸ਼ਣੀ।

ਗਿਆਨ ਕੇ ਬਿਹੀਨ ਕਾਲ ਭਾਸ ਕੇ ਅਧੀਨ ਸਦਾ

ਜੁੱਗਨ ਕੀ ਚਉਕਰੀ ਚਿਥਾਏ ਲੀ ਚਿਰਤ ਹੈ॥

(ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ)

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖੋਸਾ ਜਨਵਰੀ 1998

ਸ੍ਰੀ ਕਰਾਚੰਨੀ ਜੀ ਸਤਾਇ॥

ਵਿਸ਼ਾ: ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਸਹਿਮਤੀ

ਗੁਰ ਫ਼ਤਹਿ,

ਸਾਡੀ/ਤੁਹਾਡੀ, ਨੇੜਤਾ/ਦੂਰੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤੇ ਅਸਲੀ ਕਾਰਨ ਇਹੀ ਹੈ, ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਲਤ/ਬਿਗਾਨੀ ਸੋਚ ਅਪਣਾ ਕੇ, ਅੜਥਾਈ ਕਰਕੇ, ਤਰਥ ਜਾਂ ਮੂਰਖਤਾ ਨਾਲ, ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਕੇ, ਪੰਥਕ ਏਕਤਾ ਤੇ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨੂੰ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋ, ਤੇ ਅਸੀਂ ਪੰਥ ਦੀ ਬਣਾਈ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੁੱਢ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਸਟੀਕ, ਸ਼ਬਦਾਰਥ, ਦਰਸ਼ਨ, ਦਰਪਨ, ਨਿਰਣੈ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵੀ ਵਿਚਾਰ ਸਮਝ ਕੇ, ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਅਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਕਦੇ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਉਪਰ ਬੈਪਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਪੰਥ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਸੋਧ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਭੇ ਜਿੰਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਇਹੀ ਯਤਨ ਹੈ ਕਿ ਪੰਥਕ 'ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ' ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਥ ਦੇ ਅਧੀਨ ਤੇ ਪੰਥਕ ਅੰਗ ਬਣ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਿਤਾਈ ਜਾਏ, ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ/ਬੁਧੀਮਾਨਾਂ ਨੇ ਪੰਥਕ ਵੀਚਾਰਧਾਰਾ ਬਨਾਉਣ/ਚਲਾਉਣ ਹਿੱਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਹੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਮਨ ਵਿਚ ਰੱਖੀਏ।

ਅਸੀਂ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰੋਤ੍ਧਰਾ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਨੁਕਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੁਸਤਕ ਜਾਂ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਵਿੱਚੋਂ ਦਿੱਤੇ, ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਖਸ਼ਾਸ, ਬਾਹਮਣੀ ਏਜੰਟ, ਬਾਹਮਣ ਦੀ ਔਲਾਦ, ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪੰਡਿਤ, ਚੰਡਾਲ-ਗਿਆਨੀ, ਪੱਕਾ ਬਿਪਰ, ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ (ਹੋਰ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਲਿਖਣਯੋਗ ਨਹੀਂ) ਵਰਗੀ ਅਸੰਤੋਖਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਹਿ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ/ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਮੁੱਢ ਨੁਕਤਾਬੀਨੀ, ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਤੇ ਖਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕੀ ਸੁਣ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ 'ਵਾਰਾਂ' ਤੇ 'ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, 'ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ' ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, 'ਮਹਾਨ ਕੋਬ' ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਭਾਈ ਬਾਨੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ, 'ਗੁਰੂ-ਗ੍ਰੰਥ ਦਰਪਣ' ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਯੂ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ, 'ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ' ਬਨਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ ਕਮੇਟੀ, 'ਆਰਮ ਦਰਬਨ' ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਭਾਈ ਬੇਰ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ, 'ਸਿੱਖ

ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ' ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਡਾ. ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, 'ਗੁਰਮਤਿ ਦਰਬਨ' ਵਾਲੇ ਡਾਈ ਸਾਹਿਬ ਬੇਰ ਸਿੰਘ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਾਲੇ, 'ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦਰਬਨ' ਵਾਲੇ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ, 'ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦਰਪਨ' ਵਾਲੇ ਗਿਆਨੀ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, 'ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਨਿਰਣੇ' ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ 'ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ' ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨੀ ਰਗਤ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਨਾਮ ਬਾਮਲ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹੋਏ ਸੈਮੀਨਾਰ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਹੋਈ ਗੋਬਟੀ ਵਿਚਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾ. ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਚ, ਡਾ. ਗੁਰਬਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਸਤਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਵਿਰਸਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਸਭ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਭੁੱਖ ਭਲਾ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਜਾਣੇ ਕਿਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਸਹਿਮਤ ਨਾ ਹੋਵੋ ਥੋੜੀ ਢੁੱਖ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਪੰਥ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬੈਰ-ਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹੋ, ਨਿਰੰਨੇਮ, ਰਹਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਧੀ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਥ ਦੀ ਰਿਹਤੀ ਭਲਾਈ ਹੈ ?

ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇਕ ਯਕੀਨ ਹੈ ਚੁੱਕਾ ਹੈ (ਵਾਸਤਾ ਮੁਦਾ ਦਾ ਇਹ ਸਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ), ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾਉਣੀ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਹੀ, ਯਕੀਨੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣੀ। ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਅੱਗੇ ਜਿੰਨਾ ਕੁੱਝ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਡਾ. ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੀ (ਤੁਹਾਡੇ ਬਹਿਣ ਤੇ) ਭੀ ਲੋੜ ਹੈ ? ਤੁਸੀਂ ਕੋਣ ਹੁੰਦੇ ਹੋ?, ਬਿਸੇ ਦੀ ਸਿਆਣਪ-ਭਰੀ ਚੁੱਪ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ? ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਯਕੀਨ ਰਾਹ ਉਪਲ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਚੁੱਕੇ ਹੋ ਕਿ ਪਿੱਛੇ ਪਰਤਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਕ ਭਲਾਯ ਹੋਰ ਮਾਰੇ ਤੇ ਅੱਗੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਚਿਆਦਾ ਨਾ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਇਹੀ ਅਰਥ ਹੈ, ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਛਾਪਣਾ ਜਾਂ ਨਾ ਛਾਪਣਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਬੇ-ਲੋੜੀਆਂ ਚੁੱਚਰਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਕਦੇ ਸਹਿਮਤ ਸੀ, ਤੇ ਨਾ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਥਕ ਰਾਇ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਅਪਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਤੇ ਅੱਗੇ ਲਈ ਭੀ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪੰਥਕ ਅਧੀਨਰਾ ਕਬੂਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਹਾਕਿ ਦੀਪਕ ਲੈ ਮਦਾ ਧਰੁ ਮੱਧ ਰੂਪ ਪਵੰਤ ॥

(ਦਸਮ-ਗੁਰ ਵ੍ਰਿਤ)

ਸਤਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੰਗੀ, ਯਲਕੋਥ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੋਸਾ

31 ਜਨਵਰੀ 1995

ਨਮੋ ਬਾਨਿਕਾ ਬਾਲ ਰੂਪੀ ਵਿਧਾਨੀ॥ (ਬ੍ਰਿਹ ਨਾਟਕ)

ਅਧੁਰਾ ਗਿਆਨੀ

ਗੱਲ ਕਰੋ ਕੁਝ ਦੀ, ਨਾ ਮੰਨੋ ਕੋਈ ਪੰਥ ਦੀ,
ਗੁਣਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁੱਖ ਮੋੜ, ਅੰਗੁਣ ਚਿਤਾਰਦਾ।
ਹੱਸ ਚੋਕ ਬਿਰਤੀ, ਜਾਂ ਹੋਵੇ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਕੋਲ,
ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਖੁਭੇ ਤੋਂ, ਖੁਭਾਈ ਨੂੰ ਬਿਸਾਰਦਾ।
ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਚ ਚੁਣ ਸਦਾ ਹੋਣ 'ਦੇਨੋ',
ਸਮਥ ਨਾ ਆਵੇ ਇਹੋ ਭਾਣਾ ਬਰਤਾਰ ਦਾ।
'ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਗੁਰੂ ਜਾਣੇ,' 'ਸਦਾ ਰਹੇ ਵਿਚ ਭਾਣੇ',
ਇਕਚਿਅੰਕਾਰ ਭਵ ਸਾਕਾਰ ਜੋ ਤਾਰਦਾ।

ਦਿੱਗਾ ਜੋ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਿੱਖੀ ਵਾਲਾ ਸੁਰ-ਬਖਸ਼ ਕੇ,
ਸਿੱਖ ਬਣ ਸਿੱਖਣਾ ਸਾਡਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ।
ਜੋ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਗੱਲ ਛੱਡ, ਭਰਵ ਭਰਵ ਕਰੇ,
ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਣਾ ਉਹਦਾ ਬੇ-ਮਾਹਨਾ ਹੋ ਗਿਆ।
'ਆਹ ਵੀ ਭੈੜਾ ਅੋਹ ਵੀ ਭੈੜਾ', ਸਦਾ ਹੰਕਾਰ ਵੱਸ,
ਭੁੱਖਾਂ ਚੀਕਾਂ ਹੋਕੇ ਕੁਹਾਡਾ ਤਰਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ।
'ਬੀਜਿਆ ਹੀ ਬੋਝਿਆ' ਤੇ 'ਕੀੜਾ ਅੱਕੇ ਆਇਆ' ਭਾ ਹੀ,
ਬਾਨਾਂ ਅਭਯਾਨਾਂ ਭੁਠਾਂ ਅਭਯਾਨਾਂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਿੱਖ ਦਿਦਵਾਨਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਕਰੀ ਸੋਚੀ ਸੁੱਚੀ,
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਬਾਲਾਂ ਵਾਲੀ ਝੜੀ ਚ ਨੁਹਾਵੇਂ ਤੂੰ।
'ਬਿਪ੍ਰਨ ਕੀ ਗੀਤ' ਤੋਂ ਹਟਾਉਣਾ ਰਿਹਾ ਇਕ ਪਾਸੇ,
ਲੋਟੂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਉਤੇ ਪਰਦਾ ਹੀ ਪਾਵੇਂ ਤੂੰ।
'ਸੱਚ ਦਾ ਮਾਰਗ' ਉਤੇ ਚੱਲਣਾ ਕਠਨ ਤਾਂ ਹੀ,
ਭੁਠ ਵਾਲੇ ਫਸਤੇ ਨਿਬਰਦਾ ਹੀ ਜਾਵੇਂ ਤੂੰ।
ਤੋਰਾ ਨਹੀਂ ਕਸੂਰ ਦਿਨੇ ਦਿਸੇ ਨਾਹੀ ਉਲੂ ਰਾਈ,
ਲੋਕ ਤਾਂ ਹੈ ਗਇਆ ਪਰਲੋਕ ਨੂੰ ਗਵਾਵੇਂ ਤੂੰ।

ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥ ਜਾਣ ਨਾਲੇ ਗੁਰੂ-ਪੰਥ ਜਾਣ,
 ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾਕੇ, ਆਉ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣੀਏ।
 ਧਰਮ ਵੀਚਾਰ ਦਾ ਹੈ, ਸਿੱਖੀ ਵਾਲਾ ਬੜਾ ਸੋਖਾ,
 ਪੰਥ ਅੰਗ ਬਣ, ਨਾ ਕੋਈ ਤਾਣੀ ਔਭ ਰਹੀਏ।
 ਭੁੱਲ ਕਰੇ ਸਭ ਕੋਈ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਕੱਲ ਵੱਡੀ,
 ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਜੋ ਅਕਾਲ ਦਾ ਧਨੀ ਏ।
 'ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ'-'ਗੁਰੂ ਫ਼ਿਤ' ਸੰਪਾਦਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ,
 ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਬਾਮੁਣ ਉਹ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਮਨੀ ਏ।

ਰੁੱਕਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਰਿਪੁ ਅੰਤਕ ਹੈ, ਰੇਰੇ ਰੁੱਕਣੇ ਦੇ ਟੁੱਕਣੇ ਬਰਨ ਲਈ।
 ਜੋ ਮਥਰ ਕਰੇ ਲਾਹੇਲ ਪੜ੍ਹੇ, ਇਸ ਫਰਮੀ ਬਰਨੀ ਫਰਨ ਲਈ।
 'ਨਾ ਖੀਰ ਬਣੀ ਨਾ ਰਿਹਾ ਦਲੀਆ', ਬੋਲ 'ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਗੈਰਾ ਬਣਾ ਧਰਿਆ',
 ਇਸ ਲੇਖੇ ਜੋਖੇ ਦੇ ਸਦਕਾ, ਰਹਿ ਰਿਆਰ ਬੈਰਨੀ ਫਰਨ ਲਈ।

ਮੂਰਖ ਗੁਰੂ ਪਵੈ ਮੁਹਿ ਮਾਰ।

(ਮਾਰ ਵੀ ਭਾਰ ਮ:੧ ਪੰ:੧੪੪)

(ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੇਸਾ ਜਨਵਰੀ 1998)

ਇਹ ਤਿੰਨ ਚਿੱਠੀਆਂ ਜਨਵਰੀ 1998 ਨੂੰ ਭਾਬ ਭਾਹੀ ਭੋਜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀ, ਸ੍ਰ.
 ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਾਲਾ ਅਭਗਾਨਾ ਜੀ ਨੂੰ, ਜੋ ਤਨੈ, ਮਨੈ, ਧਨੈ, ਹਰ ਹੀਲੇ 'ਦਸਮ-
 ਗ੍ਰੰਥ' ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਕੇ ਅਪੰਥਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਹੇ
 ਹਨ। >>>

'ਸੱਚ ਸਿਪਾਹੀ' ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚੋਂ . ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕਾਲਾ ਅਭਗਾਨਾ ਜੀ
 ਦੀ ਛਪੀ ਕਿਤਾਬ 'ਬਿਪਰਨ ਕੀ ਗੀਤ ਤੋਂ ਸੱਚ ਦਾ ਮਾਰਗ' ਬਾਰੇ ਪੇਪਰਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ
 ਭੁੱਝ ਛਪ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਛਪਣਾ ਵੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਹੀ ਐਸੇ ਹਨ, ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ
 ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਭੁੱਝ ਵੀ ਛਾਪੀ ਜਾਵੇ, ਯਾਈ ਜਾਵੇ, ਲਿਖੀ ਜਾਵੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ
 ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਸਮਾਂ ਨਾਥੇ ਇਸ ਅਖੋਤੀ ਵਿਦਵਾਨ ਨੂੰ ਸਮਝੋਂਦੇ
 ਰਹੇ, ਕਿ ਆਪ ਪੜ੍ਹੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਤੇ ਕਿੰਤੂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਨੇ
 ਸਾਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸੁਚੱਜੀ
 ਅਗਵਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਨਹੀਂ ਛਪਵਾਵਾਂਗਾ।
 ਖੇਰ ਹੁਣ ਪੰਥਕ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਨਣ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ
 ਪੰਥ ਚੋਖੀਆਂ ਨੂੰ ਥਾਂ ਟਿਕਾਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ। >>>

ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਇਸ ਅਭਥ ਅਗਿਆਨੀ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਲਿਖੇ ਸਬੂਤ ਹਨ, ਜੋ ਜੋ ਵੀ ਇਸ ਨੇ
 ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਹਿਰ ਉਗਲਿਆ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਭੋਜੀ ਹੋਈ ਇਹ ਤਿੰਨ ਸਫੇ ਦੀ

ਓਂਠੀ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਾਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਛਾਪਿਆ ਸਗੋਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਵੀਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜੋ ਕਿ ਬਰੇਆਮ ਭੂਠ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਬਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲਾਥਾ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਣਾ ਅਤੇ 'ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ' ਵਿਚ ਭੀ ਛਾਪ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਗੁਰ ਫਤਹਿ।

ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਧੰਨਾ, ਸਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੰਗੀ, ਬਲਗੀਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ,

ਅਕਸਰ, 14, 2000

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥
ਸ੍ਰੀ ਤਰੋਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ॥

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਲਾ ਅਭਯਾਨਾ ਜੀ,

ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪੱਤਰ, ਵੀਡੀਓ ਮੂਵੀ ਅਤੇ ਟੇਪਾਂ ਮਿਲੀਆਂ, ਸੁਣੀਆਂ ਔਰ ਦੇਖੀਆਂ। ਅਕਾਲ ਸਹਾਇ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਾ ਵੰਕਸ਼ਨ ਵੀ ਦੇਖਿਆ। ਡਾ. ਗੁਰਬਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੜੇ ਸਪਸ਼ਟ ਔਖਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਕਲੀਅਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਔਜ ਕੌਲ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਨੀ ਇਕ ਵੈਧਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਥਾ ਵਿਦਵਾਨ ਕਹਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਹਮਲਾ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ 'ਤੇ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਇਦ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵਿਦਵਾਨ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੁਲਾਹੇ ਜੋ ਵੀ ਉਸ ਵੰਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਆਏ ਸਿਥਾਏ ਡਾ. ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੱਚ ਹੁਣਾਂ ਤੋਂ, ਸਭ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਹੀ ਕੁਣ ਗਾਏ।

ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਚਿੰਠੀਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਲਕੀਰ ਸਿੰਘ ਕਿਹੜੇ ਪਾਸਿਉਂ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਅੱਗੇ ਹੈ? ਇਸ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਇਹ ਚਾਰ ਲਾਈਨਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਅਕਲ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹੋ?, ਜਾਂ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਿਹੜਾ ਕਰਮਾਮੀਟਰ ਨਾਥੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਨੂੰ ਚੈਲਿੰਜ ਕੀਤਾ?

ਡਾਕਟਰਗੀ ਭਾ ਦਿਲ ਅਸਤ ਨਾ ਕਿ ਭਾ ਮਾਨ।

ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਅਜ਼ ਅਕਲ ਅਸਤ ਨਾ ਕਿ ਭਾ ਸਾਲ।

ਜੇ ਉਮਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਅੱਠਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਉਮਰ ਕਿੰਨੀ ਝੁ ਸੀ? ਕੀ ਅੱਠਵੇਂ ਨਾਨਕ ਕੋਲ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ?

ਜਨਾਬ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਦਾ ਉਮਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਰੂ ਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਫਰਤ ਹੈ) ਅੱਠ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨੌਂ ਸਾਲ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਕੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੋਲ ਕੋਈ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਸੀ, ਉਮਰ ਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ?

ਤੁਸੀਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਤਿੰਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਪੰਥ ਨੂੰ ਮੰਨਣੀ ਪਵੇਗੀ ਜਾਂ ਪੰਥ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਾਲੋਂ ਕਰੇਗਾ? ਜਨਾਬ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਪੰਥ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਨਾਉਂਦੀ, ਜੋ 'ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਥ' ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਥ ਦੇ ਸੇਵਕ ਹਾਂ ਨਾ ਕਿ ਪੰਥ

ਸਾਡਾ ਸੇਵਕ ਹੈ। ਇਹ ਸੇਵਾ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਟਿਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸੋਚਣੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ ਜੀ। ਅਸੀਂ ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ 'ਬੁੱਚਰ ਨੀਤੀ' ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਵਾਲੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ ਸਿਰਫ਼ ਬੁੱਚਰਾਂ, ਸ਼ਿਕਾਰੇ, ਗਿਲੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੈਲੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਅਸੀਂ ਅਟੁੱਟ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਡਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।

ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਚੌਲੇ ਹੋਏ ਤੀਰ ਵਾਂਗੂੰ ਵਾਪਸ ਕਮਾਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀਆਂ, ਔਰ ਇਸ ਦਾ ਖਮਿਆਜ਼ਾ ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਫੁੱਕਰੇਗੇ। ਤੁਹਾਡੀ ਵਿਦਵਤਾ ਤੋਂ ਤਾਂ ਉਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਕੁਰਬਾਣੀ ਪੱਖ ਆਪ ਖਾਲੀ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਕੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਔਰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਭਰਾਵਾਂ (ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖੋਸਾ ਅਤੇ ਸਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ) ਨੂੰ ਇਹ ਮਾਣ ਉਸ ਅਜਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਵਖਾਣਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਅਖੌਤੀ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਬਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਸਾਨੂੰ ਵਖਰੇ ਕੇ ਨਿਵਾਜਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਚਿੰਠੀਆਂ ਕਦੀ ਲਿਖੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਲਮ ਬੁੱਝਣੇ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਔਰ ਆਖਰੀ ਚਿੰਠੀ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਜੁਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝੁੰਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ। ਬਿਲਕੁਲ ਮੁਰਖਤਾ ਹੈ ਜੀ ਆਪਣੀ। ਇਹ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਬੁੱਚਰਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਜਾਵੀਏ। ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਬਿਹਲੇ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਵੀ ਕਮਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਬਦਰ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਅਸੀਂ ਚਿੰਦਗੀ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਈਨਲ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਕਰੋ। ਸੋਚੋ ਬੁੱਝ। ਅਸੀਂ ਕਦੀ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਜੋ ਲਿਖਤਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੱਖ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਣ ਕਦੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਨੀਮ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਦਵਾਨ ਪੜ੍ਹਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਲ ਨਹੀਂ ਭਰਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੁਲਸੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਆਲ, ਬੁੱਚਰਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਥੋਪਦੇ ਹਾਂ।

ਹੁਣ ਆਖਰ ਵਿਚ ਇਕ ਗੱਲ ਜੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਵਾਲ ਲਿਖੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ (ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ) ਵਾਲੇ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਜਾਨ ਔਰ ਛਟੀਆ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਬੁੱਚਰਾਂ ਹਨ। ਜੁਵਾਬ ਸਾਨੂੰ ਸੋ ਪਰਸੈਂਟ ਪਤਾ ਹੈ ਪਰ ਲਿਖਣੇ ਨਹੀਂ, ਸਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ। ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋ, ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਕੁੰਝਾਂ ਦੇ ਕਰਤਾ ਹੋ, ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਕਿਉਂ ਪੁੱਛਦੇ ਹੋ? ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਬਰਭ ਪਰਸਨ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਬੁੱਚਰਾਂ

ਹਨ। ਲੱਭ ਲਊ ਕੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚੋਂ।

ਸਾਡੀ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਨਾ ਹੋਈ ਹੈ
ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣਾ
ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ
ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਇਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਇਹ ਬਿਨਕੂਲ ਨਾ ਸਮਝਣਾ। ਪਿਆਰ ਸਤਿਕਾਰ
ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਮਿਲੋਕਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲੀਂ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਡਰ ਅਧੀਨ
ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸਿਰਫ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਕਰਕੇ ਹਾਈਟ। ਜਦੋਂ ਬਦੇ ਆਉਂਦੇ ਦਰਬਨ ਦੇਣ ਦੀ
ਵ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨੀ। ਗੁਰੂ ਵਤਹਿ।

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਖਾਨ ਸਾਹੀ, 31 ਜਨਵਰੀ 1998

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤਿਕ ਇਕਮਿਕਤਾ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰਤਾ

ਓਨਮ ਅਖਰੁ ਵਿਚਾਰਣ ਸਾਧੁ॥

ਰਾਮ ਮ: ੧, ਪੰ: ੯੩੦

ਓਅੰਕਾਰ ਤੇ ਸ੍ਰਿਸਟ ਉਪਰਾ॥

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰ: ੪੭

ਪਿੰਗੁਲ ਪਰਬਤ ਪਾਇ ਪਯੋ ਪਲ ਚਰਚ ਬਧੀਭਾ॥

ਅੰਤ੍ਰਲੇ ਵਿਚਾਰਣ ਸੁਆਯਾ ਕੁਝ ਹੋਇ ਪੁਨੀਭਾ॥

ਬਿਨਾ ਮ: ੫, ਪੰ: ੮੦੯

ਮੁਖ ਉਚੈ ਰਾਸਕੁ ਖਟਿ ਪਿੰਗ ਜਿਹਨ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏ॥

ਅੰਧ ਨਧੇ ਕਪਲੇ ਸੁਨੇ ਜੇ ਰਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਾਏ॥

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰ: ੪੭

ਜੀਅ ਜਾਤਿ ਰੰਗਾ ਭੇ ਨਾਵ॥

ਜਪੁ, ਪੰ: ੬

ਅਨੇਕੁਨ ਰੰਗੇਕ ਹੈ॥

ਜਾਪੁ, ਪੰ: ੧੦

ਕੁਝ ਪਸਾਇ ਰਹਮ ਕਾ ਨਾਸੁ॥

ਗੁਰੂ ਮ: ੫, ਪੰ: ੨੬੦

ਤਉ ਪ੍ਰਸਾਇ ਰਹਮ ਕਾ ਨਾਸੁ॥

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ

ਸੇ ਮੁਖੁ ਜਲਉ ਜਿਹੁ ਬਹਰਿ ਠਾਕੁਤੁ ਜੈਨੀ॥

ਗੋਬ ਮ: ੫, ਪੰ: ੧੧੩੬

ਬਿਬਨ ਬਿਬਨ ਕਾਧੁ ਨ ਧਿਆਉ॥

ਕ੍ਰਿਸਨਾਚਾਰ

ਮਹਾਂਰਾਨ ? ਰਾਨ ਕਾ ਅਰਾਧੀ॥

ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ

ਹੋਇ ਦਿਨਸੁ ਕੁਝ ਚਰਣ ਅਰਾਧੀ ਦਇਆ ਕਰਤੁ ਮੇਰੇ ਜਾਈ॥

ਸੂਰੀ ਮ: ੫, ਪੰ: ੭੫੮

ਪਾਲਹਿ ਅਭਿਰਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਤੇਈ ਰਾਮ॥

ਬਿਨਾ ਮ: ੪, ਪੰ: ੫੪੭

ਰੇਖ ਹੀ ਰਾਜ ਬਿਲੋਕਤ ਰਾਇਕ ਰੋਖਿ ਰੂਪਾਨ ਕੀ ਜੋਗੀ ਨ ਟਾਰੈ॥

ਗੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਭਕੇ

ਬਿਰਿ ਕਾਰੁ ਨਾ ਜੋਗੀ ਜਾਣੈ ਤੁਤਿ ਮਾਤੁ ਨਾ ਕੋਈ॥

ਜਪੁ, ਪੰ: ੪

ਅਗਾਧਿ ਆਇ ਦੇਵ ਕੀ ਅਨਾਦਿ ਬਾਰ ਮਾਨੀਐ॥

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤਕ ਇਕਮਿਕਤਾ * 37

ਨਾਨਕ ਨਿਰਲੋਭਿ ਕੁਝ ਧਰੇ ਕੁਟਬੀਰਿਆ ਕੁਝ ਏ॥	ਜਪ, ਪੰ ੨
ਬਾਮ ਕੇ ਕੁਨਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਕੀ ਕੇ ਦਰਿੰਦਾ ਹੈ॥	ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ
ਇਛਾ ਪੁਕਤੁ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਕਰਿ॥	ਧਨਾ ਮ ੪, ਪੰ ੬੬੯
ਜਮਜਾਤ ਕੇ ਕਟਬੀਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮਨਾ ਕੇ ਕਰੁ ਹੈ॥	ਅਥਾਨ ਉਸਤਤਿ
ਸਰਕੁਨ ਨਿਰਕੁਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੁਲ ਜਮਾਈ ਆਪਿ॥	ਕਉ ਮ ੫, ਪੰ ੨੯੦
ਨਮਸਤ ਅਥਾਨੇ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਨੇ॥ ਅਨੁਪੇ॥ ਅਨੁਪੇ॥	ਜਾਪ, ਪੰ ੧
ਸਰਬ ਬੰਡਣ ਸਰਬ ਦੰਡਣ ਸਰਬ ਕੇ ਨਿਜ ਰਾਮ॥	ਅਥਾਨ ਉਸਤਤਿ
ਸਰਨਿਆ ਕੀ ਹਉ ਬਹਿਨ ਭਾਨਸੀ ਜਿਨਹਿ ਕਈ ਤਿਸੁ ਚੇਈ॥ ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰ ੪੭੬	
ਕਹੂੰ ਅਉਖਈ ਭੋਕ ਕੇ ਸੋਕ ਸੋਖੰ॥	ਅਥਾਨ ਉਸਤਤਿ
ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਜਾ ਹਉਮੈ ਸੋਖੇ॥	ਮਾਥ ਮ ੩, ਪੰ ੧੨੪
ਪਾਸਾਨੁ ਕੀਪੀ ਏ ਆਇਆ ਬਿਦਾਯਨ ਮਹਿ ਕੇਹੁ ਕੀਆ॥	ਆਸਾ ਮ ੧, ਪੰ ੪੭੦
ਕਹੂੰ ਨਿਜ ਨਾਥ ਪਰਨਾਥ ਕੇ ਨਿਬੇਰ ਹੈ॥	ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ
ਪੀਡ ਕਰਨ ਪਟ ਸਿਆਮ ਤਨ ਨਰ ਨਾਰਿਨ ਕੇ ਨਾਰਿ॥	ਚੰਦੀਸ ਅਥਤਾਭ
ਪੀਡ ਪੀਡਾਥਰ ਕ੍ਰਿਥਕਟ ਧਣੀ॥	ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ, ਪੰ ੧੧੬੫
ਜੇਸਾ ਸੰਗੁ ਬਿਸੀਅਰ ਸਿਉ ਹੈ ਏ ਭੈਸੇ ਭੀ ਤਿਸੁ ਪਰਿਸੁ॥	ਆਸਾ ਮ ੫, ਪੰ ੪੦੬
ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਸ ਪਾਥ ਰੁਪਏ ਰੂੰ ਨ ਹਰਿਕਧੁ॥	ਭਰਿਤ੍ਰੇ ਪਾਖਯਾਨ
ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖ ਨ ਭੰਗੁ ਬਿਧੁ ਤਿਸੁ ਕੁਟ ਭੇ ਪੁਰ ਚਿੰਨ॥	ਕਉ ਮ ੫, ਪੰ ੨੮੪
ਰੂਪ ਭੰਗ ਅਰ ਰੇਖ ਭੰਗ ਕੇਉ ਕਹਿ ਨ ਸਭਤ ਬਿਧ॥	ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ
ਅਨੇਕ ਹੈ॥ ਬਿਧ ਏਕ ਹੈ॥	ਜਾਪ
ਏਕ ਮਹਿ ਸਰਬ ਸਰਬ ਮਹਿ ਏਕਾ ਏਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਏਖਿ ਦਿਖਾਈ॥	ਰਾਮ ਮ ੧, ਪੰ ੯੦੭
ਜੈਨ ਪਥਰ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਏ ਤਾ ਕਾ ਜਿਜਧੁ ਆਈ ਕਹਿ ਧਰਿਆ॥	ਕੁਜ ਮ ੫ ਪੰ ੪੯੫
ਜੀਵ ਜਿਤੇ ਸਲ ਮਹਿ ਕਲ ਮਹਿ ਸਭਕੇ ਸਦ ਪੇਟ ਕੇ ਪੋਖਨਹਾਰਾ॥	ਸੁੰਧੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦
ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਭ ਕੇ ਸਿਕਨਾਥਕ ਜਾਚਕ ਅਨੇਕ ਹੁ ਏਕ ਦਰੈਯਾ॥	ਕੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁੰਧੇ
ਦਦਾ ਦਾਤਾ ਕੇਹੁ ਹੈ ਸਭ ਕਹਿ ਦੇਵਨਹਾਰ॥	ਕਉ ਮ ੫, ਪੰ ੨੫੭
ਰੋਗਨ ਤੇ ਅਰ ਸੋਗਨ ਤੇ ਸਲ ਜੋਗਨਿ ਤੇ ਕੁਹੁ ਭਾਡ ਬਚਾਵੈ॥	ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ
ਰਾਤੀ ਕਾਉ ਨ ਨਸਈ ਪਾਥਕੁਮ ਸਭਣਾਈ॥	ਬਿਠਾ ਮ ੫, ਪੰ ੮੧੯
ਜਲ ਤਰੰਗ ਅਰੁ ਰੋਨ ਭੁਦਭੁਦਾ ਜਲ ਤੇ ਚਿੰਨ ਨ ਹੋਈ॥	ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ, ਪੰ ੪੮੫
ਜੈਸੇ ਏਕ ਠਣ ਤੇ ਤਰੰਗ ਰੋਟ ਉਪਜਤ ਹੈ ਪਾਠਿ ਕੇ ਤਰੰਗ ਸਭੈ ਏਕ ਹੀ ਬਰਾਇੰਕੇ॥	ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ

ਇਹੁ ਸੀਸਾਹੀ ਇਹੁ ਭੰਡਾਰੀ ਇਹੁ ਠਾਏ ਦੀਥਾਟੁ॥	ਜਪੁ, ਪੰ: ੭
ਕੁਮਾ ਵਿਸਨੁ ਮਰੇਕ ਸਾਜਿ ਕੁਦਰਤਿ ਦਾ ਖੇਲੁ ਬਟਾਇਆ॥	ਫਾਰ ਦੁਰਗਾ ਕੀ
ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਜਿਹੇ ਜਗ ਬਹਰੀ॥ ਨਰਕ ਬੁੰਡ ਭੀਰਤ ਤੇ ਪਰੀ॥	ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ
ਪੁਰੁ ਗਿਆਨਿ ਆਨ ਜੋ ਚਾਰਤ ਰਾ ਕੀ ਮੁਖਿ ਨਾਕੀ ਭਾਲੇਖਾ॥	ਸਾਰੰ ਮ: ੫, ਪੰ: ੧੨੨੧
ਰਹ ਰਹਿ ਨ ਸੋਕ ਨ ਜਨਮ ਨ ਮਰਤ॥	ਰਾਮ ਮ: ੫, ਪੰ: ੮੬੪
ਨਾ ਰਾਗ ਹੈ ਨ ਰੋਗ ਹੈ ਨ ਭੈ ਹੈ ਨ ਰੂਪ ਹੈ॥	ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ
ਹਾਥਿ ਦੀਪਕੁ ਨੈ ਮਰਾ ਯਸੁ ਮਧ ਰੂਪ ਪਰੰਤ॥	ਉਪ ਅਵਤਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ
ਕਹੁ ਕਹਿ ਨੀਨੇ ਅੰਧ ਰੂਪ ਤੇ ਬਿਰਲੇ ਕੋਈ ਸਾਲਕਾ॥	ਮਾਰੂ ਮ: ੫, ਪੰ: ੧੦੮੪
ਗਾਇ ਸਿੰਘ ਕਹੁ ਰੂਪ ਪਿਆਵੈ॥ ਚੋਰ ਬਰਤ ਧਨ ਕੀ ਰਖਾਵਾ॥	ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ
ਗਉ ਕੀ ਖਾਰੇ ਸਾਕੁਲੁ॥ ਈਸਰ ਮਾਰੁ ਨ ਚਾਇ ਬਿਨਾਈ॥	ਰਾਮ ਮ: ੫, ਪੰ: ੮੬੮
ਗਗਨ ਚਾਮਾ ਚਾਇਓ ਪਰਿਓ ਨੀਸਾਨੈ ਆਉ॥	
ਖੇਲੁ ਜੁ ਮਾਇਓ ਸੁਕਮਾ ਅਥ ਜੂਝਨ ਕੀ ਚਾਉ॥	ਮਾਰੂ ਬਹੀਰ ਜੀ, ਪੰ: ੧੧੦੫
ਭੁਯੋਂ ਰਿਸਨ ਮਾਰੁ ਬਸੀ ਪਰਕੈ ਨਿਸਾਨੈ ਆਉ॥	
ਉਮਭ ਦੁਬਹੀਆ ਉਠਿ ਚਲੇ ਭਯੋ ਭਿਰਨ ਕੀ ਚਾਉ॥	ਬਿਬੇਕ ਚਨ ਬਰਨੇ
ਮਛੁ ਕਵੁ ਰੂਪੁ ਆਗਿਆ ਅਉਰਤਾਸੀ॥	ਮਾਰੂ ਮ: ੫, ਪੰ: ੧੦੮੨
ਮੋਭ ਅਵਤਾਰ ਆਪਿ ਪੁਨਿ ਪਛਾ॥	ਚੰਡੀਸ ਅਵਤਾਰ
ਧਰੇ ਚਾਵਨਾ ਵਿਸਨੁ ਅਸਟਮਾਵਤਾਵੈ॥	ਬਾਵਨ ਅਵਤਾਰ ਕਰਨੈ
ਬਾਵਨ ਰੂਪੁ ਕੀਆ ਰੂਪੁ ਕਰਤੇ ਸਭ ਹੀ ਸੋਈ ਹੈ ਚੰਗਾ॥	ਮਾਰੂ ਮ: ੫, ਪੰ: ੧੦੮੨
ਓੰਦੁ ਰੂਪੁ ਜਾਕੇ ਤਪਤ ਰਸੋਈ॥ ਕੈਸਰੁ ਜਾਕੇ ਰਪਰੇ ਧੋਈ॥ ਆਸਾ ਬਹੀਰ ਜੀ, ਪੰ: ੪੮੧	
ਅਜਨ ਪਾਕ ਕਹੁ ਕਰੈ ਪਵਨ ਖੁਬ ਕਾਥੁ ਭੁਧਾਰੈ॥	ਰਾਮਅਵਤਾਰ
ਇਹ ਜਗ ਧੁਮਕੈ ਪਉਲਹਰਿ ਹਿਰ ਕੇ ਆਖੈ ਰਾਮ॥	ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ
ਇਹੁ ਜਗੁ ਧੁਟੇ ਕਾ ਪਥਾਰ॥	ਕਸੰ ਮ: ੮, ਪੰ: ੧੧੮੬
ਅਦੇਖ ਅਸੇਖ ਅਤੇਖ ਹੈ ਸਦੀਦ ਬਿਸੁਭਰਨ ਹੈ॥	ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ
ਆਸਟੁ ਲੋਇ ਲੋਇ ਭੰਡਾਰ॥ ਜੋ ਗਿਛੁ ਪਾਇਆ ਨੁ ਭੋਕਾ ਥਾਵ॥	ਜਪੁ, ਪੰ: ੭
ਨ ਰੋਕੈ ਨ ਸੋਕੈ ਸੁਨਿਤਥੈ ਨਬੀਨੇ॥	ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ ਜੀ ਕੀ ਉਸਤਤਿ
ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ਨੀਤ ਨਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਾਰਾਰੁ॥	ਧਨਾ ਮ: ੧, ਪੰ: ੬੬੦
ਗਿਆਨ ਖਡਗੁ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਈਨਾ ਦੂਤ ਮਾਥੇ ਕਰਿ ਧਾਈ ਹੈ॥	ਮਾਰੂ ਮ: ੫, ਪੰ: ੧੦੭੨
ਹਰਿ ਨਾਮ ਸੰਸੇਖ ਕਉ ਪੁਨਿ ਤਨੈ ਸਭ ਪਾਪਨ ਸੋਕ ਨਹਿਯੋ ਨ ਟਰਯੋ॥	ਵਿਸਨਾ ਅਵਤਾਰ

ਜਾ ਕੀ ਬਲਾ ਬਰਤੈ ਜਗ ਮੇ॥

ਚੌਥੀਸ ਅਵਤਾਰ

ਜੇਨ ਬਲਾ ਧਾਰਿਓ ਆਖਾਸੈ ਬੈਸੰਤਰੀ ਕਾਸਟ ਥੋਸਟੈ ॥

ਸਹਸਰਿਤੀ ਮ-੫, ਪੰ ੧੩੫੮

ਅੰਤਿ ਬਰਕੇ "ਹਰਿ ਛਾਡਿ ਦੇ ।" ਭੀ ਬੈਥੁੰਨਹਿ ਜਾਹਿ ॥

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਅੰਤਿ ਰਾਨਿ ਠਾਕਾਥਿਫੁ ਲਿਖੈ... ਬਦਿਤਿ ਰਿਲੋਯੁ ਤੇ ਨਰ ਮੁਕਤਾ... ॥ ਕੁਜ ਤ੍ਰਿਜੰਚਨ ਜੀ, ਪੰ ੫੨੬

ਬੀਚ ਸਰਦ ਰਿਤੁ ਕੇ ਸਜਨੀ ਕਮ ਖੇਲਤ ਸਧਾਮ ਸੋ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਾਈ ॥

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਵਤਾਰ

ਭੁਤਿ ਸਰਦ ਅਭੰਬਰੇ ਅਸੁ ਬਰਕੇ ਰਹਿ ਪਿਆਸ ਜੀਉ ॥

ਰਾਮ ਮ-੫, ਪੰ ੮੨੮

ਸਹਸੁ ਰਾਣ ਜਾ ਕੋ ਸੁਭ ਸੋਹੈ ॥ ਸਹਸੁ ਪਦ ਸਾਕੇ ਰਨਿ ਮੇਰੈ ॥

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ

ਸਹਸੁ ਰਾਣ ਨੈਨ... ॥ ਸਹਸੁ ਪਦ ਚਿਸਲ... ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮ-੧, ਪੰ ੧੩, ੬੬੩

ਕਾਲਸੈਨ ਕਾਲਕੋਤ ਕਰੁਕਰੁ ॥

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ

ਰਿਨਿ ਢੇਲੇ ਪਛਾਵਾ ॥

ਜਪੁ, ਪੰ ੭

ਬਾਹੁ ਬਾਹੁ ਕੋਢਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਕੁਤੁ ਢੇਲਾ ॥

ਬਾਹੁ ਕੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ

ਆਪੇ ਕੁਤੁ ਢੇਲਾ ਹੈ ਆਪੇ ਆਪੇ ਕੁਟੀ ਨਿਹਾਨਾ ॥

ਬਿਨਾ ਮ-੩, ਪੰ ੭੯੭

ੴ ਸਾਧਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ 'ਰਾਹੀ' ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਬਤਹਿ 'ਨੋਚਦਾ ਹੈ'।

ਜਾ ਤੇ ਕੁਟਿ ਕਥੇ ਕੁਮ ਉਚ ਕਾ ॥ ਤਿਹ ਆਖੈ ਹਿੰਦੂ ਬਿਆ ਭੁਰਕਾ ॥

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ

ਨਾ ਕਮ ਹਿੰਦੂ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ॥ ਅਲਖ ਰਾਮ ਕੇ ਪਿੰਡੁ ਪਛਾਣ ॥

ਬੈਰਾ ਮ-੫, ਪੰ ੧੧੩੬

ਸੰਜੋਗੁ ਬਿਜੋਗੁ ਕੁਰਿ ਬਾਰ ਚਲਾਵਹਿ... ॥

ਜਪੁ, ਪੰਨਾ ੬

ਮਿਲ ਬਿਛੁਰਨ ਓਉ ਫਿਰ ਜਗ ਮੇ ਮਿਥਿਆ ਤਨ ਅਲੋਚੁ ॥

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਵਤਾਰ

ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ॥

ਬਿਨਾ ਮ-੫, ਪੰ ੮੧੦

ਕੂਹੀ ਕੂਹੀ ਕੂਹੀ ਕੂਹੀ ਕੂਹੀ ਕੂਹੀ ਕੂਹੀ ॥

ਅਥਾਨ ਉਸਤਤਿ

"ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਉਪਰ ਕਿੰਤੂ ਬਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਦਿਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਬਾਹਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਉਸਨੇ ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ"।

"ਸਾਡੀ ਬਾਹਰਲੀ/ਅਖੌਤੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾਈ ਉਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ/ਸੁਣਨ ਦੀ ਰਾਥ ਨਹੀਂ ਬੱਲਦੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਰਬੋਤਮ ਸਾਹਿਤ ਸਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ।"

"ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਕਹਿਣੀ ਤੇ ਬਰਨੀ ਦੇ ਸੁਰੇ ਸਨ। ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਜਿਸ ਚੰਗਿਆਈ ਨੂੰ ਬਹਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਬੁਰਾਈ ਨੂੰ

ਵੁਪਾ ਕੇ ਕਰਦਾ ਤੇ ਚਿਤਵਦਾ ਗਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਦੀ ਜਜਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦੀ।"

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਸਾ 2 / ਮਈ 1959

ਘਰਿ ਘਰਿ ਭੂਨ ਅਭਿਜਿਆ ਭਈ॥ ਸਾਥ ਬਨਾ ਸਚਿ ਕੀ ਦੁਰ ਭਈ॥ ਨਿਰਘੋਸਕੀਯ 748
 ਭੁਭੁ ਅਭਾਸ ਸਭੁ ਚੰਦਮਾ ਦੀਐ ਨਾਰੀ ਕਰ ਚੜਿਆ॥ 198 ਮ 1, ਪੰ-1111

ਮਨ ਕੂੰ ਜੋਰਿ ਸਰੁਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣੁ॥ ਆਸਾ ਮ 3, ਪੰ-1159
 ਦੂਸਰੇ ਕੁਰ ਕਉ ਫਰਾ ਮਨ ਦੀ ਮਨੇ ਮੁਨਿ ਮਾਨਿ॥ ਉਪਾਧਤਾਰ

ਦੁਆਪੁਰਿ ਕਿਸਨ ਮੁਰਾਰਿ ਬੰਝੁ ਕਿਰਤਾਰਭੁ ਗੋਇ॥ ਸਵੇਧ ਮ 1 ਕ, ਪੰ-93੯੦
 ਕੇਤਾ ਬਿਰੀਰ ਲੁਕ ਦੁਆਪੁਰਾਨ॥ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ

ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਤਉ ਹਰਿ ਜਾਨਿਆ॥ ਸੋਭਿ ਰਬੀਰ ਜੀ, ਪੰ-646
 ਨਾਥ ਤਉ ਰੀ ਪਛਾਨ ਸੇ ਮਨ ਮਨ ਦੀ ਜਿਹ ਬਾਨ॥ ਉਪਾਧਤਾਰ

ਅੰਭਜ ਜੇਰਜ ਸੇਰਜ ਉਤਰਜ ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਰਿ ਨਾਈ॥ ਰੁਪਾ ਮ 1, ਪੰ-99੦੯
 ਅੰਭਜ ਜੇਰਜ ਸੇਰਜ ਉਤਰਜ ਗੀਨ ਜਾਸ ਪਸਾਰ॥ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ

ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਗੋਚਉ ਨਾਉ॥ ਆਸਾ ਮ 1, ਪੰ-੪੬8
 ਕਿ ਪਸੇਰੁਜਾ ਹੈ॥ ਉਪਾਧਤਾਰ

ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਸਭੁ ਕੇਵੁ॥ ਆਸਾ ਮ:1, ਪੰ-੪੬8
 ਤਸ ਰੂਮ ਰਾਮ ਕਿਸਨ ਭਈ ਕੋਟਿਕਿ ਰਾਹ ਉਪਾਇ ਮਿਟਾਇ॥ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ

ਭੁਰਾ ਭਹੀਐ ਭੁਰਾ ਹੋਇ॥ ਜਪੁ, ਪੰ-੫
 ਸਹੈ ਲੁਕਨ ਨੇ ਕਥੇ ਬਿਚਾਰਾ॥ ਤਦਿਪਿ ਨ ਪਾਵਤ ਪਾਰ ਰੁਮਾਰਾ॥ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ

ਓਭਕ ਓਭਕ ਭਾਨਿ ਕਥੇ.....॥ ਜਪੁ, ਪੰ-੫
 ਕੋਟਿ ਬਨਪ ਬਨਪਾਰ ਭੇ ਲਹਯੋ ਨ ਹੋਏ ਅੰਤ॥ ਉਪਾਧਤਾਰ

ਜਿਨ ਮਨ ਹਰਿ ਚਰਨਨ ਨਹਰਾਏ॥ ਸੇ ਸਿਮਰਨ ਕੇ ਰਾਹ ਨ ਆਯੋ॥ ਅਪਨੀ ਕਥਾ
 ਬੇਦ ਕੀ ਪੁਰੀ ਸਿਮਿਰਿ ਭਾਈ॥ ਸਾਕਠ ਜੇਦਗੀ ਕੀ ਹੈ ਆਈ॥ ਕਉ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰ-3੨੯

ਜਿਨ ਮਰ ਬੇਦ ਕਰੇਬਨ ਤਿਆਗੀ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਭੇ ਅਨੁਗਾਈ॥ ਅਪਨੀ ਕਥਾ
 ਹਮ ਦੇਖਤ ਜਿਨਿ ਸਭੁ ਸਭੁ ਕੂਟਿਆ॥ ਰਹੁ ਕਬੀਰ ਸੇ ਰਾਮ ਕਰਿ ਕੂਟਿਆ॥
 ਕਉ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰ-3੨੯

ਜੋਧੁ ਥਾ ਰਸ ਕੇ ਰਸ ਕੇ ਰਸ ਹੈ॥ ਤੋਧੁ ਭੂਨ ਨ ਰਾਯ ਰੰਧਾ ਰਸ ਹੈ॥ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ
 ਜਾ ਕਉ ਰਹੁ ਹਰਿ ਭਾ ਹੈ ਆਇਓ॥ ਸੇ ਅਨ ਰਸ ਨਾਰੀ ਲਪਟਾਇਓ॥ ਕਉ ਮ: ੫, ਪੰ-੧੮੬

ਪ੍ਰਮੋਦ ਪੰਥ ਹੁਇ ਕਰਾ॥ ਅਪ੍ਰਮੋਦ ਪੰਥ ਕੈ ਉਭਾ॥	ਨਿਹਕਲੰਥ ਕਰਾ
ਸਮੁ ਧਰਮੁ ਹੁਇ ਭਵਿ ਮਲੋਏ ਕੁਰੁ ਕਿਏ ਪਰਪਾਨੁ ਵੇ ਨਾਏ॥	ਰਿਲੰਗ ਮ: ੫, ਪੰ ੭੨੨
ਭਿਨ ਭੇਰ ਰੂਪ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ॥ ਅਨਭਿਜ ਭਾਰ ਨਿਸਿ ਦਿਨ ਨਿਰਾਸ॥	ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ
ਦੁਖੁ ਜਨਮ ਮਰਣ ਭਵਖੰਡਾ ਹੇ॥	ਕਉ ਪੂਰ ਮ: ੪, ਪੰ ੧੩
ਦੁਆਦਸ ਕਰਮ ਪਰਿਆ ਨ ਕੁਝਿਓ ਜਗ ਰਾਸੀਬਲੋਚਕ ਨਾਹਿਨ ਖਾਇ॥	ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ
ਸਭ ਨਗੁ ਸਥਾਇ ਨ ਭੇਈਐ ਕਿਉ ਸੋਏ ਕੁਰਦੁਆਰਿ॥	ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ: ੧, ਪੰ ੧੯
ਚੁਕ ਧਾਰੀ ਭਾਰੀ ਭਗਤਾਰਥ॥	ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ
ਹਰਿ ਚੁਕੁ ਚੁਕੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ ਪੈਸ ਕਰਦਾ ਖਾਇਆ॥	ਆਸਾ ਮ: ੪, ਪੰ ੪੫੧
ਕੁਆ ਭਿਸਨ ਮਹਾਦੇਓ ਮੋਹਿਆ॥	ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ
ਕੁਆ ਭਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਕੈ ਮੂਰਤਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਿ ਭਰਮਿ ਹੁਲਾਈ॥	ਰਾਮ: ਮ: ੩, ਪੰ ੯੦੯
ਗਿਆਨ ਭਿਏ ਅਰਿ ਗਿਆਨ ਭਿਏ ਵਿਗਨਾਨ ਭਿਏ ਅਸ ਮੇ ਚਿੰਤ ਭਾਇਐ॥	ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ
ਬੈਰਭ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੋਚਭ ਹਰਿ ਚਰਿ ਹਰਿ ਚਰੁ ਭੋਜਨੁ ਖਾਭਾ॥	ਦੇ. ਗ੍ਰੰ. ਮ: ੫, ਪੰ ੫੩੨
ਕ੍ਰਿਪ ਨ ਭਰਨ ਸਰਾਈਐ ਕਰਭ ਅਗਨ ਮੇ ਪਿਆਨ॥	
ਧੰਨਯ ਧੰਨਯ ਅਥਲਾ ਭੇਈ ਕਰਭ ਕ੍ਰਿਪ ਭੇ ਰਾਨ॥	ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਚ ੨੧
ਸਤੀਆ ਭੋਹਿ ਨ ਆਈਅਸਿ ਸੇ ਮਭਿਆ ਨਕਿ ਜਲੰਦ੍ਰਿ॥	
ਨਾਨਕ ਸਤੀਆ ਜਾਣੀਅਹਿ ਸਿ ਚਿਰੇ ਚੇਟ ਮਹੰਦ੍ਰਿ॥	ਸੁ ਮ: ੩, ਪੰ ੭੮੭
ਬਿਸਿਖ ਕਰਾਕਰ ਨੀਨ ਭਵ ਭਿਧਨਾ ਧਏ ਕਨਾਇ॥	
ਨਾਜ ਭੋਭ ਮੇਭੈ ਧਯੈ ਕੁਭਭ ਨ ਭਾਏ ਖਾਇ॥	ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਚ ੨੧
ਰਾਮ ਕਰਕੁ ਧਾਸ ਕਾ ਸੰਨਧੁ॥ ਦੂਰ ਦੂਸਟ ਰਿਸੁ ਪੋਰਭ ਨਾਹਿ॥	ਗੋਰ ਮ: ੫, ਪੰ ੮੬੮
ਪਨਹੀ ਚਿਰੇ ਨਕਭ ਭਿਰ ਆਈ॥	ਦ. ਗ੍ਰੰ., ਪੰ ੧੦੭੮
ਆਈ ਨਰਭੁ ਭੀਰਾ ਭੋਜ ਬਿਨਾਸ॥	ਗੋ. ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰ ੮੭੧
ਨਾਨਕ ਨੀਨ ਭਵਿਓ ਭੋਭਿਓ ਸਿਉ ਸਿਉ ਪਾਨੀ ਸੌਭਿ ਪਾਨੀ॥	ਸਿਰਭਿ ਮ: ੯, ਪੰ ੬੩੩
ਹਰਿ ਜਨ ਹਰਿ ਸੋਭਿ ਸਿਰਭ ਹੈ ਸੁਟਭ ਪ੍ਰੇਮ ਭੀ ਭਾਵ॥	ਵਿਸਨਾਖਤਾਰ ਖ ਪੰ ੭੯੬
ਸਤਿ ਦੁਆਪਰ ਕ੍ਰਿਤੀਆ ਕਲਿਜੁਗ ਚਕੁ ਕਾਠ ਪ੍ਰਧਾਨ॥	ਦ. ਗ੍ਰੰ., ਪੰ ੪੧ ਖ ਪੋਥੀ ੧
ਸਰਚਰੁ ਕ੍ਰੋਧਾ ਦੁਆਪੁ ਭਟੀਐ ਕਲਿਜੁਗੁ ਧ੍ਰਿਤੀ ਰੁਭਾ ਮਾਰਿ॥	ਆਸਾ ਮ: ੫, ਪੰ ੪੦੬
ਚਟਸਾਭ ਪਸੰਨ ਸਉਪਯੋ ਨ੍ਰਿਪਾਭ॥ ਪਟਯਹਿ ਕਹਿਓ ਰਿਖ ਏ ਰੁਪਾਭ॥	
	ਦ. ਗ੍ਰੰ. ਪੰ ੧੮੨ ਪੋਥੀ ੧
ਮੇਰੀ ਪਟੀਆ ਰਿਖਤੁ ਰਹਿ ਗੋਵਿੰਦ ਕੋਪਾਭਾ॥	ਭੋਰਮ: ੩, ਪੰ ੧੧੩੩

ਹਨਥੇ ਜਾਇ ਜਉਨੇ ਸਹਿਸਾਸਤੁ ਰੂਪੰ॥

ਦ.ਕ੍ਰ.ਪੰ:੧੮੯ ਪੰਥੀ ੧

ਸਹਸਰਾਹੁ ਮਧੁਕੀਟ ਮਹਿਯਾਸਾ॥

ਕਉਤੀ ਮ:੫, ਪੰ:੨੨੪

ਕਿਸਨ..ਤਨ ਮੇ ਕਰਥੇ ਪ੍ਰਥਾਸ॥

ਸ਼ਿ:ਦ.ਕ੍ਰ.ਪੰ:੩੧੪ ਪੰਥੀ ੨

ਅਸਟਮ ਕੀਰਤਿ ਕੋਵਿੰਦ ਜਨਮਾ ਜੀ॥

ਭੈ:ਮ:੫ ਅਰੁ ੧, ਪੰ:੧੧੪੬

ਨਹੀਂ ਜੈ ਨੈਥ ਪਾਥਕ ਮੋਹਾਥ॥ ਥੰਥੇ ਨ ਜਿੰਧ ਜੇਥੇ ਨ ਬਥਾਥ॥

ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦ.ਕ੍ਰ.ਪੰ:੧੧੮੨ ਪੰਥੀ ੩

ਜਨੁ ਨਹੀਂ ਪਥਨੁ ਪਾਥਕੁ ਭੁਨਿ ਨਾਥੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਰਾ ਲਾਥੀ॥

ਕਉਤੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪੰ:੩੩੩

ਸੁਰ ਹਿਰ ਥੈ ਮਾਰਾ ਦੁਸਰਾਥੇ॥ ਰਾਨ ਮੁੰਥ ਪਥ ਚਾਂਡ ਕਸਾਥੇ॥

ਕਉਤੁ ੮੧੮.ਕ.ਪੰ:੩੦੫ ਪੰਥੀ ੧

ਜਨਨੀ ਜਾਨਤ ਸੁਰੁ ਕਥਾ ਹੰਤੁ ਹੈ ਇਰਨਾ ਕੁ ਨ ਜਾਨੈ ਜਿ ਇਨ ਇਨ ਅਥਧ ਘਟਕੁ ਹੈ॥

ਸ੍ਰੀਰਾਗੁ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪੰ:੯੧

ਅਪਾਨ ਹਥੀ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਾਦਿ ਪੰ:੨੩ ਪੰਥੀ ੧

ਕਿਥ ਕੂਠੈ ਫੁਟੈ ਪਾਲਿ॥

ਜਪੁਜੀ, ਪੰ:੧

ਨਿਰੰਜਨ ਅਭੰਧ ਹੈ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਾਦਿ ਪੰ:੫੦ ਪੰਥੀ ੧

ਕਹਿਣਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ॥

ਜਪੁਜੀ, ਪੰ:੨

ਲੋਕਨ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਥਨ ਕੇ ਹਰਿ ਸੁਜਸ ਮੇ ਹੋਇ ਕੈ ਸਲ ਭਾਥੇ॥

ਕਉਤੁ ਨਾਟਕ ਪੰ:੩੬੫ ਪੰਥੀ ੨

ਅਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ਕਸਲੀ ਕਣੁ ਕ੍ਰਿਦੁ ਹਥਿਆ ਹੋਇ॥

ਮਲਾਰ ਮ: ੧ ਪੰ:੧੨੮੧

ਜਿਨ ਕੇ ਸੁਖ ਕੇ ਸੇਭ ਆਧੁ ਕਟੀ ਤਿਨ ਕੀ ਸੁਖ ਸੁੰਧਕ ਕੀਧ ਖਈ॥

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਕਾਰਹ ਜੋਜਨ ਭਨੁ ਕਲੀ ਕਾ ਦੇਝੀ ਸਿਰਥਨ ਖਾਈ॥

ਧਨਾ: ਨਾਮਦੇਵ ਪੰ: ੬੯੨

ਨਿਆਤ ਬਿਰਥੇ ਸਿਰੁ ਬੰਧਕ ਸਥੀਂ ਧਧਾਨ ਬਿਸੇਖ ਬਿਰਾਜ ਲਜਾਥੀ॥

ਦ.ਕ੍ਰ.ਸਵੀਥੇ ਪੰ:੧੨੨੨ ਪੰਥੀ ੩

ਅਪਰਾਧੀ ਸੁਣਾ ਨਿਥੈ ਜੋ ਹੋਤਾ ਮਿਰਗਾਰਿ॥

ਅਜਾ ਦੀ ਕਾਰ ਮ: ੧ ਪੰ:੪੭੦

ਦੁਆਰਪਾਲ ਕੁਥੈ ਹਰਿ ਕਸੈ ਭਗਤਿ ਹੋਤ ਹਰਿਗਾਰਿ॥

ਦ.ਕ੍ਰ. ਪੰ:੧੮੯ ਪੰਥੀ ੧

ਮੇਰੀ ਥਾਈਂ ਭਗਤੁ ਭਭਾਥੈ ਥਾਈਂ ਭਗਤੁ ਨ ਫੁਟੈ ਮੋਰਿ॥

ਮਾਰੰਗ ਨਾਮਦੇਵ ਪੰ: ੧੨੫੨

ਪੂਰ ਹੋਇ ਤੋ ਭਾਭ ਚਰ ਸੁਰਾ ਤੋ ਕੇਸਕਾ ਰੇਰਿ॥

ਦ.ਕ੍ਰ. ਪੰ:੭੮ ਸਟੀਕ ਪੰਥੀ ਛੇਵੀਂ

ਪੂਰ ਜਿਨੁਰਾ ਧੀਅ ਜਿਨੁਰੀ ਜੇਰੁ ਜਿਨਾ ਦਾ ਸਿਰਦਾਰੁ॥

ਬਿਰਾਮ:੩ ਪੰ:੫੫੬

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤਕ ਵਿਕਸਿਤਤਾ * 43

ਅਨਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸੋ ਫੋਕ ਕਮਾਵੈ॥	ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੩, ੨੩-੪
ਜੇ ਲਖ ਇਸਰੀਆ ਫੋਕ ਕਰਹਿ ਨਕ ਖੰਡ ਭਾਜੁ ਕਮਾਹਿ॥	ਸਿਰੀਰਾਮ ਮ ੩ ਪੰ ੨੬
ਅਨਿਕ ਭਾਇ ਪਸਾਰ ਸਕਤ ਕਹੁਕਿ ਭੇਰ ਕੇ ਭੇਕ॥	ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੧, ੧੬-੨
ਖੇਲੁ ਸੰਬੰਧੇ ਰਹਿ ਨਾਨਕ ਦੇਵੈ॥	ਕਉਤੀ ਮ ੫ ਪੰ ੨੮੨
ਔਰਨ ਉਪਦੇਸ ਕਰੇ ਆਖੁ ਧਰਾਨ ਕੋ ਨ ਧਰੈ ਚੰਡਨ ਕੋ ਸਦਾ ਤਿਆਗ ਧਨ ਕੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੈ॥	ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬ ੧੯-੧
ਅਵਰ ਉਪਦੇਸੇ ਆਖਿ ਨ ਕਰੈ॥ ਅਵਰ ਜਾਵਰ ਜਨਮੈ ਮਰੈ॥	ਕਉਤੀ ਮ ੫ ਪੰ ੨੬੮
ਸਲ ਹੈ ਜਥੇ ਸਲ ਮੈ ਮਿਲਿ ਕਾਏ॥	ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੮, ੬੧-੧
ਜਿਉ ਜਗੁ ਸਲ ਮਹਿ ਪੈਸਿ ਨ ਨਿਕਸੈ ਰਿਉ ਚੁਭਿ ਮਿਲਿਓ ਜੁਗਾਹੇ॥	ਧਨਾਸਰੀ ਕਬੀਰ ਪੰ ੬੮੨
ਸੋਧਾ ਬਿਖਾ ਹੋਸਾ ਵਜ ਪਾਏ॥	ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੫, ੧੨-੪
ਸੋਹਾ ਭੀਸੈ ਸੋ ਲੁਟੈ ਮਰੈ ਸੋ ਨਿਰਿਆਜੁ॥	ਮਾਭ ਮ ੫ ਪੰ ੧੪੪
ਭੈ ਬਨ ਤਿਆਗਤ ਹੀ ਜੁਨ ਹੋ ਸਭ ਪ੍ਰੇਤ ਕਮਾਨ ਦਿਆ ਭਸਿ ਜੀ ਹੈ॥	੩੩ ਸਵੰਯੋ ੩੩-੧
ਸਭ ਹੀ ਚੰਗ ਭਲੀ ਚਿਤ ਕਾਇਆ ਪ੍ਰੇਤ ਪ੍ਰੇਤ ਕਹਿ ਕਾਏ॥	ਸੋਭਨਿ ਮ ੮ ਪੰ ੬੪੪
ਭਾਏ ਭਾਇ ਕਲੰਕ ਨਕਾਏ॥	ਚੰਦਾਬਤਾਰ ੧੨-੨
ਸਮਸ ਸਰੀਰ ਚਿਤਨ ਭਭ ਸੁਭੇ ਤਾ ਮਨਿ ਘੋਰਾਇਆ॥	ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮ ੧ ਪੰ ੧੪੪੪
ਸੀਤਲਾ ਠਾਹਿ ਕਾਏ॥ ਬਿਅਨ ਕਏ ਹਰਿ ਨਾਈ॥	ਸੋਭਨਿ ਮ ੫ ਪੰ ੬੨੭
ਆਖੁ ਹਾਕ ਭੈ ਮੁਠੈ ਚੁਕਿਐ॥ ਅਨ ਕਾਲ ਕਾ ਕ੍ਰਾਸ ਨਿਕਰਿਐ॥	ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੪, ੩੮੧-੧, ੨
ਤਾ ਕਉ ਕਹਤੁ ਪਰਚਾਰ ਕਾਨ੍ਹ ਭੀ ਨਿਰ ਕੀਪਾਨ ਸਹਾਏ॥	ਮਜਾਹ ਮ ੫ ਪੰ ੧੨੬੬
ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਸਨ ਕਾਏਈ ਦੁਸਮਨ ਕਉਨ ਚਿਕਾਰ॥	ਕਹਿਤੁ ਨਾਟਕ ੧੪, ੧੪-੧

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚੋਂ

ਰਸ, ਰਸੀਆ, ਭੋਗ, ਭੋਗਣਾ, ਰਾਵਣਾ, ਛਲਣਾ, ਸੋਜ, ਥੱਤ, ਚਲਿਤ, ਬਿਬਰਜਤ
ਨੇਹ, ਭਜੇ, ਭਜੀਐ, ਭੁੱਚਨਾ, ਕੋਤਰ, ਖੇਲ, ਤਮਾਸ਼ਾ, ਮਿਥਿਆ, ਚਰਿਤ, ਬਾਜੀ, ਮ੍ਰਿਗ-
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਬਾਨੁਭੀਤ

(ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ, ਪੁਰਾਣ, ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਗੋਪੀ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਬਿਸਨ, ਮਹੇਸ਼,
ਰਾਵਣ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ, ਦ੍ਰੋਪਤੀ, ਗਨਕਾ, ਮੁਰਾਰੀ)

ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪਿ ਰਸੁ ਆਪੇ ਰਾਵਣਹਾਰੁ॥

ਆਪੇ ਹੋਵੇ ਚੋਲਭਾ ਆਪੇ ਸੋਜ ਭਰਾਰੁ॥ ਪੰ-੨੩ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਅਛਲ ਛਲਾਈ ਨਹ ਛਲੇ ਨਹ ਘਾਉ ਛਟਾਰਾ ਭਰਿ ਸਭੇ॥ ਪੰ-੨੪

ਜੇ ਲਖ ਇਸਤਰੀਆ ਭੋਗ ਕਰਹਿ ਨਥ ਖੇਡ ਰਾਜੁ ਕਮਾਹਿ॥
ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਵਈ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੈਨੀ ਪਾਹਿ॥ ਪੰ-੨੬

ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਕਮਾਥਣੇ ਜਿਉ ਦੋਹਾਕਾਟਿ ਤਨਿ ਸੀਭਾਭੁ॥
ਸੋਜੇ ਬੰਢੁ ਨ ਆਵਈ ਨਿਭ ਨਿਤ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ॥ ਪੰ-੩੧

ਕੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਸੋਹਾਗਣੀ ਪਿਰੁ ਰਾਖਿਆ ਉਥ ਧਾਰਿ॥
ਮਿਠਾ ਬੋਲਹਿ ਨਿਵਿ ਚਲਹਿ ਸੋਜੇ ਰਵੈ ਭਭਾਰੁ॥ ਪੰ-੩੧

ਜਾ ਪਨ ਭੋਤਿ ਨ ਰਾਵੀਆ ਤਾ ਭਿਰਥਾ ਜੋਖਨੁ ਜਾਇ॥ ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ:੧ ਪੰ-੪੪
ਗੋਪੀ ਨੈ ਗੋਆਲੀਆ॥ ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਕੋਇ ਉਠਾਲੀਆ॥ ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ:੧ ਪੰ-੭੩

ਮਧੁਸੂਦਨ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਪ੍ਰਾਨਾ॥
ਪੇਈਅੜੈ ਸੁਖਦਾਤਾ ਜਾਤਾ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਕੁਰਸਬਦਿ ਪਛਾਰਾ॥ ਮਾਝ ਮ:੧ ਪੰ-੯੪

ਸੋਜ ਸੁਹਾਵੀ ਸਦਾ ਪਿਰੁ ਰਾਵੇ ਸਚੁ ਸੀਭਾਭੁ ਬਣਾਵਣਿਆ॥ ਪੰ-੧੧੦
ਕਿਆ ਕਪੜੁ ਕਿਆ ਸੋਜ ਸਖਾਲੀ ਕੀਜਹਿ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸ॥ ਮਾਝ ਮ:੧ ਪੰ-੧੪੨

ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਬਲਭਦ੍ਰੁ ਕੁਰ ਪਕ ਲਗਿ ਧਿਆਵੈ॥ ਪੰ-੧੬੫
ਹਰਿ ਆਪੇ ਭਾਨੂ ਉਪਾਇਦਾ ਮੇਰੇ ਭੋਵਿਦਾ ਹਰਿ ਆਪੇ ਕੋਪੀ ਖੋਜੀ ਜੀਉ॥

ਕਉੜੀ ਮ:੪ ਪੰ-੧੭੪

ਮਾਣੈ ਰੰਗ ਭੋਗ ਬਹੁ ਨਾਗੀ॥ ਕਉੜੀ ਮ:੫ ਪੰ-੧੭੬

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਸੋਜ, ਥੱਤ, ਭੋਗ, ਰਸ, ਚਲਿਤ, ਮ੍ਰਿਗ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਰਾਵਣਾ * 45

ਜੇ ਪਰਾਇਓ ਸੋਈ ਅਪਨਾ ॥ ਜੋ ਤਜਿ ਛੋਡਨ ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਮਨੁ ਰਚਨਾ ॥ ੧ ॥

ਕਹਹੁ ਗੁਸਾਈ ਮਿਲੀਐ ਕੋਹ ॥ ਜੋ ਬਿਬਰਜਤ ਤਿਸ ਸਿਉ ਨੇਹ ॥ ਪੰ ੧੮੫

ਬੇਬਰਜਤ ਬੇਦ ਸੰਤਨਾ ਉਆਹੁ ਸਿਉ ਰੇ ਹਿਡਨ ॥ ਪੰ ੨੧੨

ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰਿ ਕਰੇ ਕਸ ਭੋਗ ॥ ਸੁਖੁ ਸੁਪਨੈ ਨਹੀ ਤਨ ਮਹਿ ਰੋਗ ॥ ਪੰ ੨੪੦

ਰੰਗ ਸੰਗਿ ਬਿਖਿਆ ਕੇ ਭੋਗਾ ਇਨ ਸੰਗਿ ਅੰਧ ਨ ਜਾਨੀ ॥ ਗਉੜੀ ਮ:੫ ਪੰ ੨੪੨

ਮੈ ਮਤ ਜੋਬਨਿ ਗਰਬਿ ਗਾਲੀ ਦੁਧਾ ਬਣੀ ਨ ਆਵਦੇ ॥ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮ:੧ ਪੰ ੨੪੨

ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਕੁੜਿ ਕੁਸਤਿ ਭਰਿਆ ਗਲ ਤਾਈ ਪਾਪ ਕਮਾਏ ॥ ਪੰ ੨੪੫

ਨਾਨਾ ਚਲਿਤ ਕਰੇ ਖਿਨ ਮਾਹਿ ॥ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਪੂਰਨੁ ਸਭ ਠਾਇ ॥ ਪੰ ੨੮੪

ਅਨਪ ਸੁਖ ਛਾਡਿ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਵਾ ॥

ਭਭ ਇਹ ਕੀਅ ਉਹੁ ਕੰਤੁ ਕਹਾਵਾ ॥ ਪੰ ੩੪੨

ਇਹ ਰਸ ਛਾਡੇ ਉਹ ਰਸੁ ਆਵਾ ॥

ਉਹ ਰਸੁ ਪੀਆ ਇਹ ਰਸੁ ਨਹੀ ਭਾਵਾ ॥ ਪੰ ੩੪੨

ਅੰਧੁਲੈ ਚਹਸਿਰਿ ਮੂੰਹੁ ਬਟਾਇਆ ਭਾਵਟੁ ਮਾਰਿ ਕਿਆ ਵਡਾ ਭਇਆ ॥

ਆਸਾ ਮ:੧ ਪੰ ੩੫੦

ਜੁਇ ਨਰ ਦੇਵ ਅਜੁਰ ਤੈ ਗੁਨੀਆ ਸਗਲੇ ਭਵਨੁ ਲੁਟਿਓ ਭੀ ॥ ਪੰ ੩੮੪

ਕੁਮਾ ਕਿਸਨੁ ਮਹਾਦੇਉ ਮੋਹਿਆ ॥ ਕੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮਿ ਲਗੇ ਸੋ ਸੋਹਿਆ ॥ ਪੰ ੩੮੪

ਜੈਸੇ ਪਸੁ ਹਰਿਆਉ ਭੈਸਾ ਸੰਸਾਰ ਸਭ ॥

ਨਾਨਕ ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਮਿਲਾਵਹੁ ਆਪਿ ਪ੍ਰਭ ॥ ਪੰ ੩੯੭

ਪਰ ਧਨ ਪਰ ਤਨ ਪਰ ਭੀ ਨਿੰਦਾ ਅਯਾਧਿ ਖਾਹਿ ਭਰਕਾਇਆ ॥

ਸਾਥ ਧਰਮ ਸਿਉ ਕੁਝਿ ਨਹੀ ਆਵੈ ਸਤਿ ਸੁਨਭ ਛੋਹਾਇਆ ॥ ਪੰ ੪੦੨

ਸਤਿ ਜਪ ਸਤਿ ਰਖ ਸਭ ਚਰਚਾਈ ॥ ਉਤਤਿ ਭਰਮੇ ਰਾਹਿ ਨ ਪਾਈ ॥ ਪੰ ੪੧੨

ਟਟੈ ਟੰਢੁ ਕਰਹੁ ਕਿਆ ਪ੍ਰਾਣੀ ਘੜੀ ਕਿ ਮੁਹਰਿ ਕਿ ਉਠਿ ਚਲਣਾ ॥ ਪੰ ੪੩੩

ਹਰਣਾਖਸੁ ਦੁਸਟੁ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਭਰਾਇਆ ॥ ਪੰ ੪੫੧

ਗੁਭਾ ਕਮਾਣਾ ਪ੍ਰਗਟੁ ਹੋਆ ਈਰ ਉਤਹਿ ਖੁਆਰੀ ॥ ਪੰ ੪੬੦

ਜੁਜ ਮਹਿ ਜੇਰਿ ਛਲੀ ਚੰਦਾਵਲਿ ਕਾਨ੍ਹ ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਜਾਦਮੁ ਭਇਆ ॥ ਪੰ ੪੭੦

ਮਨ ਕਹ ਅਹੰਕਾਰਿ ਅਵਾਰਾ ॥

ਦੁਰਗੰਧ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਅਪਾਵਨ ਭੀਤਰਿ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਛਾਡਾ ॥ ਪੰ ੫੩੦

—ਹਰਣਾਖਸ ਨਖਹਿ ਬਿਦਾਰੇ ॥ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ ਜਨੁ ਸਦ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥ ਪੰ ੬੦੧

ਕਰਿ ਬਾਲਕ ਰੂਪ ਉਪਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਚੰਡੂਰੁ ਕੰਸੁ ਕੇਸੁ ਮਾਰਾਹਾ ॥

ਸੋਰਠਿ ਮ:੪ ਪੰ ੬੦੬

ਦੇਇ ਕਿਵਾੜ ਅਨਿਕ ਪੜਦੇ ਮਹਿ ਪਰ ਦਾਰਾ ਸੋਗਿ ਵਾਧੈ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ਰੂਪਤ੍ਰ ਜਬ ਲੋਖਾ ਮਾਗਹਿ ਤਬ ਕਉਣੁ ਪੜਦਾ ਤੇਰਾ ਢਾਕੈ॥ ਪੰ:੬੧੬
 ਮਧੁਸੂਦਨ ਹਰਿ ਮਾਧੋ ਪਾਨਾ॥ ਜੈਤਸਰੀ ਮ:੪ ਪੰ:੬੧੮
 ਹਿਕ ਦੁੰ ਹਿਕਿ ਚਾਤੇ ਅਨਿਕ ਪਿਆਰੇ ਨਿਤ ਕਰਦੇ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸਾ॥

ਜੈਤਸਰੀ ਮ:੫ ਪੰ:੭੦੩

ਬੀਜੁ ਬੰਦਸਿ ਭੋਗ ਭੋਗਹਿ ਕੀਆ ਅਪਣਾ ਪਾਵਦੇ॥ ਪੰ:੭੦੫

ਕੋਤਮ ਨਾਰਿ ਉਮਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ॥ ਸੀਸੁ ਧਰਨਿ ਸਹਸ ਫਕ ਗਾਂਧੀ॥ ਪੰ:੭੧੦

ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹਾਦੇਉ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਰੋਗੀ ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਾਭ ਕਮਾਈ॥ ਪੰ:੭੩੫

ਲਾਲਨੁ ਰਾਵਿਆ ਕਾਕਨ ਗਤੀ ਗੀ॥ ਸੁਹੀ ਮ:੫ ਪੰ:੭੩੬

ਬੇਦ ਕਤੋਬ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਭਿ ਸਾਸਰ ਇਨ੍ ਪਤਿਆ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ॥ ਪੰ:੭੪੭

ਸੋਜ ਏਕ ਏਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਠਾਕੁਰ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਵੈ ਮਨਮੁਖ ਭਰਮਈਆ॥ ਪੰ:੮੩੭

ਸੁਹੈ ਵੇਸਿ ਦੋਹਾਗਣੀ ਪਰ ਪਿਰੁ ਰਾਵਣ ਜਾਇ॥ ਸੁਹੀ ਮ:੩ ਪੰ:੭੮੫

ਰਾਮ ਚੰਦ ਕੀ ਲਸਟਿਕਾ ਜਿਨਿ ਮਾਰਿਆ ਭੋਗੁ॥ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮ:੫ ਪੰ:੮੧੭

ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੇ ਰਾਮਕਾਭ ਦੁਖੁ ਲਗੈ ਨ ਭਾਈ॥ ਪੰ:੮੧੮

ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸਾ॥ ਪੰ:੮੩੬

ਰਾਮ ਕਾਭਾ ਦਾਸ ਕਾ ਸੰਨਾਹੁ॥ ਵੂਡ ਦੁਸਟ ਤਿਸੁ ਪੋਹਤ ਨਾਹਿ॥ ਪੰ:੮੬੮

ਆਗੈ ਨਰਕੁ ਈਹਾ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸ॥ ਪੰ:੮੭੧

ਜਿਸ ਕੀ ਤਿਸ ਕੀ ਕਰਿ ਮਾਨੁ॥ ਪੰ:੮੮੬

ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਕ੍ਰੈ ਮੁਕਤਿ ਰਿਗੁਣਿ ਭਰਮਿ ਝੁਲਾਈ॥ ਪੰ:੯੦੯

ਚੰਦਨੁ ਚੀਤੁ ਨ ਰਹਈ ਠਾਢ॥ ਚੋਰੀ ਮਿਠਕੁ ਅੰਗੂਰੀ ਖਾਇ॥ ਪੰ:੯੩੨

ਸਹੇਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਦਿੰਦੁ ਭੁਆਇਆ॥ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧ ਪੰ:੯੫੩

ਅਥਿਨਾਸੀ ਪ੍ਰਿਭੁ ਖੇਲੁ ਭਚਾਇਆ ਕੁਰਮੁਖਿ ਸੋਈ ਹੋਈ॥

ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਜੁਗ ਆਪੇ ਵਰਤੈ ਦੂਜਾ ਅਕਰੁ ਨ ਕੀਈ॥ ਪੰ:੯੪੬

ਪਰਸਨ ਪਰਸ ਭਏ ਕੁਝਿਜਾ ਕਉ ਲੈ ਬੈਥੁੰਨਿ ਸਿਧਾਰੇ॥ ਪੰ:੯੮੧

ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਉਗ੍ਰਸੇਣਿ ਕਤਿ ਪਾਈ ਤੋਝਿ ਬੰਧਨ ਮੁਕਤਿ ਕਰੇ॥ ਪੰ:੯੯੫

ਬਾਨਮੀਕੁ ਸੁਪਚਾਰੋ ਤਰਿਓ ਬਧਿਕ ਤਰੇ ਬਿਚਾਰੇ॥ ਪੰ:੯੯੯

ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਸਰੇਸਟ ਨਾਮਿ ਭਤੇ ਚੀਚਾਰੀ॥ ਪੰ:੧੦੧੩

ਈਸਰੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ॥ ਇੰਦ੍ਰ ਤਪੇ ਮੁਨਿ ਰੋਗੀ ਸੇਵਾ॥ ਪੰ:੧੦੩੪

ਮਾਂਦਲ ਬੇਇ ਸਿ ਬਾਜਣੋ ਘਟੋ ਧੜੀਐ ਜੋਇ॥ ਮਾਰੂ ਮ:੩ ਪੰ:੧੦੮੧

ਸੋਜ ਵਿਛਾਈ ਕੰਤ ਕੁ ਕੀਆ ਹਭੁ ਸੀਕਾਰ॥

ਇਤੀ ਮੋਢਿ ਨ ਸਮਾਵਈ ਜੇ ਕਲਿ ਪਹਿਰਾ ਹਾਰੁ॥ ਪੰ:੧੦੯੫

ਜਿਨਾ ਪਿਛੈ ਹਉ ਗਈ ਸੇ ਮੇ ਪਿਛੈ ਭੀ ਗਵਿਆਸੁ॥ ਪੰ:੧੦੯੭

ਜਾਂ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਕਰੇ ਭੋਲੁ ॥	ਭੈਰਉ ਮ:੩ ਪੰ:੧੧੨੮
ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕਾ ਰਾਖਾ ਹੋਇ ਰਖੁਰਾਇਆ ॥	ਪੰ:੧੧੩੩
ਰਾਮ ਰਵੰਤਾ ਜਾਣੀਐ ਇਕ ਮਾਈ ਭੋਗੁ ਕਰੇਇ ॥	ਪੰ:੧੧੭੧
ਬਸਤੁ ਫੀਨਤ ਦੁੱਪਤੀ ਰਖੀ ਨਾਜ ॥	ਬਸੰਤੁ ਮ:੫ ਪੰ:੧੧੯੨
ਇਸੁ ਰਨ ਮਨ ਮਧੇ ਮਦਨ ਚੋਰ ॥	ਪੰ:੧੧੯੪
ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਰਾਵਟਿ ਜਾਹਿ ਸੇਈ ਤਾਂ ਲਾਜੀਅਹਿ ॥	
ਨਿਤਪੂਰਿ ਹਿਰਹਿ ਪਰ ਦਰਬੁ ਛਿਦੁ ਕਰ ਢਾਢੀਅਹਿ ॥	ਪੰ:੧੩੬੨
ਉਫਲਿਆ ਕਾਮੁ ਕਾਲ ਮਤਿ ਲਾਗੀ ਤਉ ਆਨਿ ਸਭਰਿ ਗਲਿ ਥਾਧਿਆ ॥	ਪੰ:੯੩
ਅਸਥਿਰ ਰਹਹੁ ਭੋਲਹੁ ਮਰ ਕਬਹੂ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਅਧਾਰਿ ॥	
ਜੈਜੈਕਾਰੁ ਸਗਲ ਭੂ ਮੰਡਲ ਮੁਖ ਉਜਲ ਦਰਬਾਰ ॥	ਪੰ:੬੭੮
ਅਨਿਕ ਪੜਦੇ ਮਹਿ ਕਮਾਵੈ ਫਿਕਾਰ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਹਿ ਸੰਸਾਰ ॥	ਪੰ:੧੯੪
ਅਪਨੇ ਚਰਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਆਪਿ ਬਨਾਏ ॥	ਪੰ:੨੮੭
ਨੰਨੈ ਨਾਹ ਭੋਗ ਨਿਤ ਭੋਲੈ ਨਾ ਭੀਠਾ ਨਾ ਸੰਮੁਲਿਆ ॥	
ਗਲੀ ਹਉ ਸੋਹਾਗਣਿ ਭੈਣੇ ਕੰਤੁ ਨ ਕਬਹੂੰ ਮੈ ਮਿਲਿਆ ॥	ਪੰ:੪੩੩
ਮੂਰਖੁ ਭੋਲੇ ਭੋਲੁ ਦੁਖ ਸਭਾਇਆ ॥ ਸੁਖੁ ਉਠੇ ਰੋਗ ਪਾਪ ਕਮਾਇਆ ॥	ਪੰ:੧੩੯
ਇਸਰੀ ਪੁਰਖੇ ਅਤਿ ਨੇਹੁ ਬਹਿ ਮੰਦੁ ਪਕਾਇਆ ॥	ਪੰ:੧੨੫੦
ਹੇ ਕਾਮੋ ਨਰਕ ਬਿਸ੍ਵਾਸੇ ਕਹੁ ਜੋਨੀ ਕਮਾਵਟਹ ॥	ਪੰ:੧੩੫੮
ਗਰਬੰਭ ਨਾਰੀ ਮਦਨ ਮਧੇ ॥ ਬਲਵੰਭ ਬਲਾਭ ਫਾਰਟਹ ॥	ਪੰ:੧੩੫੯
ਉਰੰਗੀ ਪੈਚਿਤਰੀ ਕਹਿਰੀ ਲੰਭੀਰੀ ॥	
ਸਸੁਭਿ ਸੁਹੀਆ ਬਿਥ ਕਰੀ ਨਿਬਟੁ ਨ ਜਾਇ ਬਟੀ ॥	ਪੰ:੧੪੧੦
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕਾ ਚੋਲਸਾ ਸਭ ਗਲਿ ਆਏ ਪਾਇ ॥	
ਸਲੋਕ ਬਾਰਾਂ ਭੇ ਬਧੀਕ ਮ:੩, ਪੰ:੧੪੧੪	
ਰਹੁਣ ਤੇਜੁ ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਮੁਖੁ ਜੋਹਹਿ ਸਭੁ ਅਪਸਰੁ ਨ ਪਛਾਣਿਆ ॥	
ਉਨਮਤ ਕਾਮਿ ਮਯਾ ਬਿਖੁ ਭੁਲੈ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਨ ਪਛਾਣਿਆ ॥	ਪੰ:੯੩
ਉਰਭਿ ਰਹਿਓ ਇੰਦ੍ਰੀ ਰਸ ਪ੍ਰੇਰਿਓ ਬਿਖੇ ਠਕਉਰੀ ਖਾਬਤ ਰੇ ॥	
ਕਿਣ ਕੋ ਮੰਦਰੁ ਸਾਜਿ ਸਚਾਰਿਓ ਪਾਵਰੁ ਤਲੈ ਜਲਾਵਰ ਰੇ ॥	ਪੰ:੮੨੧
ਚੰਦਨ ਮਤਿ ਬਾਰਿਕ ਬਪੁਰੇ ਕੀ ਸਰਪ ਅਗਨਿ ਕਰ ਮੇਲੈ ॥	ਪੰ:੧੨੬੬
ਜਨਮ ਮਰਣ ਸਭਿ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰੇ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਉ ਨਹੀ ਕਾਲ ਕਾ ॥	ਪੰ:੧੦੮੪
ਆਠ ਪਹਰ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਆਰਾਧੀ ਠਾਨਕ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨੁ ॥	ਪੰ:੬੭੫
ਹਿਕ ਦੂਹਿ ਹਿਕਿ ਚਾੜੇ ਅਨਿਕ ਪਿਆਰੇ ਨਿਤ ਕਰਦੇ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸਾ ॥	ਪੰ:੭੦੩
ਹੋਛੀ ਮਤਿ ਭਇਆ ਮਨੁ ਹੋਛਾ ਕੁਤੁ ਸਾ ਮਖੀ ਖਾਇਆ ॥	ਪੰ: ੫੮੨

ਹੋਛਹੁ ਕਾਸੁ ਅਲਪ ਸੁਖ ਬੰਧਨ ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਕਰਾ ਦੁਖ ਭਉ॥	ਪੰ-੧੩੮੭
ਭੋਗਨਹਾਰੇ ਭੋਗਿਆ ਇਸੁ ਮੁਰਤਿ ਥੇ ਮੁਖ ਛਾਹੁ॥	ਪੰ-੪੭੯
ਮੁਰਖੁ ਭੋਲੇ ਭੋਲੁ ਦੁਖ ਸਥਾਇਆ॥	ਪੰ-੧੩੯
ਕਰੀ ਪਾਕਸਾਨ ਸੋਚ ਪਵਿਰਾ ਹੁਟਿ ਨਾਵਹੁ ਭੋਲੁ ਹਰਿ ਭਾਏ॥	ਪੰ-੧੨੬੬
ਆਪੇ ਕੋਪੀ ਆਪੇ ਭਾਨਾ॥ ਆਪੇ ਲਊ ਚਰਾਚੇ ਭਾਨਾ॥	ਪੰ-੧੦੮੩
ਸਜਣੁ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਜਿਸੁ ਮਿਲਿ ਕੀਚੈ ਭੋਗੁ॥ ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਮ:੫ ਪੰ-੧੦੯੪	ਪੰ-੧੧੨੮
ਜਾਂ ਰਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਕਥੈ ਭੋਗੁ॥	ਪੰ-੧੨੧੦
ਪ੍ਰਿਉ ਅਪਨਾ ਗੁਰਿ ਬਸਿ ਕਰਿ ਦੀਨਾ ਭੋਗਉ ਭੋਲ ਨਿਸੰਕਾ॥	ਪੰ-੧੧੦੧
ਲਗਭੀਆ ਪਿਰੀਅੰਨਿ ਪੇਖੰਦੀਆ ਨਾ ਡਿਪੀਆ॥	ਪੰ-੧੦੯੪
ਬੰਤਾ ਤੂ ਸਉ ਸੇਜਤੀ ਮੈਭਾ ਹਭੈ ਦੁਖੁ ਉਲਾਹਿ॥	ਪੰ-੯੫੯
ਸਤਿ ਸੁਹਾਗਣਿ ਮਾਣਹਿ ਰਲੀਆ ਇਕ ਦੇਵਹੁ ਭਾਤਿ ਮੁਰਾਰੀ॥	ਪੰ-੧੦੮੮
ਜਿਉ ਜੈਰੂ ਸਿਰਨਾਵਟੀ ਆਵੈ ਚਾਰੇ ਵਾਰ॥ ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧, ਪੰ: ੪੭੨	ਪੰ-੧੦੦੮
ਸਗਲ ਜਨਮੁ ਬਿਖਿਅਨ ਸਿਉ ਖੋਇਆ ਸਿਮਰਿਓ ਨਾਹਿ ਕਨਾਈ॥	ਪੰ-੧੩੮੦

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਥਿਤ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿਚੋਂ

ਸੇਜ, ਸੱਜੇਗ, ਭੋਗ, ਬਿਨਾਸ, ਰਾਵਣਾ, ਚੂੜੀ, ਜੁੰਨਤ, ਜੋਹਨਿ ਪਰ ਨਾਰੇ, ਗਾਂਡ,
ਗਛਟ, ਪੁਰਖਤ, ਚਲਿਤ, ਜਾਰਨੀ, ਬਹੁ ਮਿਤੀ, ਕਾਮ, ਭਗ
(ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਵਿਚੋਂ ਪੰਚਾਲੀ, ਅਜਾਮਲ, ਗਨਿਕਾ)

ਜਿਉ ਬਹੁ ਮਿਤੀ ਬੇਸੁਆ ਸਤਿ ਗੁਨਖਟ ਪਾਪ ਭਮਾਏ।	ਵਾਰ-੫, ਪਉੜੀ ੧੭, ਲਾਈਨ ੧
ਫੇਰਤੁ ਕਾਮੁ ਫੇਰੇਹੁ ਹੈ ਫੇਰਤੁ ਲੋਕੁ ਮੇਰੁ ਅਰੰਭਾਰ।	੮, ੩-੨
ਬਿਪਲੀਪਤਿ ਬੇਸੁਆ ਭਰਤ ਅਣ ਮਰਵਾਲੇ ਵਡੇ ਬਿਕਾਧੀ।	੮, ੧੫-੫
ਫੇਰਤਿਆ ਰੂਪੇ ਅਨਿ ਫੇਰਤਿਆ ਰਾਜੇ ਰਸ ਭੋਗੀ।	੮, ੧੭-੩
ਧੁਰਾ ਨੈ ਕੁਝਮਾਇਆ ਨੰਗੀ ਬਡਤੁ ਪੰਚਾਲੀ ਭਾਈ।	੧੦, ੮-੨
ਪਰ ਘਰਿ ਜਾਇ ਸਥਾਪੁ ਲੈ ਹੋਇ ਸਰਸ ਭਗ ਪਛੋਰਾਣਾ।	੧੦, ੧੮-੨
ਪਰਿਤੁ ਅਜਾਮਲ ਪਾਪੁ ਕਰਿ ਜਾਇ ਬਲਾਵਤਟੀ ਦੇ ਭਰਿਆ।	੧੦, ੨੦-੧
ਗਨਿਕਾ ਪਾਪਟਿ ਹੋਇ ਕੈ ਪਾਪ ਦਾ ਗਲਿ ਹਰੁ ਪਛੋਰਾ।	੧੦, ੨੧-੧
ਨਾਨਿ ਭਰਾਰਿ ਪਿਆਰੁ ਕਰਿ ਸਿਰਜਾ ਭੋਗ ਸੱਜੇਗੁ ਬਟੰਦਾ।	੧੭, ੭-੩
ਭਾਜੇ ਦੇ ਸਉ ਰਾਣੀਆ ਸੇਜੇ ਆਏ ਵਧੇ ਕਾਗੀ।	੧੭, ੧੦-੧
ਸਭਨਾ ਰਾਜਾ ਰਾਵਣਾ ਜੁੰਦਰਿ ਮੰਦਰਿ ਸੇਜ ਸਵਾਗੀ।	੧੭, ੧੦-੩
ਲੀਨਾ ਚਲਤ ਅਭਯਨ ਕਰਿ ਜੋਗੁ ਭੋਗੁ ਰਸ ਭਲੀਆ ਮਾਣੀ।	੨੩, ੮-੨
ਰੂਪੇ ਕਾਮੋ ਦੋਸਤੀ ਜਗ ਅੰਦਰਿ ਜਾਣੀ।	੨੭, ੫-੧
ਸੱਥਿ ਲੁਪਤੀ ਨ ਗੀਐ ਖੁਸਰੇ ਨਾਨਿ ਨ ਭਲੀਆ ਮਾਣੀ।	੨੮, ੨੧-੪
ਲੁਲੇ ਨਾਨਿ ਦਿਆਯੀਐ ਬਿਧ ਭਲਿ ਮਿਲਿ ਬਾਅਟਿ ਭਲਿ ਲਾਏ।	੩੨, ੫-੫
ਜਿਉ ਕਰਿ ਟੁਭੇ ਰਬੜਾ ਸੇ ਚੂੜੀ ਸੇ ਵਾਰਿ ਵਰਾਏ।	੩੨, ੧੦-੪
ਮੁਰੁ ਅਖੀ ਨਛੁ ਕਨ ਜਿਉ ਟਿੰਦੀਆਂ ਵਿਚਿ ਭਾਭਿ ਜਦਾਏ।	੩੨, ੧੩-੪
ਚੁਤਰਿ ਮਿਟੀ ਜਿਨੁ ਨਛੈ ਜਾਣੇ ਯਸੁ ਗੁਮਾਫੁ ਬੁਰਾ।	੩੩, ੧੦-੨
ਮਦੁ ਪੀ ਜੁਏ ਖੇਲਦੇ ਜੋਹਨਿ ਘਰ ਨਾਰੇ।	੩੪, ੧੬-੨

ਢਕਿ ਲੈ ਚਲੀ ਚੁਹੜੀ ਕਰਿ ਭੋਲ ਬਿਨਾਸੁ।	੩੫,	੯-੪
ਜੇ ਮਾਂ ਹੋਵੇ ਜਾਗਨੀ ਕਿਉ ਪੁਤੁ ਪਭਾਏ।	੩੫,	੨੦-੧
ਪੁਰਖੁ ਨ ਗਣਿ ਪੁਰਖਤੁ ਟਿਟੁ ਕਾਮਣਿ ਕਿ ਕਹੇਸੁ।	੩੬,	੧੧-੫
ਮਾਂ ਕਭਣਿ ਜੀ ਜਾਣਦੀ ਪੁਤੁ ਸਪੁਤੁ ਹੋਵੇ ਸੁਖਦਾਈ।	੩੭,	੨੪-੧
ਰਾਗ ਰੰਗ ਰਸ ਰੂਪ ਲਖ ਥਪੁ ਭੋਲ ਭੁਲਾਵਾ।	੩੮,	੫-੪
ਓਚਲ ਚਲਿਤ ਪਖੰਡ ਥਪੁ ਵਲ ਫਲ ਕਰਿ ਪੁਪੰਚ ਵਧਾਏ।	੩੯,	੧੫-੫
ਨਾਰੀ ਪੁਰਖੁ ਪਿਆਰੁ ਹੋ ਪੁਰਖੁ ਪਿਆਰ ਕਹੇਦਾ ਨਾਰੀ।	੩੯,	੧੮-੧
ਨਾਰਿ ਫਤਾਹੁ ਸੰਜੋਗ ਮਿਲਿ ਪੁਰ ਸਪੁਤੁ ਬਪੁਤੁ ਸੋਸਾਗੀ।	੩੯,	੧੮-੨

ਸਿਰਜਾ ਸੰਜੋਗ ਭੋਲ ਨਾਰਿ ਭਰ ਹਾਹ ਹੋਰ ਪੁਰਖ ਬਿਦੇਸਿ ਭੁਲਈਯੋ ਨ ਜਾਯੋ ਹੈ।	ਕਥਿਤ ੭੯-੩
ਸਿਰਜਾ ਸੰਜੋਗ ਭੋਲ ਨਿਰਵਲ ਚਾਂਡ ਥਪੁ ਹੋਇ ਨ ਅਧਾਨ ਦੁਖੇ ਦੁਖਿਯਾ ਦੁਰਾਵ ਭੈ।	„ ੨੩੭-੩
ਪਵਤ ਬਿਵਾਚੀਅਤ ਜੋਧਨ ਮੇ ਭੋਲ ਚਿਖੇ ਬਨਜ ਬਿਉਰਾਭ ਭੇ ਭਿਅਰ ਨਪਟਾਰ ਹੈ।	„ ੨੪੧-੩
ਮਿਭ ਮਿਭਾਵ ਅਹਿ ਮਨਿ ਮਧੁ ਮਾਖੀ ਸਾਖੀ ਚਾਂਡ ਥਪੁ ਨਾਹ ਨੇਹ ਨਿਰਵਲ ਭੋਲ ਹੈ।	„ ੨੯੯-੨
ਭੁਲਾਵਪੁ ਸਿਰਜਾ ਸਮੇ ਕਮੇ ਭਰਤਾਰ ਏਕ ਬੇਸਾ ਰਉ ਅਨੇਕ ਮੇ ਭਰਤ ਬਿਭਚਾਰ ਜੀ।	„ ੩੮੪-੨
ਪੁਰਤ ਕੁਹਾਗਨਿ ਕਰਮ ਹੋ ਦੁਹਾਗਨਿ ਭੈ ਬਿਦੇ ਬਿਭਚਾਰ ਕਤ ਸਿਰਜਾ ਭੁਲਾਈਐ।	„ ੪੩੯-੩
ਸਿਰਜਾ ਸਮੇ ਕਮੇ ਭਰਤਾਰ ਥਪੁ ਨਾਰਿ ਸੋਈ ਕਰੈ ਜਉ ਅਭਿਆਨ ਮਾਨੁ ਪੁਰਤ ਪੁਰ ਹੈ।	„ ੪੪੦-੨
ਪੁਰਖ ਨਿਪੁੰਸਕ ਨ ਜਾਨੈ ਬਨਿਰਾ ਬਿਨਾਸ ਚਾਂਡ ਕਰਾ ਜਾਨੈ ਸੁਖ ਸੰਤਤਿ ਸਨੇਹ ਕਉ।	„ ੪੪੪-੧
ਜੈਸੇ ਰਾਜਾ ਰਵਰ ਅਨੇਕ ਰਵਨੀ ਸਹੇਤ ਸਕਲ ਸਪੁਤੀ ਏਕ ਚਾਂਡ ਨ ਸੰਤਾਨ ਹੈ।	„ ੫੧੯-੧

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧ

੧. ਬਹੁੰ ਬੇਦ ਗੀਤਿ ਕਹੁੰ ਤਾ ਸਿਉਂ ਬਿਪਰੀਤਿ...॥ (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ) ਬੇਦ ਗੀਤ ਤੋਂ ਉਲਟ, ਯਾਨੀ ਕਿਤੇਥੀ ਬਹੁੰ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਮਹਿੰਦੀ ਅਵਤਾਰ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਬਦਾਰਥ ਪੰ:੧੭
੨. ਬਹੁੰ ਨਿਜ ਨਾਰਿ ਪਰਨਾਰਿ ਕੇ ਨਿਕੇਰ ਹੋ॥ (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ) (ਪਰਾਈ ਨਾਰ ਦੇ) ਘਰ ਵਿਚ (ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹੋ) ਇਸ ਕਥਾ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਵਿਚ ਗੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਬਦਾਰਥ ਪੰ:੧੭
੩. ਬਹੁੰ ਨਾਖਨ ਨਬੋਯਾ ਬਹੁੰ ਸੁੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਹੋ॥ (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ) ਉਸ, ਰੁਹਮਤ, ਦਿਲਚਸਪ, ਅਣਹੋਇਆ ਦੇਵ ਨਵਾਉਣਾ। ਸੰਤ੍ਰਾਜਿਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਣੀ ਚੁਰਾਉਣ ਦੀ ਉਜ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਨਵਾਈ ਸੀ। ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਦੇ ੨੦੩੬ ਤੋਂ ੨੦੬੩ ਛੰਦ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਬਦਾਰਥ ਪੰ:੧੯
੪. ਸਿਤੁਬਪਤੀ...॥ (ਬੀਰ ਅੰਬੁ ਪਤੀ) (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ) ਠੰਡੀਆਂ ਕਿਰਣਾਂ ਵਾਲਾ-ਚੰਦਮਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ੧੯ਵੇਂ ਅਵਤਾਰ (ਚੰਦਾਵਤਾਰ) ਵਿਚ ਗੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਬਦਾਰਥ ਪੰ:੩੮
੫. ਪ੍ਰਥਮੇ ਦੇਵਿ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੋ ਕਹਾ॥ ਪਹਿਲੇ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਣਾਯੋ॥ (ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ) ਵਿਚ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਗੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤੋਂ ਚੋਟੀ (ਬੋਦੀ) ਤੱਕ ਤਰਤੀਬਦਾਰ ਆਖ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ। ਬਬਦਾਰਥ ਪੰ:੯੧
੬. ਬਹੀ ਨਾਟਕ ਮੇਧ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਥਾ॥ (ਰਾਮਾਵਤਾਰ) ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਹਨੁਮਾਨ ਨਾਟਕ' ਵਿਚ ਵਰਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਰ ਅਸਾਂ ਭੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਯਾਨ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਹ ਕਥਾ ਕਹੀ ਹੈ। ਬਬਦਾਰਥ ਪੰ:੨੧੬

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਾ ਵੇਰਵਾ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ ਵਿਚ ਚੋਬੀਸ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਵਰਨਣ, ਚੋਬੀਸ ਅਵਤਾਰ ਵਿਚ ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਯਾਨ ਦਾ ਸੰਕੇਤ;

ਮਹਿੰਦੀਵਤਾਰ, ਅਥਾਲ ਉਸਤਰਿ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ, ਚੰਦਾਵਤਾਰ, ਰਾਮਾਵਤਾਰ,
ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਯਾਨ, ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਆਦਿ, ਬਸਤ੍ਰਨਾਮ ਮਾਲਾ, ਨਿਹਕਲੰਕੀ ਅਵਤਾਰ,
ਅਲੋਗ ਅਲੋਗ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਥੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਵਰਨਣ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੱਕਾ ਸਬੂਤ ਹੈ,
ਕਿ ਸਾਰਾ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੋਲੇ
ਲਿਖੇ ਗਏ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

੧. ਪ੍ਰਿਥਮ ਉਪਾਵਹੁ ਜਗਤ ਰੁਮ ਰੁਮਹੀ ਪੰਥ ਬਨਾਇ॥ ਆਪ ਤੁਹੀ ਭਗਤਾ ਕਰੋ
ਰੁਮਹੀ ਕਰੋ ਸਹਾਇ॥ ਬਸਤ੍ਰਨਾਮ ਮਾਲਾ ਪੰ. ਬਥਦਾਰਥ ੧੦੨੨
ਤੁਹੀ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ ਸਗਤ ਮੇ ਬਨਾਏ॥ ਰੁਹੀ ਪੰਥ ਹੈ ਅਵਤਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਮਾਹਿ॥
ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਯਾਨ ਪੰ.੯.ਗ੍ਰੰ.੯੦੯
੨. ਜੈਸੇ ਰਵਿ ਕੇ ਤੇਜ ਤੇ ਰੋਤ ਅਧਿਕ ਤਪਤਾਇ॥ ਰਵਿ ਬਲ ਫੂਦੁ ਨ ਜਾਨਈ ਆਪਨ
ਹੀ ਗਰਬਾਇ॥ ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਪੰ.ਬਥਦਾਰਥ ੮੩
ਭਰਿ ਬਿਰਥਾ ਸਭ ਖੇਦਿ, ਜਿਵ ਰਵਿ ਤਪ ਥਾਰੂ ਤਪੇ॥
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਪੰ. ਬਥਦਾਰਥ ੭੩੭
੩. ਡਥ-ਭਲਿ ਈਹਾਂ ਨ ਪਰ ਸਕੈ ਬਰਥਾ ਹਨਾ ਰਿਸਾਇ॥ ਸਾਨਿਨ ਹਸ ਜਿਮ ਬਾਨੀਯੋ
ਰੋਰਨ ਖਾਤ ਬਨਾਇ॥ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਪੰ. ਬਥਦਾਰਥ ੮੨
ਇਉਂ ਉਪਜੀ ਉਪਮਾ ਬਨੀਆਂ ਜਨੁ ਸਾਲਨ ਕੇ ਹਿਤ ਰੋਰ ਬਨਾਵੈ॥
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਪੰ.ਬਥਦਾਰਥ ੩੯੩
੪. ਭੂ ਸੁ ਭੁਮਾਰ ਰਚੀ ਕਰਤਾਰ ਬਿਚਾਰੁ ਚਲੇ ਤੁਹਿ ਕਿਉਂ ਬਨਿ ਐ ਹੈ॥
ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਪੰ. ਬਥਦਾਰਥ ੨੩੯
ਭੂੰ ਨੁ ਭੁਮਾਰ ਰਚੀ ਕਰਤਾਰ ਕਹੇ ਅਬਿਚਾਰ ਤੁੰਆ ਬਰ ਨੀਕੇ॥
ਉਪਾਵਤਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ-ਬਿਆਸ ਪੰ. ਬਥਦਾਰਥ ੮੯੭
੫. ਜਟੁ ਰਚੀਯ ਲੋਕ ਕਹਿ ਕੋਪ ਹਰਿ ਅਸਟ ਭਾਸ ਖਟੁ ਧਰਣਿ ਕੀਅ॥
ਨਿਹਕਲੰਕੀ ਕਥਾ ਪੰ. ਬਥਦਾਰਥ ੮੫੮
ਮਾਨਹੁ ਫੇਰ ਰਚੇ ਬਿਧਿ ਲੋਕ ਧਰਾ ਖਟ ਆਠ ਅਯਾਸ ਬਨਾਏ॥
ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪੰ. ਬਥਦਾਰਥ ੧੧੨
੬. ਹੇ ਕਰੁਣਾ ਨਿਧਿ ਹੇ ਜਗ ਬੇ ਪਤਿ ਅਚੁਤ ਹੇ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨ ਲੀਜੈ॥
ਚੌਥੀਸ ਅਵਤਾਰ ਬਥਦਾਰਥ ਪੰ.੩੩੫
ਹੇ ਰਵਿ ਹੇ ਸਸਿ ਹੇ ਕਰੁਣਾ ਨਿਧਿ ਮੇਰੀ ਅਬੈ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ॥
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਬਥਦਾਰਥ ਪੰ.੬੭੮

੭. ਮੇਰ ਕਰੋ ਕ੍ਰਿਣ ਤੇ ਮੁਹਿ ਜਾਹਿ ਗਰੀਬਨਿਵਾਸ ਨ ਦੁਸਰ ਤੋਸੇ॥

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਪੰ:੬੦ ਦ.ਗ੍ਰੰ.ਪੰ:੪੫

ਮੇਰ ਕਿਯੋ ਕ੍ਰਿਣ ਤੇ ਮੁਹਿ ਜਾਹਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਸ ਨ ਦੁਸਰ ਤੋ ਸੇ॥

ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਯਾਨ ਦ.ਗ੍ਰੰ ਪੰ:੮੧੩

ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਉਪਰ ਸ਼ੰਕਾ ਜਾਂ ਕਿੰਤੂ-ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀਰ ਤਾਂ ਬੜੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਸੱਜਣ ਹਨ। ਉਹ ਆਪ ਬੋਧਿਯ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸੈਂਕੜੇ ਸਥੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਅਕਾਲ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ, ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦਾ ਭਰਮਗਤ ਤੜਨ ਵਾਲਾ, ਨਮੁੰਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਦਰਦੀ, ਪੰਥ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਬਹਿਣੀ ਕਰਨੀ ਦਾ ਸੂਰਾ, ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਧਾਹੀਆਂ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ, ਕਲਮ ਦਾ ਅਮੁੱਕ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਦੂਸਰੇ ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਤਰ ਆਪਾ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਧਰਮ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਕ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਗਿਆਨ ਦੀ ਬੁਹਾਰੀ ਸੰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਾਇਰਤਾ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਸੁਰਬੀਰਤਾ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੌਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਉਸ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ (ਮਨ) ਅਰਪਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਸਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇ ਭਾਗੀ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੀ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਸ਼ੰਕਾ ਮਨ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਕੇ ਖਿਆਲੀ ਘੇਲੇ ਦੁਆਉਂਦੇ ਰਹਾਂਗੇ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਕੁੱਝ ਵੀ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ੴ ਰਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ ਰਚਨਕਾਲ ਅਤੇ ਸਥਾਨ

- 1 - ਰਾਜ ਸਾਜ- ਰਾਜ ਸਾਜ ਹਮ ਪਰ ਜਬ ਆਯੋ॥ ਜਬਾ ਸਕਤਿ ਤਬ ਧਰਮੁ ਚਲਾਯੋ॥
ਦ. ਗ੍ਰੰ. ਪੰ-੬੦, ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਪੰ-੭੭
ਰਾਜ ਸਾਜ ਆਪਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ 1733 ਬਿ. ਦੇ ਵੈਸਾਖੀ ਸਮਾਗਮ ਵਜੋਂ ਗੁਰਗੱਦੀ ਵਿਰਾਜ ਕੇ ਸੰਤਾਲਿਆ। ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ
- 2:- ਸਤ੍ਹੁ ਸੈ ਚਵਤਾਲ ਸੇ ਸਾਵਨ ਸੁਦਿ ਬੁਧਵਾਰਿ॥ ਨਕਰ ਪਾਵਟਾ ਮੇਂ ਫੁਮੇ ਰਚਿਯੈ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਧਾਰਿ॥ ਖਡਗਪਾਣਿ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਪੋਥੀ ਰਚੀ ਬਿਚਾਰਿ॥ ਫੂਲਿ ਹੋਇ ਜਹੁ ਤਹ ਸੁ ਕਾਥਿ ਪਤਿਅਹੁ ਸਭੈ ਸੁਧਾਰਿ॥ ਦ. ਗ੍ਰੰ. ਪੰ-੩੮੬, ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਪੰ-੪੫੬
'ਬਿਹਨਾਟਕ' ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਮੌਲਕ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਾਵਟੇ ਵਿਰਾਜ ਕੇ ਸੰ. 1744 ਬਿ., 1687 ਈ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਚਾਰ
- 3:- ਦੇਸ ਚਾਲ-ਦੇਸ ਚਾਲ ਹਮ ਭੇ ਪੁਨਿ ਭਈ॥ ਸਹਰ ਪਾਵਟਾ ਕੀ ਸੁਧਿ ਲਈ॥ ਦ. ਗ੍ਰੰ. ਪੰ-੬੦, ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਪੰ-੭੭ ਇਹ ਦੇਸ ਚਾਲ ਸੰਮਤ 1743 ਬਿ. ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ 1686 ਈ ਵਿਚ ਹੋਈ। ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ
- 4:- ਭੰਗਾਣੀ ਯੁੱਧ --ਫਤੇ ਬਾਹੁ ਫੇਪਾ ਤਥਿ ਰਾਜਾ॥ ਲੋਹ ਪਰਾ ਹਮ ਸੇ ਬਿਨੁ ਕਾਜਾ॥ ਦ. ਗ੍ਰੰ. ਪੰ-੬੦, ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਪੰ-੭੭ ਇਹ 'ਬਿਨੁ ਕਾਜਾ' ਯੁੱਧ ਸੰ. 1745 ਬਿ ਵਿਚ ਫਤੇ ਬਾਹੁ ਦੇ 'ਮੌਲੇ ਮੌਲੀ ਆ ਭਿਤਨ' ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦਾ ਬੋਰਥਾ ਬਹੀਦ ਬਿਲਾਸ ਮਨੀ ਸਿੰਘ, ਸੇਕਾ ਸਿੰਘ ਭੱਟ ਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ--ਸਤ੍ਹੁ ਸੈ ਪੰਤਾਲਿ ਮੇ ਚੜਿਆ ਆਵੇ ਨਰੇਸ। ਅਸੁਨ ਮਾਹ ਕੀ ਠਾਰੂਦੀ, ਊਪਰ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼। ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ
- 5:- ਰਾਸ ਮੰਡਲ ਸਮਾਪਤ --ਸਤ੍ਹੁ ਸੈ ਪੈਤਾਲ ਮੇ ਕੀਨੀ ਕਥਾ ਸੁਧਾਰ॥ ਚੁਕ ਹੋਇ ਜਹੁ ਤਹ ਸੁਕਾਥਿ ਨੀਜਹੁ ਸਕਨ ਸੁਧਾਰ॥ ਦ. ਗ੍ਰੰ. ਪੰ-੩੪੫ ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਪੰ-੪੪੬
- 6:- ਸਤ੍ਹੁ ਸੈ ਪੈਤਾਲਿ ਸੇ ਸਾਵਨ ਸੁਦਿ ਬਿਤਿ ਦੀਪ॥ ਨਕਰ ਪਾਵਟਾ ਸੁਰ-ਬਰਨ ਜਮੁਨਾ ਬਹੈ ਸਮੀਪ॥ ਦਸਮ ਕਥਾ ਭਗੋਤ ਕੀ ਭਾਖਾ ਬਹੀ ਬਨਾਇ॥ ਅਵਰ

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ ਰਚਨਕਾਲ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ★ 55

- ਬਾਸਨਾ ਨਾਹਿ ਪ੍ਰਭ ਧਰਮ-ਜੁੱਧ ਕੀ ਚਾਇ॥ ਦ.ਗ੍ਰੰ.ਪੰ:੫੭੦, ਬਥਦਾਰਥ ਪੰ:੭੯੮
 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਜਿਤਨੀ ਕਥਾ, ਭਾਗਵਤ ਪੁਰਾਣ ਦੇ 'ਦਸਮ ਸਕੰਧ' ਵਿਚ
 ਕਰਨਣ ਹੋਈ ਹੈ; ਉਸਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 1188 ਛੰਦ; ਪਾਵਟੇ ਬਹਿਰ
 ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਰਚੇ ਸਨ। ਛੇ ਛੰਦ ਹੋਰ ਮੁੜਿ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਸਾਕੇ, ਰਚਿ,
 ਬਾਮਿਲ ਕੀਤੇ ਤਾਂ 1192 ਬਣ ਗਏ। ਗਯਾਰਾਂ ਸਹਸ ਬਾਨਵੇਂ ਛੰਦਾ॥ ਕਹੇ ਦਸਮ
 ਪੁਰ ਬੈਠ ਅਨੰਦਾ॥ ਦ.ਗ੍ਰੰ.ਪੰ:੨੪੫, ਬਥਦਾਰਥ ਪੰ:੭੯੮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਚਤਾਰ
- 7:- ਸੰਧਿ ਇਨੈ ਉਨ ਕੇ ਸੰਗਿ ਕਈ॥ ਹੋਰ ਕਥਾ ਪੂਰਨ ਇਤ ਭਈ॥ ਦ.ਗ੍ਰੰ.ਪੰ:੬੪,
 ਬਥਦਾਰਥ ਪੰ:੮੧ ਇਹ ਨਦੋਣ ਜੁੱਧ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ, ਜੋ-ਸਤ੍ਰਹ ਸੈ ਸੰਤਾਲੀਸ
 ਮਾਹਿ। ਚੇਤ ਮਾਸ ਕੀ ਭਾਈਸ ਆਹਿ। ਵਰਹਿ ਭਈ ਜੀਰ ਬਰ ਆਇ॥ ਬ.ਬਿਮਨੀ
 ਸਿੰਘ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਭੱਟ ਕ੍ਰਿਤ, ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ, ਅਪਨੀ ਕਥਾ
- 8:- ਹੁਸੈਨੀ ਜੁੱਧ ਕਥਨੇ ਦ.ਗ੍ਰੰ.ਪੰ:੬੫, ਬਥਦਾਰਥ ਪੰ:੮੩ ਭੱਟ ਕਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੇ
 ਹੁਸੈਨੀ ਜੁੱਧ ਦੀ ਤਰੀਕ ਸੰ:1752 ਬਿ. 23 ਵੱਗਣ, 20 ਫਰਵਰੀ 1696 ਵੀਰਵਾਰ
 ਦੱਸੀ ਹੈ-ਸੱਤ੍ਰਹ ਸੈ ਭਾਵਨ ਕੇ ਮਾਹਿ। ਛਾਕ ਮਾਸ ਕੀ ਭਈਸ ਆਹਿ।
 ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ
- 9:- ਦੁਬਾਰ ਸਿੰਘ 'ਹਾਭਾ' ਜੁੱਧ ਕਰਨਨੇ ਦ.ਗ੍ਰੰ.ਪੰ:੭੦, ਬਥਦਾਰਥ ਪੰ:੮੮ ਇਹ ਜੁੱਧ
 1752 ਬਿ. ਚੰਡ ਦੇ ਨਵਰਾਰਿਆ, ਬਲਕਿ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ (ਫਗਣ ਪੁੰਨਿਆ) ਤੋਂ
 ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ। ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ
- 10:- ਸਹਜਾਵੇ ਕੇ ਆਗਮਨ ਮਦ੍ ਦੇਸ ਦ. ਗ੍ਰੰ.ਪੰ:੭੧, ਬਥਦਾਰਥ ਪੰ:੮੯ ਟਿਕਾ
 ਭਾਗਚਾਦਾ ਮੁਅੱਜਿਮ ਭਾਹ, ਸੰ:1753 ਮਿਤੀ 13 ਸਾਵਣ ਨੂੰ, ਆਗਰੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ
 ਵੱਲ ਚਲਿਆ। (ਮੁਆਸਰ ਆਲਮਗੀਰੀ) ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ
- 11:- ਪ੍ਰਥਮੇ ਦੇਖਿ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੋ ਕਹਾ॥ ਪਹਿਲੇ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਣਾਯੋ॥ ਅਖ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ
 ਉਕਤਿ ਬਿਨਾਸ ਦ.ਗ੍ਰੰ.ਪੰ:੭੩, ਬਥਦਾਰਥ ਪੰ:੯੨ ਜਿਸ ਉਪਰ ਦੱਸੀ ਰਚਨਾ ਦਾ
 ਇਕਰ ਪਿੱਛੇ ਚੌਧਵੇਂ ਅਧਿਆਏ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਗਿਆਰਵੇਂ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ।
 ਅਰਥਾਤ ਪਹਿਲਾ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਜੋ ਸੰ:1752 ਬਿ. ਵਗਣ, 25 ਫਰਵਰੀ 1686
 ਮੰਗਲਵਾਰ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤਾ ਸੀ।
- 12:- ਸੰਬਤ ਸੱਤ੍ਰਹ ਸਹਸ ਭਟਿੰਦੈ॥ ਅਰਧ ਸਹਸ ਤੁਨਿ ਤੀਨ ਕਹਿਜੈ॥ ਭਾਦ੍ਰਵ ਸੁਦੀ
 ਅਸਟਮੀ ਭਵਿਵਾਰਾ॥ ਤੀਰ ਸਰੋਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ ਸੁਧਾਰਾ॥ 8੦੫॥ ਦ.ਗ੍ਰੰ.ਪੰ:੧੩੮੮
 ਸ੍ਰੀ ਚਨਿਤਰ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਤਿਰੀਆ ਚਨਿਤਰ, ਮੰਤਰੀ ਰਾਜਾ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਚਾਰ ਸੌ
 ਚੌਥੀ ਕਥਾ ਸੰ:1753, ਭਾਦ੍ਰਵ ਸੁਦੀ ਅੱਠਵੀਂ, ਐਰਵਾਰ, ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਦੇ
 ਕੰਢੇ (ਅਨੰਦਪੁਰ) ਸੰਪੂਰਣ ਕੀਤਾ। ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਥਯਾਨ
- 13:- ਸੰਮਤ ਸੱਤ੍ਰਹ ਸਹਸ ਪਚਾਵਨ॥ ਹਾਝੁ ਕਦੀ ਪ੍ਰਿਥਿ ਸੁਖ-ਦਾਵਨ॥ ਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
 ਸ੍ਰੀ ਦਾਸ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ-ਦਾਸ-ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਣਿਕਰਾ * 56

ਕਰਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਧਾਰਾ॥ ਫੂਲ ਪਰੀ ਲਹੁ ਲੋਹੁ ਸੁਧਾਰਾ॥ ਦਹਰਾ॥ ਨਮ੍ਹ ਤੰਗ ਯ ੪੫੮,
 ਰਹਿ ਸਤੋਂਦਵ ਤੀਰ ਤਰੰਗ॥ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਤ ਪੂਰਨ ਕੀਓ ਰਖਬਰ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ "
 ਸਾਧ ਅਸਾਧ ਜਾਨੇ ਨਹੀਂ ਬਾਦ ਸੁਧਾਦ ਬਿਬਾਦ॥ ਗ੍ਰੰਥ ਸਕਲ ਪੁਰਾਣ ਘੋਸ਼
 ਭਗਵਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ੧੬੨॥ ਦ.ਗੁੰ.ਪੰ:੨੪੫, ਸਬਦਾਰਥ ਪੰ ੭੦੩ ਇਹ
 ਭਾਗਵਤ ਦੀ ਕਥਾ ਸੰ: 1755 ਬਿ ਹਾੜ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਥਿਤ ੨੪੫
 ਸੁਖਦਾਇਨੀ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸੋਹਣਾ ਫਚਿਆ ਹੈ। ਗਲਤੀ ਹੋਵੇ ਟੀਕ ੨੪
 ਲੈਣੀ। ਉਥੇ ਟਿੱਬੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਉਹ ਦਰਿਆ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸੰਕਤਾਂ ਯਾਤਾ ਨਾ
 ਸਰਲੁਜ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਭਗੋਤੀ ਜੀ, ਤੀਨ ਗੁਣਾ ੨੪੨
 'ਏਕਾ ਮਾਈ' ਨੇ ਰਖਬਰ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚ
 ਚੰਗਾ, ਮੰਦਾ, ਸ਼ੁਰੀ ਜਾਂ ਭਲੀ ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਗੈਰ ਚਰਚੀ ਚਰਚਾ ਵਾਦ ਆਦਿ ਦਾ
 ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਭਾਮਾਥਤਾਰ

ਇਹ ਤਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਹੀ ਚੰਗੀ ਡਰਾਂ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਕਈ ਛੋਟੇ ਸੁੱਝ,
 ਪੰਥੀਆਂ, ਅਧਿਆਏ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਚਨ ਕਾਲ ਨੂੰ ਦੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਤਾਂ
 ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤੱਕ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ, ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਵੱਡੇ ਡਿੱਠ ਗ੍ਰੰਥ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ, ਸਬਡਰ-ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਅਤੇ ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਯਾਨ ਮੁਕੰਮਲ
 ਕਰਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਸਿਵਾਏ
 ਜ਼ਰਨਾਮਾ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਮਹਿਮਾ ਵਾਲੇ ਸਵੈਯਾ ਤੋਂ।

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਰਤਾ ॥

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਅਧਿਆਇ ਇਕਸਾਰਤਾ

ਅੱਗੇ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬੁੱਢ ਨਾਈਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ 'ਚਿੱਤ ਨਾਇ' ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਰਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ, ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਭ ਅਧਿਆਇ ਜਾਪੁ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ, ਸਵੈਯੇ, ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ, ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ, ਉਕਤਿ ਬਿਲਾਸ, ਚੌਥੀਸ ਅਵਤਾਰ, ਰਾਮਾਵਤਾਰ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ, ਬਰਿਕ੍ਰਪਾਖਯਾਨ, ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨਾਮ ਮਾਲਾ, ਅਸਫੋਟਕ ਗਥਿੱਤ ਆਦਿ ਸਭ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ, ਜੋ ਅਜੋਨੀ, ਸਰਬਬਾਈ, ਜਿਸਨੂੰ ਜਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਅਨੇਕ ਵਿਚ ਏਕ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਹੈ; ਦੁਬਟ ਦਮਨ ਤੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਹੈ, ਭੁੱਤ-ਪੂਜਾ ਖੰਡਨ, ਪਖੰਡਵਾਦ, ਲੰਟੂ ਧਰਮੀ ਸਾਧਨ, ਸੰਗ ਖੰਡਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਪਹਿਚਾਨ, ਜੰਤ੍ਰ, ਮੰਤ੍ਰ, ਰੰਤ੍ਰ ਖੰਡਨ, ਵੈਕਟ ਕਰਮ ਧਰਮ; ਰਣ ਭੂਮੀ ਨਵੀਂ ਰਿਆਹੀ, ਯੋਧੇ ਅਤੇ ਕਾਇਨਾਂ ਦਾ ਕਰਨਣ, ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ, ਲੋਥਾਂ ਤੇ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ; ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਓਟ, ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ, ਕਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਨਿਖਿਆ, ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅਕਾਲ ਵਧਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ, ਸੰਖੇਪ ਵਾਰਤਾ, ਭਾਸ਼ਾ, ਭਾਵ, ਉਦੇਸ਼, ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਰਥ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਹਨ।

ਭਾਡ ਨ ਮਾਤ ਕਹੈ ਜਿਹ ਕੈ ਤਿਹ ਕਿਯੋ ਕਸੁਦੇਵਹਿ ਵਾਪ ਕਹਾਯੋ ॥

੨੩ ਸਵੈ.੧੪-੪

ਭਾਡ ਮਾਤ ਜੋਹ ਜਾਤ ਨ ਬੰਧਵ ॥

ਚ. ੪੦੫, ੯੨-੪

ਭਾਡ ਮਾਤ ਜਿਹ ਜਾਤ ਨ ਪਾਤਾ ॥

ਅਉ ੮-੧,

ਭਾਡ ਮਾਤ ਨ ਜਾਤ ਜਾਕਰਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਬਿਹੀਨ ॥

ਜਾਪੁ, ੮੨-੩

ਭਾਡ ਮਾਤ ਨ ਜਾਤ ਜਾਕਰ ਪੁਤ੍ਰ ਪੋਤ੍ਰ ਮੁਕੰਦ ॥

ਤਿਲੰਗ ਪਾ.੧੦ ੭-੫,

ਤੁਹੀ ਬਿਬਨ ਤੂੰ ਕ੍ਰਮ ਤੂੰ ਰੁਦ੍ਰ ਭਾਜੋ ॥

ਚ.੧, ੨-੩

ਤੁਹੀ ਰੂਪ ਲਾਲ ਤੁਹੀ ਸੋਤ ਰੂਪ ਪੀਰ ਤੁਹੀ ਰੂਪ ਧਰਾ ਕੈਹੋ ਤੁਹੀ ਆਪ ਕਰਤਾ ॥

ਕ੍ਰਿ ੨੮੫-੪

ਤੁਮ ਹੋ ਸਕਲ ਲੋਕ ਸਿਰਤਾਜਾ ॥

ਚ.੪੦੫, ੯੧-੧,

ਤੁਮ ਹੋ ਸਭ ਰਾਜਨ ਕੇ ਭਾਜਾ ॥

ਕ੍ਰਿ.੪੩੮-੧

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ—ਦਸਮੇਸ਼-ਵਿਤ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ * 58

ਤੁਮ ਹੋ ਬਰਤਾ ਸਭ ਹੀ ਜਗ ਕੇ ਤੁਮ ਹੀ ਸਿਰ ਰਾਵਨ ਕਾਟ ਸਟੇ ॥	ਕ੍ਰਿ. ੩੬੦ ੩
ਤੁਮ ਹੋ ਪੁਰੀ ਚਤਰ ਦਸ ਕੰਤਾ ॥	ਚ. ੪੦੫, ੩੮੨ ੪
ਰੰਗ ਦੇਕੇ ਰੰਗੇ ਸੇ ਰੰਗੀ ॥	ਕ੍ਰਿ. ੪੩੨ ੨,
ਰੰਗਹੁ ਦੇਕਹਿ ਰੰਗ ਤਬ ਛੁਟਿ ਹੋ ਕਲਿ ਕਾਲ ਤੇ ॥	ਕਲਕੀ ੧੧੮ ੨
ਰੁਮੀ ਸੁੰਡ ਨੈਸੁੰਡ ਦਾਨੇ ਖਪਾਯੋ ॥	ਕ੍ਰਿ. ੪੩੨ ੪,
ਰੁਮੀ ਸੁੰਡ ਨੈਸੁੰਡ ਦਾਨੇ ਸੰਖਾਰੇ ॥	ਚ. ੧, ੪ ੪
ਰੁਮੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੂੰ ਕੰਸ ਕੋਸੀ ਖਪਾਯੋ ॥	ਚ. ੧, ੬-੨,
ਰੁਮੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੂੰ ਕੰਸ ਕੋਸੀ ਬਿਹੰਤਯੋ ॥	ਕ੍ਰਿ. ੪੩੨-੨
ਰੁਮੀ ਰਾਮ ਹੂੰ ਕੈ ਹਠੀ ਦੋਤ ਖਾਯੋ ॥	ਚ. ੧, ੬-੧,
ਰੁਮੀ ਰਾਮ ਹੂੰ ਦਸਾ ਗ੍ਰੀਵ ਖੰਡਯੋ ॥	ਕ੍ਰਿ. ੪੩੨-੧
ਬਲਸ ਝੁਹੀ ॥	ਅਉ. ੬੩-੨,
ਬਲਸ ਝੁਯੰ ॥	ਗਿ. ੬੮-੨
ਬਲੇ ਹਰੀ ॥	ਅਉ. ੫੧-੨,
ਬਲੇ ਹੈ ॥	ਜਾਪੁ ੬੨-੨
ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਜਾਈ ਬਛੁ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ॥	ਚ. ੨੬੬, ੮੭-੧,
ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਜਾਈ ਬਛੁ ਰੂਪ ਰੇਖੰ ॥	ਅਉ. ੮੩-੧, ਬਚਿ. ੧ ੧੪-੧
ਨ ਰਾਏ ਨ ਮਾਏ ॥	ਜਾਪੁ ੧੪੮-੩,
ਨ ਰਾਏ ਨ ਮਾਏ ਨ ਜਾਏ ਨ ਭਾਯੰ ॥	ਅਉ. ੧੦੧-੩
ਨ ਰਾ ਕੈ ਬੰਢੁ ਰਾਏ ਮਾਏ ਨ ਭਾਈ ॥	ਚ. ੨੬੬, ੮੮-੧,
ਨ ਤਾਕੋ ਬੰਢੀ ਰਾਏ ਮਾਏ ਨ ਭਾਯੰ ॥	ਬਚਿ. ੧ ੧੫-੧
ਨ ਪੁਕਾ ਨ ਪੇਕਾ ਨ ਦਾਯਾ ਨ ਦਾਈ ॥	ਚ. ੨੬੬, ੮੮-੨,
ਨ ਪੁਕੁ ਨ ਮਿਕੁ ਨ ਸਕੁ ਨ ਭਾਮੰ ॥	ਅਉ. ੮੨-੨
ਬਿਨ ਹਰਿਨਾਮ ਕਾਮ ਨਹਿ ਆਵੈ ॥	ਚ. ੨੮੪, ੨੫-੩,
ਬਿਨ ਹਰਿਨਾਮ ਨ ਭਾਯਨ ਪੇਰੇ ॥	ਦੇਵ ਗੰਧਾਰੀ ਪਾ. ੧੦ ੧੦-੧
ਮਹਾਕਾਲ ਕਾਲਕਾ ਅਰਾਧੀ ॥	ਬਚਿ. ੬,
ਮਹਾਕਾਲ ਕੀ ਜੇ ਸਰਨਿ ਪਰੇ ਸੁ ਲਏ ਬਚਾਇ ॥	ਚ. ੪੦੫, ੩੬੬-੧
ਮਹਾਕਾਲ ਰਖਦਾਰ ਹਮਾਰੇ ॥	ਕ੍ਰਿ. ੪੩੫-੧,
ਮਹਾਕਾਲ ਛਿਨ ਬੀਚ ਖਪਾਏ ॥	ਚ. ੪੦੫, ੨੨੭-੪
ਸਾਰਸੁਤੀ ਬਕਤਾ ਕਰਿਕੈ ਸਭ ਸੀਵਨ ਤੇ ਜੁਗ ਸਾਠਿ ਲਿਖੇਯੈ ॥	ਚ. ੨੬੬, ੧੪-੨
ਸਾਰਸੁਤੀ ਬਕਤਾ ਕਰਿ ਕੈ ਜੁਗ ਚਾਰ ਗਨੇਛ ਕੇ ਹਾਥ ਲਖੈ ਹੋ ॥	ਅਸਫੋ ੪੯-੩
ਸਾਰਸੁਤੀ ਬਕਤਾ ਕਰਕੈ ਜੁਗ ਕੋਟਿ ਗਨੇਛਿ ਕੇ ਹਾਥ ਲਿਖੈ ਹੋ ॥	ਬਚਿ. ੧ ੧੦੧-੩

ਕਾਗਦ ਦੀਪ ਸਭੈ ਕਰਿ ਕੈ ਅਰੁ ਸਾਤ ਸਮੁੰਦਨ ਕੀ ਮਸ ਕੈਯੋ॥ ਚ੨੬੬,੧੪-੧
 ਕਾਗਦ ਦੀਪ ਸਭੈ ਕਰਿ ਹੋ ਅਰੁ ਸਾਤ ਮਹਾਰਣਵ ਕੀ ਮਸ ਕੈਹ॥ ਅਸਫੋ ੪੯-੧
 ਕਾਗਦ ਦੀਪ ਸਭੈ ਕਰਿ ਕੈ ਅਰੁ ਸਾਤ ਸਮੁੰਦਨ ਕੀ ਮਸ ਕੈ ਹੋ॥ ਬਚਿ ੧ ੧੦੧-੧
 ਕਾਟਿ ਬਨਾਸਪਤੀ ਸਿਗਰੀ ਲਿਖਥੇ ਹੂੰ ਕੇ ਲੇਖਨ ਕਾਜ ਬਨੈਯੋ॥ ਚ੨੬੬,੧੪ ੨
 ਕਾਟਿ ਬਨਾਸਪਤੀ ਸਿਗਰੀ ਲਿਖਥੇ ਹੂੰ ਕੇ ਲੇਖਨ ਕਾਜ ਬਨੈ ਹੋ॥ ਬਚਿ ੧ ੧੦੧-੨
 ਕਹਾ ਕੈ ਬਖਾਨੇ ਕਹੇ ਮੇ ਨ ਆਵੈ॥ ਅਉ ੯੩-੪,
 ਕਹਾ ਕੈ ਬਖਾਨੇ ਕਹੇ ਮੇ ਨ ਆਵੈ॥ ਚ੨੬੬,੮੭-੪
 ਕਹਾ ਨਾਮ ਤਾ ਕੈ ਕਹਾ ਕੈ ਕਹਾਵੈ॥ ਬਚਿ ੧ ੧੪-੩,
 ਕਹਾ ਨਾਮ ਤਾ ਕੋ ਕਹਾ ਕੈ ਕਹਾਵੈ॥ ਚ੨੬੬,੮੭-੩
 ਚੰਕ ਭਯੋ ਰਾਵ ਕਹੀਂ ਭੂਪਾ॥ ਚ ੪੦. ੩੯੪-੨,
 ਚੰਕ ਭਯੋ ਰਾਵ ਕਹੀਂ ਭੂਪਾ॥ ਚੰਬੀਸ. ੩੭-੨,
 ਚੰਕ ਭਯੋ ਰਾਵ ਕਹੀਂ ਭੂਪੰ॥ ਗਿ ੨੭-੩
 ਕਹਾ ਬਾਸ ਤਾ ਕੈ ਚਿਰੈ ਕੋਨ ਭੋਖਾ॥ ਚ੨੬੬,੮੭-੨,
 ਕਹਾ ਬਾਸ ਤਾ ਕੈ ਚਿਰੈ ਕਉਨ ਭੋਖੰ॥ ਬਚਿ ੧ ੧੪-੨,
 ਕਹਾ ਬਾਸ ਤਾ ਕੈ ਚਿਰੈ ਕਉਨ ਭੋਖੰ॥ ਅਉ ੯੩-੨
 ਕਹਾ ਬਾਸ ਤਾ ਕੈ ਚਿਰੈ ਕਉਨ ਭੋਖੰ॥ ਗਿ ੫੬-੨
 ਕਹਾ ਮੈ ਬਖਾਨੇ ਕਹੇ ਮੇ ਨ ਆਵੈ॥ ਗਿ ੬-੪,
 ਕਹਾ ਮੈ ਬਖਾਨੇ ਕਹੇ ਮੇ ਨ ਆਵੈ॥ ਬਚਿ. ੧ ੧੪-੪
 ਕਹਾ ਲੋ ਗਨੇ ਮੇ ਨਹੀਂ ਸਾਤ ਭੁਭੇ॥ ਚ ੯੭,੯-੪
 ਦੇਵ ਭੋਵ ਨ ਜਾਨਹੀ ਜਿਹ ਬੇਦ ਔਰ ਕਰੇਬ॥ ਜਾਪੁ ੮੨-੧,
 ਦੇਵ ਭੋਵ ਨ ਜਾਨਹੀ ਜਿਹ ਮਰਮ ਬੇਦ ਕਰੇਬ॥ ਅਉ ੧੮੩-੧
 ਨਿਰ ਬਿਕਾਰ ਨਿਰਜੁਰ ਅਧਿਨਾਸੀ॥ ਚ ੪੦,੯੨-੧,
 ਨਿਰ ਬਿਕਾਰ ਨਿਰਜੁਰ ਸਰੂਪ ਨਿਰਦ੍ਵੈਖ ਨਿਰੰਜਨ॥ ਗਿ ੩੮-੩
 ਲਿਖਤ ਉਖ ਲਿਖਨੀ ਹੈ ਜਾਵੈ॥ ਚ੨੯੯, ੩-੪
 ਲੇਖਨ ਉਖ ਹੈ ਜਾਤ ਲਿਖੇ ਛਕਿ ਆਨਨ ਤੇ ਗਿਮ ਭਾਖ ਸੁਨਾਉ॥ ਖਰਮਾਵ ੯੧-੪
 ਚੇਤ ਰੇ ਚੇਤ ਅਚੇਤ ਮਹਾਂਪਸੁ ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਅਥੇਲੋਈ ਸੈਹੇ॥

੩੩ ਸਵੈਯੋ ੩੨-੪, ੩੩-੪

ਚੇਤ ਰੇ ਚੇਤ ਅਚੇਤ ਮਹਾਂਪਸੁ ਸੰਗ ਬੀਯੋ ਸੋਭੀ ਸੰਗ ਨ ਜੈਹੈ॥ ਰੁਦਾਵ. ੧੬੧-੪
 ਚੇਤ ਰੇ ਚੇਤ ਅਜੇ ਚਿਤ ਮੈ ਜਤੁ ਕਾਹੁੰਕੇ ਸੰਗ ਚਲੀ ਨ ਰਲੀ ਹਉ॥ ਅਸਫੋ ੪੮-੪
 ਚੇਤ ਰੇ ਚੇਤ ਅਜੇ ਜੀਅ ਮੈ ਜਤੁ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨ ਕਾਮ ਨ ਐਹੈ॥ ਬਚਿ ੧ ੯੮-੪
 ਚੇਤ ਰੇ ਚੇਤ ਅਚੇਤ ਮਹਾਂ ਜਤੁ ਭੋਖ ਕੇ ਕੀਨੇ ਅਲੇਖ ਨ ਪੈਹੈ॥ ੩੩ ਸਵੈਯੋ ੧੯-੪

ਜੇ ਨਰ ਸਯਾਮ ਜੂ ਕੇ ਪਰਸੇ ਪਕ ਤੇ ਨਰ ਫੇਰ ਨ ਦੇਹ ਪਰੈਗੇ॥ ਕ੍ਰਿ. ੨੪੮੩-੪
ਜੇ ਨਰ ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ ਕੇ ਪ੍ਰਸ ਹੈ ਪਕ ਤੇ ਨਰ ਫੇਰ ਨ ਦੇਹ ਪਰੈਗੇ॥ ਅਉ ੨੮-੪
ਜਗ ਬਾਰਨ ਹੈ॥ ਬਲਗੀ ੩੪੨-੨, ਜਾਪੁ ੧੭੩-੨,

ਜਗ ਕਾਰਨ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਿ ਸੁਆਮੀ॥ ਚ.੪੦੫,੯੯-੧

ਜੀਵ ਜਿਤੇ ਜਲਿ ਮੇ ਬਲ ਮੇ ਸਥ ਕੈ ਸਦ ਪੇਟ ਕੇ ਪੇਖਨਹਾਰਾ॥ ੩੩੨ਵੇ.੬-੨

ਜੀਵਨ ਮੈ ਜਲ ਮੇ ਬਲ ਮੇ ਸਥ ਰੂਪਨ ਮੈ ਸਥ ਰੂਪਨ ਮਾਂਹੀ॥ ਚ.੨੬੬,੧੩-੧

ਲੋਗਨ ਕੇ ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ ਜਲ ਮੇ ਬਲ ਮੇ ਭਰਤਾ ਪ੍ਰਭ ਰੇਹੈ॥ ਅਉ ੨੪੬-੩

ਲੋਗਨ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਨ ਕੇ ਹਰਿ ਸੂਰਜ ਮੇ ਹੁਇ ਕੇ ਜਲ ਭਾਰੈ॥ ਕ੍ਰਿ. ੩੩੯-੨

ਖੱਗ ਖੰਡ ਬਿਹੰਡ ਖਲ ਦਲ ਖੰਡ ਅਤਿ ਫਟ ਮੰਡ ਥਰ ਬੰਡ॥ ਬਚਿ ੧ ੨-੧

ਖਲ ਖੰਡ ਖੰਡ ਬਿਹੰਡ ਕੈ ਅਰਿ ਦੰਡ ਦੰਡ ਬਡੇ ਦੀਯੋ॥ ਬਲਗੀ ੫੬੨-੧

ਖਲ ਖੰਡਨ ਹੈ॥ ਜਾਪੁ ੧੭੧-੩ ਖਲ ਖੰਡਨ ਹੈ॥ ਬਲਗੀ ੩੪੦-੩

ਖਲ ਖੰਡਨ ਪਦ ਆਇ ਕਹਿ ਰਿਪੁ ਅਰਿ ਪਦ ਕੈ ਚੀਨ॥ ਸਨਾਮਾ ੫੦੮-੧

ਖਲ ਖਲ ਬਲ ਹਰਟੇ ਦੁਸ਼ਟ ਬਿਭਰਟੇ ਅਸ ਰਟ ਸਫਟੇ ਅਮਿਤ ਗਤ॥ ਗਿ. ੩੦-੧

ਦੈਤਨ ਕੇ ਬਧਿ ਕਾਰਨ ਕੈ ਕਰਿ ਕਾਲ ਸੀ ਕਾਲੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸੰਭਾਰੀ॥

ਉਕਤਿ ੧੬੬-੪

ਦੈਤਨ ਕੇ ਬਧ ਕੈ ਭਗਵਾਨ ਮਨੋ ਜਗ ਮੇ ਸੁਰ ਫੇਰ ਬਸਾਇ॥ ਕ੍ਰਿ. ੪੦੫-੪

ਦੰਡਿ ਅਦੰਡਨ ਕੈ ਭੁਜ ਦੰਡਨ ਭਾਰੀ ਖੁਮੰਡ ਕਿਯੋ ਬਲ ਬਾਹੀ॥ ਚ. ੧ ੪੮-੨

ਦੰਡੀ ਪ੍ਰਿਥਮ ਬਖਾਨ ਕੈ ਅਸਤੁ ਸਥਦ ਕਹਿ ਅੰਤ॥ ਸਨਾਮਾ. ੨੬੭-੧

ਸੰਤ ਉਥਾਰ ਅਸੰਤ ਖਪਾਏ॥ ਬਲਗੀ, ੫੫੦-੪,

ਸੰਤ ਉਥਾਰ ਦੇਖਿਯਨ ਮਾਰੇ॥ ਚ. ੪੦੫, ੨੮੪-੪

ਸੰਤ ਸਹਾਇ ਸਦਾ ਜਗ ਮਾਇ ਜੁ ਸੁੰਡ ਨਿਸੁੰਡ ਬਡੇ ਅਰਿ ਜੀਤੇ॥ ਉਕਤਿ. ੨੨੫-੪

ਸੰਤ ਸਹਾਇ ਸਦਾ ਜਗ ਮਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਸਯਾਮ ਇਹੈ ਬਹੁ ਦੀਜੈ॥

ਕ੍ਰਿ. ੧੯੦੦-੪

ਸੰਤ ਸਹਾਇ ਸਦਾ ਜਗ ਮਾਈ॥ ਚੰਡੀਚ. ੨, ੨੨੨-੩

ਸੰਤਨ ਦੁਖ ਪਾਇ ਤੇ ਦੁਖੀ॥ ਚ. ੪੦੫, ੩੮੮-੧

ਸੰਤਨ ਦੁਖੀ ਨਿਰਖ ਅਕੁਲਾਵੈ॥ ਚੰਡੀਸ. ੮-੩

ਸੰਤਨ ਕਸ਼ਟ ਨ ਦੇਖਨ ਪਾਯੋ॥ ਬਚਿ ੧੩, ੨੩-੩

ਜਹੈ ਸਾਧਨ ਸੰਕਟ ਪਰੇ ਰਹੈ ਤਹੈ ਫਟੇ ਸਹਾਇ॥ ਬਾਵਨਾਬ ੨੬-੧

ਜਹੈ ਸਾਧਨ ਸੰਕਟ ਬਨੈ ਰਹੈ ਤਹੈ ਲਟੇ ਬਚਾਇ॥ ਚ. ੧੪੨, ੫੪-੧

ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧ ਕੋ ਕਛੁ ਰੋਦ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਨ ਜਾਨਾ॥ ੩੩੨ਵੇ. ੭-੪

ਦੀਨਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤਪਾਲ ਕਰੈ ਨਿਤ ਸੰਤ ਉਥਾਰ ਗਨੀਮਨ ਕਾਰੇ ॥ ਅਉ ੨੪੩-੧
 ਦੀਨਨ ਕੀ ਰੋਛਾ ਕਰੇ ਰਾਖਤ ਸਭ ਕੋ ਰਾਵ ॥ ਚ.੧੦੨ ੧-੨,
 ਦੀਨਨ ਕੀ ਰੋਛਾਨਿਮਿਤ ਕਰਹੇ ਆਪ ਉਪਾਇ ॥ ਕਲਕੀ ੧੩੯-੧
 ਦੀਨਨ ਕੇ ਜਗ ਪਾਲਥੇ ਗਾਜ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਨ ਦੂਸਰ ਕੋਉ ॥ ਕ੍ਰਿ ੨੪੧੦-੪
 ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਦੁਬਟਨ ਕੇ ਹੰਰਾ ॥ ਚ.੪੦੫,੩੯੨-੩
 ਬਾਂਹ ਬਹੇ ਕੀ ਲਾਜ ਬਿਚਾਰ ॥ ਕ੍ਰਿ ੪੩੫-੪,
 ਬਾਂਹ ਗਏ ਕੀ ਲਾਜ ਬਿਚਾਰਹੁ ॥ ਚ ੪੦੫,੫੩-੪
 ਬਾਂਹਿ ਗਹੇ ਕੀ ਲਾਜ ਅਸ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਝੁਹਾਰ ॥ ਰਾਮਾਵ ੮੬੪-੨
 ਪ੍ਰਭ ਜੂ ਹਮਰੀ ਰੋਛਾ ਕੀਜੈ ॥ ਕ੍ਰਿ ੧੯੩੬-੧,
 ਪ੍ਰਭ ਜੂ ਰੋ ਕਹ ਲਾਜ ਹਮਾਰੀ ॥ ਸੋਰਠ ਪਾ ੧੦ ੪-੧
 ਮੇਰ ਕਰੇ ਕ੍ਰਿਟ ਭੇ ਮੁਹਿ ਜਾਂਹਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਨ ਦੂਸਰ ਭੇ ਸੇ ॥ ਬਚਿ ੧ ੯੨-੨
 ਮੇਰ ਬਿਯੋ ਕ੍ਰਿਟ ਭੇ ਮੁਹਿ ਜਾਂਹਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਨ ਦੂਸਰ ਭੇ ਸੇ ॥ ਚ.੧, ੪੭-੧
 ਯਾ ਕਲ ਮੇ ਸਭ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇ ਭਾਰੀ ਭੁਜਾਨ ਕੇ ਭਾਰੀ ਭਰੋਸੇ ॥
 ਬਚਿ.੧ ੯੨-੪, ਚ ੧, ੪੭-੪
 ਦੁਬਟ ਅਰਿਬਟ ਟਰੇ ਡਡਕਾਲਾ ॥ ਚ.੪੦੫,੩੯੮-੪,
 ਦੁਬਟ ਅਰਿਬਟ ਨਿਵਾਰ ਕੈ ਲੀਨੇ ਸਭਨ ਸਮਾਜ ॥ ਕ੍ਰਿ ੧੦੨੮-੧
 ਦੁਬਟ ਆਇ ਸਭਦ ਉਚਰਿ ਕੈ ਅੰਤਯਾਤਕ ਬਹਿ ਰਾਖ ॥ ਸਨਾਮਾ ੪੦੭-੧
 ਦੁਬਟ ਗਗਨ ਕੋ ਕਰਾ ਪ੍ਰਗਾਠਾ ॥ ਚ.੪੦੫,੨੮੯-੪,
 ਦੁਬਟ ਗੰਜਨ ਸਭੁ ਭੰਜਨ ਪਲਮ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ॥ ਅਉ.੧੯੨-੧
 ਕਾਹੇ ਕਉ ਪੁਜਤ ਪਾਹਨ ਕਉ ਕਛੁ ਪਾਹਨ ਮੇ ਪਰਮੇਸਰ ਨਾਹੀ ॥
 ੩੩ਸਵੈਯੇ ੨੦-੧
 ਕਾਹੇ ਕੇ ਕਾਜ ਕਰੈ ਇਕਨੀ ਫੁਮ ਪਾਹਨ ਕੇ ਕਿਹ ਕਾਜ ਪੁਜਾਵਾ ॥
 ਚ ੨੬੬,੨੪-੧
 ਕਾਹੇ ਕਉ ਭਿੰਡ ਕਰੈ ਮਨ ਮੁਰਖ ਭਿੰਡ ਕਰੈ ਅਪਨੀ ਪਤਿ ਖੇਰੈ ॥ ੩੩ਸਵੈਯੇ ੧੯-੧
 ਕਾਹੇ ਕੋ ਭਿੰਡ ਕਰੇ ਜਗ ਮੇ ਇਹ ਲੋਕ ਕਾਯੇ ਪਰਲੋਕ ਗਵਾਏ ॥ ਚ ੨੬੬,੨੪-੨
 ਭਿੰਡ ਦਿਖਾਇ ਕਰੈ ਤਪਸਾ ਦਿਨ ਰੈਨ ਬਸੈ ਜਿਯਰਾ ਧਨ ਮਾਹੀ ॥ ਚ ੨੬੬,੨੩-੩
 ਭਿੰਡਨ ਮੇ ਪਰਮੇਸਰ ਨਾਹੀ ॥ ਬਚਿ ੬ ੫੩-੪,
 ਭਿੰਡੁ ਕਰੈ ਜਗ ਭਾਡਨ ਰੋ ਇਹ ਲੋਕ ਕਾਯੇ ਪਰਲੋਕ ਬਿਗਾਏ ॥ ਚ.੨੬੬,੫੦-੪
 ਪਰਮੇਸਰ ਪਾਹਨ ਠਹਰਾਏ ॥ ਬਚਿ.੬ ੧੩-੪
 ਪਰਮੇਸਰ ਕਹ ਪਾਹਨ ਜਾਨੈ ॥ ਚ.੨੬੬,੧੧-੪

ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਜਾਨਾ॥

ਬਚਿ ੬ ੮ ੪,

ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਰੰਗ ਨ ਲਾਗਾ ਗੂੜਾ॥

ਚੌਥੀਸਾਫ ੨੦-੪

ਤਾਂਹਿ ਪਛਾਨਤ ਹੈ ਨ ਮਹਾਂ ਪਸੁ ਜਾਂ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤਿਹੋ ਪੁਰ ਮਾਂਹੀ॥

ਬਚਿ ੧ ੯੯ ੧

ਤਾਂਹਿ ਪਛਾਨਤ ਹੈ ਨ ਮਹਾਂ ਜਤੁ ਜਾਂ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤਿਹੋ ਪੁਰ ਮਾਂਹੀ॥

ਚ ੨੬੬,੧੨-੧

ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਉਥਾਰ ਨ ਸਕ ਹੈ ਜਾ ਕਰ ਨਾਮ ਰਟੈ ਹੈ॥

ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਪਾ:੧੦ ੧੦-੩

ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਅਨੇਕ ਕਹੈ ਮਤ ਏਕ ਨ ਮਾਨਿਯੋ॥ ਰਾਮਾਫ ੯੬੩-੨

ਪਾਇ ਪਰੋ ਪਰਮੇਸਰ ਜਾਨਿ ਅਜਾਨ ਬਡੇ ਕਰਿਕੈ ਹਠਤਾਈ॥ ਚ.੨੬੬,੫੧-੩

ਪਾਇ ਪਰੋ ਪਰਮੇਸਰ ਕੋ ਜਤੁ ਪਾਹਨ ਮੈ ਪਰਮੇਸਰ ਨਾਹੀ॥ ਬਚਿ.੧ ੯੯-੪

ਪਾਇ ਪਰੋ ਪਰਮੇਸਰ ਕੋ ਪਸੁ ਪਾਹਨ ਮੈ ਪਰਮੇਸਰ ਨਾਹੀ॥ ਚ.੨੬੬,੧੨-੪

ਪਾਹਣ ਪੂਜੈ ਹੈ ਏਕ ਨ ਧਿਐ ਹੈ ਮਤ ਕੋ ਅਧਿਕ ਅਧੇਰਾ॥ ਕਲਕੀ ੭੧-੧

ਪਾਹਨ ਵੀ ਪੂਜਾ ਕਰੈ ਜੋ ਹੈ ਅਧਿਕ ਅਧੇਰਾ॥ ਚ.੨੬੬,੫੮-੧

ਪਾਹਨ ਕੋ ਅਸਥਾਨਯ ਕੋ ਸਿਧ ਨਿਯਾਇ ਫਿਰਿਯੋ ਕਛੁ ਹਾਥ ਨ ਆਯੋ॥

੩੩ਸਵੈ.੨੬-੩

ਪਾਹਨ ਕੋ ਸਿਧ ਤੂੰ ਜੋ ਕਰੈ ਪਸੁ ਯਾ ਰੇ ਕਛੁ ਫੁਰਿ ਹਾਥ ਨ ਐਹੈ॥ ਚ.੨੬੬,੨੧-੧

ਪਾਨ ਬਕਿਓ ਪਾਹਿਨ ਕਹ ਪਰਸਰ ਕਛੁ ਕਰ ਸਿਧ ਨ ਆਈ॥

ਦੇਵ ਗੰਧਾਰੀ ਪਾ:੧੦ ੯ ੯-੪

ਪਾਪ ਕਰੈ ਪਰਮਾਰਥ ਕੋ ਜਿਹ ਪਾਪਨ ਤੇ ਅਤਿ ਪਾਪ ਲਜਾਈ॥ ਬਚਿ.੯੯-੩

ਪਾਪ ਕਰੈ ਪਰਮਾਰਥ ਕੋ ਜਿਹ ਪਾਪਨ ਤੇ ਅਤਿ ਪਾਪ ਡਰਾਈ॥ ਚ.੨੬੬,੧੨-੩

ਪਾਪਨ ਰਸ ਰਾਤੇ ਦੁਰਮਤ ਮਾਤੇ ਬੁਮੋਰਨ ਦਾਤੇ ਮੋਤ ਨੇਕੇ॥ ਕਲਕੀ ੧੦੭-੩

ਵੈਕਟ ਧਰਮ ਨ ਕੋਝੀ ਕਾਮੇ॥ ਬਚਿ ੬ ੫੭-੪

ਵੈਕਟ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿਝਾਤ ਕਹਾ ਇਨ ਲੋਗਨ ਕੋ ਕੋਈ ਕਾਮ ਨ ਐਹੈ॥ ੩੩ਸਵੈ ੩੨-੧

ਜੋਗੀ ਜੋਗ ਜਟਨ ਮੇ ਨਾਹੀ॥ ਹੁਦਾਫ ੯੭-੧.

ਜੋਗੀ ਦੇਹ ਕਿ ਜੋਗੀ ਹਿਯਰੇ॥ ਚ.੮੧.੧੩-੨

ਬਡੇ ਹੀ ਪ੍ਰਪੰਚੀ ਪ੍ਰਪੰਚਨ ਕੋ ਲੀਏ ਫਿਰੈ ਦਿਨ ਹੀ ਮੈ ਲੋਗਨ ਕੋ ਲੂਟਤ ਬਜਾਰ ਹੈ

ਚ.੨੬੬,੧੧੨ ੨

ਬਡੇ ਹੈ ਬੁਮੋਤੀ ਅਉ ਬੁਜੋਤੀ ਕੁਰ ਕਾਇਰ ਹੈ ਬਡੇ ਹੈ

ਕਮੁਤ ਅਉ ਬੁਜਾਤ ਬਡੇ ਸਗ ਮੈ॥

ਕ੍ਰਿ ੩੦੮ ੧

ਲਾਗਯ ਨਹੀ ਤੰਕੁ ਦੁਰਤ ਨ ਮੰਕੁ ਚਲਤ ਨ ਜੰਕੁ ਬਿਨ ਮਰਮੇ॥ ਕਲਕੀ ੧੦੮ ੨

ਲਿਖੇ ਜੰਤ੍ਰ ਕੋਤੇ ਪੜ੍ਹੇ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋਟੇ॥
ਲਿਖੇ ਜੰਤ੍ਰ ਕੋਉ ਤੰਤ੍ਰ ਸਾਰੇ॥

ਬਚਿ.੧ ੭੭-੨,
ਚ.੧੨੩,੧੧-੪

ਉਭੇ ਜੀਤ ਚਾਹੇ॥ ਬਚਿ.੩ ੩੮-੩, ਉਭੇ ਜੀਤ ਚਾਹੇ॥ ਚੰਡੀ ਚ ੮੬-੨,
ਉਭੇ ਜੀਤ ਚਾਹੇ॥ ਮੱਛਾਵ.੪੬-੪, ਉਭੇ ਜੀਤ ਚਾਹੇ॥ ਕਲਕੀ ੨੮੫-੨
ਚਿਟ ਕਰੀ ਕਬਹੂੰ ਨ ਜਿਨੈ ਰਣ ਚੋਟ ਪਰੀ ਪਰਾ ਦੇ ਨ ਟਲੇ ਹੈ॥ ਬਚਿ.੩੩-੩
ਚਿਟ ਕਰੀ ਨਹਿ ਕੋਟਿ ਭੁਜਾਨ ਕੀ ਚੋਟ ਪਰੇ ਰਨ ਕੋਟਿ ਸੰਘਾਰੇ॥ ਚ.੧,੮੪-੨
ਧੁਟੰ ਮੇਘ ਲਾਜੇ॥ ਰਾਮਾਵ.੭੦-੨, ਧੁਟੰ ਮੇਘ ਲਾਜੇ॥ ਕਲਕੀ ੪੨੪-੨,
ਧੁਟੰ ਮੇਘ ਲਾਜੇ॥ ਬਚਿ.੧ ੨੦-੨
ਅਰਥ ਖਰਬ ਅਦਰਬ ਦਿਰਬ ਸੁ ਜੀਤ ਕੈ ਅਪਨੇ ਗੀਯੇ॥ ਕਲਕੀ ੫੬੨-੨
ਅਰਥ ਖਰਬ ਰਿਪੁ ਚਰਬਿ ਜਰਬਿ ਛਿਨ ਇਕ ਮੈ ਮਾਰੇ॥ ਚ.੨੧੭,੮-੩
ਅਰਿ ਅਨੇਕ ਜੀਤੇ ਜਿਨ ਜਲ ਬਲ॥ ਚ.੪੦੫,੩੩੯-੨, ਚੰਡੀ ਚ.੨,੪੪-੨,
ਸੂਰਜਾਵ.੧-੨
ਅਰਿ ਅਨੇਕ ਜੀਤੇ ਜਿਨ ਦਲ ਮਲ॥ ਕ.੨੪੦-੪, ਚ.੩੧੨, ੧-੨,
ਬ੍ਰਹਮਾਵ (ਦਲੀਪ) ੧੨੯-੪

ਇਕ ਜੂਝ ਮਰੇ ਇਕ ਸਾਸ ਭਰੇ ਇਕ ਆਨ ਅਰੇ ਰਜਿਯਾ ਰਜਿਯੈ॥

ਚ.੧੨੮,੧੦-੪

ਇਕ ਜੂਝ ਪਰੇ ਇਕ ਦੇਖਿ ਭਰੇ ਇਕ ਭਉ ਚਿਤ ਮੈ ਅਤਿ ਗੰਧ ਭਰੇ॥

ਕ੍ਰਿ.੧੮੨੦-੧

ਏਕ ਚਲੇ ਭਜਿਯੇ ਰਨ ਤੇ ਇਕ ਆਨਿ ਪਰੇ ਮਰਿ ਕੇ ਗਿਰਿ ਭੁੰਮੇ॥ ਚ.੧੨੫,੩-੨
ਏਕ ਚਲੇ ਰਨ ਤੇ ਭਜਿਯੈ ਇਕ ਆਹਵ ਕੀ ਪਕ ਆਗੇ ਕਰੇ ਹੈ॥ ਕ੍ਰਿ.੧੧੯੨-੨
ਏਕ ਟਰੇ ਇਕ ਆਨ ਅਰੇ ਇਕ ਜੂਝਿ ਕਿਰੇ ਬ੍ਰਿਟ ਖਾਇ ਕ੍ਰਿਯ ਕੇ॥ ਚ.੫੨,੮੫-੩
ਏਕ ਲਰੇ ਇਕ ਹਾਰ ਟਰੇ ਇਕ ਦੇਖਿ ਭਰੇ ਮਰਿਯੋ ਬਿਨ ਮਾਰੇ॥ ਚ.੮੬,੩੦-੩
ਏਕ ਲਰੇ ਕਟਿ ਭੂਮਿ ਪਰੇ ਇਕ ਦੇਖਿ ਭਰੇ ਮਰਿਯੋ ਬਿਨ ਮਾਰੇ॥ ਕ੍ਰਿ.੧੧੯੫-੪
ਜਥ ਆਉ ਕੀ ਅਉਧ ਨਿਦਾਨ ਬਨੈ ਅਤਿ ਹੀ ਰਨ ਮੈ ਰਥ ਜੂਝ ਮਰੇ॥

ਕ੍ਰਿ.੨੪੮੯-੪

ਜਥ ਆਵ ਕੀ ਅਉਧ ਨਿਦਾਨ ਬਨੈ ਅਤ ਹੀ ਰਨ ਮੈ ਰਥ ਜੂਝ ਮਰੇ॥

ਉਕਤ ੨੩੧-੪

ਨ ਟਰੇ ਅਤਿ ਰੋਸਿ ਡਿਭੇ ਜੀਯ ਮੈ ਅਤਿ ਆਹਵ ਚਿਤ੍ਰ ਬਚਿਤ੍ਰ ਗੀਯੇ॥

ਕ੍ਰਿ.੧੧੯੭-੨

ਨ ਡਰੋ ਅਰਿ ਸੋ ਜਬ ਜਾਇ ਲਰੋ ਨਿਸਚੈ ਕਰ ਅਪਨੀ ਜੀਤ ਕਰੋ॥

ਪੁਰਾਨੇ ਪਲਾਸੀ ਮਨੋ ਥਾਇ ਡਾਰੇ॥ ਉਕਤਿ ੨੩੧-੨
ਪੁਰਾਨੇ ਪਲਾਸੀ ਮਨੋ ਥਾਇ ਡਾਰਯੋ॥ ਬ.੨੬੭, ੭੦-੪,
ਬਰੱਕਹਿ ਹੁੰਡ ਮੁੰਡ ਬਿਕਰਾਰਾ॥ ਨਰਸਿੰਘਾਵ ੩੬-੨
ਬਰੱਕਹਿ ਹੁੰਡ ਮੁੰਡ ਬਿਕਰਾਰਾ॥ ਚ.੨੦੦, ੬-੨,
ਬਰੱਕਹਿ ਹੁੰਡ ਮੁੰਡ ਬਿਕਰਾਰਾ॥ ਚ.੪੦੫, ੧੫੫-੪,
ਬਰੱਕਤ ਘਾਯੋ॥ ਚ.੪੦੫, ੩੩੪-੨,
ਭਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਲੋਹੁ ਜਨੋ ਫਾਗ ਖੇਲੇ॥ ਰੁਦਾਵ.੨੬-੧
ਭਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਲੋਹੁ ਮਨੋ ਫਾਗ ਖੇਲੇ॥ ਚ.੧੩-੪,
ਖੇਲ ਬਸੰਤ ਮਨੋ ਮਦ ਮਾਤੇ॥ ਬ.੪੦੫, ੨੬੬-੨
ਖੇਲਿ ਬਸੰਤ ਬਡੇ ਖਿਲਵਾਰ ਮਨੋ ਮਦ ਚਾਖਿ ਗਿਰੇ ਮਤਥਾਰੇ॥ ਗਿ ੨੬੭-੨,
ਭਾਰ ਲਗਾਇ ਕੈ ਅੰਗ ਮਲੰਗ ਰਹੇ ਮਨੋ ਸੋਇ ਕੈ ਥਾਇ ਧਰੁਰੇ॥ ਚ.੫੨, ੭੬-੪
ਭਾਰ ਚੜ੍ਹਾਇਕੈ ਅੰਗ ਮਲੰਗ ਰਹੇ ਮਨੋ ਸੋਇ ਪਿਯੋ ਬਿਜਯਾ ਕੇ॥ ਫਿ.੧੫੬੧-੪
ਭੰਡਾ ਗੋਡ ਗਾਵੇ॥ ਚ.੫੨, ੮੫-੪
ਭੰਡਾ ਗੋਡ ਗਾਵੇ॥ ਚੰਡੀ ਚ.੬੦-੩,
ਭਵਿ ੩੬-੨, ੩੨-੩
ਟੁਕ ਟੁਕ ਹੈ ਟੂ ਪਰ ਪੁਨਿ ਭਰੇ॥ ਚ.੪੦੫, ੨੫੭-੪,
ਟੁਕ ਟੁਕ ਹੁਐ ਗਿਰੇ ਧਰਣ ਪਰ ਆਹਵ ਛੋਰ ਨ ਭਾਜੇ॥ ਪਾਰਸਵ.੧੦੨-੭
ਟੁਕ ਟੁਕ ਹੁਐ ਗਿਰਤ ਨ ਘਰ ਬੋਹੁ ਬੁਝਹੀ॥ ਰਾਮਾਵ.੫੬੦-੨
ਟੁਕ ਟੁਕ ਹੁਐ ਗਿਰੇ ਨ ਪਗ ਪਾਛੇ ਢਿਰੇ॥ ਸੁਰਜਾਵ.੧੦-੨,
ਟੁਕ ਟੁਕ ਹੈ ਸਭੈ ਪਸਰਿਯਾ ਜਾਇ ਹੈ॥ ਚ.੨੨੮, ੧੫-੩
ਟੁਕ ਟੁਕ ਕਰ ਭਾਰੇ ਆਯੁਧ ਧਾਰ ਕੇ॥ ਉਕਤਿ ੧੩-੪,
ਟੁਕ ਟੁਕ ਹੈ ਗਿਰੇ ਨ ਮੋਰੇ ਨੈਕ ਮਨ॥ ਚ.੨੦੦, ੧੪-੩, ੧੫੧, ੮-੩
ਪਸਚਮ ਭਾਨ ਉਦਿਯੋ ਕਹੁ ਕਾਹੇ ਨ ਗੰਗ ਬਹੀ ਉਲਟੀ ਅਨੁਮਾਨੋ॥ ਰੁਦਾਵ.੬੬-੨
ਪੰਡਮ ਸੂਰ ਚਤਯੋ ਸੁਨੀਯੋ ਉਲਟੀ ਫਿਰ ਕੰਭ ਬਹੀ ਅਥ ਆਵੇ॥ ਫਿ.੨੩੨੩-੧
ਤਾਂ ਛਬਿ ਕੀ ਉਪਮਾ ਅਤਿ ਹੀ ਛਬਿ ਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਡਾਖ ਸੁਨਾਈ॥
ਜ਼ਿ ੨੦੧-੩
ਤਾਂ ਛਬਿ ਕੀ ਉਪਮਾ ਅਤਿ ਹੀ ਛਬਿ ਨੇ ਅਪਨੇ ਮਨ ਮੈ ਲਖ ਪਾਈ॥ ਉਕਤਿ ੧੮੪-੩
ਨੋਟ:-ਇਹ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਹਰੇਕ ਅਧਿਆਇ ਦੀ ਲਾਈਨ ਨੰਬਰ ਹਨ।

ਪਰਮਾਣ/ਤਸ਼ਬੀਹਾਂ/ ਜਿਵੇਂ/ਮਨੁਹੁ/ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ/ ਜਿਮ/ਜਿਉਂ/ ਉਪਮਾਣ/ਉਪਮੇਹ ਇਕਸਾਰਤਾ

(ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਬੁੱਢ ਨਾਈਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ)

ਛਾਨੁ ਤੇ ਜਿਉਂ ਰਮ, ਪਉਨ ਤੇ ਜਿਉਂ ਘਨੁ, ਮੋਰ ਤੇ ਜਿਉਂ ਫਨਿ ਤਿਉਂ ਸੁਕਚਾਨੇ॥
ਸੁਰ ਤੇ ਬਾਤੁਰੁ, ਬੁਰ ਤੇ ਚਾਤੁਰੁ, ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਤੁਰੁ ਏਨਿ ਭਰਾਨੇ॥ ਸੂਮ ਤੇ ਜਿਉਂ ਜਸ,
ਬਿਓਗ ਤੇ ਜਿਉਂ ਰਸੁ, ਪੂਰ ਬਪੂਰ ਤੇ ਜਿਉਂ ਬੰਸੁ ਹਾਨੇ॥ ਧਰਮ ਜਿਉਂ ਬਹੁੰਧ ਤੇ, ਭਰਮ
ਸੁਬੰਧ ਤੇ, ਚੰਡ ਕੇ ਚੁੰਧ ਤੇ ਏਤ ਪਰਾਨੇ॥

ਬਬਦਾਰਥ ਪੰ ੧੧੧ (ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ) ਉਕਤਿ ਬਿਲਾਸ

> ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਹਨੇਰਾ, ਹਵਾ ਤੋਂ ਬੱਦਲ, ਮੋਰ ਤੋਂ ਸੱਪ, ਬਹਾਦਰ ਤੋਂ ਗੀਦੀ, ਫੂਠ ਤੋਂ
ਅਕਲਮੰਦ, ਬੋਰ ਤੋਂ ਮਿੱਠਾ, ਸੂਮ ਤੋਂ ਜੱਸ, ਬਿਓਗ ਤੋਂ ਆਨੰਦ, ਨਲਾਇਕ ਪੁੱਤਰ ਤੋਂ
ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਨਿੰਦਾ, ਧਰਮ ਤੋਂ ਬੰਧ ਅਤੇ ਸੁਬੰਧ ਤੋਂ ਭਰਮ ਜਿਵੇਂ ਦੂਰ ਭੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,
ਇਸ ਢੰਗ ਚੰਡੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਦੌਰ ਨੱਸ ਗਏ।

ਇਮ ਕਰਨ ਨਾਕ, ਲਪਟੈ ਨਬਾਰ। ਜਿਮ ਚੁੱਥਟ-ਹੀਣ, ਲਪਟਾਇ ਨਾਰਿ॥ ਜਿਮ
ਦੰਤ ਰਹਤ, ਗਹਿ ਸ੍ਰਾਨ ਬਬਕ॥ ਜਿਮ ਗਏ ਬੈਸ ਬਲ ਬੀਰਜ ਰਸਕ॥ ਜਿਮ ਦਰਬ ਹੀਣ,
ਕਣੁ ਕਰਿ ਬਪਾਰ॥ ਜਣੁ ਸਸਤ੍ਰ ਹੀਣ, ਰੁੱਝਯੋ ਜੁੱਢਾਰਿ॥ ਜਿਮ ਰੂਪ ਹੀਣ, ਬੇਸਯਾ ਪ੍ਰਭਾਵ॥
ਜਣੁ ਬਾਜ ਹੀਣ, ਰਬ ਕੈ ਚਲਾਵ॥ ਈ.ਪੰ-੨੭੦ (ਚੰਬੀਸ ਅਥਤਾਰ)

> ਫੂਠਾ, ਗੱਪੀ ਜਾਂ ਲਪੇਟ-ਸੱਪ ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਬੁੱਢ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਬਾਹਰੋਂ ਸਭ ਬੁੱਢ ਦਿਸੇ,
ਉਸਦਾ ਅੱਗ-ਭਫੂਕਾ ਹੋਣਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ, ਬੁੱਢਾ ਔਰਤ ਨਾਨ ਨਿਪਟਿਆ
ਹੋਵੇ, ਦੰਦਾਂ ਬਿਨਾਂ ਬੁੱਟੇ ਦਾ ਸਹਿਆ ਵਝਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਮਰ, ਬਲ ਤੇ ਬੀਰਜ ਖਰਮ ਹੋਣ
ਪੂਰ ਹਸੀਆ ਮਰਦ ਭਰਲੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਬੰਗਾਲ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਘੜੇ,
ਬਿਨ-ਬਸਤ੍ਰ ਤੋਂ ਜੰਗ ਲੜਨਾ, ਰੂਪ-ਹੀਣ ਚੋਸਕਾ, ਜਾਂ ਹਾਥੀ ਬਿਨਾਂ ਰਬ ਚਲੋਣਾ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ।

ਬਉਲ ਜਿਉਂ ਪ੍ਰਭਾਤ ਹੈ, ਬਿਛਰਯੋ ਮਿਲੀ ਬਾਤ ਹੈ, ਚੁਨੀ ਜਿਉਂ ਸੁਰ ਸਾਤ ਤੇ,
ਬਚਾਯੋ ਚੋਰ ਭਾਤ ਹੈ॥ ਜੈਸੇ ਧਨੀ ਧਨ ਤੇ, ਅਉ ਰਿਨੀ ਲੋਕ ਮਨਿ ਤੇ, ਲਰਈਯਾ ਜੈਸੇ
ਫਨ ਤੇ, ਰਜਈਯਾ ਜਿਉਂ ਨਸਾਰ ਤੇ॥ ਜੈਸੇ ਦੁਖੀ ਸੁਖ ਹੈ, ਅਰੁਖੀ ਜੈਸੇ ਰੁਖ ਹੈ, ਸੁ

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਕ੍ਰਮ ਸਾਹਿਬ—ਦਸਮੇਸ਼-ਵਿਰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ * ੪੪

ਰਾਜਾ ਸਤਰੁ ਆਪਨੇ ਕੋ, ਸੁਨੇ ਜੈਸੇ ਘਾਤ ਤੈ॥ ਹੋਰ ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜੇਤੇ ਏਤੇ ਏਤੀ ਬਾਰਨ ਤੈ,
ਹੋਰ ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਨਯ ਗੋਪੀ ਤੈਸੇ ਕਾਨੁ ਬਾਰ ਤੈ॥ ਛ.੩੯੫ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ)

> ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਕਥਾ-ਵਾਰਤਾ ਤੋਂ ਗੋਪੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਬ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ,
ਕਉਲ-ਭੁਨ ਸਵੇਰਾ ਹੋਣ ਤੇ, ਰਿਫਤੀ ਵਸਤੂ ਮਿਲਨ ਤੇ, ਗੁਦੀਆਂ ਸੱਤਾਂ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਸਹੀ
ਮੇਲ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ, ਚੋਰ ਨੂੰ ਵਾਸੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਕਰਕੇ, ਧਨੀ ਧਨ ਮਿਲਣ ਤੇ, ਗਰੀਬ ਖਜ਼ਾਨਾ
ਮਿਲਣ ਤੇ, ਜੁਝਾਰੂ ਜੰਗ ਵਿਚ, ਖਿਸਕੂ ਨੌਸ ਕੇ ਬਚਣ ਵੇਲੇ, ਦੁਖੀ ਸੁੱਖ ਵੇਲੇ, ਭੁੱਖਾ
ਬੱਜਣ ਵੇਲੇ, ਰਾਜਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਖੁਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਉਂ ਨ ਹਲੈ ਗਿਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ, ਅਤਿ ਹਾਥਨ ਕੋ ਥਲ ਕੋਉ ਧਰੇ॥ ਅਰੁ ਜਿਉਂ
ਧਰੁਅ-ਨੋਕ ਚਲੈ ਨ ਬਹੁੰ, ਸਿਰ ਮੁਗਤਿ ਜਿਉਂ ਕਥਹੁੰ ਨ ਚਰੇ॥ ਥਰ ਜਿਉਂ ਨ ਸਤੀ ਸਤਿ
ਛਾਡ ਪਰਿਥਤਿ, ਜਿਉਂ ਸਿੰਧ ਜੋਗ ਮੈ ਧਿਆਨ ਧਰੇ॥ ਤਿਉਂ ਸਯਾਮ ਚਮੁੰ ਮਧਿ 'ਸਵੱਛ'
ਨਰੇਸ, ਹਠੀ ਰਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਨੇਕੁ ਟਰੇ॥ ਛ.੫੬੧ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ)

> ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜੋਰ ਲਉਣ ਤੇ ਵੀ ਸੁਮੇਰ-ਪਰਬਤ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਧਰੁ
ਭਾਰਾ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਰੂਪ-(ਸ਼ਿਵ ਜੀ) ਜੋ ਕਾਮਦੇਵ ਤੋਂ ਮਾਡ
ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਸ਼ੇਸ਼ਟ ਸਭੀ ਨਾਰ ਪਤੀਥਰ ਨਹੀਂ ਤੋੜਦੀ, ਸਿੰਧ ਜੋਗੀ ਧਿਆਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ
ਹੋਂਟਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਵੱਜ ਵਿੱਚੋਂ 'ਸਵੱਛ' ਥੀਰਾ ਨਹੀਂ ਟਲਦਾ।

ਜੈਸੇ ਬਾਰ ਖੇਡ ਕਉ, ਜੁ ਬਾਲਵਾਸ ਚੇਡ ਕਉ, ਜੁ ਭਿੱਡ ਦਾਨ-ਦੋਡ ਕਉ, ਜੁ ਕੰਕਨ
ਜਿਉਂ ਥਰ ਕੋ॥ ਜੈਸੇ ਦੋਹ ਪਾਨ ਕਉ, ਪ੍ਰਵੇਖ ਸਸਿ ਭਾਨੁ ਕਉ, ਅਗਿਆਨ ਜੈਸੇ ਗਿਆਨ
ਕਉ, ਜੁ ਗੋਪੀ ਜੈਸੇ ਹਰਿ ਕੋ॥ ਜਿਉਂ ਤਝਾਗ ਆਪ ਕਉ, ਜੁ ਮਾਲਾ ਜੈਸੇ ਜਾਪੁ ਕਉ, ਜੁ
ਪੁੰਨਿ ਜੈਸੇ ਪਾਪ ਕਉ, ਜਿਉਂ ਆਲਬਾਨ ਤਰੁ ਕੋ॥ ਜੈਸੇ ਉਡ ਧਰੁਅ ਕਉ, ਸਮੁੰਦਰ ਜੈਸੇ
ਭੂਅ ਕਉ, ਜੁ ਤੈਸੇ ਘੇਰਿ ਲੀਨੇ ਹੈ ਖਲਗ ਸਿੰਘ ਥਰ ਕੋ॥ ਛ.੬੨੬ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ)

> ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਤ ਖੇਡ ਨੂੰ ਘੇਰੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਮੋਰ ਦੀ ਵਾਹੀ ਜੀਵ ਆਰਮਾ ਨੂੰ,
ਮੰਗਤੋਂ ਦਾਨੀ ਨੂੰ, ਕਤਾ ਗੁੱਟ ਨੂੰ, ਸਰੀਰ ਰੂਹ ਨੂੰ, ਪਰਵਾਰ ਚੰਦ ਜਾਂ ਸੂਰਜ ਨੂੰ, ਅਗਿਆਨ
ਨੂੰ ਗਿਆਨ, ਗੋਪੀਆਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ, ਬੰਨ੍ਹ ਪਾਣੀ ਨੂੰ, ਮਾਲਾ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ, ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਨੂੰ,
ਵੱਟ ਵਖਰ ਨੂੰ, ਤਾਰੇ ਧਰੁ ਨੂੰ, ਸਮੁੰਦਰ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਘੇਰੀ ਖੜਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੇਸ਼ਟ,
ਉਰਮ, ਮੁਖੀ ਯੋਧੇ 'ਖਲਗ ਸਿੰਘ' ਨੂੰ ਕੌਰਵਾਂ, ਪਾਂਡਵਾਂ ਤੇ ਜਾਵਦਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਜਾਂ ਨੇ ਘੇਰ
ਲਿਆ ਹੈ।

ਜੈਸੇ ਭੂਠ ਸਾਚ ਸੋ, ਪਖਾਨ ਜੈਸੇ ਕਾਚ ਸੋ, ਅਉ ਪਾਰਾ ਜੈਸੇ ਆਚ ਸੋ, ਪਤਉਆ
ਜਿਉਂ ਲਹਿਰ ਸੋ॥ ਜੈਸੇ ਗਿਆਨ ਮੋਹ ਸੋ, ਬਿਬੇਕ ਜੈਸੇ ਦੋਹ ਸੋ, ਤਪੋਸੀ ਦਿਜ ਧੁੰਹਿ ਸੋ,

ਅਨਰ ਜੈਸੇ ਨਰ ਸੋ॥ ਲਾਜ ਜੈਸੇ ਭਾਮ ਸੋ, ਸੁ ਸੀਤ ਜੈਸੇ ਭਾਮ ਸੋ, ਅਉ ਪਾਪ 'ਰਾਮ'
ਨਾਮ ਸੋ, ਅਫਰ ਜੈਸੇ ਫਰ ਸੋ॥ ਸੁਮਤਾ ਜਿਉਂ ਦਾਨ ਸੋ, ਜਿਉਂ ਕੁੰਧ ਸਨਮਾਨ ਸੋ, ਸੁ
ਸਯਾਮ ਕਥਿ ਐਸੇ ਆਇ ਭਿਰਯੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੋ॥ ਬ.੭੫੩ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ)

> ਜਿਵੇਂ ਭੂਨ ਸੱਚ ਨਾਲ ਭਿੜ ਪੈਦਾ ਹੈ, ਪੱਥਰ ਕੱਚ ਨਾਲ, ਪਾਗ ਸੋਕ ਨਾਲ, ਪੱਤਾ
ਹਵਾ ਦਾ ਧੱਕਾ ਸਾਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨਾਲ, ਗਿਆਨ ਮੋਹ ਨਾਲ, ਤਮੀਜ਼ ਮੰਦ ਵਿਚਾਰ
ਨਾਲ, ਵਿਦਵਾਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਾਇਆ ਦੀ ਖਿੱਚ ਨਾਲ, ਮਰਦ ਹਿਜੜੇ ਨਾਲ, ਬਰਮ ਭਾਮ
ਨਾਲ, ਠੰਢ ਪੁੱਧ ਨਾਲ, ਪਾਪ ਵਿਆਪਕ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ, ਫਲ-ਰਹਿਤ
ਕਪਟੀ ਨਾਲ, ਕੰਜੂਸੀ-ਪੁਣਾ ਦਾਨ ਨਾਲ, ਕੁੰਧ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ, ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਹੀ ਬਣੀ (ਸਿੰਗਾਨ) ਨੇਕੀ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਨਾਲ ਆ ਭਿੜੀ ਹੈ।

ਪੰਥ-ਹੀਨ ਬਹਾਂ ਉਡਾਇਥ, ਨੈਨ-ਹੀਨ ਨਿਹਾਰ॥ ਸਸਤ੍ਰ-ਹੀਨ ਜੁਧਾਨ ਪੈਠਥ,
ਅਰਥ-ਹੀਨ ਵਿਚਾਰ॥ ਦਰਥ-ਹੀਣ ਬਪਾਰ ਜੈਸਕ, ਅਰਥ ਬਿਨੁ ਇਸਲੈਕ॥ ਆਖ-ਹੀਣ
ਬਿਲੇਕਥੇ ਜਾਕਿ ਕਾਮਕੋਲ ਅਕੋਥ॥ ਗਿਆਨ-ਹੀਣ ਸੁ ਪਾਠ ਗੀਤਾ, ਬੁੱਧਿ-ਹੀਣ ਵਿਚਾਰ॥
ਹਿੰਮਤ-ਹੀਣ ਜੁਧਾਨ ਜੁਧਥ, ਕੋਸ-ਹੀਣ ਕੁਮਾਰ॥ ਬ.੭੫੪ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ)

> ਪੰਡਾ ਬਿਨਾਂ ਉਡਣਾ, ਅੱਖਾਂ ਬਿਨ ਦੇਖਣਾ, ਬਿਨ ਸਸਤ੍ਰ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਜਾਣਾ, ਬਗੈਰ
ਮਤਲਬ ਗੱਲ ਕਰਨਾ, ਧਨ ਬਿਨਾਂ ਵਪਾਰ, ਅਰਥ ਬਿਨ ਬਲੈਕ, ਅੰਨ੍ਹੇ ਦਾ ਦੇਖਣਾ, ਬਿਨ
ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਕਾਮ-ਕਲੋਲ, ਗਿਆਨ ਬਿਨਾਂ ਪਾਠ, ਬੁੱਧ ਬਿਨਾਂ ਵਿਚਾਰ, ਹਿੰਮਤ ਬਿਨਾਂ
ਜੁੱਧ, ਕੋਸਾਂ ਬਿਨ ਮਰਥ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਕਿ ਪੁੰਨ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਪਾਪ ਕਰੀਏ।

ਜਿਮ ਨਾਥ ਖੇਵਟ ਹੀਨ॥ ਜਿਮ ਦੇਹ ਅਰਥਲ-ਫੀਨ॥ ਜਿਮ ਗਾਥ ਰਾਥ-ਬਿਹੀਨ॥
ਜਿਮ ਉਰਥਰਾ ਕ੍ਰਿਸ-ਫੀਨ॥ ਜਿਮ ਦਿਰਥ-ਹੀਣ ਭੰਡਾਰ॥ ਜਿਮ ਸਾਹਿ-ਹੀਣ ਬਿਪਾਰ॥
ਜਿਮ ਅਰਥ-ਹੀਣ ਕਥਿਤ॥ ਬਿਨੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਜਿਮ ਮਿੱਤ॥ ਜਿਮ ਰਾਜ-ਹੀਣ ਸੁਦੇਸ॥ ਜਿਮ
ਸੈਣ-ਹੀਨ ਨਰੇਸ॥ ਜਿਮ ਗਿਆਨ-ਹੀਣ ਜੁਕੋਦ੍॥ ਜਿਮ ਭੂਮ-ਹੀਣ ਮਹੇਦ੍॥ ਜਿਮ
ਅਰਥ-ਹੀਣ ਵਿਚਾਰ॥ ਜਿਮ ਦਰਥ-ਹੀਣ ਉਦਾਰ॥ ਜਿਮ ਅੰਕੁਸ-ਹੀਣ ਗਜੇਸ॥ ਜਿਮ
ਸੈਣ-ਹੀਣ ਨਰੇਸ॥ ਜਿਮ ਸਸਤ੍ਰ-ਹੀਣ ਲੁਭਾਰ॥ ਜਿਮ ਬੁੱਧਿ ਭਾਵ ਵਿਚਾਰ॥ ਜਿਮ ਨਾਰਿ-
ਹੀਣ ਭਰਾਰ॥ ਜਿਮ ਕੰਤ-ਹੀਣ ਸੁਨਾਰ॥ ਜਿਮ ਬੁੱਧਿ-ਹੀਣ ਕਥਿੱਤ॥ ਜਿਮ ਪ੍ਰੇਮ-ਹੀਣ
ਸੁਮਿੱਤ॥ ਜਿਮ ਦੇਸ ਭੂਪ-ਬਿਹੀਨ॥ ਬਿਨੁ ਕੰਤ ਨਾਰਿ ਅਧੀਨ॥ ਸਿਹ ਭਾਤਿ ਬਿਪ੍ਰ
ਅਥਿੱਇ॥ ਜਿਮ ਅਰਥ ਹੀਣ ਸਥਿੱਇ॥ ਬ.੭੫੫ (ਉਪਾਵਤਾਰ)

> ਜਿਵੇਂ ਮਲਾਹ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਵੇ, ਬੋਝੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ, ਮੁਖੀਆ ਬਿਨ ਪਿੰਡ, ਮਾੜੀ
ਫਸਲ ਵਾਲੀ ਧਰਤੀ, ਦੌਲਤ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਬਜ਼ਾਨਾ, ਵਪਾਰ ਬਿਨਾਂ ਬਾਹ, ਰਾਜੇ ਬਿਨਾਂ
ਦੇਸ਼, ਫੌਜ ਬਿਨਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਗਿਆਨ-ਹੀਣ ਮਹੰਤ, ਤਮੀਨ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸਾਨ, ਧਨ-ਹੀਣ

ਦਾਨੀ, ਅੰਗੁਸ ਬਿਨ ਵੱਡਾ ਹਾਥੀ, ਬਸਤ੍ਰ-ਹੀਣ ਯੋਧਾ, ਨਾਰ ਬਿਨ ਪਤੀ, ਪਰੀ ਬਿਨ ਨੌਕ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਵੇਂ ਬੱਤ ਬਿਨ ਨਾਰ ਔਧੀ ਭੀ ਨਹੀਂ, ਮੁਰਖ ਬਾਮੁਣ, ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਵਿਦਿਆਵਾਨ ਜੋ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਉਹ ਹੱਥ ਵਿਚ ਦੀਪਕ ਵਜ਼ ਕੇ ਹੀ ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਡਿੱਗੇਗਾ।

ਨਿਸ-ਨਾਥ ਦੇਖਿ ਆਨਨ ਰਿਸਾਨ॥ ਜਲਿ ਜਾਇ ਨੈਨ ਲਹਿ ਰੋਸ ਮਾਨ॥ ਤਮ ਨਿਰਥਿ ਕੇਸ, ਕੀਅ ਨੀਚ ਭੀਠ॥ ਛਪਿ ਰਹਾ ਜਾਨੁ ਗਿਰ ਰੋਮ ਪੀਠ॥ ਕੰਠਹਿ ਕਪੋਤਿ ਲਖਿ ਕੰਪ ਕੀਨ॥ ਨਾਸਾ ਨਿਹਾਰ ਬਨਿ ਕੀਰ ਲੀਨ॥ ਭੋਮਾਵਲਿ ਹੋਰਿ ਜਮੁਨਾ ਰਿਸਾਨ॥ ਲੋਜਾ ਮਰੰਤ ਸਾਗਰ ਭੁਝਾਨ॥ ਬਾਹੁ ਬਿਲੋਕ ਨਾਜੈ ਮਿਨਾਲ॥ ਖਿਸਿਯਾਨ ਹੋਸ ਅਵਿਲੋਕ ਚਾਲ॥ ਸੰਘਾ ਬਿਲੋਕਿ ਕਦਲੀ ਨਜਾਨ॥ ਨਿਸ ਭਾਟ ਆਖ ਘਟਿ ਰੂਪ ਮਾਨ॥

ਬ ੯੦੫ (ਉਪਾਵਤਾਰ ਤ੍ਵਦ-ਦੋਰ)

> ਚੰਦਮਾ ਮੁਖਤਾ ਦੇਖ ਕੇ ਖਿਝਦਾ ਹੈ, ਕਉਲ-ਭੁੱਲ ਨੈਣ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁੱਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹਨੇਰੇ ਨੇ ਥਾਲੇ ਕੇਸ ਦੇਖ ਕੇ ਨਚਰ ਨੀਵੀਂ ਕਰ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਹਿਮਾਲੀਆ ਪਿੰਡੇ ਜਾ ਲੁਕਿਆ ਹੋਵੇ, ਕਰਦਨ ਦੇਖ ਕਬੂਤਰਾਂ ਨੇ ਗੁੱਸਾ ਕੀਤਾ, ਨੌਕ ਦੇਖ ਰੋਤਿਆਂ ਨੇ ਭਟਕਾਸ ਲੈ ਲਿਆ, (ਸਰੀਰ ਪੁਰ) ਭੋਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਾਰਾਂ ਦੇਖ ਜਮੁਨਾ ਭਲਮ ਦੀ ਮਾਰੀ ਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ਡਾਰਕ ਹੋ ਗਈ, ਬਾਹਾਂ ਦੇਖ ਕਉਲ-ਭੁੱਲ ਦੀ ਨਾਲੀ ਸੰਝਾਈ ਹੈ, ਚਾਲ ਦੇਖ ਹੋਸ ਡਿੱਕੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਪੌਣ ਦੇਖ ਕੰਲਿਆਂ ਦੇ ਭਨੇ ਬਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਭ ਦਾ ਰਾਜਾ 'ਚੰਦ' ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਘਟੀਆ ਮੰਨਦਾ ਹੈ।

ਕੰਚਨ ਕੂਟ ਗਿਰਯੋ ਕਹੁ ਕਾਹੇ ਨ, ਸਾਰਓ ਸਾਯਕ ਕਯੋ ਨ ਸੁਥਾਨੈ॥ ਪਸਚਮ ਭਾਨੁ ਉਦਯੋ ਕਹੁ ਕਾਹੇ ਨ, ਗੰਗਾ ਵਹੀ ਉਲਟੀ ਅਨੁਮਾਨੈ॥ ਅੰਤਿ ਬਸੰਤ ਤਪਯੋ ਰਵਿ ਕਾਹੇ ਨ, ਚੰਦ ਸਮਾਨ ਦਿਨੀਸ ਪੁਮਾਨੈ॥ ਕਯੋ ਭਮਭੋਲ ਕੁਥੀ ਨ ਧਰਾ ਮੁਨਿ-ਰਾਜਨਿਪਾਤਨਿ ਤਯੋ ਜਕ ਜਾਨੈ॥

ਬ ੯੫੭ (ਉਪਾਵਤਾਰ)

> ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਪੱਧਰਾ ਹੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸੱਤੋ ਸਮੁੰਦਰ ਜੁੱਕ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸੂਰਜ ਪੱਛਮ ਵੱਲੋਂ ਚੜ੍ਹੇ, ਗੰਗਾ ਉਲਟੀ ਵਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਸੰਤ-ਅੰਤ ਤੇ ਸੂਰਜ ਬਹੁਤ ਗਰਮ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਵਾਂਗ ਠੰਢਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਹਿਲੇਰੇ ਖਾਕੇ ਯਥਾਤੀ ਭੁੱਖ ਨ ਜਾਵੇ, ਇਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹੀ ਮਰਨਾ ਅਟੱਲ ਸਮਝੋ।

ਅਰੁਣ ਪਛਮਹਿ ਉਰ੍ਵੀ ਬਰੁਣ ਉਰਰ ਦਿਸ ਤੋਕੈ॥ ਮੋਰ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਭੇ ਸਰਬ ਸਾਇਰ ਜਨ ਸੁੱਕੈ॥ ਕੋਲ ਦਾੜ੍ਹ ਕੜਮੁਝੈ ਸਿਮਟਿ ਫਨੀਅਰ ਵਟ ਵਟੈ॥ ਉਲਟਿ ਜਾਨੁਬੀ ਬਹੈ ਸੱਤ 'ਹਰੀਚੰਦੇ' ਹਟੈ॥ ਸੰਸਾਰ ਉਲੱਟ ਪੁਲੱਟ ਹੈ ਧਸਕਿ ਧਉਲ ਧਰਟੀ ਵਟੈ॥ ਸੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ

ਉਘਾਨ / ਉਘੇਰ ਇਕਸਾਰਾ * 69

‘ਅਥਿਥੇਕ’ ਸੁ ‘ਥਿਥੇਕ’ ਡਟਿ ਤੱਦਪਿ ਨ ਲਟਿ ‘ਸੰਜਮ’ ਹਟੈ॥ ੪੧੦੧੬ (ਰੋਦ੍-ਪਾਰਸਨਾਥ)

ੴ ਸੁਰਜ ਪੱਛਮ ਚੱਲ ਚੜ੍ਹੇ, ਸਮੁੰਦਰ ਉਤਰ ਦਿਬਾ ਵੱਲ ਚਲਾ ਜਾਏ, ਸੁਮੇਰ-ਪਰਬਤ ਖੰਡ ਲਾਕੇ ਉਡੇ, ਸਾਕਰ ਸੁੱਕ ਜਾਏ, ਬੈਰਾਹ (ਸੂਰ) ਡਗਵਾਨ ਦੀ ਦਾੜ੍ਹ ਲਿਫ ਜਾਏ, ਬੇਬਨਾਕ ਦਾ ਫਟ ਸੁੰਗੜ ਕੇ ਫਟ ਜਾਏ, ਕੰਕਾ ਉਲਟੀ ਬਹੇ, ਹਰੀ ਚੰਦ ਸੱਚ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੱਢੇ, ਸੰਸਾਰ ਉਲਟ-ਪੁਲਟ ਕੇ ਧਸ ਜਾਏ, ਫਿਰ ਡੀ ਐ ਰਾਜਨ। ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਅੱਗੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ‘ਸੰਜਮ’ ਸੁਰਮਾ ਨਾ ਡਿੱਗੇਗਾ, ਨਾ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਟਲੇਗਾ।

ਥਾਂਕ ਸੀ ਬੀਨ ਸਿੰਗਾਰ ਅੰਗਾਰ ਸੋ, ਤਾਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਟਾਰੇ॥ ਦੁਲ ਸੀ ਜੈਨ ਚੁਭਾਈ ਸੀ ਜੇਕ, ਸਖੀ ਘਨਸਾਰ ਕਿ ਸਾਰ ਕੇ ਆਰੇ॥ ਰੋਗ ਸੇ ਭਾਗ ਬਿਰਾਗ ਸੇ ਬੋਲਕ, ਵਾਰਿਦ ਭੁੰਦ ਕਿ ਬਾਨ ਬਿਸਾਰੇ॥ ਹੁਲ ਸੇ ਹਾਵ ਹੁਲਾਸ ਸੇ ਹੋਰਕ, ਹਾਰ ਨ ਹੋਹਿ ਫੁਜੰਗਮ ਕਾਰੇ॥ ਅਸਫੋਟਕ ਕਥਿੱਤ

ੴ ਬੀਨ ਬਿੰਗੁ ਥਾਂਕ, ਬਿੰਗਾਰ ਅੰਗਿਆਰ ਥਾਂਕ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਥਾਂਗ, ਚੰਦ-ਚਾਨਣੀ ਜੰਗਲੀ ਅੱਗ ਥਾਂਕ, ਸਜਾਵਟ ਕੰਢਣੀ ਥਾਂਗ, ਕਪੂਰ ਫੋਲਾਈ ਆਰੇ ਥਾਂਗ, ਭਾਗ ਖਰੂਵੇ ਬੋਲਾ ਥਾਂਗ, ਕਟੀਆਂ ਬਿਬੇਲੇ ਗੀਰਾ ਥਾਂਗ, ਨਾਜ-ਨਖਰਾ ਪੱਕੇ ਥਾਂਗ, ਤੇ ਗਲੇ ਦੇ ਹਾਰ ਕਾਲੇ ਸੱਪਾ ਥਾਂਗ ਲੱਕਏ ਹਨ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਬਿਚ।...

ਕਾਟੇ ਸੇ ਕਾਜਰ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸੀ, ਸੁਖ ਬਿਆਧਿ ਬਿਆਰ ਬਹੀ ਗੀ॥ ਕਾਲ ਸੀ ਕੰਕਿਲ ਖੂਕ ਕਰਾਲ, ਮਿਨਾਲ ਕਿ ਬਿਆਲ ਘਰੀ ਕਿ ਡਰੀ ਗੀ॥ ਭਾਹ ਸੇ ਭਉਨ ਭਯਾਨਕ ਭੂਖਨ, ਜੈਨ ਕੀ ਜਾਲ ਸੇ ਜਾਰ ਜਗੀ ਗੀ॥ ਬਾਨ ਸੀ ਬੀਨ ਬਿਨਾ ਬਿਜਰਾਜ, ਬਸੰਤ ਕੇ ਅੰਤ ਕਿ ਅੰਤ ਸਖੀ ਗੀ॥ ੪੧੨੨੬ (ਅਸਫੋਟਕ ਕਥਿੱਤ)

ੴ ਕਾਜਲ ਕੰਢੇ ਥਾਂਕ, ਚਮਕ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਥਾਂਕ, ਹਵਾ ਬਿਮਾਰੀ ਥਾਂਗ, ਕੋਟਿਲ ਦੀ ਖੂਕ ਬਿਆਨਕ ਤੇ ਭਰਾਉਣੀ ਜਿਹੀ, ਕੰਵਲ-ਫੁੱਲ ਦੀ ਨਾਲੀ ਸੱਪ ਥਾਂਗ, ਸਮਾ ਛਲੀਏ ਥਾਂਕ, ਮਹਿਲ ਅੱਗ ਥਾਂਕ, ਕਹਿਣੇ ਬਿਆਨਕ, ਜਿਸਦੀ ਅੱਗ ਬਿਚ ਸਭਦੀ ਹਾਂ, ਬੀਨ ਤੀਰ ਥਾਂਗ, ਬਿਜਰਾਜ ਬਿਨਾ ਇਹ ਬਸੰਤ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ?, ਜਾਂ ਪਰਲੇ ਆਈ ਹੈ।

ਹਲਕਾ ਹਜਾਰ ਹਾਲੇ, ਹਯਨ ਹਥੇਲੇ ਹਾਲੀ, ਹਾਂਕਿ ਗਿਰਿ ਹਾਲਯੋ ਹੱਕ ਮਾਰੇ ਗਿਰਿ ਹਲਹਲਯੋ॥ ਹਲਾਹਲ ਧਰ ਹਾਲਯੋ ਹਾਲਯੋ ਭੂਅ ਲੋਕ ਸਥ, ਹਰਿ ਹੁੰ ਸਮੇਤ ਹਰਦੁ ਹੁੰ ਆਪ ਦਹਿਲਯੋ॥ ਮਹਾਂ ਹਾਲਚਾਲ ਮੈਂ ਹਿਰਾਸ ਡੇ ਨ ‘ਸੰਗੇ’ ਆਨਿ ਅੰਸੇ ਮਹਿਰੋਲਨ ਕੋ ਹਾਂਕਿ ਹਾਂਕਿ ਤੈਂ ਦਲਯੋ॥ ਹਿੰਗੁਲਾ ਹਿਮਾਲੈ ਹਾਲਯੋ, ਹਥਥ ਹਰੇਵ ਹਾਲਯੋ, ਹੇਮ-ਗਿਰਿ ਹਾਲਯੋ ਹਠੀ ਨ ਤੈਂ ਹਠ ਤੇ ਹਲਯੋ॥ ੪੧੨੩੨ (ਅਸਫੋਟਕ ਕਥਿੱਤ)

ੴ ਇਹ ਛੰਦ ‘ਗੁਲੋਰ ਯੁੱਧ’ ਅੰਦਰ ਭਾਈ ਸੰਗਤੀਆ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹਨਬੰਤ ਸਿੰਘ

ਧਰਮਵੀਰਾਂ ਦੇ ਦਿਖਾਏ ਕਢੇ ਪਰਾਕ੍ਰਮ ਸਬੰਧੀ ਹਨ ਕਿ ਇੰਨਾਂ ਕੁੱਝ ਤਾਂ ਹਿੱਲ ਗਿਆ ਪਰ
ਤੁਸੀਂ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਪਿੱਠ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ।

ਪਾਸ ਸੋ ਪ੍ਰਾਤ ਪਟਾ ਸੋ ਪਟੰਬਰ ਪਿਯਰੀ ਪਰੀ ਪਰਸੋ ਪ੍ਰਿਤ ਪਾਰੇ॥ ਪਾਸ ਸੀ ਪ੍ਰੀਤ
ਕੁਪਯੋਗਸੀ ਪ੍ਰਾਫ਼ਿਤ ਪ੍ਰੇਤ ਸੋ ਪਾਨਿ ਪਰੋਸ ਨਿਹਾਰੇ॥ ਪਾਸ ਪਰੋਸਨ ਪਾਰਧਸੀ ਪਕਵਾਨ
ਪਿਸਾਚ ਸੋ ਪੀਰ ਸੋ ਪਿਆਰੇ॥ ਪਾਪ ਸੋ ਪੁੰਨ ਪ੍ਰਦੇਸ ਕਰੇ ਜਥ ਤੇ ਗਏ ਪੀਯ ਪ੍ਰਦੇਸ
ਪਿਯਾਰੇ॥ ਚ:੮੦ ਸੈਂਚੀ ਸੱਤਵੀਂ ਪੰ: ੩੪੦ (ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਯਾਨ)

> ਖਾਣ-ਪੀਣ ਕੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗ, ਕੱਪੜੇ ਢਾਢਕਾ ਵਾਂਗ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੋਂ ਮਿਲਣ ਬਗੈਰ
ਪੀਲੀ ਪੈ ਗਈ ਹਾਂ। ਪ੍ਰੀਤ ਵਾਂਗੀ ਵਾਂਗ, ਸਾਹਿਤਕ ਭਾਸ਼ਾ ਬੁਰੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਗੁਆਂਢੀ
ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਵਾਂਗ, ਗੁਆਂਢਣਾਂ ਸ਼ਿਸ਼ਾਰਨਾਂ ਵਰਗੀਆਂ, ਪਕਵਾਨ ਫੂਤਾਂ ਵਰਗੇ, ਅਤੇ ਪਰੀ
ਪ੍ਰਦੇਸ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬੋਝੀ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਆਉਣਾ ਵੀ ਪਾਪ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

ਬਾਕ ਸੀ ਬੀਨ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਅੰਗਾਰ ਸੋ ਤਾਲ ਮਿਦੰਗ ਫ਼ਿਪਾਨ ਬਟਾਰੇ॥ ਸੁਲਸੀ ਜੋਨਿ
ਜੁਭਾਈ ਸੀ ਜੋਕ ਸਖੀ ਘਨਸਾਰ ਕਿ ਸਾਰ ਕੇ ਆਰੇ॥ ਰੋਗ ਸੋ ਰਾਗ ਬਿਰਾਗ ਸੋ ਬੋਲਕ
ਬਾਰਿਦ ਬੂੰਦ ਕਿ ਬਾਨ ਬਿਸਾਰੇ॥ ਬੈਨ ਸੋ ਬੈਨ ਭਾਲਾ ਜੈਸੇ ਕੂਖਨ ਹਾਡਨ ਹੋਹਿ ਕੂਜੰਗਮ
ਬਾਰੇ॥ ਚ:੨੦੯ ਸੈਂਚੀ ੭ ਪੰ:੪੩੮ (ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਯਾਨ)

> ਬੀਨ ਬਾਕ ਵਰਗੀ, ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਅੰਗਾਰਾਂ ਵਰਗਾ, ਤਾਲ ਮਿਦੰਗ ਫ਼ਿਪਾਨ ਬਟਾਰ
ਵਰਗਾ, ਚਾਂਦਨੀ ਅੰਗ ਯਾਨੀ ਸੀਤਲਤਾ ਤੇ ਸੈਫਾ ਕਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜਿਵੇਂ ਆਰੇ ਚਲਾ
ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਾਗ ਰੋਗ ਵਰਗਾ, ਬੋਲ ਬੋਰਾਗ ਵਰਗੇ, ਮੀਂਹ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਤੀਰਾਂ ਵਾਂਗ,
ਗਹਿਣੇ ਭਾਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਤੇ ਗਲ ਦੇ ਹਾਰ ਮਾਨੇ ਗਾਲੇ ਸੱਪ ਬਣ ਗਏ ਲਗਦੇ ਸਨ।

ਬੈਰੀ ਸੀ ਬਯਾਰ ਬਿਲਾਪ ਸੋ ਬੋਲ ਬਯਾਨ ਸੀ ਬੀਨ ਬਜੰਤ ਬਿਬਾਰੇ॥ ਜੰਗ ਸੋ ਜੰਗ
ਮੁਚੰਗ ਦੁਖੰਗ ਅਨੰਗ ਕਿ ਅੰਕਸੁ ਅੰਕ ਕਿ ਆਰੇ॥ ਚਾਂਦਨੀ ਚੰਦ ਚਿਤਾ ਚਹੂੰ ਚਿਰ ਸੁ
ਕੋਕਿਲਾ ਕੁਖ ਕਿ ਹੁਕ ਸੀ ਮਾਰੇ॥ ਭਾਰ ਸੋ ਭੋਨ ਭਯਾਨਕ ਕੂਖਨ ਕੁਲੇ ਨ ਕੁਲ ਵਨੀ
ਬਨਿਯਾਰੇ॥ ਚ: ੨੦੯ ਸੈਂਚੀ ੭ ਪੰ:੪੩੯ (ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਯਾਨ)

> ਹਵਾ ਵੈਰੀ ਬਣ ਗਈ, ਬੋਲਣਾ ਚਿਰਲਾਪ ਵਰਗਾ, ਵੀਣਾ ਬੋਕ ਮਈ ਸੰਗੀਤ,
ਮੁਚੰਗ ਰਣ ਫੂਮੀ ਦੇ ਨਾਦ ਵਰਗਾ, ਤੇ ਅੰਗ ਅੰਕ ਆੜਿਆਂ ਨਾਲ ਚੌਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ
ਹੋਵੇ। ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਨਣੀ ਚਿਖਾ ਵਰਗੀ, ਕੋਇਲ ਦੀ ਕੁਖ ਮਨ ਦੀ ਹੁਕ ਵਾਂਗ, ਗਹਿਣੇ
ਭਾਰ ਬਣ ਕਦੇ ਤੇ ਕੁੱਲ ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ ਵਨ ਖਿਲਾਰੀ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ।

ਈਸ਼ੇ ਸ਼ਰਾਬ ਕਿ ਕੁਲ ਗੁਲਾਬ ਕਿ ਮੌਤ ਕਿਧੋਂ ਮਦਰਾਕਿ ਸੋ ਪਿਆਰੇ॥ ਬਾਨਨ ਸੋ

ਉਘਾਨ / ਉਘੇਰ ਇਕਸਾਰਤਾ * 71

ਮ੍ਰਿਗ ਬਾਰਨ ਸੇ ਤਰਵਾਰਨ ਸੇ ਕਿ ਬਿਖੀ ਬਿਖਿਯਾਰੇ॥ ਨਾਰਿਨ ਕੇ ਕਜਰਾਰਨ ਕੇ ਦੁਖ
ਟਾਰਨ ਹੈ ਕਿਧੇ ਨੀਂਦ ਨਿੰਦਾਰੇ॥ ਨੇਹ ਜਗੇ ਕਿ ਰੰਗੇ ਰੰਗ ਕਾਹੂ ਕੇ ਮੀਤ ਕੇ ਨੈਨ ਸਖੀ
ਰਸਿਯਾਰੇ॥ ਚ ੨੨੦ ਸੈਚੀ ੭ ਪੰ:੪੯੬ (ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਯਾਨ)

ੴ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਦੇ ਮਦਮਸਤ ਨੈਣ, ਬੀਬੇ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਜਾਂ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਫੁੱਲ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਮ
ਪਿਆਲੇ ਜਾਂ ਤੀਰ ਜਾਂ ਹਿਰਨ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਰਗੇ ਜਾਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਜਾਂ ਕਿਹੁਲੇ ਬਾਣਾਂ ਵਾਂਗ
ਹਨ, ਜੋ ਇਸ਼ਕੀਆਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਟਿ ਬੇਹਰ ਲਖਿ ਅਧਿਕ ਰਸਾਵਤ॥ ਤਾਤੇ ਫਿਰਤ ਮ੍ਰਿਗਨ ਕਹ ਘਾਵਤ॥ ਸੁਨਿ
ਬਾਨੀ ਕੋਕਿਲ ਬੁਕਰਈ॥ ਫੁੱਧ ਜਰਤ ਕਾਰੀ ਹੈ ਗਈ॥ ਨੈਨ ਨਿਰਖਿ ਕਰਿ ਜਲਜ
ਲਜਾਨਾ॥ ਤਾਂ ਤੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕੀਆ ਪਯਾਨਾ॥ ਅਲਕ ਹੋਰਿ ਨਾਗਿਨਿ ਰਿਸਿ ਡਰੀ॥
ਬਿਰ ਮਹਿ ਲੱਜਤ ਪਰਾਰਹਿ ਬਰੀ॥

ਚ ੩੫੮ ਸੈਚੀ ਅੱਠਵੀਂ ਪੰ: ੩੬੧-੬੨ (ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਯਾਨ)

ੴ ਬੇਰ ਪਰਲੀ ਕਮਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹਿਰਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ।
ਕੋਇਲ ਸੁਰੀਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਹੀ ਫੁੱਧ ਦੀ ਔਗ ਵਿਚ ਸਜ਼ ਕੇ ਛਾਲੀ ਹੋ ਗਈ।
ਬੰਬਲ ਫੁੱਲ ਸੁੰਦਰ ਨੈਣ ਦੇਖਕੇ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਗਏ। ਛਾਲੇ ਚਾਲਾਂ
ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਬੁੰਡਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਨਾਗਨ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਮਾਰੀ ਪਤਾਲ ਜਾ ਵਝੀ।

ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚੋਂ ਕੁੰਝ ਤਸ਼ਬੀਹਾਂ

(ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਵਾਲੀ ਸਤਬਦੀ ਬਥਾ)

(ਸੰਖੇਪ ਰੋਖਣ ਨਈਂ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ ਹਨ)

- ਇਥੋਂ ਮਹਿਪਾਸੁਰ ਜੁੱਧੁ ਫੀਯੋ ਤਬ ਜੁੰਬਕ ਗਿਰਝ ਭਏ ਰੰਗ ਰਾਤੋਂ॥
 ਸ੍ਰੋਨਪ੍ਰਵਾਹ ਮੈ ਪੈਰ ਪਸਾਰਕੈ ਸੋਦੇ ਹੋ ਸੂਰ ਮਨੋ ਮੋਦ ਮਾਤੋ॥ ਪੰ: ੯੪
- ਸ੍ਰੁੱਟਤ ਰੰਗ ਸਨਿਓ ਨਿਸ਼ਰਿਓ ਜਸੁ ਇਆ ਛਬਿਕੋ ਮਨ ਮੈ ਇਹਿ ਆਇਓ। ਪੰ: ੯੪
 ਮਾਰਿ ਕੈ ਛਤ੍ਰਨਿ ਬੁੱਝਕੈ ਛੇਤ੍ਰ ਮੈ ਮਾਨਹੁ ਪੈਨਿ ਕੈ ਰਾਮਜੁ ਨਾਇਓ। ਪੰ: ੯੪
 ਸ੍ਰੁੱਨ ਮੈ ਦੇਤ ਸੁਰੰਕ ਭਏ ਬਥਿ ਕੈ ਮਨ ਭਾਉ ਇਹੋ ਛਬਿ ਪਾਇ। ਪੰ: ੯੪
 ਰਾਮ ਮਨੋ ਰਨ ਜੀਤ ਕੈ ਭਾਲਕ ਦੇ ਸਿਰਪਾਉ ਸਬੈ ਪਹਿਰਾਏ। ਪੰ: ੯੪
 ਸ੍ਰੋਨ ਸਮੂਹ ਚਲਿਓ ਲਖਿ ਕੈ ਚਤੁਰਾਨਨ ਭੂਲਿ ਕਏ ਸਭ ਗੁੰਬਾ। ਪੰ: ੯੪
 ਮਾਸ ਨਿਹਾਰ ਕੈ ਗਿਝ ਰਲੈ ਚਟਸਾਰ ਪਲੈ ਜਿਮ ਬਾਰਕ ਸੰਥਾ। ਪੰ: ੯੪
 ਚੰਡ ਸੰਭਾਰਿ ਡਬੈ ਬਲੁ ਧਾਰਿ ਲਾਇਓ ਗਹਿ ਨਾਰਿ ਧਰਾ ਪਰ ਮਾਰਿਓ। ਪੰ: ੯੬
 ਜਿਉਂ ਧੁਬੀਆ ਸਰਤਾ ਤਟਿ ਜਾਇ ਕੈ ਲੈ ਪਟ ਕੋ ਪਟ ਸਾਥ ਪਛਾਰਿਓ। ਪੰ: ੯੬
 ਮਾਰ ਹੀ ਮਾਰ ਪੁਰਾਰ ਪਰੇ ਅਸਿ ਲੈ ਭਰਿ ਮੈ ਫਲ ਇਉਂ ਬਿਹਰਿਓ ਹੈ। ਪੰ: ੯੭
 ਘੇਰਿ ਲਈ ਚਹੁੰ ਓਰ ਤੇ ਚੰਡਿ ਸੁ ਚੰਦ ਮਨੋ ਪਰਵੇਖ ਪਰਿਓ ਹੈ। ਪੰ: ੯੭
 ਭੰਜਨ ਭੈ ਅਰਿ ਕੋ ਤਨ ਤੇ ਫੂਟ ਸ੍ਰੁੱਨ ਸਮੂਹ ਧਰਾਨਿ ਪਰਿਓ ਹੈ। ਪੰ: ੯੭
 ਆਠਵੇਂ ਸਿੰਧੁ ਪਚਾਯੋ ਹੁਡੇ ਮਨੋ ਯਾ ਰਨ ਮੈ ਬਿਧਿ ਨੇ ਉਗਰਿਓ ਹੈ। ਪੰ: ੯੭
 ਸਿਰ ਸਤ੍ਰਨਿ ਕੋ ਪਰ ਚੜ੍ਹ ਪਰਿਓ ਫੂਟਿ ਐਸੇ ਬਹਿਓ ਬਰਿ ਕੋ ਬਰਫਾ। ਪੰ: ੯੮
 ਜਨੁ ਖੇਲਨ ਕੋ ਸਰਤਾ ਤਟਿ ਜਾਇ ਬਨਾਵਡ ਹੈ ਛਿਡਲੀ ਲਰਥਾ। ਪੰ: ੯੮
 ਮੁਗਦਰੁ ਲੈ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਚੰਡਿ ਸੁ ਕੈ ਭਰਿ ਤਾਰਨ ਉਪਰ ਭਾਰਿਓ॥ ਪੰ: ੯੮
 ਜਿਉਂ ਹਨੁਮਾਨ ਉਖਾਰਿ ਪਹਾਰ ਕੈ ਰਾਵਨ ਕੋ ਉਰ ਭੀਤਰ ਮਾਰਿਓ॥ ਪੰ: ੯੮
 ਚੜ੍ਹ ਚਲਾਇ ਦਇਓ ਬਰਿ ਤੇ ਸਿਰ ਸਰ੍ਹ ਕੋ ਮਾਰ ਜੁਟਾ ਕਰ ਦੀਨੋ। ਪੰ: ੯੮
 ਸ੍ਰੁੱਨਤ ਧਾਰ ਚਲੀ ਨਭ ਕੋ ਮਨੁ ਸੂਰ ਕੋ ਰਾਮ ਜਲਾਮਲ ਦੀਨੋ। ਪੰ: ੯੮
 ਸਕ੍ਰ ਕਮਾਨ ਕੋ ਭਾਨ ਲਗੇ ਸਰ ਫੋਕ ਲਸੈ ਅਰਿ ਕੋ ਉਰਿ ਐਸੇ। ਪੰ: ੧੦੧
 ਮਾਨੋ ਪਹਾਰ ਕਰਾਰ ਮੈ ਚੋਚ ਪਸਾਰਿ ਰਹੇ ਸਿਸੁ ਸਾਰਥ ਜੈਸੇ। ਪੰ: ੧੦੧
 ਦਉਰ ਦਈ ਅਰਿ ਕੈ ਮੁਖਿ ਮੈ ਕਟਿ ਓਠ ਦਏ ਜਿਮੁ ਲੋਹ ਕੋ ਫੈਨੀ। ਪੰ: ੧੦੫
 ਦਾਂਡ ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਭਨ ਸਿਆਮ ਸੋ ਲੋਹੁ ਬਹਿਓ ਤਿਨ ਮਾਹਿ ਤ੍ਰਿਬੈਨੀ। ਪੰ: ੧੦੫
 ਪੁਰ ਬਾਜਨ ਧੁਰ ਉਡੀ ਨਭਿ ਕੋ ਕਵਿ ਕੋ ਮਨ ਤੇ ਉਪਮਾ ਨਾ ਟਲੀ। ਪੰ: ੧੦੬
 ਭਵ ਭਾਰ ਅਪਾਰ ਨਿਵਾਰਨ ਕੋ ਧਰਨੀ ਮਨੋ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਲੋਕ ਚਲੀ। ਪੰ: ੧੦੬

ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚੋਂ ਕੁੰਝ ਤਸ਼ਬੀਹਾਂ * 73

ਵੇਰਿ ਕੈ ਖੇਰਿ ਲਇਓ ਰਨ ਮਾਹਿ ਸੁ ਮੁੰਡ ਕੋ ਮੁੰਡ ਜੁਦਾ ਕਰਿ ਮਾਰਿਓ।
 ਐਸੇ ਪਰਿਓ ਧਰਿ ਉਪਰ ਜਾਇ ਜਿਉ ਬੇਲਹਿ ਤੇ ਬਦੁਆ ਕਟਿ ਡਾਰਿਓ। ਪੰ.੧੦੭
 ਨੇ ਉਮਰਿਓ ਦਲੁ ਬਾਦਲੁ ਸੋ ਕਵਿ ਨੇ ਜਲੁ ਇਆ ਡਬਿ ਕੋ ਪਰਖਿਓ ਹੈ।
 ਤੀਰ ਚਲੇ ਇਮ ਬੀਰਨ ਕੋ ਥਹੁ ਮੇਘ ਮਨੋ ਬਲੁ ਕੈ ਬਰਖਿਓ ਹੈ। ਪੰ.੧੦੮
 ਘਾਉ ਲਗੇ ਰਨ ਚੰਡਿ ਅਨੇਕ ਸੁ ਸੁਉਟ ਚਲਿਓ ਬਹਿ ਕੈ ਸਰਤਾਨੇ।
 ਮਾਨਹੁ ਵਾਰਿ ਪਹਾਰ ਹੂੰ ਕੋ ਸੁਤ ਤਫਕ ਕੋ ਨਿਕਸੇ ਕਰਬਾਨੇ। ਪੰ.੧੦੯
 ਰਾਟਕੈ ਦਾਮਨ ਛੇਦਕੈ ਛੇਦਕੈ ਸਿੰਧੁਰ ਕੀ ਕਹੀ ਰਿੰਨ ਅੰਧਾਰੀ॥
 ਮਾਨਹੁ ਆਗ ਲਗਾਇ ਹਨੂੰ ਗੜ੍ਹ ਲੋਕ ਅਵਾਸ ਕੀ ਡਾਰੀ ਅਟਾਰੀ॥ ਪੰ.੧੦੯
 ਡਾਲ ਡਇਆਨਕ ਦੇਖਿ ਡਕਾਨੀ ਕੋ ਦਾਨਕ ਇਉਂ ਰਨ ਡਾਡਿ ਪਰਾਨੇ।
 ਪਉਨਿ ਕੋ ਗਉਨਿ ਕੋ ਰੇਸ ਪੁਰਾਪ ਤੇ ਪੀਪਰ ਕੋ ਜਿਉ ਪਾਤ ਉਭਾਨੇ। ਪੰ.੧੧੦
 ਘਾਉ ਲਗੇ ਰਿਨ ਕੋ ਰਨ ਮੈ ਇਮ ਸੁਉਟ ਗਿਰਿਓ ਧਰਨੀ ਪਰ ਚੁਐ ਕੈ।
 ਆਗ ਲਗੇ ਜਿਮ ਫਾਨਨ ਮੈ ਰਿਉਂ ਰਹੀ ਫਾਨਨ ਕੀ ਧੁਨ ਹੈ ਕੈ। ਪੰ.੧੧੦
 ਧੂਰਿ ਉਡੀ ਖੁਰ ਪੁਰਨ ਤੇ ਪਥ ਧੂਰਧ ਹੋਇ ਰਹਿ ਮੰਡਲ ਛਾਏ।
 ਮਾਨਹੁ ਫੇਰ ਰਥੇ ਬਿਧਿ ਲੋਕ ਧਰਾ ਖਟ ਆਠ ਅਥਾਠ ਬਨਾਏ। ਪੰ.੧੧੨
 ਪਾਗ ਸਮੇਤ ਗਿਰਿਓ ਸਿਰ ਏਕ ਕੋ ਡਾਉ ਇਹੀ ਕਥਿ ਤਾਕੇ ਧਰਿਓ ਹੈ॥
 ਪੁਰਨਿ ਪੁੰਨ ਭਏ ਨਭ ਭੇ ਸੁ ਮਨੋ ਭੁਅ ਟੁਟਿ ਨਭੱਕੁ ਪਰਿਓ ਹੈ॥ ਪੰ.੧੧੨
 ਸੁਉਟ ਪਰਿਓ ਧਰਨੀ ਪਰ ਚੁ ਰੰਗਰੇਜ ਕੀ ਰੇਨੀ ਜਿਉ ਟੁਟ ਕੈ ਝੰਨੀ।
 ਘਾਉ ਲਗੇ ਰਨ ਦੇਰ ਕੋ ਕੇ ਜਨੁ ਵੀਪਕ ਮਧਿ ਫਨੁਸ ਕੀ ਝੰਨੀ। ਪੰ.੧੧੩
 ਜੇਰਕ ਸੁਉਨ ਕੀ ਚੁੰਦ ਗਿਰੇ ਰਨਿ ਰੇਰਕ ਸੁਉਨਰਵਿਓ ਹੈ ਆਈ॥
 ਮਾਨਹੁ ਸੀਸ ਮਹੱਲ ਕੋ ਬੀਚ ਸੁ ਮੁਗਤਿ ਏਕ ਅਨੇਕ ਕੀ ਭਾਈ॥ ਪੰ.੧੧੪
 ਮਾਰਿ ਬਿਦਾਰ ਦਏ ਸੁ ਭਏ ਫਿਰਿ ਲੈ ਮੁੰਗਰਾ ਜਿਮ ਧਾਨ ਬੁਟੇ ਹੈ।
 ਚੰਡਿ ਦਏ ਸਿਰ ਚੰਡਿ ਜੁਏ ਕਰਿ ਬਿਲਨ ਤੇ ਜਨੁ ਬਿਲ ਝੁਟੇ ਹੈ। ਪੰ.੧੧੪
 ਵੇਰਿ ਕੁਚੰਡਿ ਪ੍ਰਚੰਡਿ ਸੰਭਾਰ ਕੈ ਫਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰ ਸਿੰਘਾਰ ਸੁਟੇ ਹੈ।
 ਐਸੇ ਉਠੇ ਫਿਰ ਸੁਉਨ ਤੇ ਦੇਰ ਸੁ ਮਾਨਹੁ ਸੀਰ ਤੇ ਰੋਮ ਉਠੇ ਹੈ। ਪੰ.੧੧੪
 ਸੁਉਨ ਕੀ ਫੀਟ ਪਗੇ ਰਨ ਚੰਡਿ ਕੋ ਸੋ ਉਪਮਾ ਕਵਿ ਨੇ ਲਖੀਆ।
 ਜਨੁ ਕੰਚਨ ਮੀਦਰ ਮੈ ਜਰੀਆ ਜਰਿ ਲਾਲ ਮਨੀ ਜੁ ਬਨਾ ਰਖੀਆ। ਪੰ.੧੧੫
 ਸੁਉਨਤ ਬਿੰਦ ਗਿਰਿਓ ਧਰਨੀ ਪਰ ਇਉਂ ਅਸਿ ਸੋ ਅਰਿ-ਸੀਸ ਡਜਿਓ ਹੈ॥
 ਮਾਨੋ ਅਤੀਤ ਕਰਿਓ ਚਿਤ ਕੋ ਧਨਵੰਤ ਸਭੇ ਨਿਜ ਮਾਲ ਰਜਿਓ ਹੈ॥ ਪੰ.੧੧੬
 ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਉਨਿ ਕੋ ਮੁਖ ਤੇ ਰਥ ਬੋਲ ਉਠਿਓ ਕਰਿ ਖੰਗ ਸੰਭਾਰੇ।
 ਇਉਂ ਹਨਿ ਹੋ ਧਰ ਚੰਡਿ ਪ੍ਰਚੰਡਿ ਅਜਾ ਬਨ ਮੈ ਜਿਮ ਸਿੰਘ ਪਛਾਰੇ। ਪੰ.੧੧੬
 ਡਾਜ ਕਈ ਧੁਜਨੀ ਡਰਿ ਕੈ ਕਥਿ ਕੋਊ ਕਹੈ ਤਿਹ ਕੀ ਫਥਿ ਕੈਸੇ।

ਭੀਮ ਕੇ ਸ੍ਰੁੰਨ ਫਰਿਓ ਮੁਖ ਦੇਖਿ ਕੈ ਛਾਡਿ ਚਲੇ ਕਨ ਕਉਰਉ ਜੈਸੇ। ਪੰ:੧੧੭
 ਚੰਡਿ ਕੇ ਬਾਨ ਨਕੇ ਬਹੁ ਦੈਤ ਕਉ ਵਰਿ ਕੈ ਪਾਰ ਭਏ ਤਨ ਕੈਸੇ।
 ਸਾਵਨ ਮਾਸ ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਕੇ ਖੇਤਿ ਉਗੇ ਮਨ ਧਾਨ ਕੇ ਅੰਗੁਰ ਜੈਸੇ। ਪੰ:੧੧੮
 ਸ੍ਰੁੰਨ ਸਮੂਹਿ ਪਰਿਓ ਤਿਹ ਠਉਰ ਰਹਾ ਕਥਿ ਨੇ ਜਸੁ ਇਉ ਮਨ ਚੀਨੇ।
 ਸਾਤ ਹੁੰ ਸਾਗਰ ਕੇ ਰਚਿ ਕੈ ਭਿਧਿ ਆਠਵੇ ਸਿੰਧੁ ਕਰਿਓ ਹੈ ਨਵੀਨੇ। ਪੰ:੧੧੯
 ਵੇਰ ਦਈ ਚਤੁਰੰਗ ਚਮੁੰ ਬਲੁ ਕੈ ਬਹੁ ਕਾਲਿਕਾ ਮਾਰਿ ਧਰੀ ਹੈ।
 ਸ੍ਰੁੰਨ ਸੋ ਨਾਲ ਭਈ ਧਰਨੀ ਸੁ ਮਨ ਅੰਗ ਸੁਹੀ ਕੀ ਸਾਹੀ ਧਰੀ ਹੈ। ਪੰ:੧੧੯
 ਚੰਡ ਕੁਚੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਸੰਭਾਰਿ ਸਭੇ ਕਨ ਮੌਧਿ ਦੁਟੁਕ ਕਰੇ ਹੈ॥
 ਮਾਨੇ ਮਹਾ ਬਨ ਮੈ ਵਰ ਭਿਛਨ ਕਾਟਿ ਕੈ ਭਾਢੀ ਜੁਦੇ ਕੈ ਧਰੇ ਹੈ॥ ਪੰ:੧੧੯
 ਜੋ ਕੈ ਵੇਰ ਗਈ ਸਿਰ ਤ੍ਰਾਨ ਕੋ ਪਾਰ ਭਈ ਪਟ ਵਾਰਿ ਅਨੈਸੇ॥
 ਮਾਨੇ ਮਹੇਸ਼ ਕੇ ਤੀਸਰੇ ਨੈਨ ਕੀ ਜੋਤ ਉਦੋਤ ਭਈ ਖੁਲ੍ਹਿ ਤੈਸੇ॥ ਪੰ:੧੧੯
 ਦੈਤ ਨਿਕਾਸ ਕੈ ਸਾਗ ਵਹੈ ਬਨਿ ਕੈ ਤਬ ਚੰਡਿ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕੋ ਦੀਨੀ॥
 ਮਾਨਹੁ ਸਿੰਗਲ ਦੀਪ ਕੀ ਨਾਰ ਗਰੇ ਮੇ ਤਵੈਰ ਕੀ ਪੀਕ ਨਵੀਨੀ॥ ਪੰ:੧੨੦
 ਚੰਡਿ ਨਵੀ ਕਰਕਾਰ ਸੰਭਾਰ ਹਕਾਰ ਕੈ ਸੀਸ ਦਈ ਬਲੁ ਧਾਰੇ।
 ਜਾਇ ਪਰਿਓ ਸਿਰ ਦੂਰ ਪਰਾਇ ਜਿਉ ਟੁਟਕ ਅੰਧੁ ਬਯਾਰ ਕੇ ਮਾਰੇ। ਪੰ:੧੨੧
 ਚੰਡਿ ਕੇ ਖੋਲਾ ਕਾਦਾ ਲਗਿ ਦਾਨਵ ਰੰਚਕ ਰੰਚਕ ਕੁਇ ਭਨ ਆਇ॥
 ਮੁੰਗਰ ਨਾਇ ਹਲਾਇ ਮਨੇ ਰਹੁ ਕਾਢੀ ਨੇ ਪੇਭ ਤੇ ਕੂਰ ਭਿਛਾਇ॥ ਪੰ:੧੨੧
 ਕੈਪ ਦਵੀਅ ਨਿਸੁੰਭ ਕੇ ਸੀਸਿ ਬਹੀ ਇਹ ਭਾਡ ਰਹੀ ਰਰਕਾ ਤਥਿ॥
 ਮਾਨਹੁ ਸਾਰ ਕੀ ਤਾਰ ਲੈ ਹਾਕਿ ਚਲਾਈ ਹੈ ਸਾਬੁਨ ਕੋ ਸਭੁਨੀਕਰ॥ ਪੰ:੧੨੧
 ਦੀਰਘ ਜੁੱਧ ਖਿਲੋਕ ਕੈ ਭੁੱਧਿ ਕਵੀਸੁਰ ਕੋ ਮਨ ਮੇ ਇਹ ਆਈ।
 ਲੋਕ ਪੈ ਲੋਕ ਗਈ ਪਰ ਇਉ ਸੁ ਮਨੇ ਸੁਰ ਲੋਗ ਕੀ ਸੀਖੀ ਬਨਾਈ। ਪੰ:੧੨੪
 ਸਾਰ ਸੁ ਸਾਰ ਕੀ ਧਾਰ ਬਜੀ ਭਨਕਾਰ ਉਠੀ ਤਿਹ ਤੇ ਚਿਨਗਾਰੀ।
 ਮਾਨਹੁ ਭਾਦਵ ਮਾਸ ਕੀ ਰੋਨਿ ਨਸੈ ਪਟਬੀਜਨ ਕੀ ਚਮਕਾਰੀ। ਪੰ:੧੨੪
 ਖੰਭ ਕੈ ਮੁੰਡ ਦਈ ਕਰਕਾਰ ਕੀ ਏਕ ਕੋ ਮਾਰਿ ਕੀਏ ਤਬ ਦੋਊ।
 ਸੁੰਡ ਦੁਟੁਕ ਹੈ ਰੂਮਿ ਪਰਿਓ ਤਨ ਜਿਉ ਕਲਵਤੁ ਸੋ ਚੀਰਤ ਕੋਊ। ਪੰ:੧੨੫
 ਕਾਪ ਉਠੇ ਅਰਿ ਕ੍ਰਾਸ ਹੀਏ ਧਰਿ ਛਾਡਿ ਦਈ ਸਭ ਪਉਰਖਤਾਈ।
 ਦੈਤ ਚਲੇ ਤਜਿ ਖੇਤ ਇਓ ਜੈਸੇ ਬਡੇ ਕੁਨ ਲੋਭ ਤੇ ਜਾਤ ਪਰਾਈ। ਪੰ:੧੨੫
 ਇਹ ਪੇਂਨਾ ਨੇ ਪਥਨੀਕੇਸ਼ਨ ਭਿਉਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਕੋਲੋਂ
 ਛਾਪੇ 'ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ' (ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ) ਵਿਚੋਂ ਹਨ, ਅਤੇ 'ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ
 ਸਾਹਿਬ' ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਦੇ ਪੇਂਨਾ ਨੰ: ੭੪ ਤੋਂ ੯੯ ਉਪਰੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ।

ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ (ਦੁਸਰਾ) ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਤਸ਼ਬੀਹਾਂ

ਕਿਤੇ ਢਾਲ ਵਾਜੇ ਕਿਤੇ ਪਾਸ ਪੇਲੇ ॥ ਭਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਲੋਹੁ ਜਨੇ ਫਾਗ ਪੇਲੇ ॥ ਪੰ: ੧੨੯
 ਬਿਥਿਧਾ ਯੁਧੁ ਲੈ ਸੁ ਬਲੀ ਹਰਖੇ ॥ ਘਨ ਬੁੰਦਨ ਜਿਯੋਂ ਬਿਸਕੇਂ ਬਰਖੇ ॥ ਪੰ: ੧੨੯
 ਗਿਰਿਯੋਂ ਭੂਮਿ ਭੂਮੇਂ ਕਢੇ ਪ੍ਰਾਣ ਛੁੱਟੇ ॥ ਮਨੇ ਮੇਰ ਕੇ ਸਾਤਵੇਂ ਸਿੰਗ ਟੁੱਟੇ ॥ ਪੰ: ੧੩੦
 ਭਿਮੀ ਤੇਜ ਤੇਕੇਂ ਸੁਰੇਸ਼ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ॥ ਧਿਮੀ ਦਾਮਿਨੀ ਜਾਣ ਭਾਦੋਂ ਮਧਾਰੇ ॥ ਪੰ: ੧੩੬
 ਪਥੇ ਹੁਹ ਦੇ ਕੇ ਭਰੇ ਲੋਹ ਫੁੱਹੇ ॥ ਮਨੇ ਮੇਰ ਕੇ ਸਾਤਵੇਂ ਸਿੰਗ ਸੋਹੇ ॥ ਪੰ: ੧੪੨
 ਉਠੇ ਅੱਕਿ ਨਾਲੇਂ ਖਹੇ ਪੋਲ ਪੋਗੇ ॥ ਨਿਸਾਮਾਦਸੀ ਜਾਣੁ ਮਾਸਾਣ ਜੋਗੇ ॥ ਪੰ: ੧੪੭

ਵਾਰ ਦੁਰਗਾ ਕੀ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਤਸ਼ਬੀਹਾਂ

ਇਕ ਬੀਰ ਪ੍ਰੇਤੇ ਬੁਢੀਏਂ, ਜਣ ਭਾਲ ਚਮੁੱਟੇ ਆਵਲੇ ॥
 ਇਕ ਵੱਢੇ ਡੇਗੀਂ ਤੁਝਬੀਅਣ ਮਦ ਪੀਤੇ ਲੋਟਨਿ ਥਾਵਲੇ ॥ ਪੰ: ੧੫੬
 ਵੱਡੀ ਰੋਡ ਭੁਲਾਰੀ ਜਿਉਂ ਗੇਰੁ ਬਾਬੁੱਤਾ ॥.....
 ਗੰਜੇ ਦੁਰਗਾ ਘੋਰਿ ਕੈ ਜਣੁ ਘਣੀਅਰ ਥਾਲੇ ॥ ਪੰ: ੧੫੭
 ਉਮਲ ਲੱਥੇ ਜੋਧੇ ਮਾਧੁ ਵੱਜਿਆ ॥
 ਬੰਦਲ ਜਿਉਂ ਮਹਿਬਾਸੁਰ ਰਣ ਵਿਚ ਗੱਜਿਆ ॥ ਪੰ: ੧੫੮
 ਖੁਲੀਂ ਥਾਲੀਂ ਦੈਤ ਅਰਾਥੇ ਜੈ ਭੁਲੇ ॥ ਸੁਤੇ ਜਾਣੁ ਜਟਾਰੇ ਭੰਗਾ ਖਾਇ ਕੈ ॥ ਪੰ: ੧੫੮
 ਉਮਲ ਲੱਥੇ ਸੁਰਮੇ ਮਾਰ ਮੋਢੀ ਬਰਾਰੀ ॥
 ਵੱਲੇ ਜਾਪਨਿ ਰੋਡ ਦੇ ਸਲਲੇ ਜਟਧਾਰੀ ॥ ਪੰ: ੧੫੮
 ਭੁਰਮ ਸਿਰ ਲਹਲਾਟੀ ਦੁਸਮਨ ਮਾਰ ਕੈ ॥
 ਵੱਢੇ ਗੰਨ ਰਿਖਾਨੀ ਮੁਏ ਖੇਰ ਵਿਚ ॥ ਪੰ: ੧੫੮
 ਇਕ ਨ ਮੰਗਣ ਪਾਣੀ ਰਣੇ ਹੰਕਾਰਿ ਕੈ ॥
 ਜਾਣੁ ਸਮਾਇ ਪਠਾਟੀ ਪਾਈ ਰਾਗ ਸੁਣ ॥ ਪੰ: ੧੫੯
 ਰੋਡੁ ਵਹੀ ਹੜਬਾਟੀ ਅੰਦਰ ਖੇਰ ਦੇ ॥ ਪੀਰਾ ਫੁੱਲ ਇਥਾਣੀ ਘੁੰਮਣ ਸੁਰਮੇ ॥ ਪੰ: ੧੫੯
 ਦਾਨੋਂ ਦੇਉ ਅਨਾਰੀ ਸੰਘਰ ਰੋਚਿਆ ॥
 ਫੁੱਲ ਖਿਝੇ ਜਣੁ ਥਾਲੀਂ ਥਾਣੇ ਜੋਧਿਆ ॥ ਪੰ: ੧੫੯
 ਸੋਤੇ ਬੀਰ ਸੰਘਾਰੇ ਧੁਮਰ ਨੈਣ ਦੇ ॥ ਜਣੁ ਲੈ ਕਟੇ ਆਰੇ ਦਰਖਤ ਬਾਢੀਆ ॥ ਪੰ: ੧੬੦
 ਜਮਪੁਰਿ ਦੀਆ ਪਠਾਈ ਲੋਚਨਧੁਮ ਨੋ ॥
 ਜਾਪੇ ਦਿੱਤੀ ਸਾਈ ਮਾਧਣ ਸੁੰਡ ਦੀ ॥ ਪੰ: ੧੬੦

ਚੰਡ ਰੁ ਮੁੰਡ ਪਠਾਏ ਬਾਹਲਾ ਕਟਕ ਦੇ॥	
ਜਾਪਨਿ ਘਣੀਅਰ ਛਾਏ ਬਖਤ ਸੁਰਿਆਂ॥	ਪੰ:੧੬੧
ਜਣੁ ਮੋਦ ਖਾਇ ਮਦਾਰੀ ਘੁੰਮਨ ਸੁਰਮੇ॥	
ਜਣੁ ਕਰਿ ਖੇਲਿ ਖਿਲਾਰੀ ਸੁੰਤੇ ਵਾਗ ਨੇ॥	ਪੰ:੧੬੨
ਅਗਣਤ ਦਾਨੇ ਰਾਏ ਹੋਏ ਲੋਹੁਅਹੁੰ॥	
ਜਾਪਨਿ ਵੱਡੇ ਮੁਨਾਰੇ ਅੰਦਰਿ ਖੇਤ ਦੇ॥	ਪੰ:੧੬੩
ਜਣੁ ਨੱਟ ਲੱਥੇ ਛਾਲੀ ਢੋਲ ਵਜਾਇਕੈ॥	
ਘਣ ਵਿਚਿ ਜਿਉਂ ਚੰਚਾਲੀ ਤੇਕਾ ਹੋਸੀਆਂ॥	ਪੰ:੧੬੩
ਲੋਹੁ ਨਾਲ ਝੁਝਾਈਆਂ ਤੇਕਾ ਨੰਗੀਆਂ॥	
ਸਾਰਸੁਰੀ ਜਣ ਨਾਈਆਂ ਮਿਲ ਕੈ ਦੇਵੀਆਂ॥	ਪੰ:੧੬੪
ਭਣੁ ਵਿਚ ਘੋਰਾ ਘੋਰੀਆਂ ਜਣੁ ਸੀਹ ਝੁਰਿਆ ਖੁਟਸਾਇ ਕੈ॥	ਪੰ:੧੬੪
ਗੂਰਾ ਸੁੰਟਤਬੀਜ ਨੋ ਘੋਂਤਿ ਘੋਰ ਖਲੇਈਆਂ॥	
ਲਾੜਾ ਬੇਖਣ ਲਾੜੀਆਂ ਚਉਗਿਥਦੇ ਹੋਈਆਂ॥	ਪੰ:੧੬੪
ਥਰ ਥਰ ਪਿਰਥੀ ਹੋਲੀ ਦਲਾ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ॥	
ਨਾਉ ਜਿਥੇ ਹੈ ਹੋਲੀ ਸਹ ਦਰਿਆਉ ਵਿਚਿ॥	ਪੰ:੧੬੫
ਧੁਲਿ ਉਤਾਰਾ ਘਾਲੀ ਖੁਰੀ ਡਰੰਗਮਾਂ॥	
ਜਾਣ ਪੁਕਾਰੁ ਥਾਲੀ ਧਰਤੀ ਇੰਦ੍ਰ ਕੈ॥	ਪੰ:੧੬੫
ਚੋਲੇ ਸਉਹੈ ਦੁਰਗਾਥਾਹ ਜਣੁ ਕਾਏ ਹਾਜੀ॥	
ਇਕ ਘੁੰਮਨਿ ਘਾਇਲ ਸੁਰਮੇ ਜਣੁ ਮਛਤਰਿ ਕਾਜੀ॥	
ਇਕ ਬੀਰ ਪਰੰਤੇ ਬਰਛੀਐ ਜਿਉਂ ਭੁਕਿ ਪਉਨ ਨਿਵਾਜੀ॥	ਪੰ:੧੬੬
ਨੇਜੇ ਬੰਬਲਿਆਲੇ ਦਿਸਿਨਿ ਓਰਲੈ॥	
ਚੋਲੇ ਜਾਣ ਜਟਾਲੇ ਨਾਕੁਟੇ ਕੀਕ ਦੇ॥	ਪੰ:੧੬੬
ਸਿਰ ਧੜ ਬਾਹਾ ਗੋਨਲੇ ਫੁਲ ਜੇਹੇ ਬਾਰੀ॥	
ਜਣੁਕਰਿ ਵੱਡੇ ਬਾਬੀਆਂ ਰੁਖ ਚੰਦਨ ਆਗੀ॥	ਪੰ:੧੬੬
ਪੈਦਲ ਮਾਰੇ ਹਾਥੀਆਂ ਸੰਗਿ ਰਖ ਕਿਰੇ ਅਸਵਾਰ ਕਉ॥	
ਸੋਹਨਿ ਸੰਜਾ ਬਾਗੜਾ ਜਣੁ ਲੋਕੇ ਫੁਲ ਅਨਾਰ ਕਉ॥	ਪੰ:੧੬੭
ਬੜੇ ਰਬੀ ਗਜੀ ਘੋੜੀਐ ਮਾਰਿ ਡੋਇ ਤੇ ਭਾਰੇ॥	
ਜਣੁ ਹਲਵਾਈ ਸੀਖ ਨਾਲ ਬਿੰਨੁ ਵੜੇ ਉਤਾਰੇ॥	ਪੰ:੧੬੮
ਝੁਬਿ ਹੋੜੁ ਨਾਲਹੁ ਨਿਕਲੀ ਬਰਛੀ ਦੇ ਧਾਰੀ॥	
ਜਾਣੁ ਰਜਾਦੀ ਉਤਰੀ ਪੈਨ੍ਹ ਸੁਹੀ ਸਾਰੀ॥	ਪੰ:੧੬੮

ਚੌਥੀਸ ਅਵਤਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕੁੰਝ ਤਸ਼ਬੀਹਾਂ

ਗਿਰੇ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਰਟੇ ਗੀਮ ਰੁਪੇ ॥ ਮਨੋ ਖੋਲ ਪਉਚੇ ਹਠੀ ਫਾਕ ਜੁਪੇ ॥	ਪੰ ੧੭੨
ਭਯੋ ਦੁੰਦ ਜੁੱਧ ਰਟੇ ਸੇਖ ਮੱਛੇ ॥ ਮਨੋ ਦੋ ਗਿਰੇ ਜੁੱਧ ਜੁੱਟੇ ਸਪੱਛੇ ॥	ਪੰ ੧੭੩
ਪਗੀ ਤੋਛ ਮੁੱਛ ਸਭੇ ਅੰਗ ਫੰਗੇ ॥ ਮਨੋ ਪਾਨ ਕੈ ਡੰਗ ਪੋਛੇ ਮਲੰਗੇ ॥	ਪੰ ੧੭੭
ਗਿਰੇ ਸੰਜ ਪੁੰਜ ਸਿਰੇ ਬਾਹੁ ਬੀਰੇ ॥ ਸੁਭੈ ਬਾਨ ਜਿਉਂ ਚੋਰਿ ਪੁਹਪ ਕਰੀਰੇ ॥	ਪੰ ੧੭੭
ਭਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋਗੇ ਲਗੇ ਨੇਨ ਐਸੇ ॥ ਮਨੋ ਵਾਂਧਿ ਛਾਧੇ ਮਿਗੀਰਾਜ ਜੈਸੇ ॥	ਪੰ ੧੭੮
ਰਹੇ ਗੀਭ ਐਸੇ ਸਭੇ ਦੇਵ ਦਾਨੇ ॥ ਮਿਗੀ ਰਾਸ ਜੈਸੇ ਸੁਨੇ ਨਾਦ ਬਾਨੇ ॥	ਪੰ ੧੭੯
ਪ੍ਰਹਾਰੰਤ-ਮੁਸਟੇ ਕਰੈ ਪਾਵ ਘਾਤੰ ॥ ਮਨੋ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਦੋ ਕਜਮਾਤੰ ॥	ਪੰ ੧੮੦
ਬਸੇ ਭੰਕ ਬੰਧੇ ਸੁਕਰੂਭੇ ਬਰਾਰੇ ॥ ਮਨੋ ਗਜ ਜੁੱਟੇ ਦੰਤਾਰੇ ਦੰਤਾਰੇ ॥	ਪੰ ੧੮੦
ਕਰੈ ਦੰਤ ਆਘਾਤ ਮੁਸਟੇ ਪ੍ਰਹਾਰੰ ॥ ਮਨੋ ਚੋਟ ਬਾਹੈ ਘਰਿਯਾਰੀ ਘਰਿਯਾਰੰ ॥	ਪੰ ੧੮੦
ਹਰਹੰਤ ਹਠੀ ਵਰਖੰਡ ਸਰੇ ॥ ਜਨੁ ਸਾਵਨ ਮੇਘ ਖੁਠਯੈ ਦੂਸਰੇ ॥	ਪੰ ੧੮੩
ਬਿਚਲਯੋ ਪਗ ਦੁੰਛ ਵਿਰਯੋ ਪੁਨਿ ਯੋ ॥	
ਰਹਿ ਪੁੰਛ ਨਕੇ ਆਹਿ ਕਰੁੰਧਿਤ ਜਿਯੋ ॥	ਪੰ ੧੮੪
ਘਾਇ ਨਕੇ ਇਮ ਘਾਇਲ ਭੁਲੈ ॥ ਭਾਯੁਨਿ ਔਤਿ ਚਸੰਤ ਸੇ ਭੁਲੈ ॥	
ਬਾਹਿ ਕਟੀ ਭਟ ਏਕਨ ਐਸੀ ॥ ਸੁੰਭ ਮਨੋ ਕਜਵਾਜਨ ਜੈਸੀ ॥	
ਸੋਹਤ ਏਕ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੰ ॥ ਭੁਲ ਖਿਲੇ ਜਨੁ ਮੋਹਿ ਭੁਲਵਾਰੰ ॥	
ਸੁੰਟ ਰੰਗੇ ਅਹਿ ਏਕ ਅਨੇਕੰ ॥ ਭੁਲ ਰਹੇ ਜਨੁ ਕਿੰਸਕ ਨੇਕੰ ॥	
ਕਾਟਿ ਗਿਰੇ ਭਟ ਏਕਹਿ ਬਾਰੰ ॥ ਸਾਧੁਨ ਤਾਰ ਕਾਈ ਬਹਿ ਤਾਰੰ ॥	ਪੰ ੧੮੪
ਬਹੁਰੇ ਅਸੁਰ ਕਿਛੁ ਕੁ ਮੁਰਬਾਨਾ ॥ ਕਿਰਯੋ ਭੂਮਿ ਜਨ ਭਿਛ ਪੁਰਾਨਾ ॥	ਪੰ ੧੮੫
ਨਖੰਪਾਤ ਦੇਉ ਕਰੇ ਦੰਤ ਘਾਤੰ ॥ ਮਨੋ ਗਜ ਜੁੱਟੇ ਬਨੇ ਮਸਤਿ ਮਾਰੰ ॥	ਪੰ ੧੮੬
ਘਟੈ ਘਾਇ ਪੇਲੇ ॥ ਮਨੋ ਫਾਕ ਪੇਲੇ ॥ ਕਿਰੈ ਅੰਤ ਘੁਮੰ ॥ ਮਨੋ ਭਿਛ ਭੁਮੰ ॥	
ਅਨੰਤ ਅਸਤੁ ਫੋਰੇ ਭਯੋ ਜੁੱਧ ਮਾਨੇ ॥ ਪ੍ਰਭਾ ਕਾਲ ਮਾਨੇ ਸਭੈ ਰਭਮਿ ਭਾਨੇ ॥	ਪੰ ੧੯੧
ਚੜ੍ਹੇ ਚਉਪ ਕੈ ਕੈ ਕੀਦੇ ਜੁੱਧ ਐਸੇ ॥ ਮਨੋ ਰਾਮ ਸੋ ਰਾਵਣ ਨੇਕ ਜੈਸੇ ॥	ਪੰ ੧੯੨
ਧਾਇ ਧਾਇ ਅਰ ਕਰਤ ਪ੍ਰਹਾਰਾ ॥ ਜਨ ਕਰ ਚੋਟ ਪਰਤ ਘਰਿਯਾਰਾ ॥	ਪੰ ੧੯੯
ਮਹਾ ਘੋਰ ਮੱਚਯੋ ਸੰਯੁਆ ॥ ਜੈਸਕ ਲੰਕਿ ਰਾਵਣ ਅਭੁ ਰਾਮਾ ॥	ਪੰ ੨੦੧
ਜਿ ਬਿਧਿ ਮਿਲੀ ਰਾਮ ਸੋ ਸੀਤਾ ॥ ਜੈਸਕ ਚਤੁਰ ਬੇਦ ਰਨ ਗੀਤਾ ॥	
ਜੈਸੇ ਮਿਲਤ ਸਿੰਧ ਰਨ ਗੰਗਾ ॥ ਤਥੇ ਮਿਲ ਕਾਈ ਰੁਦ੍ਰ ਕੈ ਸੰਗਾ ॥	ਪੰ ੨੦੨
ਚਮਕੰਤ ਸੁਥਾਣ ਸੁੰਪਾਣ ਰਟੰ ॥ ਜਿਮ ਕਉਧਿਤ ਸਾਬਣ ਕਿੰਜੁ ਘਟੰ ॥	ਪੰ ੨੧੨

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਕ੍ਰੰਦ ਸਾਹਿਬ—ਦਸਮੇਸ਼—ਵਿਤ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਰਾ * 78

ਲਯੋ ਘੇਰ ਰਾਮੋਂ॥ ਸਸੋਂ ਜੋਮ ਕਾਮੋਂ॥ ਘਿਰਯੋ ਦੌਤ ਸੈਣੋਂ॥ ਜਿਮੋਂ ਰੁੱਦ੍ਰ ਮੈਣੋਂ॥ ਪੰ:੨੨੩
 ਰਣੋਂ ਰਾਮ ਬੋਜੋ॥ ਧੁਣੋਂ ਮੇਘ ਲੋਜੋ॥ ਵਿਰਯੋ ਰੋਸ ਪ੍ਰੇਰਯੋ॥ ਮਨੋਂ ਸਾਂਪ ਫੇਰਯੋ॥ ਪੰ:੨੨੪
 ਉਠੀ ਚੇਤਿ ਐਸੋ॥ ਮਹਾਂਬੀਰ ਜੈਸੋ॥ ਰਹੀ ਨੈਨ ਜੋਰੀ॥ ਸਸੋਂ ਜਿਉਂ ਚਕੋਰੀ॥ ਪੰ:੨੨੫
 ਛਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਦੋਨੋਂ ਲਗੋਂ ਨੈਨ ਐਸੋ॥ ਮਨੋਂ ਢਾਂਧਿ ਢਾਂਧੇ ਮ੍ਰਿਗੀਰਾਜ ਜੈਸੋ॥ ਪੰ:੨੨੬
 ਰਾਤ ਮਾਤ ਲੈ ਕੰਠ ਲਗਾਇ॥ ਜਨ ਦੁਇ ਰਰਨ ਨਿਰਧਨੀ ਪਾਇ॥ ਪੰ:੨੨੭
 ਰੂਪ ਧਰਨਿ ਬਿਨ-ਬੁੱਧ ਗਿਰਯੋ, ਸੁਨਤ ਬਚਨ ਕ੍ਰਿਯ ਕਾਨਿ॥

ਜਿਮ ਮ੍ਰਿਕੋਸ ਬਨ ਕੇ ਬਿਖੇ ਬਧਯੋ ਬਧਕ ਬਰਵਾਨ॥ ਪੰ:੨੨੮
 ਮਾਰ ਹੀ ਮਾਰ ਦਸੋਂ ਦਿਸ ਕੂਕੇ॥ ਸਾਵਨ ਬੀ ਘਟ ਜਯੋ ਘੁਰ ਝੂਕੇ॥ ਪੰ:੨੨੯
 ਨਕਿ ਬਾਨ ਸਨਾਹ ਦੁਸਾਰ ਕਢੇ॥ ਸੁਖ ਤੋਝਕ ਕੇ ਜਨੁ ਰੂਪ ਮਢੇ॥ ਪੰ:੨੩੦
 ਠੰਠਾਗਝਦੀ ਠਾਟ ਠੱਟਕਰ ਮਨੋਂ, ਠਾਗਝਦੀ ਠਟਕ ਠਠਿਆਭ ਗੱਢੇ॥ ਪੰ:੨੩੧
 ਭਿਮੀ ਰੇਗ ਰੇਗੋਂ ਸਰੋਸੋਂ ਪ੍ਰਹਾਰੋਂ॥ ਖਿਮੀ ਦਾਮਿਨੀ ਜਾਟ ਭਾਢੋਂ ਮਥਾਰੋਂ॥ ਪੰ:੨੩੨
 ਉਘੇ ਜਾਣੁ ਨੇਜੇ ਮਤਕਾਲੇ॥ ਥੱਲੇ ਜਿਉਂ ਰਾਵਲ ਜੰਟਾਲੇ॥ ਪੰ:੨੩੩
 ਭਿੱਕੇ ਵੀਰ ਜੁੱਥਾਰੇ ਗੁੰਗਾ ਫੁੱਟੀਆਂ॥ ਬੱਕੇ ਜਾਣੁ ਮਤਕਾਲੇ ਭੰਗਾ ਖਾਇਕੇ॥ ਪੰ:੨੩੪
 ਫੁਟੇ ਸਰੋਂ॥ ਭਿਸੋਂ ਭਰੋਂ॥ ਗਿਰੋਂ ਭੱਟੋਂ॥ ਜਿਮੋਂ ਅੱਟੋਂ॥ ਪੰ:੨੩੫
 ਰਬ ਰਾਮ ਭਾਤ ਅਤਿ ਗੀਨ ਰੋਸ॥ ਜਿਮ ਪਰਤ ਅਯਨ ਘ੍ਰਿਭ ਵਰਭ ਜੋਸ॥
 ਰਬ ਰੂਪਯੋ ਵੀਰ ਅਤਿਕਾਇ ਐਸ॥ ਜਨੁ ਪੁਲੈ ਬਾਲ ਕੇ ਮੇਘ ਜੋਸ॥ ਪੰ:੨੩੬
 ਚੁਥੇ ਟੂਥ ਟੂਥ ਹੁਮੈ ਖੇਤਿ॥ ਮੱਥੇ ਮੱਥ ਜਾਣੁ ਅਚੇਤ॥ ਪੰ:੨੩੭
 ਮਾਗਝਦੀ ਮੁਰਝਾ ਭਯੋਂ, ਲਾਗਝਦੀ ਲਝਮਣ ਗੰਨ ਜੁੱਥਯੋ॥
 ਜਾਗਝਦੀ ਜਾਣੁ ਜੁਧਿ ਗਯੋ ਰਾਗਝਦੀ ਰਘੁਪਤਿ ਇਮ ਭੁਭਯੋ॥ ਪੰ:੨੩੮
 ਨਿਸਰ ਚਲੇ ਸਾਇਕ ਜਨੁ ਫੁਟੇ॥ ਜਨੁਕ ਸਿਰਾਨ ਮਾਸ ਲਖਿ ਟੁਟੇ॥ ਪੰ:੨੩੯
 ਬਾਜ ਗਜੀ ਰਬਰਾਜ ਰਬੀ ਰਣਭੂਮਿ ਲਿਰੇ ਇਹ ਭਾਰਿਤ ਜੱਥਾਰੇ॥
 ਜਾਨੋਂ ਬਸੰਤ ਕੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕਦਨੀਦਲ ਪਉਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਉਖਾਰੇ॥ ਪੰ:੨੪੦
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਿਸਣ ਭੀਨੋਂ॥ ਰਹੇ ਨੇਰੁ ਗੀਨੋਂ॥ ਵਰੈ ਬਾਰਿ ਐਸੋ॥ ਮਹਾਂ ਮੇਘ ਜੈਸੋ॥ ਪੰ:੨੪੧
 ਗਈ ਪੈਠਿ ਐਸੋ॥ ਘਨੇਂ ਬਿੰਜ ਜੈਸੋ॥ ਸੁਤੋਂ ਜੋਮ ਗੀਤਾ॥ ਅਲੀ ਰੋਮ ਸੀਤਾ॥ ਪੰ:੨੪੨
 ਬਹੁ ਭਾਰਿਤ ਸਾਇਕ ਛੋਰਿ॥ ਜਨੁ ਅਭ੍ਰ ਸਾਵਨ ਓਰਿ॥ ਪੰ:੨੪੩
 ਤਬ ਦੁਹੂੰ ਬਾਲ ਅਯੋਧਨ ਦੇਖਾ॥ ਮਨੋਂ ਰੁਦ੍ਰ ਫ੍ਰੀੜਾ ਬਨੁ ਪੇਖਾ॥ ਪੰ:੨੪੪
 ਤਬ ਜਾਇ ਪੁਰਾਰ ਕਰੀ ਤਿਹ ਸਾਮੁਹਿ ਰੋਵਤ ਤਾਂ ਮੁਨਿ ਜਯੋਂ ਹਨੀਆਂ॥
 ਜਿਮ ਲੁਟੇ ਤੈ ਅੰਗੁਜ ਚਉਧਰੀ ਕੈ ਬੁਟਕਾਰ ਪੈ ਬੁਕਤ ਹੋ ਬਨੀਆਂ॥

ਪੰ:੩੦੭ ਖੋਬੀ ਦੂਜੀ

ਸੀਸ ਕੇ ਬਾਰ ਉਖਾਰਤ ਏਵਥੀ ਰੋਦਨ ਚੋਰਨ ਤੇ ਘਰ ਕੁੰਜੀ॥
 ਜਿਉਂ ਗੁਤਿ ਅੰਤੁ ਬਸੰਤ ਸਮੇਂ ਨਹਿਕੋਂ ਜਿਮ ਜਾਤ ਪੁਕਾਰਤ ਕੁੰਜੀ॥ ਪੰ:੩੧੩

ਫੀਰ ਰਕੋਂਕੁ ਸੁ ਤਾਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਸੁ ਐਚ ਲਏ ਮੁਖ ਮੇਂ ਇਹ ਕੀਨੇ ॥
 ਜਿਉਂ ਗਗਨੀ ਤੁਮਰੀ ਤਨ ਲਾਇ ਕੇ ਰੋਲ ਲਏ ਤੁਚ ਛਾਡ ਕੇ ਪੀਨੇ ॥ ਪੰ:੩੧੯
 ਦੇਰਿ ਸੰਭਾਰ ਦਸੇ ਨਖ ਅਪਨੇ ਕੈ ਕੇ ਰੁਰਾ ਸਿਰ ਸਤ੍ਰ ਕੋ ਕੋਟਾ ॥
 ਰੁੰਡ ਗਿਰਯੋ ਜਨੁ ਪੇਡ ਗਿਰਯੋ ਇਮ ਮੁੰਡ ਪਰਯੋ ਜਨੁ ਭਾਰ ਤੇ ਖੋਟਾ ॥ ਪੰ:੩੨੨
 ਕਾਨੁ ਬਿਦਾਰ ਦਯੋ ਤਿਹ ਕੋ ਸਿਰ ਪ੍ਰਾਨ ਭਯੋ ਬਿਨੁ ਭਾਤ ਬਕੀ ਕੋ ॥
 ਗੁਦ ਪਰਿਓ ਤਿਹ ਕੋ ਇਮ ਜਿਉਂ ਸਵਦਾਗਰ ਕੋ ਛੁਟਿ ਕਯੋ ਮਟੁ ਘੀ ਕੋ ॥ ਪੰ:੩੨੩
 ਕੈ ਕਾਨੁ ਹਲੀ ਬਲਿ ਤਬ ਹੀ ਚਤੁਰੰਗ ਦਸੇ ਦਿਸ ਬੀਚ ਬਗਾਈ ॥
 ਲੈ ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਮਨੋ ਰੰਗਲੀ ਖਲ-ਦਾਨਨ ਜਿਉਂ ਨਡ ਬੀਚਿ ਉਡਾਈ ॥ ਪੰ:੩੨੪
 ਮੇਘਨ ਕੇ ਬਧਯੋ ਬਹੁ ਕਾਨੁ ਚਲਯੋ ਉਠਿ ਕੈ ਕਰਤਾ ਜੋਉ ਤਾਣੇ ॥
 ਇਉਂ ਚਲ ਕਯੋ ਜਿਮ ਸਿੰਘ ਮ੍ਰਿਗੀ ਪਿਖਿ ਆਇ ਹੈ ਜਾਨ ਬਿਧੋ ਮੁਹਿ ਭਾਣੇ ॥
 ਪੰ:੩੨੦

ਸਭੁ ਗਯੋ ਪਛੁਤਾਹਿ ਗ੍ਰਿਹਿ ਕਹੁ ਵੈਰ ਦਈ ਸਬ ਕਾਨਿ ਅਨੀ ॥
 ਪਛੁਤਾਇ ਗਯੋ ਪਤਿ ਲੋਕਨ ਕੋ ਜਿਮ ਨੂਟ ਲਯੋ ਅਹਿ ਜੀਸ ਮਨੀ ॥ ਪੰ:੩੨੪
 ਰੀਪ ਸਭੇ ਅਪੁਨੇ ਮਨ ਭੀਰਰ ਜਾਨਿ ਹਰੀ ਇਹ ਚੇਦ ਬਿਚਾਰਿਓ ॥
 ਗਿਆਨ ਹੁਇ ਪਾਰਸੁ ਰੀਪਨ ਲੋਹ ਕੇ ਕਾਨੁ ਸਭੇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਭਾਰਿਓ ॥ ਪੰ:੩੨੬
 ਕਾਨੁ ਬਿਧੋਗ ਕੈ ਮਾਨਿ ਬਧੁ-ਬਿਜ ਭੋਲਡ ਹੈ ਬਨ ਬੀਚ ਦਿਵਾਨੀ ॥
 ਭੁੰਜਨ ਜਯੋ ਬੁਰਲਾਡ ਫਿਰੈ ਡਿਹ ਜਾ, ਜਿਹ ਜਾ ਛਡ ਖਾਨ ਨ ਪਾਨੀ ॥ ਪੰ:੩੨੭
 ਕਾਨੁ ਸੋ ਲਾਗ ਰਹਯੋ ਡਿਨ ਕੇ, ਅਤ ਹੀ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਛੂਟਨ ਪਾਵੈ ॥
 ਇਉਂ ਉਪਜੀ ਉਪਮਾ ਬਨੀਆਂ ਜਨੁ ਸਾਲਨ ਕੇ ਹਿਰ ਰੋਡ ਬਨਾਵੈ ॥ ਪੰ:੩੨੮
 ਬਉਂਕ ਪਰੀ ਡਬ ਹੀ ਇਹ ਇਉਂ ਜੈਸੇ ਬਉਂਕ ਪਰੈ ਡਮ ਮੇ ਡਰਿ ਖੁਆਵੀ ॥
 ਭਾਡਿ ਚਲਯੋ ਰਨ ਕੋ ਮਨ ਇਉਂ ਜਿਮ ਭਾਜਡ ਹੈ ਰਿਹੁ ਡੋਡ ਬਰਾਬੀ ॥ ਪੰ:੩੨੯
 ਏਕ ਕਹੈ ਭਗਵਾਨ ਹਰੀ ਇਕ ਲੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਰੈ ਗਿਰਿ ਛੂਟੀਆਂ ॥
 ਯੋ ਉਪਜੀ ਉਪਮਾ ਪਿਖਿ ਚੁੰਮਕ ਲਾਗੀ ਫਿਰੈ ਤਿਹਕੋ ਸੰਗ ਸੁਈਆਂ ॥ ਪੰ:੪੦੧
 ਰਾਹੀ ਕੇ ਆਨਨ ਸੁੰਦਰ ਰੇ ਸੁਰ ਰਾਗੁ ਕੀ ਇਹ ਭਾਰਿ ਬਜੀ ਹੈ ॥
 ਜਿਉਂ ਮਧੁ ਬੀਚ ਰਸੋ ਮੋਖੀਆਂ ਮਤਿ ਲੋਕਨ ਕੀ ਇਹ ਭਾਰਿ ਵਸੀ ਹੈ ॥ ਪੰ:੪੦੮
 ਤਾ ਕੀ ਲਟੈ ਲਟਕੈ ਰਨ ਮੇ ਜੋਉ ਸਾਧਨ ਕੇ ਮਨ ਗਿਆਨ ਦਿਵਾਉਨਾ ॥
 ਸੰਦਲ ਪੇ ਉਪਜੀ ਉਪਮਾ ਮਨੋ ਲਾਗ ਰਹੇ ਅਹਿ ਰਾਜਨ ਛਉਨਾ ॥ ਪੰ:੪੧੫
 ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਗ ਖੇਲਰ ਰੰਗ ਡਰੀ ਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਜਿ ਸਾਜ ਸਭੈ ਰਨ ਮੇ ॥
 ਮਨੋ ਸਾਵਨ ਮਾਸ ਕੇ ਮੋਧ ਬਿਖੈ ਚਮਕੈ ਜਿਮ ਬਿੰਦੁਲਤਾ ਘਨ ਮੇ ॥ ਪੰ:੪੧੮
 ਨੈਨ ਕੀ ਕੋਰ ਬਟਾਫਨ ਪੇਖਤ ਭੂਮਿ ਗਿਰੀ ਇਕ ਹੋ ਗਈ ਚੋਰੀ ॥
 ਯੋ ਉਪਜੀ ਉਪਮਾ ਜੀਅ ਮੇ ਸਰ ਜੋ ਮ੍ਰਿਕਨੀ ਜਿਮ ਘਾਵਰ ਹੋਰੀ ॥ ਪੰ:੪੨੭

ਸ੍ਰੀ ਦਾਸ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਾਹਿਬ—ਦਾਸੋਸ਼-ਫ਼ਿਰ ਖੁਆਇਕਰਾ * ੪੦

ਫਿਰਿ ਗਵਾਰਨ ਮੈ ਸੋਊ ਜਾਇ ਮਿਲੀ ਅਤਿ ਆਨੰਦ ਕੈ ਅਪੁਨੇ ਮਨ ਮੈ॥
 ਮਨੋ ਕੇਹਰਿ ਤੇ ਵੁਟਵਾਇ ਮਿਲੀ ਮਿਥਨੀ ਕੋ ਮਨੋ ਮਿਥੀਯਾ ਬਨ ਮੈ॥ ਪੰ:੪੩੦
 ਜੇਬਨ ਕੇ ਜੁ ਗੁਮਾਨ ਕਰੈ ਤਿਹ ਜੇਬਨ ਕੀ ਸੁ ਦਬਾ ਇਹ ਹੋਗੀ॥
 ਤੋ ਤਜਿ ਕੈ ਸੋਊ ਯੋ ਰਮਿ ਹੈ ਜਿਮ ਰੰਧ ਪੈ ਭਾਰਿ ਬਖੰਬਰ ਜੋਗੀ॥ ਪੰ:੪੩੭
 ਏਖਨ ਕੋ ਹਰਰਾ ਕਰਤਾ ਸੁਖ ਆਵਹੁ ਟੇਰਤ ਦੋਤ ਮਹੱਯੈ॥
 ਕੋਕ ਭਏ ਜਿਮ ਬੈਦ ਬੁਲਈਅਤ, ਗੀਰ ਪਰੇ ਜਿਮ ਬੀਰ ਬੁਲੱਯੈ॥ ਪੰ:੪੪੮
 ਜੁਥਿ ਪਰੀ ਚੜ੍ਹਗੰਗ ਬਮੁੰ ਤਹ ਸੁਉਨਤ ਕੈ ਸੁ ਚਲੇ ਪਰਨਾਰੇ॥
 ਯੋ ਉਪਜੀ ਉਪਮਾ ਜੀਅ ਮੈ ਰਨਭੂਮਿ ਮਨੋ ਤਨ ਭੂਖਨ ਧਾਰੇ॥ ਪੰ:੪੬੪
 ਬਿਜ ਤਯਾਗ ਗਯੇ ਮਥਰਾ ਕੈ ਸੋਊ ਮਨ ਰੇ ਸਭ ਹੀ ਬਿਜ ਨਾਰਿ ਬਿਜਾਰੀ॥
 ਕੰਬੁਗੀ ਜਿਉਂ ਅਹਿਰਾਜ ਤਜੈ ਤਿਹ ਭਾਂਡਿ ਰਜੀ ਬਿਜ ਨਾਰ ਮੁਰਾਰੀ॥ ਪੰ:੪੮੮
 ਅਰੁ ਤਾ ਛਾਥਿ ਕੇ ਜਸੁ ਉਚ ਮਹਾਂ ਕਥਿ ਨੇ ਬਿਧਿ ਯਾ ਮੁਖ ਤੇ ਉਚਰਯੋ॥
 ਹਰਿ-ਨਾਮੁ ਸੰਜੋਅ ਕੈ ਪੈਨ੍ਹਿ ਤਨੈ ਸਭ ਪਾਪਨ ਸੰਗਿ ਲਰਯੋ ਨ ਟਰਯੋ॥ ਪੰ:੫੦੦
 ਭੇਈਸ ਛੂਹਨਿ ਨੈ ਦਲ ਸੰਗਿ ਬਜਾਇਕੈ ਬੰਬ ਰਹਾ ਕਹੁ ਧਾਯੋ॥
 ਮਾਨਹੁ ਬਾਨ ਪੁਲੈ ਚਿਨ ਭਾਰਿਧ ਵੈਲ ਪਰਯੋ ਜਲੁ ਯੋ ਦਲੁ ਛਾਯੋ॥ ਪੰ:੫੧੦
 ਯੋ ਹਰਿ ਜੁ ਪੁਨਿ ਬੋਲਿ ਉਠਿਓ ਯਜ ਕੈ ਬਿਧਿ ਕੈ ਜਿਮ ਕੇਹਰਿ ਗਾਜਯੋ॥
 ਅਉਰ ਭਲੀ ਉਪਮਾ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ ਕੈ ਸੁਨ ਕੈ ਘਨ-ਸਾਬਨ ਲਾਜਯੋ॥ ਪੰ:੫੧੨
 ਰਿਹ ਮਾਧ-ਗਿਰਾਸ ਮਥਾਸ ਉਦਾਸ ਹੁਇ ਗੀਧ ਸੁ ਮੇਨ ਰਹੀ ਧਰਿ ਕੈ॥
 ਸੁ ਮਨੋ ਭੁਟੀਆ ਕਰ ਬੀਰਨ ਗੀ ਨ ਪਵੀ ਉਰ ਮੈ ਬਰਿ ਕੈ ਫਰਿਕੈ॥ ਪੰ:੫੧੫
 ਜੁਥਿ ਪਰੇ ਸਮੁਹੇ ਲਰਿ ਕੈ ਰਨ ਕੀ ਛਿਰ ਤੋ ਨਹੀ ਪੇਗ ਭਗੋ ਹੈ॥
 ਉਜਨ ਗਾਭ ਮੈ ਸਾਗ ਲਗੀ ਮਨੋ ਚੰਦਨ ਰੂਖ ਮੈ ਨਾਭ ਲਗੀ ਹੈ॥ ਪੰ:੫੧੭
 ਬੀਰ ਸਚੈ ਹਟਕੇ ਠਟਕੇ ਭਟਕੇ ਰਨ ਭੀਤਰ ਜੁੱਧ ਕਰਯੋ ਨਾ॥
 ਜਿਉਂ ਮਿਗ ਕੇ ਗਨ ਛਾਡਿ ਚਲੈ ਰਨ ਭੀਠ ਪਰਯੋ ਮਿਰਜਾਸ ਕੋ ਛਉਨਾ॥ ਪੰ:੫੨੧
 ਸਯਾਮ ਕੋ ਬਾਨ ਲਗਯੋ ਉਰ ਮੈ ਗਭ ਕੈ ਸੋਊ ਪੰਖਨ ਲਉ ਸੁ ਗਯੋ ਹੈ॥
 ਮਾਨੋ ਤੋਛਕ ਕੋ ਲਰਿਕਾ ਖਗਰਾਜ ਲਖਯੋ ਯਹਿ ਲੀਲ ਲਯੋ ਹੈ॥ ਪੰ:੫੨੩
 ਨਾਗ ਗਈ ਹਰਿ ਕੋ ਅਨਛੇਤ ਦਈ ਭੁਜ ਵੋਰ ਕੈ ਪਾਰ ਦਿਖਾਈ॥
 ਮਾਨਹੁ ਗ੍ਰੀਖਮ ਕੀ ਭੁਤਿ ਭੀਤਰ ਨਾਗਨਿ ਚੰਦਨ ਜਿਉਂ ਲਿਪਟਾਈ॥ ਪੰ:੫੨੫
 ਛਾਡਿ ਦਯੋ ਰਨ ਮੈ ਬਰ ਕੈ ਧਨ ਸਿੰਘ ਕੋ ਭਾਟਿ ਕੈ ਸੀਸ ਉਤਾਰਯੋ॥
 ਯੋ ਰਰਯੋ ਧਰ ਭੂਮਿ ਬਿਖੈ ਮਨੋ ਮੀਨ ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਯਹਿ ਭਾਰਯੋ॥ ਪੰ:੫੨੬
 ਜਾਤ ਕਹਾ ਹਮ ਤੇ ਭਜਿ ਕੈ ਕਰਿ ਲੈ ਕੋ ਗਦਾ ਕਟੁ ਬੋਲ ਉਚਾਰਯੋ॥
 ਮਾਨਹੁ ਕੇਹਰਿ ਜਾਤ ਹੁਤੋ ਨਰ ਲੈ ਲਭੁਟੀ ਕਰਿ ਮੈ ਲਲਕਾਰਯੋ॥ ਪੰ:੫੪੧
 ਬਹੁ ਸੁਉਨ ਪਰੇ ਰੰਗਿ ਸਯਾਮ ਜਗੋ ਮਨੋ ਆਗਿ ਲਯੋ ਗਨ-ਸਾਲ ਦਗਯੋ॥ ਪੰ:੫੫੨

ਜਦੁਬੀਰ ਕੀ ਓਰ ਤੇ ਤੀਰ ਚਲੈ ਬਰਖਾ ਜਿਮ ਸਾਵਨ ਕੇ ਘਨ ਮੈ॥
ਸਰ ਪਉਨ ਕੇ ਜੋਰ ਲਗੇ ਨ ਟਰਿਓ ਗਿਰਿ ਜਿਉਂ ਬਿਰ ਠਾਢੇ ਕਹਯੋ ਰਨ ਮੈ॥ ਪੰ:੫੬੦
ਘਾਇਲ ਗਿਰੇ ਸੁ ਮਾਨੇ ਮਹਾਂ ਮਤਵਾਰੇ ਹੂੰ ਕੈ
ਸੋਏ ਗੁਮੀ ਤਰੈ ਲਾਲ ਭਾਰ ਕੈ ਅਤਲਸੈ॥ ਪੰ:੫੬੧
ਜੈਸੇ ਸਿੰਘ ਮ੍ਰਿਗ ਕੋ ਸਿਚਾਨੋ ਜੈਸੇ ਚਿਰੀਆ ਕੋ ਤੈਸੇ
ਹਰਿ ਬੀਰ ਕੋ ਸਮਰ ਸਿੰਘ ਹਯੋ ਹੈ॥ ਪੰ:੫੬੩
ਚੰਦ੍ਰਕਾਨ ਲਗੇ ਤਿਨ ਕਉ ਦੁਹੁ ਕੇ ਸਿਰ ਕਾਟ ਕੈ ਭੂਮਿ ਗਿਰਾਏ॥
ਯੋ ਉਪਮਾ ਉਪਜੀ ਮਨ ਮੈ ਮਨੋ ਮੁੰਡਨ ਕੋ ਘਰ ਹੀ ਧਰਿ ਆਇ॥ ਪੰ:੫੭੪
ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਖੜਗ ਲੈ ਰੁਦ੍ਹ ਰਸਹਿ ਅਨੁਰਾਭ॥
ਯੋ ਭੋਲਤ ਰਨਿ ਨਿਭਰ ਹੁਇ ਮਾਨੋ ਖੋਲਤ ਥਾਗੁ॥ ਪੰ:੫੮੦
ਜੂਝਿ ਗਿਰੇ ਧਰਿ ਗੀਵ ਕੈ ਦੇਰ ਹੈ ਪ੍ਰਾਨਨ ਦਾਨ ਬਡੇ ਰਿਝਿਵਾਰਾ॥
ਨਿਰਤ ਕਰੈ ਨਟ, ਕੋਪ ਲਰੈ ਭਟ, ਜੁੱਧ ਕੀ ਠਉਰ ਕਿ ਨ੍ਰਿਤ ਅਖਾਰਾ॥ ਪੰ:੫੮੦
ਭੂਪਿ ਹਨੇ ਬਰ ਬੀਰ ਘਨੇ ਸੁ ਪਰੇ ਧਰਿ ਉਪਰਿ ਲਾਗਤਿ ਰੂਹੇ॥
ਭਾਰ ਲਗਾਇ ਕੈ ਅੰਗ ਮਲੰਗ ਰਹੇ ਮਨੋ ਸੋਇ ਕੈ ਘਾਇ ਪਰੂਹੇ॥ ਪੰ:੬੧੨
ਭੁਲਹੂੰ ਪੈ ਕਰਵਾਰ ਲਗੀ ਚਿਨਗਾਰ ਜਗੀ ਉਪਮਾ ਕਥਿ ਕਾਈ॥
ਬਾਸਕ ਪੈ ਭਿਵ ਵੀਪ ਭੀਓ ਮਨੋ ਤੀਸਰੇ ਨੈਨ ਕੀ ਯੁਲ ਦਿਖਾਈ॥ ਪੰ:੬੧੪
ਭੂਪ ਨਿਹਾਰਿ ਲਯੋ ਅਸਿ ਹਾਥਿ ਕਟਯੋ ਕਰਿ ਰਾਹਿ ਰਥੈ ਸੁ ਪਰਾਯੈ॥
ਇਉਂ ਉਪਮਾ ਉਪਜੀ ਮਨ ਮੈ ਗਜ ਸੁੰਡ ਮਨੋ ਘਰਿ ਹੀ ਧਰਿ ਆਯੋ॥ ਪੰ:੬੧੪
ਘੁਮਤਿ ਹੈ ਕਹੂੰ ਘਾਇ ਲਗੇ ਭਟ ਬੋਲ ਸਕੈ ਨ ਗਾਏ ਬਲੁ ਰਾਹੀ॥
ਆਸਨ ਲਾਇ ਮਨੋ ਮੁਨਿਰਾਇ ਲਗਾਵਡ ਧਿਆਨ ਬਡੇ ਬੁਝਾਰੀ॥ ਪੰ:੬੨੦
ਕੇਤੇ ਗਜ ਮਾਰੇ ਰਬੀ ਬ੍ਰਿਥੀ ਕਰਿ ਭਾਰੇ ਕੇਤੇ
ਐਸੇ ਭਯੋ ਜੁੱਧ ਮਾਨੋ ਭੀਨੋ ਰੁਦ੍ਹ ਅੰਤੁ ਹੈ॥
ਸ੍ਰਉਨਰ ਰੰਗੀਨ ਪਟ ਸੁਭਟ ਪ੍ਰਬੀਨ ਰਨ ਥਾਗੁ
ਖੋਲ ਪਿਛ ਰਹੇ ਮਾਨੋ ਬਡੇ ਸੈਰ ਹੈ॥ ਪੰ:੬੪੭
ਏਕ ਪਰੇ ਗਿਰ ਪਾਇ ਕਟੇ ਉਠਥੇ ਧਰੁ ਥਾਹਨ ਕੇ ਬਲੁ ਭੋਲਤ॥
ਏਕ ਕਟੀ ਭੁਜ ਯੁੰ ਤਰਵੈ ਜਲਗੀਨ ਜਿਉਂ ਮੀਨ ਪਰਿਓ ਝਕਭੋਲਤ॥ ਪੰ:੬੫੧
ਫੋਕਨ ਤੇ ਫਲ ਤੇ ਮਧਿ ਤੇ ਪਲ ਮੈ ਕਰਿ ਖੰਡਨ ਖੰਡ ਕੈ ਭਾਰੇ॥
ਐਸੀਯ ਭਾਰਿ ਪਰੇ ਛਿਤ ਮੈ ਮਨੋ ਬੀਜ ਕੋ ਦੀਖ ਕਿਸਾਨ ਨਿਥਾਰੇ॥ ਪੰ:੬੬੫
ਜਿਉਂ ਮਿਹਰਾਜ ਸਿੰਘਾਵਲ ਕੀ ਫੂਕ ਸੁਨੇ ਬਨਿ ਹੂਕ ਉਠੇ ਮਨ ਵੈਸੇ॥
ਯੋ ਮਟਕੀ ਅਰਿ ਕੀ ਬਤੀਆਂ ਖਟਕੈ ਪੜ ਮੈ ਅਟਿ ਬੰਟਕ ਜੈਸੇ॥ ਪੰ:੬੬੭
ਨੰਦਗ ਥਾਇ ਰਥੈ ਕਟਿ ਤੇ ਬ੍ਰਿਜਨਾਥ ਰਥੈ ਰਥਿ ਰਾਹਿ ਚਲਾਯੋ॥

ਜੇਸੇ ਘੁਮਾਰ ਕਟੈ ਘਟਿ ਕੋ ਅਰਿ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇਸੇ ਹੀ ਕਾਟ ਗਿਰਾਯੋ ॥ ਪੰ:੭੨੪
 ਅਉਰ ਨਿਹਾਰਿ ਰਜੇ ਰਟ ਯੋ ਉਘਾ ਤਿਨ ਕੀ 'ਕਥਿ ਸਯਾਮ' ਉਚਾਰੇ ॥
 ਸਾਧ ਕੀ ਸੰਕਤਿ ਪਾਇ ਮਨੋ ਜਨ ਪੁੰਨਿ ਕੋ ਅਗੁਜ ਪਾਪ ਪਧਾਰੇ ॥ ਪੰ:੭੫੯
 ਯੋ ਸੁਨਿ ਚਾ ਬਤੀਯਾ ਹਰਿ ਕੋ ਕਸਿ ਕਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਲਉ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰਯੋ ॥
 ਮਾਨੋ ਤਈ ਅਤਿ ਪਾਵਕ ਉਪਰ ਕਾਹੂੰ ਬੁਝਾਇਓ ਕੋ ਘਿਤ ਡਾਰਯੋ ॥ ਪੰ:੭੭੪
 ਨੈਕ ਨ ਮੋਹ ਕੀਯੋ ਚਿੱਤ ਮੈ ਨਿਰਮੋਹ ਹੀ ਆਪਨ ਚਿੱਤ ਬਿਚਾਰਯੋ ॥
 ਆਪਨੀ ਚਉਪਰਿ ਤੇ ਅਪਨੀ ਮਾਨੋ ਕੁੰਜਹਿ ਤਿਆਗ ਭੁਜੰਗ ਸਿਧਾਰਯੋ ॥ ਪੰ:੭੮੫
 ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਖੰਡ ਮਹਾ ਫਾਥਿ ਦੁੰਜਨ ਦੇਖਿ ਪਰਾਵਹਿਗੇ ॥
 ਜਿਮ ਪਉਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਭਰੇ ਪਤ੍ਰਾ ਸਭ ਆਪਨ ਹੀ ਉਡਿ ਜਾਵਹਿਗੇ ॥ ਪੰ:੮੧੬
 ਇਕ ਐਸ ਸੂਝ ਮਰੰਤ ॥ ਜਨੁ ਖੋਲ ਫਾਗ ਬਸੰਤ ॥ ਪੰ:੮੩੦
 ਖਿਮੰਤ ਭੋਗ ਐਸ ਕੇ ॥ ਜੁਲੰਤ ਜੁਲ ਜੈਸ ਕੇ ॥ ਪੰ:੮੪੯
 ਬੈਚ ਕੈ ਕਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਕਮਾਨ ਸੁ ਭੇਦ ਹਿਦਾ ਸਰ ਸੋ ਅਰਿ ਦੀਨੇ ॥
 ਮਾਨਹੁ ਬਾਬੀ ਮੈ ਸਾਪ ਧਸਿਓ ਫਾਥਿ ਨੇ ਜਸੁ ਤਾ ਫਾਥਿ ਕੋ ਇਮ ਦੀਨੇ ॥ ੫੫੯੪

ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਤਸ਼ਬੀਹਾਂ

ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾਮਨ ਜਿਮ ਫਰਵਾਰਾ ॥ ਫਰਸਤ ਬਾਨਨ ਮੇਘ ਅਪਾਰਾ ॥
 ਘੁਮਹਿ ਘਾਇਲ ਲੋਹ ਚੁਚਾਤੇ ॥ ਖੋਲ ਬਸੰਤ ਮਨੋ ਮਦਮਾਤੇ ॥
 ਪੰ:੧੭੭ ਪਟਿਆਲਾ ਭਬਦਾਰਥ ਪੰਥੀ ਡੀਜੀ ਪੰ:੧੨੦੩

ਚਰਿਤ੍ਰੋ ਪਾਖਯਾਨ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਤਸ਼ਬੀਹਾਂ

ਤੇ ਕੁਪਿ ਕਾਲਿ ਕਟੇ ਭਟ ਦੇ ਬਦਲੀ ਬਨ ਜਯੋਂ ਧਰਨੀ ਪਰ ਮੇਲੇ ॥
 ਸ੍ਰੋਨ ਰੰਗੀਨ ਭਦੇ ਪਟ ਮਾਨਹੁ ਫਾਗ ਸਮੇ ਸਭ ਚਾਚਰਿ ਖੋਲੇ ॥ ਪੰ:੧੨
 (ਇਹ ਪੰ: ਨੰ: ਦ.ਸ਼੍ਰੀ.ਸਟੀਕ ਪੰਥੀ ਛੇਵੀਂ ਦੇ ਹਨ)
 ਬੋਤ੍ਰਨ ਕੀ ਸੈਨ ਤਰੰਗਨਿ ਤੁੱਲਿ ਹੈ ਤਾ ਮੈ ਤੁਰੰਗ ਤਰੇ ਖਤਰੇਟੇ ॥ ਪੰ:੨੧
 ਜਥ ਰਾਇ ਬਚਿਤ੍ਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਗਹੀ ਤਜਿ ਨਾਜ ਹਠੀ ਯੋ ਰਨ ਬਿਚਲੇ ॥
 ਮਨੋ ਰਾਮ ਕੇ ਨਾਮ ਕਹੇ ਮੁਖ ਤੇ ਅਘ ਓਗਨ ਕੇ ਤ੍ਰਸਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਟਲੇ ॥ ਪੰ:੨੦੭

ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਤਸ਼ਬੀਹਾਂ ਤੇ ਚਰਿਤ੍ਰੋ ਪਾਖਯਾਨ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਤਸ਼ਬੀਹਾਂ ★ 83

ਸਰ ਸੁਰ ਦਇੰਤਨ ਕੇ ਤਨ ਮੈ ਇਹ ਭਾਰਿ ਲਗੇ ਨਹਿ ਜਾਤ ਕਹੇ॥
 ਮਨੋ ਇੰਦ੍ਰ ਕੇ ਬਾਗ ਅਥੇਕ ਬਿਖੇ ਫੁਲਦਾਰਿਨ ਕੇ ਫਲ ਫੁਲ ਰਹੇ॥ ਪੰ:੨੧੫
 ਨਾਰਿ ਸੰਭਾਰਿ ਹਥਯਾਰ ਸੁਰਾਰਿ ਹਕਾਰਿ ਹਨੇ ਨਹਿ ਜਾਤ ਬਿਚਾਰੇ॥
 ਖੇਲ ਬਸੰਤ ਬਭੇ ਖਿਲਦਾਰ ਮਨੋ ਮਦ ਰਾਖਿ ਕਿਰੇ ਮਤਦਾਰੇ॥ ਪੰ:੨੧੭
 ਹਟੇ ਨਾਰਿ ਭੱਤ੍ਰੀ ਛਕੇ ਛੱਡ ਐਸੇ॥ ਮਨੋ ਸਾਚ ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ ਕੀ ਜੁਲ ਜੈਸੇ॥ ਪੰ:੨੧੮
 ਲਯੋ ਘੋਰਿ ਤਾਕੇ ਚਹੂੰ ਚਿਰ ਐਸੇ॥ ਮਨੋ ਪਵਨ ਉਠੈ ਘਟਾ ਘੋਰ ਜੈਸੇ॥ ਪੰ:੮
 (ਇਹ ਪੰ: ਨੰ: ਦ.ਭ੍ਰੰ ਸਟੀਕ ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀਂ ਦੇ ਹਨ)
 ਪਰੀ ਬਾਨ ਗੋਲਾਨ ਕੀ ਮਾਰਿ ਐਸੀ॥ ਮਨੋ ਬਾਰਕੋ ਮੋਖ ਕੀ ਬ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜੈਸੀ॥ ਪੰ:੭
 ਬਿਰੇ ਗਾਇ ਲਾਗੇ ਮਹਾਬੀਰ ਭੂਮੇ॥ ਮਨੋ ਪਾਨ ਕੇ ਭੰਗ ਮਾਲੰਗ ਘੁਮੇ॥ ਪੰ:੮
 ਪਰਯੋ ਲੋਹ ਗਾੜ੍ਹੇ ਰਹਾ ਭਾਰਿ ਐਸੀ॥ ਮਨੋ ਬਾਰ ਕੇ ਮੋਖ ਕੀ ਬ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜੈਸੀ॥
 ਪੰ:੧੦੩
 ਕਹੂੰ ਸੁਲ ਸੈਥੀ ਗਿਰੀ ਭੂਮਿ ਐਸੀ॥ ਦਿਪੈ ਚਾਰ ਸੋਰਾ ਮਹਾ ਜੁਲ ਜੈਸੀ॥ ਪੰ:੧੦੫
 ਪੇਨ ਨਮਾਨ ਕੂਟੇ ਕ੍ਰਿਕ ਬਾਨ ਸਰੇ ਦਲ ਬਾਦਲ ਸੇ ਚਲਿ ਫੁਟੇ॥ ਪੰ:੧੩੬
 ਕਹੂੰ ਪਾਗ ਕੂਟੀ ਕਹੂੰ ਹਾਰ ਟੂਟੇ॥ ਕਿਰੀ ਬੀਰ ਜਯੋ ਘੁਮਿ ਪਾਨੈ ਨਿਖੁਟੇ॥ ਪੰ:੧੬੩
 ਕਰਿਕੈ ਵਰਿ ਕੈ ਅਧਿਕ ਕਨੁ ਅੰਧਰ ਗਈ ਕੁਰਾਇ॥
 ਜਨੁ ਕਰਿ ਹੋਰੇ ਸੁਾਨ ਕੋ ਭਜਤ ਮ੍ਰਿਗੀ ਅਕੁਨਾਇ॥ ਪੰ:੩੫੧
 ਧਾਮ ਗਈ ਮਨ ਹੁਆਰੀ ਰਹਯੋ ਜਨੁ ਜੁਪ ਹਰਾਇ ਜੁਆਰੀ ਕੀ ਨਯਾਈ॥ ਪੰ:੬੩੮
 ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਨਾਥ ਨਈ ਕੀ ਧਾਰਾ॥ ਕਹੀ ਜਾਤ ਕੋਊ ਨਹਿ ਰਖਵਾਰਾ॥
 ਰੈਸੀ ਢਘਾ ਨਕਰ ਕੀ ਭਈ॥ ਜਨੁ ਬਿਨੁ ਸੋਢ ਸਰੀ ਰੈ ਗਈ॥ ਪੰ:੧੭੭
 (ਇਹ ਪੰ: ਨੰ: ਦ.ਭ੍ਰੰ ਸਟੀਕ ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀਂ ਦੇ ਹਨ)
 ਜਿਮ ਮਖੀਰ ਕੀ ਉਡਤ ਸੁ ਮਾਖੀ॥ ਰਿਮਿ ਹੀ ਚਲੀ ਕੰਦੂਕੈ ਬਾਖੀ॥ ਪੰ:੨੮੩
 ਜਿਮ ਕੋਈ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਪਰ ਮਾਰੈ॥ ਹੋਰ ਲੀਨ ਤਿਹ ਮਾਥ ਸੁਧਾਰੈ॥
 ਪੁਨਿ ਕੀਇ ਤਾਰਿ ਨ ਸਥਰ ਪਛਾਨੀ॥ ਆਗਿਲ ਆਹਿ ਕਿ ਸੋਰਾ ਪਾਨੀ॥ ਪੰ:੫੩੬
 ਬਹੁਰਿ ਮੁਹਮਦ ਖਾ ਲਹਿ ਮਰਿਯੋ॥ ਜਾਨਕ ਸਲਭ ਦੀਪ ਮਹਿ ਪਰਿਯੋ॥ ਪੰ:੫੪੦
 ਮਾਰੂ ਬਜਰ ਦੋਊ ਦਿਸਿ ਐਸੇ॥ ਜਾਨੁਕ ਪ੍ਰਲੋਕਾਲ ਕੇ ਐਸੇ॥ ਪੰ:੫੪੨
 ਮਾਨਹੁ ਸਾਬਨ ਕੀ ਰਿਤੁ ਮੈ ਘਨ ਬੁੰਦਨ ਜਯੋ ਸਰ ਰਯੋ ਬਰਖਾਏ॥ ਪੰ:੫੫੪
 ਟੁਕ ਟੁਕ ਜੁਥੇ ਰੈ ਘਨੇ॥ ਜਾਨੁਕ ਗੋਸ ਕੁਰਬ ਸੇ ਬਨੇ॥ ਪੰ:੫੬੮
 ਇਹ ਬਿਧਿ ਸ੍ਰੋਨ ਬੁੰਡਿ ਭਰ ਗਯੋ॥ ਦੁਸਰ ਮਾਨ ਸ੍ਰੋਕਰ ਭਯੋ॥ ਪੰ:੫੭੧

ਹਿਕਾਯਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਤਸ਼ਬੀਹਾਂ

(ਅਰਬੀ ਸਮੇਤ)

ਸਿਯਮ ਰਾਜਹ ਬੁੰਦੀ ਦਰ ਆਮਦ ਦਲੇਰ ॥ ਚੁ ਬਰ ਬੱਚਹ ਆਹੁ ਚੁ ਗੁਰਦੀਦ ਬੇਰ ॥

ਹਿਕਾਯਤ ੪ ਪੰ:੬੫੧

> ਤੀਜਾ ਬੁੰਦੀ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬੜੀ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਕੱਜਦਾ ਹੋਇਆ ਜੰਗ ਵਿਚ ਇਉਂ ਆਇਆ ਜਿਵੇਂ ਬੇਰ ਹਿਰਨ ਦੇ ਬੱਚੇ ਤੇ ਭਾਟਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹਿ ਕੁਮੀ ਸਿਪਰ ਦਾਦ ਰੋਇ ॥ ਦਿਗਰ ਸ਼ਾਹਿ ਪੈਦਾ ਬੁਦਹ ਨੇਕ ਬੋਇ ॥

ਹਿ ੪ ਪੰ:੬੫੯

> ਗਰਮ ਸੁਭਾ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਢਾਲ ਰੱਖ ਲਈ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਸੀਰਲ ਸੁਭਾ ਵਾਲਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਭੁੱਬ ਗਿਆ ਤੇ ਚੰਦਮਾ ਨਿਕਲ ਆਇਆ।

ਬ ਗੁਰਦੀਦਨ ਆਮਦ ਦੁ ਅਬਰੇ ਸਿਆਹ ॥ ਨਮੇ ਖੁਨ ਮਾਹੀ ਲਕੈ ਤੋਗ ਮਾਹ ॥

ਪੰ: ੬੬੪

> ਦੋ ਥਾਲੇ ਬੱਦਲ ਕੱਜਦੇ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੁਨ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਪਤਾਲ ਤੱਕ ਅਤੇ ਡਲਵਾਰ ਦੀ ਚਮਕ ਅਕਾਸ਼ ਤੱਕ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ ਭਾਵ ਯੁੱਧ ਦੀ ਖਬਰ ਪਤਾਲ ਤੋਂ ਸੁਰਗ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

ਸਿਯਮ ਤੀਰ ਜਦ ਹਰ ਦੇ ਅਭਰੁ ਇਕੱਜ ॥ ਕਿ ਮਾਰੇ ਬ ਪੋਚਦ ਚਿ ਸਉਦਾਇ ਗੰਜ ॥

ਪੰ:੬੬੬

> ਜਦ ਦੋਹਾਂ ਫ਼ਰਵੰਟਿਆਂ ਦੇ ਚਿਚਾਲੇ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੜਫਿਆ ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ ਖਜ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਹਟਾਇਆ ਹੋਇਆ ਤੜਫਦਾ ਹੈ।

ਚੁਨਾਂ ਜੰਗ ਕਰਦੰਦ ਆ ਮੁਲਕ ਰਾ ॥ ਚੁ ਬਰਕੋ ਦਰਖਤਾਂ ਚਿ ਬਾਦੇ ਸਥਾ ॥

ਹਿ. ੧੦ ਪੰ: ੭੫੩

> ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਤਝੜ ਦੀ ਹਵਾ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਤੁੰਡ ਮੁੰਡ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਹਿਕਾਯਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਤਸ਼ਬੀਹਾਂ * 85

ਬਿ ਗੀਰੰਦ ਬਾਹੀ ਬਿਅਫ਼ਤਾਦ ਫ਼ਰਕਾ ॥ ਬ ਪੇਸ਼ੇ ਕੁਰੇਜ਼ਦ ਚੁ ਅਚ ਬਾਚ ਮੁਰਗ ॥

ਹਿ. ੧੧ ਪੰ. ੭੭੦

੭ ਉਹ ਬਾਦਬਾਹ ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਇਉਂ ਫੜਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਬਹਿਰੀ ਹੋਰ ਪੇਂਡੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜਦਾ ਹੈ। ਵੀਰੀ ਉਸਦੇ ਅੱਗੇ ਇਉਂ ਭੱਜਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਬਾਚ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਭੁੱਕੜ ਦੌੜਦੇ ਹਨ।

ਕੁ ਮਾਰਾ ਬਿਦਿਹ ਤਾ ਬਵਮ ਤਾਚਹ ਦਿਲ ॥ ਕਿ ਗੋਹਰ ਬਿਆਰੇਮ ਆਲੁਦਹ ਗਿਲ ॥

ਹਿਕਾਇਤ ਨੰ. ੪ ਪੰ. ੬੭੧ ਸੈਂਚੀ ਅੱਠਵੀਂ

੭ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਬਖਸ਼ੋ ਤਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਬਿੱਕੜ (ਬਿਕਾਰਾਂ) ਨਾਲ ਗੰਦੇ ਹੋਏ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਆਤਮਾ ਰੂਪੀ ਮੇਰੀ ਨੂੰ ਥੱਕ ਲਿਆਵਾਂ।

ਬ ਸੈਰੇ ਇਕਰ ਰੇਚ ਅਮਦ ਬਿਕਾਰ ॥ ਚੁ ਮਿਨਬਾਲ ਅਚ ਬਾਬਹੇ ਨੇ ਬਹਾਰ ॥

ਹਿ. ਅੱਠਵੀਂ ੭੧੪

੭ ਵੂਜੇ ਇਨ ਉਸਦਾ ਮਿੱਤਰ ਬਿਕਾਰ ਖੋਭਣ ਆਇਆ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬਸੰਤ ਰੁਤ ਦੇ ਬਾਬ ਦੀ ਚੁੰਭ ਵਰਗਾ ਨਾਲ ਸੀ।

ਨ ਪੇਕਿੰਦਰ ਰਾ ਬਰ ਜਿਮੀ ਬੁਦ ਜਾ ॥ ਨ ਪਰਿੰਦਰ ਰਾ ਦਰ ਹਵਾ ਬੁਦ ਰਾਹ ॥

ਹਿ. ਦਸਵੀਂ ੭੫੮

੭ ਪੈਦਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਧਰਤੀ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਸੀ, ਤੇ ਪੇਂਡੀਆਂ ਨੂੰ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉਡਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ ਕਿ ਆਸਮਾਨ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਡਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ।

ਬ ਮਸਰੀ ਦਿਹਦ ਹਮ ਚੁਨੀ ਕੁਇ ਮਸਰ ॥ ਕੁਲਿਸਤਾ ਕੁਨਦ ਬੁਮ ਸ਼ੇਰੀਦ ਦਸਤ ॥

ਹਿ. ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ੭੮੪

੭ ਉਸਦਾ ਮਸਰ ਬਿਹਰਾ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਰੱਕਣੀ, ਵੀਰਾਨ ਜੰਗਲ ਤੇ ਕੱਲਰੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਫੁਲਵਾੜੀ ਵਾਂਗ ਖਿੜਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਭਾਵ ਉਸਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਮਨ ਮਸਤੀ ਤੇ ਖੇਡੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਬਸੇ ਬਉਲਿ ਕੁਰਆ ਕੁਨਦ ਇਅਰਬਾਰ ॥ ਹਮਾ ਰੋਚਿ ਆਖਿਰ ਬਵਦ ਮਰਦ ਖੁਾਰ ॥

ਹਿ. ਪਹਿਲੀ ਪੰ. ੫੮੬

ੴ ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਤੁਹਾਡੀ ਇਕ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੋਹ ਉਤੇ ਯਕੀਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅੰਤ ਨੂੰ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਸਨਹ ਚਿ ਕਾਰੇ ਕੁਨਦ ਚਿਹਲ ਨਰ ॥ ਕਿ ਦਹ ਲਕ ਬਰਾਯਦ ਬਰੇ ਬੇਖਬਰ ॥

ਹਿ. ਪਹਿਲੀ ਪੰ:੫੮੭

ੴ ਜੇਕਰ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੋਹ ਦਾ ਭੇਤ ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਪਿਆਰੀ ਫੌਜ ਨਾ ਮਰਵਾ ਲੈਂਦਾ।

ਨਾ ਈਮਾਂ ਪ੍ਰਸਤੀ ਨ ਔਚਾਇ ਦੀ ॥ ਨ ਸਾਹਿਬ ਬਨਾਸੀ ਨ ਮਹਮਦ ਯਕੀ ॥

ਹਿ. ਪਹਿਲੀ ਪੰ: ੫੮੮

ੴ ਐ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਤੂੰ ਨਾ ਤੇ ਈਮਾਨ ਪ੍ਰਸਤ ਹੈਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕੋਈ ਪਛਾਣ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਤੇਰਾ ਮੁਹੰਮਦ ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ।

ਭੁ ਕਸਮੇ ਕੁਰਾਂ ਸਦ ਕੁਨਦ ਇਖਤਿਆਰ ॥ ਮਰਾ ਕੁਰਹੁ ਨਾਯਦ ਅਬੈ ਇਅਤਥਾਰ ॥

ਹਿ. ਪਹਿਲੀ ਪੰ:੫੮੫

ੴ ਜੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਸੇ ਕਸਮਾਂ ਵੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਕਰੇਂ ਤਦ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਤੇ ਭੁੰਦ ਜਿੰਨਾ ਫਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ।

ਭੁ ਕਾਰ ਅਜ ਹਮਰ ਹੀਲਤੇ ਦਰ ਕੁਦਸਤ ॥

ਹੁਲਾਨ ਅਸਤ ਕੁਰਦਨ ਬ ਸਮਬੀਰ ਦਸਤ ॥

ਹਿ. ਪਹਿਲੀ ਪੰ:੫੮੮

ੴ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਹੀਲਿਆਂ ਵਸੀਲਿਆਂ ਤੋਂ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਜਾਵੇ ਤਦ ਹੱਥ ਵਿਚ ਰਲਵਾਰ ਲੈਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ।

ਚਿਹਾ ਬੁਦ ਕਿ ਚੁੰ ਬੋਚਗਾਂ ਕੁਬਰਹ ਚਾਰ ॥ ਕਿ ਬਾਕੀ ਕਮਾਂਦਸਤੁ ਪੇਚੀਦਹ ਮਾਰ ॥

ਹਿ. ਪਹਿਲੀ ਪੰ:੬੦੨

ੴ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜੁ ਤੂੰ (ਮੇਰੇ) ਚਾਰ ਬੱਚੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਅਜੇ ਪਿੱਛੇ ਕੁੰਡਲਾਂ ਵਾਲਾ ਸੱਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮਨਮ ਕੁਬਰਹ ਅਮ ਕੋਹਿਯਾ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤ ॥ ਕਿ ਆਂ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀਦੇ ਮਨ ਬੁਤ ਸ਼ਿਕਸਤ ॥

ਹਿ. ਪਹਿਲੀ ਪੰ:੬੦੬

ੴ ਮੈਂ (ਉਹਨਾਂ) ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ, (ਜਿਹੜੇ) ਬੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪੱਥਰ ਦੇ ਬੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੈਂ ਬੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ।

ਕਿ ਉਹ ਹਾਂ ਕਰੁਣ ਅਸਤ ਬਰ ਮੁਲਕੋ ਮਾਲ ॥

ਵ ਮਾਰਾ ਪਨਾਹ ਅਸਰੁ ਯਚਦਾ ਅਕਾਲ ॥

ਹਿ. ਪਹਿਲੀ ਪੰ: ੬੧੦

ੴ ਐ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਤੇ ਧਨ ਦੌਲਤ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹੈ।

ਲਬਾ ਲਬ ਫਿਯੂਨ ਦਮ ਬਦੇਮ ਨੋਬ ਕੁਨ ॥ ਗਮੇ ਹਰ ਦੁ ਆਲਮ ਫਰਾਮੋਬ ਕੁਨ ॥

ਹਿ ਬਾਰੂਈ ਪੰ: ੭੮੭

ੴ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ! ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦਾ ਨੌਕ ਨੌਕ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪਿਆਲਾ ਵਸੋ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਹਰ ਥੇਲੇ ਪੀਂਦਾ ਰਹਾਂ ਅਤੇ ਦਿਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗ਼ਮ ਭਿਥਰਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿਆਂ।

ੴ ਰਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਵਾਹਿਗਿ॥

ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਰਨਣ ਇਕਸਾਰਤਾ

(ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ)

ਸਿਸੰ ਬਾਲ ਰੂਪੰ॥ ਲਖਯੋ ਰੂਪ ਰੂਪੰ॥ ਤਪਯੋ ਪਉਨਰਾਗੀ॥ ਭਟੇ ਸੰਸਤ੍ ਧਾਰੀ॥ ਨਿਸਾ
ਚੰਦ ਜਾਨਯੋ॥ ਦਿਨੰ ਭਾਨ ਮਾਨਯੋ॥ ਗਣੇ ਰੁਦ੍ ਦੇਖਯੋ॥ ਸੁਰੰ ਦਿੰਦ੍ ਦੇਖਯੋ॥ ਸਰੁਤੰ ਬ੍ਰਹਮ
ਜਾਨਯੋ॥ ਦਿਜੰ ਬਯਾਸ ਮਾਨਯੋ॥ ਹਰੀ ਬਿਸਥ ਲੇਖੇ॥ ਸੀਆ ਰਾਮ ਪੇਖੇ॥

ਪੰ:੨੨੫ ਰਾਮਾਬਤਾਰ ਬਥਦਾਰਥ ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ

ਨਿਸਾ ਨਿਸ ਨਾਥਿ ਜਾਨੈ, ਦਿਨ ਦਿਨ ਪਤਿ ਮਾਨੈ, ਗਿੱਛਕਨ ਦਾਤਾ ਕੈ ਪ੍ਰਮਾਨੈ
ਮਹਾ ਦਾਨ ਹੈ॥ ਅਉਖਧੀ ਕੈ ਰੋਗਨ, ਅਨੇਡ ਰੂਪ ਜੋਗਨ, ਸਮੀਪ ਕੈ ਬਿਯੋਗਨ ਮਹੇਸ
ਮਹਾ ਮਾਨ ਹੈ॥ ਸਤ੍ ਖੋਲ ਖਯਾਤਾ, ਸਿਸ ਰੂਪਨ ਕੈ ਮਾਤਾ, ਮਹਾ ਯਯਾਨੀ ਗਯਾਨ
ਗਯਾਤਾ ਕੈ ਬਿਧਾਤਾ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੈ॥ ਯਨਨ ਯਨੇਛ ਮਾਨੈ, ਸੁਰਨ ਸੁਰੇਸ ਜਾਨੈ, ਜੈਸੇ ਪੇਖੇ
ਕੈਸੇਈ ਲਖੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ॥

ਪੰ:੨੨੨ ਰਾਮਾਬਤਾਰ

ਚੰਦੁ ਕੀ ਅੰਸ ਚਕੋਰਨ ਕੈ, ਭਰਿ ਕੈ ਮੋਰਨ ਬਿੰਦੁਲਤਾ ਅਨੁਮਾਨੀ॥ ਮੋਡ ਗਇੰਦਨ
ਇੰਦੁਬਧੂ, ਭੂਨਸਾਰ ਛਟਾ ਰਵਿ ਕੀ ਜੀਅ ਜਾਨੀ॥ ਦੇਵਨ ਦੇਖਨ ਕੀ ਹਰਤਾ, ਅਰਿ-
ਦੇਵਨ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਿ ਮਾਨੀ॥ ਦੇਸਨ ਸਿੰਧੂ, ਨਿਨੇਨ ਬ੍ਰਿਧ ਜੋਗੇਸਨ ਗੰਗ ਕੈ ਰੰਗ
ਪਛਾਨੀ॥

ਪੰ:੨੪੨ ਰਾਮਾਬਤਾਰ

ਲਖਯੋ ਪਰਮ ਜੋਗਿੰਦੁਟੇ, ਜੋਗ ਰੂਪੰ॥ ਮਹਾਦੇਵ ਦੇਵੰ, ਲਖਯੋ ਰੂਪ ਰੂਪੰ॥ ਮਹਾ ਸੈਂਕ੍
ਸੈਂਕ੍, ਮਹਾ ਸਾਧ ਸਾਧੰ॥ ਮਹਾ ਰੂਪ ਰੂਪੰ ਲਖਯੋ ਬਯਾਧ ਥਾਧੰ॥ ਤ੍ਰੀਯੰ ਦੇਵਿ ਤੁਲੰ, ਨਰੰ
ਨਾਰ ਨਾਰੰ॥ ਮਹਾ ਜੋਧ ਜੋਧੰ, ਮਹਾ ਬਾਹ ਬਾਹੰ॥ ਸਰੁਤੰ ਚੇਦ ਕਰਤਾ, ਗਣੇ ਰੁਦ੍ ਰੂਪੰ॥
ਮਹਾ ਜੋਗ ਜੋਗੰ, ਮਹਾ ਰੂਪ ਰੂਪੰ॥ ਪਰੰ ਪਾਰਗੰਤਾ, ਸਿਵੰ ਸਿੰਧਿ ਰੂਪੰ॥ ਚੁੱਧੰ ਬੁੱਧਿ ਦਾਤਾ,
ਰਿਧੰ ਰਿਧਿ ਰੂਪੰ॥ ਜਹਾਂ ਭਾਵ ਕੇ ਜੇਟ ਜੈਸੇ ਬਿਦਾਰੇ॥ ਰਿਸੀ ਰੂਪ ਸੋ ਤਉਨ ਰੈਸੇ
ਨਿਹਾਰੇ॥

ਪੰ:੨੯੯ ਰਾਮਾਬਤਾਰ

ਅਨ ਜਾਨ ਕੈ ਮੋਰ ਨਚਿਓ ਬਨ ਮਾਭ, ਚਕੋਰ ਲਖਯੋ ਸਸਿ ਕੈ ਸਮ ਹੈ॥ ਮਨਿ
ਕਾਮਿਨ ਕਾਮ ਸਰੂਪ ਭਯੋ, ਪ੍ਰਭ-ਦਾਸਨ ਜਾਨਯੋ ਨਰੋਤਮ ਹੈ॥ ਬਰ ਜੋਗਨ ਜਾਨਿ ਜੋਗੀਸੁਰ

ਈਸ਼ਰ, ਰੋਕਨ ਮਾਨਯੋ ਸਦਾ ਛਮ ਹੈ॥ ਹਰਿ ਬਾਲਨ ਬਾਲਕ ਰੂਪ ਲਖਯੋ, ਜੀਅ ਦੁੱਜਨ
ਜਾਨਯੋ ਮਹਾਂ ਜਮ ਹੈ॥ ਚਕਵਾਨ ਦਿਨੋਸ, ਯਜਾਨ ਯਨੋਸ, ਗਨਾਨ ਮਹੇਸ ਮਹਾਤਮ ਹੈ॥
ਮਘਵਾ ਧਰਨੀ, ਹਰਿ ਜਿਉਂ ਹਰਿਨੀ, ਉਪਮਾ ਬਰਨੀ ਨ ਕਛੁ ਸੁਮ ਹੈ॥ ਮ੍ਰਿਗ-ਜੂਥਨ
ਨਾਦ ਸਰੂਪ ਭਯੋ, ਜਿਨ ਕੇ ਨ ਬਿਬਾਦ ਰਿਨੋ ਦਮ ਹੈ॥ ਨਿਜ ਮੀਤਨ ਮੀਤ ਹੈ ਚੀਤਿ
ਬਸਿਓ, ਹਰਿ ਸਤ੍ਰਨਿ ਜਾਨਯੋ ਮਹਾਂ ਜਮ ਹੈ॥ ਪੰ:੫੫੯ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ

ਨਿਸਾ ਤਾਸੁ ਨਿਸ-ਨਾਥ ਪਛਾਨਾ॥ ਦਿਨ ਕਰ ਤਾਹਿ ਦਿਵਸ ਅਨੁਮਾਨਾ॥ ਬੇਦਨ
ਤਾਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਕਰਿ ਲੇਖਾ॥ ਦੇਵਨ ਇੰਦ੍ਰ ਰੂਪ ਅਵਿਰੇਖਾ॥ ਬਿੰਪਨ ਸਬਨ ਬ੍ਰਹਸਪਤਿ
ਦੇਖਯੋ॥ ਏਤਨ ਗੁਰੁ ਸੁੱਢ ਕਰਿ ਪੇਖਯੋ॥ ਰੋਗਨ ਤਾਹਿ ਅਉਖਧੀ ਮਾਨਾ॥ ਜਗਨ ਪਰਮਤੱਤ੍ਵ
ਪਹਿਚਾਨਾ॥ ਬਾਲਨ ਬਾਲ ਰੂਪ ਅਵਿਰੇਖਯੋ॥ ਜੋਗਨ ਮਹਾਂਜੋਗ ਕਰਿ ਦੇਖਯੋ॥ ਦਾਤਨ
ਮਹਾਂ ਦਾਨਿ ਕਰਿ ਮਾਨਯੋ॥ ਭੋਗਨ ਭੋਗ ਰੂਪ ਪਹਚਾਨਯੋ॥ ਸੰਨਿਆਸਨ ਦੱਤ ਰੂਪ ਕਰਿ
ਜਾਨਯੋ॥ ਜੋਗਨ ਗੁਰ ਗੀਰਥ ਕਰਿ ਮਾਨਯੋ॥ ਰਾਮਾਨੰਦ ਬੈਰਾਗਿਨ ਜਾਨਾ॥ ਮਹਾਦੀਨ
ਰੁਕਬਨ ਪਹਿਚਾਨਾ॥ ਦੇਵਨ ਇੰਦ੍ਰ ਰੂਪ ਕਰਿ ਲੇਖਾ॥ ਏਤਨ ਸੁੰਭ ਰਾਜਾ ਕਰਿ ਪੇਖਾ॥
ਜੈਛਨ ਜੈਛ-ਰਾਜ ਕਰਿ ਮਾਨਾ॥ ਕਿਨ੍ਹਨ ਕਿਨ੍ਹਦੇਵ ਪਹਚਾਨਾ॥ ਕਾਮਿਨ ਕਾਮ ਰੂਪ ਕਰਿ
ਦੇਖਯੋ॥ ਰੋਗਨ ਰੂਪ ਧਨੰਤਰ ਪੇਖਯੋ॥ ਰਾਜਨ ਲਖਯੋ ਰਾਜ-ਅਧਿਕਾਰੀ॥ ਜੋਗਨ ਲਖਯੋ
ਜੋਗੀਸਰ ਭਾਰੀ॥ ਛਕ੍ਰਨ ਛੱਡ ਛਕ੍ਰਪਤਿ ਜਾਨਾ॥ ਅਕ੍ਰਿਨ ਮਹਾਂ ਬਸਤ੍ਰਧਰ ਮਾਨਾ॥ ਰਜਨੀ
ਤਾਸੁ ਚੰਦ੍ਰ ਕਰਿ ਲੇਖਾ॥ ਦਿਨੀਅਲਕਰਿ ਰਿਹ ਦਿਨ ਅਵਿਰੇਖਾ॥ ਸੰਤਨ ਸਾਂਤਿ ਰੂਪ ਕਰਿ
ਜਾਨਯੋ॥ ਪਾਵਕ ਰੋਜ ਰੂਪ ਅਨੁਮਾਨਯੋ॥ ਧਰਤੀ ਤਾਸੁ ਧਰਾਤਰ ਜਾਨਾ॥ ਹਾਰਿਵ ਏਟਰਾਜ
ਪਹਿਚਾਨਾ॥ ਛਕ੍ਰਿਨ ਤਾਸੁ ਛਕ੍ਰਿਪਤਿ ਸੁਭਾ॥ ਜੋਗਿਨ ਮਹਾਂ ਜੋਗ ਕਰ ਬੁਭਾ॥ ਹਿਮਧਰ
ਤਾਹਿ ਹਿਮਾਲਯ ਜਾਨਾ॥ ਦਿਨਕਰ ਅੰਧਕਾਰਿ ਅਨੁਮਾਨਾ॥ ਜਲ ਸਰੂਪ ਜਲ ਤਾਸੁ
ਪਛਾਨਾ॥ ਮੇਘਨ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਕਰ ਮਾਨਾ॥ ਬੇਦਨ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰਿ ਦੇਖਾ॥ ਬਿੰਪਨ ਬਯਾਸ
ਜਾਨਿ ਅਵਰੇਖਾ॥ ਲਖਮੀ ਤਾਹਿ ਬਿਸਨੁ ਕਰਿ ਮਾਨਯੋ॥ ਬਾਸਵ ਦੇਵ ਬਾਸਵੀ ਜਾਨਯੋ॥
ਸੰਤਨ ਸਾਂਤਿ ਰੂਪ ਕਰਿ ਦੇਖਾ॥ ਸੰਤਨ ਕਲਹ ਸਰੂਪ ਬਿਸੇਖਾ॥ ਰੋਗਨ ਤਾਹਿ ਅਉਖਧੀ
ਸੁਭਾ॥ ਰਾਮਿਨ ਭੋਕ ਰੂਪ ਕਰਿ ਬੁਭਾ॥ ਮਿਤ੍ਰਨ ਮਹਾਂ ਮਿਤ੍ਰ ਕਰਿ ਜਾਨਾ॥ ਜੋਗਿਨ ਪਰਮ
ਤੱਤ੍ਵ ਪਹਿਚਾਨਾ॥ ਮੋਰਨ ਮਹਾਂ ਮੋਖ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ॥ ਦਿਨਕਰ ਚਿੱਤ ਚੱਕਵੀ ਜਾਨਿਆ॥
ਚੰਦ ਸਰੂਪ ਚਕੋਰਨ ਸੁਭਾ॥ ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਬੁੰਦ ਸੀਪਨ ਕਰਿ ਬੁਭਾ॥ ਮਾਸ ਬਸੰਤ ਕੋਕਿਲਾ
ਜਾਨਾ॥ ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਬੁੰਦ ਚਾਤ੍ਰਕ ਅਨੁਮਾਨਾ॥ ਸਾਧਨ ਸਿੱਧਿ ਰੂਪ ਕਰਿ ਦੇਖਾ॥ ਰਾਜਨ ਮਹਾਰਾਜ
ਅਵਰੇਖਾ॥ ਦਾਨ ਸਰੂਪ ਤਿੱਛਕਨ ਜਾਨਾ॥ ਕਾਲ ਸਰੂਪ ਸਤ੍ਰ ਅਨੁਮਾਨਾ॥ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸਰੂਪ
ਸਿੱਮਿਤ੍ਰਨ ਦੇਖਾ॥ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਸਾਧ ਅਵਰੇਖਾ॥ ਸੀਲ ਰੂਪ ਸਾਧਵਿਨ ਚੀਨਾ॥ ਦਿਆਲ
ਸਰੂਪ ਦਇਆ ਚਿਤਿ ਕੀਨਾ॥ ਮੋਰਨ ਮੋਖ ਰੂਪ ਪਹਿਚਾਨਾ॥ ਚੋਰਨ ਤਾਹਿ ਭੋਰ ਕਰਿ
ਜਾਨਾ॥ ਕਾਮਿਨ ਕੋਲ ਰੂਪ ਕਰਿ ਸੁਭਾ॥ ਸਾਧਨ ਸਿੱਧਿ ਰੂਪ ਰਿਹ ਬੁਭਾ॥ ਭਟਪਤੋਸ

ਵਨੀਅਰ ਕਰਿ ਜਾਨਯੋ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਦੇਵਤਨ ਮਾਨਯੋ ॥ ਮਣਿ ਸਮਾਨ ਫਟੀਯਰ ਕਰਿ
ਸੁਭਾ ॥ ਪ੍ਰਾਣਿਨ ਪ੍ਰਾਨ ਰੂਪ ਕਰਿ ਬੁਭਾ ॥ ਰਘੁਬੰਸੀਅਨ ਰਘੁਰਾਜ ਪ੍ਰਮਾਨਯੋ ॥ ਕੇਵਲ ਕ੍ਰਿਸ
ਜਾਦਵਨ ਜਾਨਯੋ ॥ ਬਿਪਤਿ ਹਰਨ ਬਿਪਤਹਿ ਕਰਿ ਜਾਨਾ ॥ ਬਲਿ ਮਹੀਪ ਬਾਵਨ
ਪਹਿਚਾਨਾ ॥ ਬਿਵ ਸਰੂਪ ਬਿਵ ਸੰਤਨ ਪੇਖਾ ॥ ਬਯਾਸ ਪਰਾਸੁਰ ਤੁੱਲ ਬਸੇਖਾ ॥ ਬਿੰਪੁਨ ਬੇਦ
ਸਰੂਪ ਬਖਾਨਾ ॥ ਫਤਿਨੁ ਜੁੱਧ ਰੂਪ ਕਰਿ ਜਾਨਾ ॥ ਜਉਨਿ ਜਉਨਿ ਜਿਹ ਭਾਂਡਿ ਬਿਚਾਰਾ ॥
ਤਉਨਿ ਕਾਛਿ ਭਾਛਿ ਅਨੁਹਾਰਾ ॥ ਉਪਾਵਰਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਆਸ ਪੰ:੮੮੭ ਪੇਥੀ ਭੀਜੀ

ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਕਹੇ ਅਪਨੇ ਚਿੰਤਿ, ਚੰਦ ਸਰੂਪ ਨਿਸਾ ਪਹਿਚਾਨਿਓ ॥ ਦਿਉਸ ਕੈ ਭਾਨੁ
ਸੁਨਿਓ ਭਗਵਾਨ, ਪਛਾਨ ਮਨੈ ਘਨ ਮੋਰਨ ਮਾਨਿਓ ॥ ਚਲਿ ਉਠੈ ਪਿਛ ਜਾਨ ਬਸੰਤ,
ਚਕੋਰਨ ਚੰਦ ਸਰੂਪ ਬਖਾਨਿਓ ॥ ਸਾਂਡਿ-ਸੁਰਾਬ ਲਖਿਓ ਸਭ ਸਾਧਨ ਜੋਧਨ ਬੁੱਧ ਪ੍ਰਤੱਭ
ਪ੍ਰਮਾਨਿਓ ॥ ਬਾਲਨ ਬਾਲ-ਸੁਰਾਬ ਲਖਿਓ ਤਿਹ ਸਤ੍ਰਨ ਭਾਲ ਸਰੂਪ ਪਛਾਨਿਓ ॥ ਦੇਵਨ
ਦੇਵ ਅਦੇਵਨ ਕੈ ਸਿਵ ਰਾਜਨ ਰਾਜਿ ਬਠੈ ਜੀਅ ਜਾਨਿਓ ॥ ਸਾਧਨ ਸਿੰਧ ਸਰੂਪ ਲਖਿਓ
ਤਿਹ ਸਤ੍ਰਨ ਸਤ੍ਰ ਸਮਾਨ ਬਸੇਖਿਓ ॥ ਚੋਰਨ ਭੋਰ ਕਰੋਰਨ ਮੋਰਨ, ਭਾਸੁ ਸਹੀ ਘਨ ਕੈ
ਅਵਿਰੋਖਿਓ ॥ ਕਾਮ ਸਰੂਪ ਸਭੈ ਪੁਰ-ਨਾਰਨ ਸੰਤ੍ਰ ਸਮਾਨ ਸਬੁ ਗਨ ਦੇਖਿਓ ॥ ਸੀਪ ਸ੍ਰਾਂਤਿ
ਥੀ ਬੁੰਦ ਤਿਸੈ ਬਰਿ, ਰਾਜਨ ਰਾਜ ਬਠੈ ਤਿਹ ਪੇਖਿਓ ॥

ਉਪਾਵਰਾਰ ਪੰ:੮੮੭ ਪੇਥੀ ਭੀਜੀ

.., ਝਿਤ ਚੰਦੋਵ ਦਸੇ ਦਿਸ ਤਾਨਯੋ ॥ ਦੇਵਨ ਇੰਦ੍ਰ ਕੀਪੀਨ ਗੀਬੰਦ ਨਿਸਾ ਕਰਿ ਚੰਦ
ਸਮਾਨ ਪਛਾਨਯੋ ॥ ਚਉਧਿਤ ਚਾਰ ਦਿਸਾ ਭਈ ਚੰਡਤ, ਭੂਮਿ ਅਕਾਸ ਦੁਹੁ ਪਹਿਚਾਨਾ ॥
ਜੁੱਧ ਸਮਾਨ ਲਖਯੋ ਜਗ ਜੋਧਨ, ਬੰਧਨ ਬੰਧ ਮਹਾਂ ਅਨੁਮਾਨਾ ॥ ਸੂਰ ਸਮਾਨ ਲਖਾ ਦਿਨ
ਕੈ ਤਿਹ, ਚੰਦ ਸਰੂਪ ਨਿਸਾ ਪਹਿਚਾਨਾ ॥ ਭਾਨਨਿ ਭਾਵਿ, ਸਵਾਨਿਨਿ ਸਾਵ, ਭਵਾਨਿਨਿ
ਭਾਵ ਭਲੇ ਮਨਿ ਮਾਨਾ ॥ ਉਪਾਵਰਾਰ ਰੁਦ੍ਰ-ਪਾਰਸਨਾਥ ਪੰ:੯੬੧ ਪੇਥੀ ਭੀਜੀ

ਕਬਿੱਤ ॥ ਕੈਧੋ ਕਾਹੂ ਰਿਖਿ ਇੰਦ੍ਰ ਆਸਨ ਤੇ ਟਾਰਿ ਦਯੋ ਕੈਧੋ ਇਹ ਸੂਰਜ ਸਰੂਪ ਧਰਿ
ਆਯੋ ਹੈ ॥ ਕੈਧੋ ਚੰਦ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਲੋਕ ਛੋਰਿ ਕੈ ਸਿਪਾਹੀ ਖਨ ਮੋਰੇ ਜਾਨ ਤੀਰਥ ਅਨੈਥੈ ਕੈ
ਸਿਧਾਯੋ ਹੈ ॥ ਕੈਧੋ ਹੈ ਅਨੰਕ ਅਰੁਧੰਕਕ ਕੈ ਅੰਤਥ ਤੇ ਮਾਨੁਖ ਕੈ ਰੂਪ ਕੈਕੈ ਆਪੁ ਕੈ
ਵੁਪਾਯੋ ਹੈ ॥ ਕੈਧੋ ਧਰ ਸਸਿ ਯਾਕੇ ਰਸਿਯਾ ਨੈ ਕੋਪ ਕੈਕੈ ਮੋਰੇ ਛਨਬੋ ਕੈ ਕਟੁ ਭਲ ਸੈ
ਬਨਾਯੋ ਹੈ ॥ ੩੪ ॥ >>>

ਕਬਿੱਤ ॥ ਕੈਧੋ ਅਲਿਕੋਸ ਹੋ ਕਿ ਸਸਿ ਹੋ ਦਿਨੇਸ ਹੋ ਕਿ ਰੂਪ ਹੁੰ ਕਿ ਭੋਸ ਹੋ ਜਹਾਨ
ਮੈ ਸੁਹਾਏ ਹੋ ॥ ਸੋਸ ਹੋ ਸੁਰੇਸ਼ ਹੋ ਭਨੇਸ਼ ਹੋ ਮਹੇਸ਼ ਹੋ ਜੀ ਕੈਧੋ ਜਗਤੋਸ ਤੁਮ ਬੇਦਨ ਬਤਾਏ
ਹੋ ॥ ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ ਕੋ ਦੇਸ ਹੋ ਕਿ ਰੂਮ ਹੀ ਜਲੋਸ ਹੋ ਬਤਾਏ ਕੋਨ ਦੇਸ ਕੋ ਨਰੇਸੁਰ ਕੋ ਜਾਏ
ਹੋ ॥ ਕਹੋ ਮੋਰੇ ਦੇਸ ਕਿਹ ਕਾਜ ਨਿਜੁ ਦੇਸ ਛੋਰਿ ਚਾਕਰੀ ਕੋ ਭੋਸ ਕੈ ਹਮਾਰੇ ਦੇਸ ਆਏ ਹੋ ॥

ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੬, ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਟੀਕ ਪੇਥੀ ਸ਼ੰਤਰੀ ਪੰ: ੪੨-੪੩

ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਰਨਣ ਇਕਸਾਰਤਾ * 91

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਸ੍ਰੀ ਚਲਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਮੱਧਕਾਲੀ ਕਥਾ-ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਕ ਅਹਿਮ ਤੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਿਯ-ਰੂਪ 'ਚਰਿਤ੍ਰ' ਯਾ 'ਚਲਿਤ੍ਰ' ਹੈ। ਚਲਿਤ੍ਰ ਬਥੇ ਭਾਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਾ ਹੀ ਵਿਸ਼ਰ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੇ ਅਰਥ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਏ ਹਨ। ਚਲਿਤ੍ਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮਕਰ ਫਰੋਬ ਤੇ ਬਲ ਛਲ ਹੈ। ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਚਲਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ 'ਰਿਯਾ ਚਲਿਤ੍ਰ' ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਆਚਰਣ, ਚਾਲ ਢਾਲ, ਚਰਨੀ ਕੀਰਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਖ਼ਿਤਾਬ ਹੈ, ਜੋ ਪਾਠਕਾਂ/ਸਰੋਤਿਆਂ ਵਿਚ ਨੈਤਿਕ ਬਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਉਭਾਰਨ ਲਈ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਠਕ/ਸਰੋਤੇ ਉਸ ਚਰਿਤ੍ਰਤ ਪੁਰਬ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਢਾਲਣ ਦੀ ਚੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਚਲਿਤ੍ਰ ਵਿਚ ਤੀਬੀ ਦੇ ਮਕਰ ਫਰੋਬ ਤੇ ਬਲ ਛਲ ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬਕ ਬਿੰਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੀਬੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਉਲੂ ਬਣਾ ਕੇ ਪਰਾਏ ਮਰਦ ਨੂੰ ਭੋਗਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ-ਚਿੰਤਨ ਅਨੁਸਾਰ ਤੀਬੀ ਬੜੀ ਚੰਚਲ-ਚਿੰਤ, ਅਸਥਿਰ ਤੇ ਚਲਿਕ੍ਹਾਰੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਵਾਸਤਵਿਕ ਰੂਪ ਇਸਦੇ ਰੂਪ ਨਾਲੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ- 'ਭੰਨਾ ਚੰਚਲਹਾਰੀਆਂ ਚੰਚਲ ਕੀਮ ਕਰੇਣ। ਇਨੇ ਭਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਓ ਰਾਤੀ ਨਦੀ ਤਰੇਣ'। ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਮੱਧਕਾਲ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੀ ਕਿ ਤੀਬੀਆਂ ਵਾਰੇ ਅਨੇਕਾਂ ਚਲਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਸਨ। 'ਚਲਿਤ੍ਰ' ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਲੋਕ ਕਹਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਤੇ ਕਪਟ-ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਾ ਕੇ, ਭੋਗਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਸਤ੍ਰੀ 'ਪਰ ਮਰਦ ਗਾਮਨੀ' ਅਤੇ ਬੇਦਵਾਦੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੈ। ਚਲਿਤ੍ਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ, ਪੁਰਬ ਨਹੀਂ। ਮਰਦ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਮਕਰ ਫਰੋਬ ਵਿਚ ਫਸਦਾ ਹੈ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਹੀਂ। ਪਾਠਕ/ਸਰੋਤੇ ਚਲਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋਚਾ ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ, ਸਗੋਂ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਾਧਧਾਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲਈ, ਇਕ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰੂਪਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਬਲ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚ ਹਾ-ਪੱਖੀ ਕਰਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚਲਿਤ੍ਰ ਵਿਚ ਨਾਹ-ਪੱਖੀ ਕਰਮ।

ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਪਰਾ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬੜੀ ਹੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਹੈ। ਜੈਨ-ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕ੍ਰਮ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮਹਾਪੁਰਬ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਾ ਵਰਨਣ, ਪੁਰਬ

ਜਨਮ ਸਬੰਧੀ ਕਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਲੌਕਿਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ, ਵੀਰਤਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਭਾਵਨਾ ਸਮਿਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ 'ਰਾਮ ਚਰਿਤ ਮਾਨਸ', 'ਵੀਰ ਸਿੰਹ ਦੇਵ ਚਰਿਤ', 'ਸੁਦਾਮਾ ਚਰਿਤ', 'ਸੁਜਾਨ ਚਰਿਤ' ਅਤੇ 'ਬੁਧ ਚਰਿਤ' ਆਦਿ ਕਾਵਿ-ਚਰਿਤ ਇਸੇ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ, 'ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਕਤਿ ਬਿਨਾਸ' ਤੇ 'ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਦੂਜਾ ਆਦਿ ਵਿਚ ਸੁਰਜੀਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਾਵਿ ਦੇ ਕਈ ਉਪਜ਼ਵੇਂ ਲੱਛਣ ਵਿਦਮਾਨ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਥਾਤਮਕ ਵਧੇਰੇ ਅਤੇ ਵਰਣਾਤਮਿਕ ਘੱਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਲੌਕਿਕ ਤੇ ਅਧਦੈਵਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਰੋਚਕ ਵਰਨਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਥਾਨਿਕ ਵਿਚ ਫੈਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਿਰਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਮਨੋਰਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹੋ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਅੱਥ ਮਾਰਰ 'ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ' ਦੇ 'ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਖਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਸੰਥਾਏ' ਵਿਚ ਵੀ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ।

ਚਲਿਤ੍ਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵੇਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮਰਦਾਂ ਵੇਂ ਵੀ ਲਿਖੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚਾਰਰ ਮਰਦ ਕਿਸੇ ਫੌਲੇ ਭਾਲੇ ਸ਼ਖਸ ਨੂੰ ਭੁੱਪ ਭਟਾ ਕੇ ਠੱਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਮੁਰਖ ਪੰਡਤ ਠੱਗਾਂ ਦੇ ਭਾਸੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਫਲੀ ਦੀ ਖਾਤਰ ਲਿਜਾ ਰਹੇ ਥੱਕਰੇ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਛੱਡ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਚਾਰ ਠੱਗਾਂ ਨੇ ਵਾਰੇ ਵਾਰੀ ਰਾਹ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਕਿ ਉਹ ਪੰਡਤ ਹੋਕੇ, ਖੇਤੇ ਤੇ ਵੱਛਕੇ ਆਵਿ ਨੂੰ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਨਿਸਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਥੱਕਰਾ ਛੱਡੀ ਛਲੇਛਾ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਥੱਪੇ ਥੱਪੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਥਿਖਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਯੱਗ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੱਧ ਕਾਲ ਵਿਚ ਚਲਿਤ੍ਰ-ਕਥਾਵਾਂ ਦੀ ਛਾਸ਼ੀ ਮਾਫ਼ਾ ਵਿਚ ਸਿਰਜਨਾ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਛਈ ਕਥਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਚਲਿਤ੍ਰ ਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰ:— ਇਕ ਪੰਡਤ, ਚਲਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰੰਥ ਲਿਖ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਖੇਤੇ ਉਪਰ ਲੱਦੀ ਭਾਸੇ ਕੋਲ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਕ ਤੀਵੀਂ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਉੱਤੇ, ਕਿ ਇਹ ਪੋਥੀਆਂ ਕਿਸ ਬਾਰੇ ਹਨ, ਪੰਡਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਿਦਵਤਾ ਤੇ ਅਭਿਮਾਨ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਤੀਵੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਚਲਿਤ੍ਰ ਅੰਕਿਤ ਹਨ। ਤੀਵੀਂ ਨੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਸੌਂਦ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਅਚਨਚੇਤ ਉਸਦਾ ਪਤੀ ਉਪਰੋਂ ਆ ਗਿਆ। ਤੀਵੀਂ ਨੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਦਾ ਪਤੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ੱਕੀ ਸੁਭਾ ਦਾ ਹੈ, ਦੋਹਾਂ ਲਈ ਮੁਸੀਬਤ ਬਣੇਗੀ। ਜੇ ਤੀਵੀਂ ਨੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਘੁੱਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਤੀ ਨੇ ਅੰਦਰ ਆਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅੰਦਰ ਕਿਸ ਮਰਦ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਤੀਵੀਂ ਨੇ ਕਿਹਾ "ਆਪਣੇ ਯਾਰ ਨਾਲ।" "ਪਰ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ?" ਪਤੀ ਨੇ ਫਿਰ ਪੁੱਛਿਆ। "ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਘੁਪਾ ਦਿੱਤਾ ਏ" ਤੀਵੀਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਸੀ। "ਸੱਚ ਬਹਿੰਦੀ ਏ", ਪਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। "ਹਾਂ, ਇਹ ਲਓ ਕੁੰਜੀਆਂ ਤੇ ਖੁਦ

ਬੇਖ ਲਵੇ", ਤੀਵੀਂ ਨੇ ਭੁੰਜੀਆਂ ਪਤੀ ਦੇ ਹੱਥ ਫੜਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ। ਪਤੀ ਹੱਸ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ ਤੇ ਰੋਟੀ ਖਾਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਮਕਰਾਂ ਤੀਵੀਂ ਨੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ "ਤੋਰੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਇਹ ਚਲਿਤ੍ਰ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਏ"? ਪੰਡਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ "ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।" ਤੀਮਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ "ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਇਹ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਚਲਿਤ੍ਰ ਵੀ ਨਹੀਂ।"
(ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ ਪੰ ੬੦੮)

ਪਰ ਉਪਰੋਕਤ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਪੱਖ ਵਿਚ ਪਤੀਥ੍ਰਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਵੀ ਸੰਕਲਪ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ। ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪਤੀਥ੍ਰਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਸ਼ੁੱਧੇ ਭਿਛ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਏ ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਉਸਦੀ ਦਾਸੀ ਹੈ। ਅੱਗ ਉਸਨੂੰ ਸਾੜਦੀ ਨਹੀਂ। ਇਸਦੀ ਪ੍ਰੇਤਰਾ ਲਈ ਇਕ ਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰ—ਇਕ ਪਤੀਥ੍ਰਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੋਰੀ ਵਿਚ ਛੱਡੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਕੁੱਟ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਨੇ ਪਾਣੀ ਮੰਗਿਆ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਛੱਡੇ ਨੂੰ ਹਥਾ ਵਿਚ ਹੀ ਛੱਡ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਦੇਈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਛੱਡਾ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਛੱਡਿਆ ਸੀ ਉਥੇ ਹੀ, ਹਥਾ ਵਿਚ ਖੜਾ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਕੰਤ ਨੂੰ ਭੇਗਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤੋਂ ਅਖਾਣ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ— 'ਪਤੀਥ੍ਰਾ ਨਾਰ ਦਾ ਮੁੰਗਲੋਂ ਰੱਖਿਆ ਮਾਣ' (ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਅੰਗਰਾ, ਪੰ: 355)

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਚਾਰ ਸੇ ਚਾਰ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਡੇਰੇ ਭਾਗ ਤੇ ਵੇਲਿਆ ਹੋਣਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ, ਕਿ ਕਥਾ ਦਾ ਇਹ ਰੂਪ ਉਦੋਂ ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਕਥਾ-ਰੂਪ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਬੜਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੀਆਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਤਮਕ ਕਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਕਿੱਸਾ, ਨੀਤੀ-ਕਥਾ, ਪੈਰਾਟਿਕ-ਕਥਾ, ਹਸਾਉਣੀ, ਦੰਦ-ਕਥਾ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕਥਾ-ਵੰਨਗੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕਥਾਵਾਂ ਕਈ ਸੰਮਿਆਂ—ਪੰਜ ਰੱਤਰ, ਹਿਤ-ਉਪਦੇਸ਼, ਕਥਾ ਸਰਿਤ ਸਾਗਰ, ਅਲਖ ਲੈਲਾ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚੋਂ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਥਾਨਿਕਾਂ ਵਿਚ ਮੂਲ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦਾ ਜੋ ਰੂਪ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੀ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਕਾਵਿ-ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਚਰਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਚਲਿਤ੍ਰ ਦੋਹਾਂ ਵੰਨਗੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਉਪਲਬਧ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਕੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਕਥਾ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗਿੱਦੜ ਦੀ ਨੀਲਾਗੀ ਦੇ ਮੱਟ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕਥਾ, ਥਿੱਲੀ ਦੇ ਗਲ ਟੱਲੀ, ਸਹੇ ਦਾ ਬੁੱਢੇ ਬੇਰ ਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿਚ

ਭੋਗਣਾ, ਅੰਗੂਰ ਖੱਟੇ ਹਨ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀ-ਕਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ, ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੁ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਥਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਥਾ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਜੋ ਮਹੱਤਵਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਗੌਰਵਮਈ ਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ 'ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਯਾਨ' ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੱਧ ਕਾਲੀਨ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਉਚ ਪਾਏ ਦੀ ਰਚਨਾ ਉਤੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸੀ ਐਚ. ਟਾਨੇ ਅਤੇ ਐਨ.ਐਮ. ਪੋਂਜਰ ਵਰਗੇ ਲੋਕਧਾਰਾ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਤੇ ਕਥਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਪੈ ਜਾਂਦੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਬਾਹਕਾਰ ਵੀ ਸਮਝਦੇ ਦੇ 'ਕਥਾ ਸਰਿਤ ਸਾਗਰ' ਵਾਂਗ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋਕੇ ਟਿਪਣੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦਾ 'ਵਡ ਬਹਾ' ਅਤੇ 'ਅਲਫ ਲੈਲਾ' ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਮੁੱਲ ਪੈਦਾ, ਪਰ ਮੰਦੇ ਭਾਗੀ, ਇਹ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਤ, ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਇਕ ਵਡੇਰਾ ਭਾਗ ਹੋਣ ਬਰਕੇ, ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਅਣਗੌਲੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਕੱਚ ਖਰਬ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਕੱਚੇ ਅਖੇਤੀ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਵਿਚ ਹੀ ਖੋਜਰਬ ਰੁੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀਆਂ ਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਖੇਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਭਰਾਤੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਜੁੜਨ ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਜਲੋਂ ਘਟਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਦਭੁਤ ਕਿਰਤ ਸਹਿਜ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਇਤਨੇ ਗੌਰਵ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਨਾਂ ਜੁੜਨ ਨਾਲ, ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਘਟਦੀ ਨਹੀਂ।

ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਯਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਣਾਭੇ ਦੇ 'ਵਡ ਬਹਾ' ਵਾਲੀ ਹੋਣੀ ਭੋਗਣੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਵੈਂ ਗੁਣਾਭੇ ਨੇ ਲੋਕ ਕਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਿਸਾਚੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਾਵਿਬਧ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਅਖੇਤੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਮਹਾਨ ਸੰਕਲਨ ਨੂੰ, ਭੂਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੋਣ ਬਰਕੇ, ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਵਲ ਸਰੂਪ ਉਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਨਾਂ-ਨਿਭਾਨ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਮਿਟ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਬਾਹਕਾਰ ਰਚਨਾ ਦੀ ਵੀ ਖੋਜਦਰੀ, ਸਾਡੇ ਅਖੇਤੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ, ਆਪਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਕਿਰਸੇ ਦੇ ਗੌਰਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਕਰਕੇ ਹੈ।

ਇਸ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਭਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨਾਲ ਭੋਲਣਾ ਇਸ ਦੀ ਸਹਿਜ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਤੋਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਰਚਨਾ ਨਾਲ ਘੋਰ ਅਨਿਆਂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀਆਂ ਲੋਕ-ਮਨ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਧਿਆਣੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾਲ ਚੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਲਮਬਧ ਬਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਦਵਾਨ ਭਾਵੇਂ ਗੁਰਮੁਖ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਹੀ ਹੋਵੇ, ਲੋਕ-ਮਨ ਨਾਲ ਇਕ-ਸੁਰ ਹੋਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਨਰ ਸਿਰਜਨਾ ਕਰੇਗਾ। ਲੋਕ-ਮਨ ਦੇ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਲੱਛਣ, ਸੰਸਕਾਰ ਅਤੇ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਕੇ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਵੀ ਲੋਕ-ਪੋਧ ਉਪਰ ਆ ਵਿਚਰਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ-ਮਨ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁਰ ਹੋਏ ਕਵੀ ਦੇ ਬਲਦ-ਪ੍ਰਬੋਧ, ਬਿੰਬ-ਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਾਮ-ਹੁਸਨ ਦੇ ਵਰਨਣ ਵਿਚ ਨਾ ਤਾਂ ਸਾਪ੍ਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ, ਬਿੰਬ ਅਤੇ ਮੁਹਾਬਰਾ

ਵਰਤਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਾਲਾ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅਜਿਹੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਕਾਵਿ (ਗੁਰਬਾਣੀ) ਅਤੇ ਬੀਰ ਕਾਵਿ ਨਾਲੋਂ ਵਿਲੱਖਣ ਲੋਕ-ਸੁਰ ਗੁੰਜਣੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ। ਲੋਕ ਮਨ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਹੋਕੇ ਪੁਨਰ ਸਿਰਜੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਉਦੈ ਹੋਈ ਰਚਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨਾਲ ਨਾਪਣਾ ਇਕ ਹਾਸੇਹੀਣੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਲੋਕ ਬਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਵਿਥਾਧ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਨਰ ਸਿਰਜਨਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਮੂਲ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਿਰਜ ਕੇ ਲੋਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਝੋਂ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਚਨਾ ਦੇ ਕਰਤਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮਾਣ ਵਧਦਾ ਹੈ।

ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਯਾਨ ਬਣਤਰ ਦੇ ਪੱਖੋਂ 'ਪੰਜ ਰੰਗ', 'ਹਿਤ ਉਪਦੇਸ਼', 'ਵਡ ਕਹਾ' ਤੇ 'ਅਲਖ ਲੈਲਾ' ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦਰਸ ਸਭ ਕਥਾਵਾਂ 'ਮੰਤ੍ਰੀ-ਰੂਪ ਸੰਥਾਏ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਬੀਤੀਆਂ ਕਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਉਪਰੇਕਤ ਸਭ ਕੁੱਝ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲੋਂ ਵਿਲੱਖਣ, ਪਰ ਲੋਕਿਕ ਹੈ। 'ਪੰਜ ਰੰਗ' ਅਤੇ 'ਹਿਤ ਉਪਦੇਸ਼' ਵਿਚ ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸੰਸਾਰ ਸਿਰਜ ਕੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਕਈ ਰੱਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਪਰ ਇਥੇ ਇਕ ਵਧੀਰ ਆਪਣੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਪਟ-ਜਾਲ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਇਕ ਚਰਿਤ੍ਰ-ਸੰਸਾਰ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਰਦ ਇਸ਼ਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕਪਟ ਕਥਾ ਦੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਬੀਤੇ ਕੁਆਰਾ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਕੇ ਚਕ੍ਰਿਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਾਰਨ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਥਾ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਵਿਖੇਸ਼ ਅਤੇ ਗੌਰਵਮਈ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਖਾਸ । ਕਿਤੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬੀਰ-ਰਸੀ ਵਾਰਾਂ ਗਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਬੱਥਵੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਲਮ-ਬਕਰੀ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹਨ।

ਹਵਾਲਾ:- ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਵਿਖਾਵੇਂਡਾ ਫ਼ਿਰ ਡਾ.ਸ਼ਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਣਜਾਰਾ ਭੇਦੀ
ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਕੁਰਦਾਸ ਜੀ
ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ੍ਰੀ ਅਸ਼ਲੀਲਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਯਾਨ ਭਾਗੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਔਰਤ ਮਰਦ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਚਿਆਵਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਲਿਕ੍' ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਿੰਗਾਰ ਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਅਦਭੁਤ ਰਸ ਵੀ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਦਭੁਤ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਲਿਖਣ ਕਰਕੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਪੈਖੇਬਾਜ਼ ਅਤੇ ਵਿਭਚਾਰੀ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਪੁਰਾਣ, ਅਲਫ਼ ਲੈਲਾ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਇਤਿਹਾਸ, ਮਿਥਿਹਾਸ ਸਮਾਜ ਆਦਿ ਹੈ। ਭਾਣੀਆਂ, ਵੇਸ਼ਵਾਦਾਂ, ਸੋਕਣਾਂ ਤੇ ਆਮ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਬਿਆਨੇ ਗਏ ਹਨ। ਵਿਚ ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ। ਕਥਾਵਾਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਪੂਰਨ ਭਕਤ, ਰੂਪ ਬਸੰਤ, ਭਰਬਰੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਤ੍ਰ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ, ਰਾਜਕੁਮਾਰ, ਜਾਗੀਰਦਾਰ, ਬਿਹਲਡ, ਆਲਸੀ, ਨਸ਼ਟੀ ਮਨੁੱਖ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਭਾ ਅਸ਼ਲੀਲਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੈਲੀ ਦਾ ਵੀ ਅਸ਼ਲੀਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਆ ਜਾਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਮਨੋਰਥ ਨਿਸਚੇ ਹੀ ਮਹਾਨ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਭੁਰੇ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਫੇ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਚਰਣ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਅਤੇ ਨੇਕ ਖੋਜਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਅਸ਼ਲੀਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਸ਼ਲੀਲਤਾ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਸ਼ਲੀਲਤਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੋਸ਼ਗਤ ਅਰਥ ਹੈ—ਬੇਭਾਵੀਨਤਾ, ਅਭਿਸ਼ਟਤਾ, ਉਹ ਗੱਲ/ਕਥਨ ਜੋ ਸਭਕ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂ ਬੋਲਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਕਲਾ ਵਿਚ ਅਸ਼ਲੀਲਤਾ ਦਾ ਵਿਭਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਅਸ਼ਲੀਲ ਸ਼ਬਦ 'ਅਸ਼ਗੀਰ' ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਪਾਨਟੀ ਦੀ ਅਸਟਾਧਿਆਈ (੬ : ੨ : ੪੨) ਅਤੇ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਮਰ ਕੋਸ਼ (੧ . ੬ . ੧੯) ਵਿਚ ਅਸ਼ੋਕ ਦੇ ਅਰਬਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਕਾਵਿ ਬਾਸਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਭਲੀਲਤਾ ਇਕ ਕਾਵਿ ਦੇਸ਼ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਫਲ ਅਰਥ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਅਸਫਲ ਵਸਤੂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਵਿ ਅਭਲੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਕਾਵਿ ਅਲੰਕਾਰ ਸੂਤ੍ਰ ੨ ੧ ੧੪) ਪਰ ਅਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਫਲ ਅਰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਭਲੀਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਵੇਂ 'ਸੰਬਾਧ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਸੰਕਟ, ਭੀੜ, ਹੁਕਾਵਟ, ਰੰਗ ਆਦਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਯੋਨੀ (ਭਗ) ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਅਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਰਥ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਭਲੀਲ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਜਨਮ ਭੂਮੀ' ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਲੱਛਣ ਤੋਂ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਵੀ ਯੋਨੀ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਅਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਭਲੀਲ ਨਹੀਂ। ਮੇਮਟ ਨੇ ਕਾਵਯ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਸੰਤਵਾਂ ਅਧਿਆਇ, ਕਾਰਿਕਾ 50 ਤੋਂ ਅੱਗੇ) ਵਿਚ ਸ਼ਬਦਾਂ, ਵਾਕਾਂ, ਵਾਕ-ਖੰਡਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਅਭਲੀਲਤਾ ਮੰਨੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਵੀਰਤਾ ਜਾਂ ਲੰਜਾ, ਚੁਗੁਪਤਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰਿਟਾ ਅਤੇ ਅਮੰਯਲ ਜਾਂ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਸੂਚਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰਤਿਭੀੜਾ (ਸੰਬੋਧ) ਚਾਰਟਾਲਾਪ ਨੂੰ ਇਸਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਭਲੀਲ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਮੇਮਟ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦ ਭੋਭ, ਵਿਸ਼ਵ ਭੋਭ ਅਤੇ ਚਕਿੱਤਸਾ ਬਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਭੀੜੇ ਹੋਏ ਅਭਲੀਲ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਅਭਲੀਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਬਰਨਾ ਹੈ, ਅਭਲੀਲ ਭਾਵ ਉਜਾਗਰ ਬਰਨਾ ਨਹੀਂ।

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਅਭਲੀਲਤਾ ਦਾ ਭੁੱਭ ਅੰਭ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਧੁਨਿਕ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਇਸਦਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਦੋ ਮੱਧ ਵਿਚ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿਚ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਫ਼ੋਲਾ, ਫਲਾਥੋਅਰ, ਯੋਨਕੋਰਟ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਕੇ ਡੀ ਐਚ. ਲਾਰੰਸ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਵਿਚ ਜੇਮਜ਼ ਜੇਆਇਸ, ਫਰਜੀਨੀਆ ਝੁਲਵ, ਹੈਨਰੀ ਮਿਲਰ, ਨਥਾਨੇਲ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਅਭਲੀਲ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਕਾਮੁਖਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੂਰਤੀ ਬਨਾ ਦੇ ਖੇਤ੍ਰ ਵਿਚ ਅਤਿ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਸਾਲੋਚਦਰ ਭਾਲੀ, ਮਾਕਸ ਅਰਨਸਟ, ਹੈਨਰੀ ਮੇਅਰ ਅਤੇ ਪਿਕਾਸੋ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਨਗਨ ਚਿੱਤ੍ਰ ਬਣਾਏ।

ਕੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਕਲਾ ਵਿਚ ਅਭਲੀਲਤਾ ਵਾਜਬ ਹੈ ? ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਜੇ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਠਿਨ ਦਰੁਹ ਹੈ। ਅਭਲੀਲਤਾ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈਆਂ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਇਹ ਅਖੌਤੀ ਅਭਲੀਲ ਰੂਪ ਹੀ ਵਾਸਤਵਿਕ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੱਖਣਾ ਕਲਾ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਧੋਰ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਟਾਵੇ ਦੀ ਇਸ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ ਕਲਾ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰ ਨਾਲ ਅਨਿਆਇ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੇਵਲ ਕਾਵਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਮਾਜ-ਹਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵੀ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ

ਸਰੀਰਕ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਜਾਂ ਅਸਲੀਲ ਬਚਦਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਜੀਵਨ ਦੀ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਜਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਕੁੱਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਸਲੀਲਤਾ ਸਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਅਸਲੀਲ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਲੇਕਿਨ ਜਿੱਥੇ ਸਰੀਰਕ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਿਖਾਵੇ ਦਾ ਇਕ ਮਾਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕਾਮੁਕਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਕੇ ਵਾਸਨਾਵਾਂ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਨਾ ਹਵੇ, ਮਾਰਗੇਟ ਮੀਡ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਜਿਹਾ ਸਾਹਿਤ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਹੈ। ਡਾ ਕਿੰਨਜ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਨਿਸਚਿਤ ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਉਦੇਸ਼ ਕਾਮ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਉਦੀਪਨ ਕਰਨਾ ਹਵੇ, ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਦੇ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਜਿਹਾ ਸਾਹਿਤ ਯੁਵਕਾਂ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਡਿਆਨਕ ਯੋਨ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਯੋਨ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਕੀ ਸਾਹਿਤ ਕੇਵਲ ਯੁਵਕਾਂ ਲਈ ਹੀ ਹੈ ? ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਸਾਰਾ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਮੂਰਤੀ ਬਣਾ ਉਤੇ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜੀ ਕਾਮ ਅਪੀਲ ਰੱਖਦੀ ਹੋਵੇ ? ਕੀ ਅਸੀਂ ਕਾਲੀਦਾਸ, ਹਰਿਸ਼, ਦੰਡੀ, ਮਾਘ, ਵਿਦਿਆਪਤੀ, ਜਾਇਸੀ, ਹੰਮਰ, ਬੈਕਸਪੀਯਰ, ਹਾਡਿਜ਼ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਤਾਂ, ਖੁਜਰਾਹੋ, ਅਜੰਤਾ, ਇਲੋਰਾ, ਮਾਦਕਲੇਂਜਲੋ, ਰੂਬਨ, ਰਵੇਲ ਅਤੇ ਪਿਕਾਸੋ ਦੀਆਂ ਸੁਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦੇਈਏ ? ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਰਚਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਿਤ ਹੋ ਜਾਈਏ ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਹੋਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਉਥੇ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਘਟਨਕਾਰੀ ਕਾਮ ਉਰੇਜਕ ਸਾਹਿਤ ਉਤੇ ਜੇ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਯੁਵਕਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਇਛਾ ਦੀ ਔਤ ਆਵੱਸ਼ਕਤਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਮੁਖ ਉਦੇਸ਼ ਯੁਵਕਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਸੇਧ ਦੇਣਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਖੰਗ ਕਰਨਾ।

ਵਰਾਇਡ, ਜ਼ੋਲਾ, ਲਾਰੰਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕਵਾਦੀ ਲੇਖਕਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਸਲੀਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀਆਂ 'ਕਾਗਜ਼ ਤੇ ਕੈਨਵਸ' ਵਿਚਲੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ; ਨਾਟਕ, ਨਾਵਲ ਤੇ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਸ਼ਮਵਾਰ ਸੇਖੋਂ, ਦੁੱਗਲ, ਮੋਹਨ ਕਾਹਲੋਂ ਤੇ ਕਾਰਗੀ ਨੇ ਅਸਲੀਲਤਾ ਦਾ ਕੁੱਝ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਅਸਲੀਲਤਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਇਕ ਸਧਾਰਣ ਜਿਹਾ ਅੰਗ ਹੀ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਇਹੀ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾਕਾਰ ਜਾਂ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾ ਜਾਂ ਪਾਠਕ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ/ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਜਾਂ ਦੇਖਣ/ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਹੈ ? ਹੰਸ-ਚੋਗ ਬ੍ਰਿਤੀ ਇਹ ਕਦੇ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿ ਪਾਣੀ ਤੇ ਦੁੱਧ ਇਕੱਠਾ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਜਦੋਂ ਮਨੋਰਥ ਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉੱਚ-ਪੱਧਰਾ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਖੌਤੀ
ਅਸਲੀਲਤਾ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਕੇ ਉੱਚੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਸਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ
ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹਵਾਲਾ:-ਸਾਹਿਤ ਬੋਝ ਸੀ. ਡਾ. ਫਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਖੇਡ, ਜੁਦਾ, ਮਨ-ਮੋਖ

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਾਰੇ ਸਹੀ ਸੰਚ ਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਭੀ ਦੋ ਧੜੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਉਹ ਜੋ ਜਾਪੁ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ, ਸ੍ਰੋਧੇ ਜਾਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਾਗ ਹੀ ਧਰਧਾ ਬਣਾਥੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਦਿੱਤਾ। ਦੂਜੇ ਉਹ ਜੋ ਭਿਰਛੀ ਨਬਰ ਨਾਲ ਕਿਤੋਂ ਕਿਤੋਂ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ ਪੜ੍ਹ ਬੈਠੇ, ਤਾਂ ਭੋਭਾ ਭੋਭਾ ਕਰ ਉਠੇ, ਕਿ ਇਹ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਗੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਅਕਸ ਵੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਲਾ ਤੇ ਦਿੱਕੇ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਧਨੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਨ ਹੀ, ਪਰ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਮ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ, ਉਹ ਆਮ ਕਲਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਾਫੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੁਣ ਕਈ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਹੀਂ। ਵਿਦਵਾਨ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ ਨਾਲੋਂ ਕਲਮ ਦੀ ਮਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਖੁਦ ਉਹ ਹੀ ਧਾਰਾ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਲਵਾਰ-ਧਾਰ ਨੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਬੰਗਾਰਿਆ, ਲਲਕਾਰਿਆ ਤੇ ਸੰਘਾਰਿਆ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਕਲਮ-ਧਾਰ ਨਾਲ ਸੰਡਾਂ ਨੂੰ ਉਥਾਰਿਆ, ਸੰਵਾਰਿਆ ਤੇ ਬਿੰਗਾਰਿਆ। ਦਸ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਜੋਤ ਨਾ ਜਾਨਣ ਦਾ ਬਾਰਨ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਕਿੰਤੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

‘ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਾਰੇ ਚੋਟਵੇਂ ਲੇਖ’ ਪ੍ਰਿ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲਿਖੇ ਤੇ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਛਾਪੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੋਰਾਨੀ ਹੋਈ, ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਮਹੱਲ ਦੇ ਥੰਮ੍ਹ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਉਸੇ ਗਲਤੀ ਦਾ ਭਿਕਾਰ ਹਨ। ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੇ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਜੋਰ ਲਾਥੇ ਬਿੰਦੀ, ਟਿੱਪੀ, ਕੌਮੇ ਸਮੇਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖੀ ਲਈ ਹੱਡਲਾ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਇਸੇ ਮਹੱਲ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਖੜੀਆਂ ਹਨ, ਉਥੇ ਪਰਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ, ਕਿੰਤੂ-ਪ੍ਰੰਤੂ ਰੂਪੀ ਜੜ੍ਹੀਂ ਭੇਲ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਵੇਸੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਵਿਆਕਰਣ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਲਈ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਾਬਾ ਬੜੀ ਸੌਖੀ ਲਾਭ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੜੀ ਜਿਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੇ ਪਰਖਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕਸਵੱਟੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ। ਇਕ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰਹੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਕੁਰਿਆਈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਕੋਲ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ 'ਗੁਰੂ-ਗ੍ਰੰਥ' ਅਤੇ 'ਗੁਰੂ-ਪੰਥ' ਦੀ ਜੋ ਧਾਰਨਾ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਉਹ ਪੂਰੀ ਮੁਕੰਮਲ ਹੈ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਰੁਸਤੀ ਦੀ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ। ਖ਼ੈਰ ਜੇ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਰਸਤਾ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਖੰਡਨ ਉਸਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ।

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚਰਚਿਤ ਵਿਸ਼ਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਲਵਜ਼ ਚਰਿਤਰ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ਼ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਲੀਲਤਾ, ਵਿਰਚਾਰ, ਕਾਮੁਕ, ਨਿਲੋਜ ਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਹ ਲੱਗੀ, ਫਰੇਬ, ਧੋਖਾ, ਮਕਾਰੀ ਜਾਂ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਹੀ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਲੁੱਟਣਾ ਵੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਾ ਤਾਂ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਰਚਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਤੇ ਅਸਲੀਲ ਹਨ। ਇਹ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਇਲਾਕੇ, ਕੌਮਾਂ ਤੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਥਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਰਚਨਾਵਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਜਾਂ ਉਲਥਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਮੰਤਵ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸਭਨਾਂ ਪੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਹੋਕੇ ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਧਨ ਦਾ ਲੁਟਾਉ ਨਾ ਬਣੇ। ਜੋ ਧੱਬੇ ਲੱਗੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਿਨਾਂ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਉਹੀ ਅੱਜ ਕੱਲ ਵੀ ਯੁੱਧਮਾਮ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਬੁਝਾਰਤ। ਇਹ ਇਮਾਨੀ ਕਸਰਤ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਹਿਤ ਭੁੱਭੀਆਂ/ਭੁਭਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪੁਰਾਡਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਐਥੀ ਤੇ ਬਿਗਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਲਿਖੀਆਂ ਹੀ ਪਈਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਲੁੱਟਣ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਥਾਹਮਣ ਇਹ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸਦਾ/ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਬਚਣ/ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਹੀਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਝੂਠ ਹੈ? ਕਿ ਅੱਜ ਥਾਹਮਣ ਦਾ ਰੂਪ ਫਿਲਕ ਧੌਤੀ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਭੰਸ ਵਿਚ ਲੁਟੇਰਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਅਣਮੋਲ ਦੇਣ ਹੈ, ਕਿ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸੰਸਾਰੀ ਗਿਆਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਖ਼ਮੀਦਿਆ ਹੈ। ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੇ ਬਿਨਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਭੋਖ ਵਿਚ ਲੁਕਿਆ ਲੁਟੇਰਾ (ਥਾਹਮਣ), ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਜੇ ਲੋਕ ਅਣਜਾਣੇ ਜਾਂ ਬਰਾਰਡਨ? ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਵਿਰਧ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਸਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਥਾਹਮਣ ਵਾਦ ਦੀਆਂ ਕਰੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪਰਦਾ ਪਾਕੇ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਛੁਪਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ-ਸ਼ਿਰ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਤਾਂ ਕੀ, ਉਲਟਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਕੇ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣਾਂ ਦੀ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਜਾ ਖਲੋਦੇ ਹਨ।

ਇਸਨੂੰ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਕਹੇ, ਦਸਮੇਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਜਾਂ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਕਹੇ, ਇਸਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਦਸਵੇਂ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਚਨਾ (ਥਾਣੀ ਜਾਂ ਉਲਥਾ) ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜੇ ਕੋਈ 'ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ' ਰਾਮ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ

ਅਯੁੱਧਿਆ ਨੂੰ, ਜਾਂ ਹੇਮਕੁੰਟ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਸੂਰ ਦਾਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਨਹੀਂ ਬੇਸਮਝੀ ਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੋਹਧਾਰੀ ਦਾ ਚੋਲਾ ਸੁਖਮਨੀ ਵਿਚ ਸੱਤ ਲੜਕ ਦੀ ਉਸਤਤ ਜਾਂ ਨਿੰਦਿਆ ਬਰਨ ਵਾਲੇ ਬਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਅਖੌਤੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਕਸੂਰ ਸੁਖਮਨੀ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਹੈ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ, ਜਿਸਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹੈ 'ਬਿਨ ਹਰਿ ਭਜਨ ਨਹੀਂ ਛੁਟਕਾਰਾ'। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਇੰਨਾ ਭੁਠ ਤੁਫਾਨ, ਭੂਤਾਂ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੇ ਉਹ ਗੱਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਦੂਰ ਦਾ ਵੀ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਲਤ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿ 'ਬਿਨ ਹਰਿ ਭਜਨ ਨਹੀਂ ਛੁਟਕਾਰਾ' ਹੀ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਦਾਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਹੰਸ-ਚੋਗ ਬਿਰਤੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹੀਰਿਆਂ ਦੇ ਪਹਾੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਤੇ ਲੱਡਣ ਲਈ ਮਾਥ ਛਾਨਣੀ ਪੈਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਬ-ਕਲਾ ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ਸਰਬ-ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ੍ਰੈ-ਵਿਰੋਧਤਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਬਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸ ਕੇ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਗਤ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣ ਆਏ ਸਨ। ਕਰਾਮਾਤ ਨੂੰ ਬਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੀ ਕਰਾਮਾਤ ਸੀ, ਅਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਰੇਰ ਤੇ ਸਮਝਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਸਿਰਫ਼ 43 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪੰਥ ਮਾਤਰ ਸਰਬੰਸ ਵਾਰ ਕੇ, ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਗਲ ਆ ਪਈਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਜਿਰ ਕੇ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਕੇ ਤੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਕੇ ਵਾਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕੋਈ ਛੋਟੀ-ਮੋਟੀ ਕਰਾਮਾਤ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਗੁਰੂ ਜਾਣੇ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਸਮਝ ਨਾ ਆਵੇ, ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਬਮਜ਼ੋਰੀ, ਬਿਹਬਲਤਾ ਤੇ 'ਗੁਰਾ ਇਕ ਦੇਹਿ ਖੁਭਾਈ' ਵਾਲੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਵਾਧੂ ਦਾ ਦਿਮਾਗੀ ਬੋਝ ਪਾਕੇ ਪੁੱਠੇ ਪਾਸੇ ਲੱਗ ਕੂਰੇ। 'ਗੁਰਿਆਈ ਗ੍ਰੰਥ' ਤੇ 'ਰਾਬਿਆ ਪੰਥ' ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ 'ਗ੍ਰੰਥ' ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਤੇ 'ਪੰਥ' ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਦਿੱਤੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ), ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਕੀ ਸੁਆਰ ਰਹੇ ਹਨ?

ਸਾਡੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਦੋ ਸਵੈਯੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ 'ਥੋਂ ਨੇ' ਤੇ 8 ਲਿਖੇ ਹਨ, ਕਿ ਦੋਵੀ ਉਸਤਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅਨਰਥ ਕਰਨ/ਸਮਝਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਇਲਾਜ ਕਰੀਏ? ਹੁਣ ਅਗਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕ 'ਇਛਾ ਪੂਰਬ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਹਰਿ ਜਾਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਰਾਮਧੇਨਾ' ਵਾਲੇ ਬਬਦ ਵਿਚ 'ਹਰਿ' ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ 'ਰਾਮਧੇਨਾ' ਦੀ ਉਸਤਤ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਸੂਰ ਨਾਸਮਝੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਏ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਾਚੀ ਨਾਮ ਮੁਰਾਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਨਾਲ ਚੰਡੀ ਦਾ ਵੀ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੰਡੀ ਨੂੰ ਦੋਵੀ ਨਾਲ, ਮੁਰਾਰੀ ਨੂੰ ਮਥਰਾ ਨਾਲ, ਰਾਮ ਨੂੰ ਦਸਰਥ ਨਾਲ, ਹੇਮਕੁੰਟ ਨੂੰ ਹਿਮਾਲੀਆ ਨਾਲ, ਬਾਮ ਜਾਂ ਰਾਮ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਆਮ ਲਿਖਾਰੀ ਨਾਲ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ ਜੋੜਨ ਨਾਤੇ ਹੀ ਸਾਰੀ

ਖੀਰ ਦਾ ਦਲੀਆ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਦੁਹਾਛਾ ਸਿਧਾਂਤ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ 'ਨਾ ਰਹੇ ਬਾਂਸ ਨਾ ਬਜੇ
 ਬਾਂਸਰੀ' ਤੇ ਪੰਥ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਹੈ, ਕਿ 'ਬਾਂਸਰੀ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ਰੀ ਨਾ ਵਜਾਉ'। ਉਜੈਨ, ਮਿਰਜਾਪੁਰ,
 ਕਾਲੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਜਾਂ ਵਾਮ-ਮਾਰਗੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਕਿਹੜੀ ਪੰਥਕ ਸੇਵਾ ਹੈ?
 ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਅਧਰਮ ਦੀ ਪੁੰਨਿਆਂ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਰਹਿਣੀ
 ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ 'ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਿ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੀਰੇ', 'ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਗੁਸਈਆ
 ਮੇਰਾ ਮਾਥੇ ਫਤ੍ਰ ਧਰੇ', 'ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਇਨ ਰੈਣ ਧਿਆਇ' ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ
 'ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ' ਬਾਰੇ ਬੋਲ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ? 'ਭਗਤ ਭਾਗਵਤੁ ਨਿਖੀਐ ਤਿਹ ਉਪਰੇ
 ਪੁਜੀਐ ਕਰਿ ਨਮਸਕਾਰੇ', 'ਜਾ ਕੇ ਭਾਗਵਤੁ ਲੇਖੀਐ ਅਵਰ ਨਹੀਂ ਪੇਖੀਐ ਤਾਸ ਕੀ
 ਜਾਤ ਅਛੋਪ ਛੀਪਾ' ਜਾਂ 'ਭਗਉਤੀ ਰਹਤ ਜੁਗਤਾ' ਆਦਿ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੀ ਭਗਉਤੀ ਨੂੰ
 ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਤਾਂ 'ਸ੍ਰੀ ਭਗੋਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ' ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਸਾਡੇ ਵੱਸੇ
 ਬਾਹਰ ਹੈ। 'ਵ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਹਮ ਪਰ ਜਕ ਮਾਤਾ', ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਬੋਝ ਹੈ? ਇਹ ਉਸੇ ਦੀ
 ਵ੍ਰਿਪਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ 'ਤੂ ਮੇਰਾ ਮਾਡਾ', ਜਾਂ ਸਾਨੂੰ 'ਮਾਇਆ ਮਦ ਮਾਡੇ', ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ
 ਪੰਜਵੇਂ ਨਾਨਕ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਵਿਚ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ, 'ਮਾਡੇ ਹਰਿ ਰੰਗ ਮਾਡੇ'। ਸੋ ਭਾਵ
 ਹੈ ਸਮਾਇਆ, ਪਸਰਿਆ, ਨਬਿਆਇਆ ਜਾਂ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਰਚਨਾ ਬਾਰੇ
 'ਓਅੰਕਾਰ ਤੇ ਸ੍ਰਿਸਟ ਉਪਾਰਾ', ਜਾਂ 'ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਓਅੰਕਾਰ ਤਿਨਿ ਕਹੀ' ਸੋ ਧੁਨਿ ਪੂਰ
 ਸਗਡ ਮੇ ਰਹੀ'। ਬਿਨਕੁਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ, ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਅਨਰਥ ਨਾ ਕਰੋ।
 'ਸਯਾਮ' ਬਾਰੇ 'ਚੰਚਲਾਨ ਕੇ ਚਰਿਤ ਕੇ ਸਕਤ ਨਾ ਕੋਊ ਪਾਇ'। ਚਰਿਤ ਭਾਵੇਂ ਲਖੇ
 ਜਾ ਕੇ ਸਯਾਮ ਸਹਾਇ'। (ਚੰਚਲ ਜੀਵ ਆਡਮਾ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਹੈ?, ਕੋਈ ਨਹੀਂ
 ਜਾਣਦਾ। ਉਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਬਿਆਮ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇ। ਸੋ
 ਮਨਾਂ ਵੀਆਂ ਬੁੱਝਣ/ਬੁਝਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।
 ਇਹਨਾਂ ਕਾਲਪਨਿਕ, ਫ਼ਰਜ਼ੀ, ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਜਾਂ ਉਲਥਿਆਂ ਦਾ ਅਸਲੀ ਤੇ ਇਕੋ
 ਇਕ ਮਨੋਰਥ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਨੇਕੀ, ਬਦੀ, ਸੁਰ, ਅਸੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਵਜੋਂ ਬਣਦੀ ਸਰਦੀ
 ਤੇ ਵੱਖਦੀ ਸਿਖਿਆ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀਆਂ ਅਲੱਗ ਅੱਲਗ ਦੇਵ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ
 ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਅਕਾਲ ਨਤ ਲਾਉਣਾ, ਸਭਾ ਨਾਥ ਸੋ ਦੇਵ ਨਤਾ ਕੇ ਦੇਬ ਦੀ ਅਣਖ,
 ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ, ਖਾਣ, ਪਾਨ, ਪਹਿਰਾਨ, ਆਸ਼ਾ, ਇਸ਼ਟ,
 ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਇਕ ਕਰਨ ਦਾ ਮੰਤਵ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ 'ਵਾਧਰ ਕੇ' 'ਬਾਧੇ ਕਿਆ' ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਾਈ
 ਕਰਨ ਦਾ ਹੀਆ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ, ਦੇਗ-ਤੇਗ, ਭਗਤੀ-
 ਬਕਤੀ, ਗ੍ਰੰਥ-ਪੰਥ, ਰਾਜ-ਜੋਗ ਵਾਲੀਆਂ ਰਮਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਮਰਜ਼ੀਬੜੇ ਹੀ
 ਧਾਰਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਨਾ ਮਾਨੂੰ ਬਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੈ, ਕਿ ਅਕਰ ਕੋਈ ਮਾਈਆਂ,
 ਬੀਬੀਆਂ, ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ 5-10 ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਕੇ ਪਾਠ

ਕਰ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਹਾਮੀ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਮੈਂ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ, ਕੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ, ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਇਕ ਸੌ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪੰਜ ਨਹੀਂ, ਦਸ ਨਹੀਂ, ਪੰਦਰਾਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਗਰ ਅਧਲੀਲਤਾ ਦਾ ਅੰਧ ਵੀ ਲੱਭ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਭਾਗੀ ਹਾਂ, ਵਰਨਾ ਤੁਸੀਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਬਦਲਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰੋ, ਆਪਣੇ ਇਬਟ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ। ਦੂਸਰੀ ਕੌਲ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਹਾਮੀ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋ?, ਕੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ? ਇਹ ਸਾਰਾ ਰੋਲਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਫਲਤ ਚੀਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਪੈ ਫਿਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਚਰਾ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਬਰਨਾ, ਕਿ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਚਿੰਦਗੀ ਵਿਚੋਂ ਕਾਮ ਨੂੰ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਇਸਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ? ਤੁਸੀਂ ਇਸਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹੋ ਹੋ? ਅਗਰ ਚਰਚਤ ਸਮਝ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਮਾਥਾ ਫੈਟਾ ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤਾ ਹੈ? Sex Education ਸਾਡੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਂ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਕਾਮ (ਸਰੀਰਕ ਸੰਬੰਧ) ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ, ਕਲਾ-ਕਲੇਸ਼ ਲਭਾਈ ਭਗਤ ਨੂੰ 'ਕਰੋ ਨਿਰ ਜੰਗ' ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਮਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਭੁੱਜਾ ਵੀ ਨੈਂ ਨਵੇਂ, ਹਾਥੀ ਵੀ ਨੈਂ ਨਵੇਂ, ਪਰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੋਈ ਜਾਏ ਕਿ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਭੁੱਜੇ ਵਿਚ ਭਾਹਣੇ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਇਹਦੇ ਪਿਛਲੇ ਸੰਸਕਾਰ ਸਾਡੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਇਸੇ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਭੁੱਜੇ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਬਦਲੇ ਪਿਛਲਾ ਸਾਰਾ ਜਨਮ ਰੋਂਦੇ ਨੇ ਕੱਢਿਆ ਸੀ। ਮੈਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਭਾ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੇ ਸਮਝਾ ਲੈਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਭੁੱਢੇ ਤੋਰਿਆਂ ਦੇ ਫਟਨ ਦਾ ਇਲਾਜ ਤਾਂ ਉਹੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਬੱਕਰੇ ਦੀ 'ਮੈਂ ਮੈਂ' 'ਝੁੰ ਝੁੰ' ਵਿਚ ਬਦਲਦੀ ਹੈ। ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਖ਼ੂਬ ਬਾਰੇ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਫਿਕਰ ਦੇ ਢਾਹ ਔਖਰ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਇਸ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਖੇਡ, ਚੇਤਨਾ, ਤਮਾਸ਼ਾ ਯਾ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਗ੍ਰੰਥ (ਕੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਤੋਂ ਜੁਦਾ, ਅਲੱਗ ਰੱਖ ਕੇ ਇਸਦਾ ਮਨ-ਮੰਥਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

'ਸਾਹਿਬ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਇਹ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਹੈ ਗ੍ਰੰਥ। ਓਹ ਅਸਾਭੀ ਖੇਡ ਹੈ ਜੁਦਾ ਰਹੇ ਮਨ ਮੰਥ'।
(ਬੰਸਾਵਲੀਨਾਮਾ)

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਬਚਿਤਰ ਨਗਰੀ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ

ਇਸ ਅੱਖੀਂ ਦਿਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਣ ਬਸੇਰਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਦਾਨਾ, ਜਿਉਣਾ ਝੂਠ ਤੇ ਮਰਨਾ ਸੌਂਬ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਬੁੱਧੀਵਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਜਿਲ ਨਹੀਂ, ਮਾਰਗ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸਨੂੰ ਤਮਾਸ਼ਾ, ਬਾਜ਼ੀ, ਖੇਲ ਜਾਂ ਬਾਨੂ ਬੀ ਡੀਤ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਮਾਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਹੀ ਤਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ— ਦੇਖਣ ਆਯੋਂ ਜਗਤ ਤਮਾਸਾ॥ ਇਹ ਉਸ ਅਥਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਦਾ ਚਿਤਰ ਭੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ—ਚਚਾ ਰਚਿਤ ਚਿਤਰ ਹੈ ਭਾਰੀ॥ ਪੰ:੩੪੦ ਅਤੇ— ਅਪਨੇ ਚਰਿਤ ਪੁਰਿ ਆਪਿ ਬਨਾਏ॥ ਪੰ:੨੮੭ ਜਾਂ—ਨਾਨਾ ਬਲਿਤਿ ਕਰੇ ਖਿਨ ਮਾਹਿ॥ ਪੁਰਿ ਰਹਿਓ ਪੂਰਨੁ ਸਭ ਠਾਇ॥ ਪੰ:੨੮੪ ਇਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨੀ ਸੰਸਾਰੀ ਖੇਲ ਵਿਚ ਕੋਣ ਹੈ? ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਚਰਿਤ ਜਾਂ ਫਲ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਹੋਵੇ, ਸਿਵਾਇ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ। ਇਕ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ—ਅਫਲ ਫਲਾਣੀ ਨਹ ਫਲੈ॥ ਨਹ ਘਾਉਂ ਕਟਾਰਾ ਕਰਿ ਸਕੈ॥ ਪੰ:੨੫ ਇਥੇ ਜੋ ਆਇਆ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸੁਰ, ਨਰ, ਮੁਨਿਜਨ, ਕੋਈ ਭੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਫਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ—ਕੁਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਤੈ ਮੂਰਤਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਇ ਭਰਮਿ ਫੁਲਾਈ॥ ਪੰ:੮੦੬ ਜਾਂ ਕੁਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹਾਦੇਓ ਮੋਹਿਆ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮ ਲਗੈ ਸੇ ਸੋਹਿਆ॥ ਪੰ:੩੮੪ ਅਤੇ—ਸੁਰ ਨਰ ਏਵ ਅਸੁਰ ਤੈ ਕੁਨੀਆ ਸਗਲੇ ਭਵਨ ਨੁਟਿਓ ਭੀ॥ ਪੰ:੩੮੪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਿਤਰ (ਹੈਰਾਨਕੁਨ) ਨਗਰੀ ਦੇ ਡਮਾਇਆਂ, ਬਾਜ਼ੀਆਂ,— ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਭੰਕ ਬਜਾਈ॥ ਸਭ ਖਲਕ ਤਮਾਸੇ ਆਈ॥ ਪੰ:੬੫੫ ਅਤੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਜਦ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ, ਤਾਂ ਉਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ।

ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਦਿੰਨਾਂ ਪ੍ਰਥਲ ਹੈ, ਕਿ ਉਸ ਅਫਲ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਇਸ ਵਿਚ ਫਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—ਦੇਖਹੁ ਲੋਕਾ ਕਲਿ ਕੋ ਭਾਉ॥ ਸਤਿ ਮੁਕਲਾਈ ਅਪਨੀ ਮਾਉ॥ ਪੰ:੧੧੯੪ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰਸ, ਭੋਭ ਅਤੇ ਮਿਭ-ਤ੍ਰਿਬਨਾ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਦਾ। ਇਕ ਹੋਂਦ ਤੀਕ ਤਾਂ ਇਹ ਬਹੁਰਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਲੋਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਸਕਾ ਜਾਂ ਲੋਭ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸਾਂ ਜਾਂ ਭੋਭਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕਲਤਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬੀਤ ਜਾਣੁਪਰੋਰ ਭੀ ਸਾਨੂੰ ਲੋਭ ਅਤੇ ਲੋਭ ਦੇ ਫਰਕ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ। ਨਾਮ ਰਸ ਵਿਚ ਰੰਗੀ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਜਾਂ ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨ ਬਖਸ਼ਿਆ

ਹੋਵੇ, ਉਹ ਇਸ ਕਾਮ ਦਲਦਲ ਵਿਚੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ—ਰਾਮ ਕਵਚ ਦਾਸ ਕਾ
 ਸਨਾਹੁ॥ ਦੂਤ ਦੂਸਟ ਤਿਸੁ ਪਹਿਤ ਨਾਹਿ॥ ਪੰ:੮੬੮ ਆਮ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਜੀਵ—ਓਚਲ
 ਮਤਿ ਬਾਰਿਕ ਬਪੁਰੇ ਕੀ ਸਰਪ ਅਗਨਿ ਕਰ ਮੇਲੈ॥ ਪੰ:੧੨੬੬ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਬਚਪਨ ਵਿਚ
 ਤਾਂ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਉਸਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਸਮਾਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵੱਡੇ ਹੋਏ (ਮਾਨਸਿਕ
 ਰੋਗ ਤੇ ਬੱਚੇ) ਨੂੰ ਕੌਣ ਸਮਝਾਵੇ? ਉਹ ਤਾਂ ਉਰਤਿ ਰਹਿਓ ਇੰਦ੍ਰੀ ਰਸ ਪ੍ਰੇਰਿਓ ਬਿਖੇ
 ਠਗਾਉਗੇ ਖਾਵਤ ਹੋ॥ ਤਿਣ ਕੋ ਮੰਦਰੁ ਸਾਜਿ ਸਵਾਰਿਓ ਪਾਵਥ ਤਨੈ ਜਗਾਵਤ ਹੋ॥
 ਪੰ:੮੨੧ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜੀਵ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਆਕਰਸ਼ਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ, ਉਸਨੂੰ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਨਿਖਿਆ
 ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤੇਰਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਇਸਨੂੰ ਮਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭੋਗ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਵਰਤ
 ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰਾਈ ਵਸਤ ਤੇਰੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਹੈ, ਉਸਤੇ ਹੱਕ ਨਾ ਜਮਾ,
 ਉਸਨੂੰ ਭੋਗਣ ਦੀ ਚਾਹ ਨਾ ਕਰ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਤਾਂ ਵੇਖਦੇ
 ਹੀ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਇਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ—ਜੋ ਪਰਾਇਓ ਸੋਈ ਅਪਨਾ॥ ਜੋ ਤਜਿ ਭੋਗਨ ਤਿਸੁ
 ਸਿਉ ਮਨੁ ਰਚਨਾ॥ ਬਹੁ ਕੁਸਾਈ ਮਿਲਿਐ ਕੇਹ॥ ਜੋ ਬਿਬਯਸਤ ਤਿਸ ਸਿਉ ਨੇਹ॥
 ਪੰ:੧੮੫ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪਵੇ ਹਾਂ ਅਤੇ—ਨਨੈ ਨਾਹ ਭੋਗ ਨਿਤ ਭੋਗੀ ਨਾ
 ਭੀਠਾ ਨਾ ਸੰਮਲਿਆ॥ ਗਲੀ ਹਉ ਸਹਾਗਣਿ ਭੈਣੇ ਭੰਤੁ ਨ ਕਬਹੂੰ ਮੈ ਮਿਲਿਆ॥
 ਪੰ:੪੩੩ ਵਰਗੀ ਹਾਲਤ ਵਾਲੇ ਹਾਂ। ਹਉ-ਮੈ ਹੀ ਮੂਲ ਕਾਫ਼ਨ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਪ੍ਰਮੋਧਰ ਤੋਂ ਵੱਖ
 ਹੋਣ ਦਾ, ਅਤੇ ਕਾਮ ਹੀ ਸਭ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ॥ ਕਾਮ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੋ ਗਈ, ਮੋਹ ਆ
 ਗਿਆ, ਇਸਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਲੋਭ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਾਮ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵ੍ਰੋਧ
 ਹੋਗੀ ਆਕੇ ਭੋਗ ਨਾ ਲੈਂਦੇ ਮਨ ਵਿਚ।

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾਰ ਲੋਕੀ ਮਿਥਿਹਾਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਿਨਕੁਲ ਠੀਕ
 ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ, ਬਿਨਾਸਥਾਗੀ ਹੈ, ਸੱਚੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਛੇ ਜੋ
 ਮਿਥਿਆ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਵਿਥਿਆ ਨੂੰ ਮਿਥਿਹਾਸ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਿੱਛੇ ਜੋ ਬੀਤਿਆ
 ਹੈ, ਉਹ ਮਿਥਿਹਾਸ ਸੀ, ਹੁਣ ਜੋ ਹੈ ਉਸਨੇ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ
 ਦਾ ਮਿਥਿਹਾਸ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੋ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਿਥ ਕੇ ਹਾਂ ਉਹ ਭੀ ਮਿਥਿਹਾਸ
 ਹੀ ਹੈ ਅੱਜ ਦਾ। ਸਾਨੂੰ ਮਿਥਿਹਾਸ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਕਰ ਲੈਣ ਦੀ ਬੋਧੀ ਹਿਦਾਇਤ ਨਹੀਂ
 ਹੈ, ਪਰ ਥੀਏ ਤੋਂ ਸਮਝ ਕੇ, ਸਥਿਰ ਲੋਕੋਂ ਅੱਜ ਸੁਆਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਉਣ
 ਵਾਲਾ ਕੋਲ ਡੀ ਸੰਵਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜੋਕਾ ਜਨਮ ਸੰਵਾਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਅੱਗਾ ਡੀ
 ਸੰਵਾਰਿਆ ਜਾਏਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣਾ ਜਿੰਨਾ ਸੌਖਾ ਹੈ, ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ।
 ਬੜੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਹੈ ਸਾਡੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਪਰਾਈ ਵਸਤ ਜਾਂ ਬੇਬਰਜਤ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ
 ਵਿਚ ਹੀ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ—ਏਏ ਕਿਵਾਜ਼ ਅਨਿਕ ਪੜਦੇ ਮਹਿ ਪਰ ਦਾਰਾ ਸੰਗਿ ਢਾਕੈ॥
 ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤ ਜਬ ਲੇਖਾ ਮਾਗਹਿ ਤਬ ਕਉਣ ਪੜਦਾ ਤੇਰਾ ਢਾਕੈ॥ ਪੰ:੬੧੬ ਜਾਂ—ਤਰੁਣ

ਤੇਜੁ ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਮੁਖੁ ਜੋਹਹਿ ਸਰੁ ਅਪਸਰੁ ਨ ਪਛਾਣਿਆ॥ ਉਨਮਤ ਕਾਮਿ ਮਹਾ ਬਿਖੁ
 ਭੁਲੈ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਨ ਪਛਾਣਿਆ॥ ਪੰ:੯੩ ਅਤੇ—ਉਛਲਿਆ ਕਾਮ ਕਾਲ ਮਤਿ ਲਾਗੀ
 ਤਉ ਆਨ ਸਕਤਿ ਗਲਿ ਥਾਧਿਆ॥ ਪੰ:੯੩ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆ
 ਸਕਦੇ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਰਸ ਦਾ ਸੁਆਦ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਇਸੇ ਲਈ
 ਦੁਨਿਆਵੀ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਗੁਸੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ—ਇਹ ਰਸ ਛਾਡੇ ਉਹੁ ਰਸੁ ਆਵਾ॥ ਉਹ
 ਰਸ ਪੀਆ ਇਹੁ ਰਸੁ ਨਹੀਂ ਭਾਵਾ॥ ਪੰ:੩੪੨ ਜਾਂ ਅਲਪ ਸੁਖ ਛਾਡਿ ਪਰਮ ਸੁਖ
 ਪਾਵਾ॥ ਤਬ ਇਹ ਤੀਅ ਓਹੁ ਕੰਤੁ ਕਹਾਵਾ॥ ਪੰ:੩੪੨ ਨੂੰ ਜਾਣ ਜਾਵਾਂਗੇ ਅਤੇ—ਜਿਸ
 ਥੀ ਤਿਸ ਥੀ ਕਰਿ ਮਾਨੁ॥ ਪੰ:੯੯੬ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਵਾਂਕੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ—ਜਿਨਾ
 ਪਿਛੇ ਹਉ ਗਈ ਸੇ ਮੈ ਪਿਛੇ ਭੀ ਰਵਿਆਸੁ॥ ਪੰ:੧੦੯੭ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹਿ
 ਸਕਦੇ ਹਾਂ—ਅਸਥਿਰ ਰਹਹੁ ਭੋਲਹੁ ਮਰਿ ਕਬਹੂ ਕੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਅਧਾਰਿ॥ ਜੰਜੋਭਾਰ
 ਸਗਲ ਭੁਮੰਡਲ ਮੁਖ ਉਜਲ ਦਰਬਾਰ॥ ਪੰ:੬੭੮ ਜਾਂ—ਜੇ ਲਖ ਇਸਤ੍ਰੀਆ ਭੋਗ ਕਰਹਿ
 ਨਵ ਖੰਡ ਰਾਜੁ ਕਮਾਇ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਵਈ ਫਿਰ ਫਿਰ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ॥
 ਪੰ:੨੬ ਇਸ ਹਾਲਤ ਦੀ ਸਿਖਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮੱਲ ਦੀ, ਸੰਜੋਗ ਦੀ, ਆਰਮਾ
 ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭੋਭ ਦੀ ਤਬਾਹ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ—ਹਿਕ ਦੁੰ ਹਿਕਿ ਚਾਡੇ ਅਨਿਥ
 ਪਿਆਰੇ ਨਿਤ ਕਰਦੇ ਭੋਭ ਬਿਲਾਸਾ॥ ਤਿਨਾ ਦੇਖਿ ਮਨਿ ਚਾਉ ਉਠੰਦਾ ਹਉ ਕਦ ਪਾਈ
 ਗੁਣਰਾਸਾ॥ ਪੰ:੭੦੩ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ
 ਚਾਹਾਂਗੇ।

ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਚਰਿਤ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਨਟ ਕੀਤਾ
 ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਥਮ ਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਘਿਟਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਗੋਂ ਹੋਸਲਾ ਵਫ਼
 ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਮੈਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਦੇਵਤੇ, ਅਵਤਾਰੀ ਜਾਂ ਯੁੱਗ ਪੁਰਸ਼, ਰਿਸ਼ੀ, ਮੁਨੀ,
 ਜਪੀ, ਤਪੀ ਸਭ ਛਲੇ ਗਏ ਸਨ/ਹਨ। ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਫਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ
 ਚੰਡੀ (ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਚੰਡ ਦੇਵਤ ਦਾ ਮਾਤਮਾ ਕੀਤਾ ਸੀ) ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਕੇ ਰਾਮਿਕਾ,
 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਅਨੁਰੋਧ, ਹੀਰ-ਰਾਂਝਾ, ਰਸਾਨੂ-ਕੈਕਿਲਾਂ, ਸੋਹਣੀ-ਮੋਹੀਵਾਲ, ਦਸਰਥ-ਕੈਕਈ,
 ਸੰਸੀ-ਪੁੰਨੂੰ, ਮਿਰਜਾ-ਸਾਹਿਬਾਂ, ਦੁੱਪਦੀ-ਅਰਜਨ, ਨਲ-ਦਮਯੰਤੀ, ਸੰਮਸ-ਢੱਲਾ, ਯੂਸਥ-
 ਜੁਲੈਖਾਂ, ਉਰਵਸ਼ੀ, ਸਿੰਗੀ ਰਿਥੀ, ਗੋਤਮ-ਅਹੱਲਿਆ, ਬਚੀ, ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ, ਚੋਰਨੀ, ਠੋਗ,
 ਕਰਜਦਾਰ, ਉਬਾ, ਪਾਵਕਤੀ, ਲੱਛਮੀ, ਅਕਬਰ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ, ਤੁਕਮਣੀ, ਕਾਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ
 ਅਤੇ ਇਕ ਭੋਂਦੂ ਸਿੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕੁੱਝ ਵਾਪਰਿਆ ਹੋਇਆ ਕਰਨਟ
 ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ ਭੀ ਫਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਖਦੇ ਹਨ
 ਕਿ—ਜੇ ਕੋਊ ਪਰ ਨਾਰੀ ਸੋ ਪਾਯੈ॥ ਪਨਹੀ (ਚੁੱਤੀਆਂ) ਇਹਾਂ ਨਰਕ ਤਿਹ ਆਰੈ॥
 ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੫ ਪਰ—ਚੰਚਲਾਨ ਕੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੋ ਸਭਤ ਨ ਕੋਊ ਪਾਇ॥ ਵਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਤਾਕੈ
 ਲਖੇ ਜਾਕੇ ਸਯਾਮ ਸਹਾਇ॥ ਚ. ੧੯੩ ਕਿ ਚੰਚਲ ਮਨਾਂ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਮਝ

ਸਕਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇ। ਸੋ ਜਦ ਅਲਪ ਸ਼ੁੱਧ ਤੇ ਪਰਮ ਸ਼ੁੱਧ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਦਿਸ ਪਿਆ, ਇਹ ਹਸ ਤੇ ਉਹੋ ਹਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੰਜਲਕ ਨੈਨ ਕੰਬੁ ਕੀਵਹਿ ਕਟਿ ਕੇਹਰ ਕੁੰਜਰ ਗਵਨ॥ ਕਦਲੀ ਕੁਰੰਗ ਬਰਪੁਰ ਗਤ ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਦੂਜੇ ਕਵਨ॥ (ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੰਧ) ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇਗੀ, ਕਿ ਜਿਸਦੇ ਬਮਲ ਵਰਗੇ ਸੁੰਦਰ ਨੇਤ੍ਰ ਹਨ, ਸੱਖ ਵਰਗੀ ਗਰਦਨ ਹੈ, ਬੇਰ ਵਰਗੀ ਪਤਲੀ ਕਮਰ, ਹਾਥੀ ਵਰਗੀ ਮਸਤ ਚਾਲ, ਕੋਲੇ ਦੇ ਤਨੇ ਵਰਗੀਆਂ ਲੱਤਾਂ, ਹਰਨੀ ਵਰਗੀ ਚੁਸਤੀ, ਕਪੂਰ ਵਾਂਗ ਸੁਗੰਧਤ ਦੇਹ ਹੈ, ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਅੰਤ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਲੈਕੇ—ਕੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣੀ ਪਿਰੁ ਰਾਖਿਆ ਉਰਧਾਰਿ॥ ਮਿਠਾ ਬੱਲਹਿ ਨਿਭਿ ਚਲੈ ਸੇਜੈ ਰਵਹਿ ਭਤਾਰ॥ ਪੰ:੩੧ ਵਰਗਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਮਨ ਤੂ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ॥ ਪੰ:੪੪੧ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸਭ ਚੁੱਥ ਹੈ। ਰੱਬ ਦਾ ਵੀ ਪਾਉਣਾ, ਇਧਰੋਂ ਪੁੱਟਣਾ ਤੇ ਉਧਰ ਨਾਉਣਾ। 'ਉਧਰ ਨਾਉਣ' ਲਈ 'ਇਧਰੋਂ ਪੁੱਟਣਾ' ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਚੁੱਥੇ ਹਾਂ—ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਬੁਝਿ ਭੁਸਤਿ ਭਰਿਆ ਗਲ ਤਾਈ ਪਾਪ ਭਮਾਇ॥ ਪੰ:੨੪੫ ਜਾਂ—ਮਨ ਬਹੁ ਅਹੰਕਾਰਿ ਅਭਾਰਾ॥ ਦੂਰਗੰਧ ਅਪਵਿਤ੍ਰੁ ਅਪਾਵਨ ਭੀਤਰਿ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਭਾਰਾ॥ ਪੰ:੫੩੦ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਚੁੱਥਨਾਂ ਹੈ—ਸੋਜ ਏਕ ਏਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਥੁ ਮਹਲ ਨ ਪਾਵੈ ਮਨਮੁਖ ਭਰਮਈਆ॥ ਪੰ:੮੩੭ ਦੀ ਸੈਥੀ ਹੋ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਰੂਪ ਤੇ ਕਰੂਪ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਨ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੇਖੇ ਬਰੀਰ ਨਾ ਟੁੱਟ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਨਾ ਜੁੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਕੰਟਕੀ ਦੇ ਦਰਬਨ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਾਡਾ ਸਾਰਾ ਚੋਰ ਵਿਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਲੱਕਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਦੀ ਸਹੀ ਭਸਵੀਰ ਪੇਡ ਕਰਕੇ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ, ਕਿ ਵਿਰਦਾ ਛਾਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੈ? ਪਛਾਣ ਇਸਨੂੰ ਤੇ ਸਮਝ ਇਸਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ। ਅੰਤਰ ਝਾਤ ਮਾਰਨ ਤੇ ਵੀ ਇਸਦੇ ਦੋ ਸਰੂਪ, ਇਕ ਅੰਤ ਘਿਨਾਉਣਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਗੁਸੇ ਪਏ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਇਕ ਅੰਤ ਨਿਰਮਲ, ਜਿਸਨੂੰ ਛਾਹਰ ਲੱਭਦੇ ਪਏ ਹਾਂ, ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਗੇ। ਇਹ ਇਕ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਹੈ। ਸਰੀਰਕ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਮਿਲਾਵਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ (ਬਥਵ ਮਿਲਾਵਾ ਹੋਤ ਹੈ ਦੇਹ ਮਿਲਾਵਾ ਨਾਹੀਂ), ਅਸਲੀਲਤਾ ਭਾਸਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਸਾਡਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਭਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਚ ਨੰਗਾ ਹੈ, ਚਿੱਟਾ ਹੈ, ਬੇ-ਪੜਦ ਹੈ। ਪੜਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇ-ਪੜਦ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖਕੇ ਅਸਹਿ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਰਿਕ ਪਿੱਟ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਚਰਿਤ੍ਰਾ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ ਅਸਲੀਲ ਹੈ, ਪੜਿਆ ਸੁਟਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਚਰਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਭਰਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਜਣਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਜਾਂ ਅਣਭੋਲ ਬਰਧਾ (ਬਰਾਰਧਨ?) ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ-ਕ੍ਰਿਤ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਮਨੋਰਥ, ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ, ਬਹੁਤ ਜਗ੍ਹਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਰਚਨਾ

ਦੇ ਬੁਰੂ, ਵਿਚਕਾਰ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਭੀ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਚਨਾ ਕਿਥੋਂ ਲਈ ਗਈ ਹੈ, ਉਲਥਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਆਪ ਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਰਚਨ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ?, ਸਭ ਕੁੱਝ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰ ਹਵਾਲੇ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਵਿਖਾਲ ਹਿਰਦਾ, ਉਚੀ-ਵਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਤਾਬ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ ਬਖਸ਼ੇ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁੱਝ ਸੱਚ ਅਤੇ 'ਗੁਰੂ-ਕ੍ਰਿਤ' ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗਾ।

ਚਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਬਾਂ ਨੂੰ ਰੁਝਾਉਣਾ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮ ਕੌਮ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਦੁਲਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਬਰ ਦੇਣਾ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਤੇ ਬਣਾਉਣਾ, ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣਾ, ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਚੌਹਾਂ ਜੁੱਗਾਂ ਦੇ ਦਰਬਨ ਕਰਵਾਏ—ਗਿਆਨ ਕੇ ਬਿਹੀਨ ਰਾਜ ਫਾਸ ਕੇ ਅਧੀਨ ਸਦਾ ਜੁਗਨ ਕੀ ਚਉਕਰੀ ਵਿਰਾਏ ਹੀ ਫਿਰਤ ਹੈ॥ (ਅਥਾਲ ਉਸਰਤਿ) ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਾਏ ਮੋਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਕੁਲਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਬਖਸ਼ ਦੇਣਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ 'ਦਸਮੇਸ਼-ਕ੍ਰਿਤ' ਦੇ ਦਰਬਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਬਾ ਮੁਰਾਬਿਕ—ਹੈ ਪਰ ਧਨ ਪਾਹਨ ਕੁਲ ਤ੍ਰਿਆ ਪਰ ਮਾਡ ਹਮਾਰੈ॥ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨ: 21 ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜੀਵਿਆ ਜਾਣਾ ਔਰ-ਆਸਾਨ ਹੈ ਸਬਦਾ ਹੈ।

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਬਨਾਮ ਤਤਕਰਾ ਵਿਦਵਾਨ

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ, ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਭੁਤਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਧਰਮ-ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਅਤੇ ਧਰਮ-ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਪੰਡਤਾਂ, ਮੋਲਾਣਿਆਂ, ਪੁਜਾਰੀਆਂ, ਪ੍ਰੋਹਤਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਸੀ। ਮੱਧ ਕਾਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਫਕੀਰੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਲੋਕ-ਸਮੂਹ ਦੇ ਬਲਿਆਣ ਅਤੇ ਉੱਨਤੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਜਿਹੜੀ ਰਚਨਾ-ਸਾਮੱਗਰੀ ਗਿਆਰ ਭੀੜੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਭਤਕਾਲੀਨ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀ, ਰੂਪ-ਰੀਤਾਂ, ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਹਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਮਿਥਿਹਾਸਿਕ ਸੰਕੇਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਲੋਕ-ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਚੇਤਨਾ ਵਿਚ ਸੁਖਮਤਾ ਦੀ ਜੌੜ ਜਗਾਈ।

ਕਿਸੇ ਧਰਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਤੌਰਸਾਭ ਜਾਨਣ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਪਛਾਨਣ ਲਈ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ-ਰੀਚਰਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਕੀ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਅਰਥਾਤ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਉਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਕਿਸ ਵਿਧੀ ਯਾ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚਾਰਬੀਲ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਘੱਟ ਹੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬਲ ਭੁਕਾ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਤੋਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗਿਆਨ-ਬਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਈਸ਼ਵਰ ਦਾ ਕੋਈ ਭਗਤ ਜੋ ਕੀ ਨਾਮ ਵਰਤ ਲਵੇ ਠੀਕ ਹੈ, ਬਰਤ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਕੋਈ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿ ਅਮਰਾ ਨਾਮ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਹੈ। ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਿੰਨ-ਭੇਦ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਵੈਸ਼ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵੈਸ਼ਨੂੰ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਬੁੱਤ ਪੂਜਾ ਤੇ ਅਭਤਾਰ ਪੂਜਾ ਦੀਆਂ ਰਹੁਰੀਤਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਮਨ੍ਹਾਂ

ਹਨ। ਸ਼ਿਸ਼ਨ-ਪੂਜਾ, ਰਾਮ-ਪੂਜਾ, ਦੇਵੀ-ਪੂਜਾ ਤਗਤੀ ਮਾਰਗ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਦਿਵੇ ਹੀ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਈਸਾਈ ਭਗਤਾਂ ਵਿਚ ਮਸੀਹ ਦੀ, ਕੇਵਲੀ ਮਰੀਅਮ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤੇ ਕਈ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਅਲੀ ਦੀ ਪੂਜਾ। ਸਿੱਖ ਕੇਵਲ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੂਜਦੇ, ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਵੇਰ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਇੱਛਾ ਸਤਿਕਾਰਦੇ, ਵਡਿਆਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਤਿਕਾਰ ਵਡਿਆਈ ਉਪਰੰਭਤ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਰਲਦੀ ਮਿਲਦੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ।

ਦੇਵ-ਪੂਜਾ, ਮੂਰਤੀ-ਪੂਜਾ, ਅਵਤਾਰ-ਪੂਜਾ, ਵਰਣਮਹਿਯਾਦਾ, ਜਾਤ ਪਾਤ, ਤੀਰਥ ਦਿਬਨਾਨ, ਸੁਰਗ-ਨਰਕ, ਸ਼ੁੱਚ-ਭਿੱਟ, ਸੂਰਥ-ਪਾਤਕ, ਰੋਚੇ, ਵਰਤ, ਸ਼ਗਨ-ਅਪਸ਼ਗਨ, ਮੰਤ੍ਰ, ਜੰਤ੍ਰ, ਤੰਤ੍ਰ, ਟੂਟੇ, ਰਵੀਰ ਆਦਿ ਭਰਮ-ਭਰਮ ਤਿਆਗਣ ਯੋਗ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਦਵੈਤਵਾਦੀ ਬਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੇ। ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਰਸਤੇ ਠੀਕ ਹਨ, ਕਿਹੜੇ ਕਲਤ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਬਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ-ਜੀਵਨ ਲਈ ਸਾਰਥਕ ਸਨ ਜਾਂ ਨਿਰਾਸਰਥ? ਗੁਣਾਂ ਔਗੁਣਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀ ਹੈ? ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਦਾਚਾਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੀ ਚਰਚਾ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਚਾਰਧਾਰਾ ਜਾਂ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਬਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਭਾਵਿ-ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਪੁਰਾਤਨ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਆਸਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਪੁਰਾਤਨ ਗਾਥਾਵਾਂ ਦਾ ਚਿਕਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਇਕ ਸੁਭਾਵਕ ਵਿਧੀ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਨਵੇਂ ਜ਼ਮਾਨਾ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਚਾਈ ਉੱਤੇ ਛੋਟੀ ਕੀਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤ— 'ਨੇਕੀ ਦੀ ਫ਼ਤਹਿ' ਤੇ 'ਬੁਰਿਆਈ ਦੀ ਹਾਰ' ਦਾ ਕੀਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਤੇ ਆਸ਼ਾ ਬੰਝਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਰਤਪਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨੌਵੇਂ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਰੇਕ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਖਦਾਈ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਵਿਚੋਂ ਅਜਾਮਲ, ਗਨਿਕਾ ਤੇ ਦੁੱਪਦੀ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ— ਰਹਿ ਕੇ ਨਾਮ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਈ॥ ਸਾਕਉ ਸਿਮਰਿ ਅਜਾਮਲ ਉਧਰਿਓ ਗਨਿਕਾ ਹੁੰ ਗਤਿ ਪਾਈ॥ ਪੰਚਾਲੀ ਕਉ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੁਧਿ ਆਈ॥ ਤਾਕਉ ਦੁਖ ਹਰਿਓ ਕਰੁਣਾਮੈ ਆਪਨੀ ਪੈਜ ਬਚਾਈ॥ ਮਾਰੂ ਮ: ਪੰ: ੧੦੦੮ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ

ਸਿਕਾਰ ਹੈ, ਭਾਰਤੀ ਮਿਥਿਹਾਸ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਇੰਦੁ, ਪਰਸਰਾਮ, ਅਜੈ, ਰਾਮ, ਸੀਤਾ, ਲਫਮਣ, ਰਾਵਣ, ਪਾਂਡੋ, ਜਨਮੇਜਾ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ— ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦੁ ਕੁਆਇਆ॥ ਵਾਲਾ ਬਬਦ ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਵਾਰ ਮ:੧ ਪੰ:੯੫੩ ਉਪਰ ਦਰਜ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਥਾਂ ਕਰਥ (ਹੰਕਾਰ) ਦੀ ਹਾਨੀ ਦੱਸਦਿਆਂ ਪੁਰਾਣਿਕ ਹਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਥੁਹਮਾ, ਬਲਿ ਰਾਜਾ, ਰਗੀ ਚੰਦ, ਹਰਣਾਖਸ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ, ਸਹਸਰਾਹੂ, ਮਧਕੀਟ, ਮਹਿਖਾਸਾ, ਜਰਾਸੰਧਿ, ਰਕਤਬੀਜ, ਦੁਰਯੋਧਨ, ਕੰਸ, ਚਾਂਡੂਰ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ— ਕੁਹਮੇ ਕਰਥੁ ਕੀਆ ਨਹੀਂ ਜਾਨਿਆ॥ ਗਉੜੀ ਮ:੧ ਪੰ:੨੨੪ ਇਹ ਪੁਰਾਤਨ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਮਿਥਾਲਾਂ ਇਸ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਨ ਸਾਧਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ, ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨਾਲ ਆਖੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕੌਲ ਨੂੰ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰੁਸ਼ ਦੇਕਵਾਦੀ ਸਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਜਾਂ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਹਾਮੀ ਨਹੀਂ ਸਨ— ਭਰਣ ਭਾਰਣ ਪ੍ਰਭ ਏਥੁ ਹੈ ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਕੀਇ॥ ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ:੫ ਯਾ— ਕੁਹਮਾ ਬਣਾ ਕਿ ਸਾਸ ਉਪਾਇਆ॥ ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਅਤੇ— ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਏਕੈ ਅਵਤਾਰਾ॥ ਸੋਈ ਗੁਰੂ ਸਮਝਿਯਹੁ ਹਮਾਰਾ॥ ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਯਾਨ, ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ:੧੩੮੭।

ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਭਕਤਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਨੈਕ ਮਾਨਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨ ਲਈ। ਸੋ ਇਹ ਦੇਵ ਗਾਥਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ, ਕੇਵਲ ਆਮ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਕਥਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕੌਲ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੁ ਭਰਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਵਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਾਂ, ਥਾਂ, ਮੌਤ ਮਤਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਕਈ ਸੰਕੇਤ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਚਿੰਨ੍ਹਾਵਲੀ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪਦ ਵੀ ਧਿਆਨਯੋਗ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਰਾਤਨ ਵਸਤਾਂ, ਦੇਵ ਕਥਾਵਾਂ, ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ, ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਤੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਣੂ ਦੇ ਚੌਥੀ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੌਭ ਪਹਿਲਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਤਿਯੁਗ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੀ ਬਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ— ਸ੍ਰੀ ਰੰਗ ਬੈਕੁੰਠ ਕੋ ਵਾਸੀ॥ ਮਛੁ ਕਛੁ ਕੁਰਮ ਆਗਿਆ ਅਉਤਰਾਸੀ॥ ਕੇਸਵ ਚਲਤ ਕਰਹਿ ਨਿਰਾਲੇ ਕੀਤਾ ਲੋਤਹਿ ਸੋ ਹੋਇਗਾ॥ ਮਾਰੂ ਮ:੫ ਪੰ:੧੦੮੨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਜੇਹੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਕਤੀ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਮਾਤ੍ਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ— ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸ ਸਿਧ ਮੁਨਿ ਇੰਦ੍ਰਾ ਕੈ ਦਰਿ ਸਰਨਿ ਪਰਉ॥ ਕਲਿਆਨ ਮ:੫ ਪੰ:੧੩੨੨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਹਸਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ

ਇਹ ਸਭ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਹਨ, ਵੱਖਰੇ ਦੇਵਤੇ ਥਾ ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ—
ਆਪੇ ਭਵਰੁ ਰੁਨੁ ਫਲੁ ਤਰਵਰ॥ ਆਪੇ ਜਲੁ ਬਲੁ ਸਾਗਰੁ ਸਰਵਰ॥ ਆਪੇ ਮਛੁ ਥਛੁ
ਕਰਣੀ ਕਰੁ ਤੇਰਾ ਰੂਪੁ ਨ ਲਖਣਾ ਜਾਈ ਹੈ॥ ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੧ ਪੰ ੧੦੨੦ ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ
ਬ੍ਰਹਮਤਾ ਪੈਦਾ ਹੈ, ਹੋਣੀ ਟਲਦੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਜਨਮੇਜੇ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ
ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ— ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਾ ਦੇ ਮਤੀ ਬਰਜਿ ਬਿਆਸਿ ਪੜਾਇਆ॥ ਤਿਨਿ
ਕਰਿ ਜਗ ਅਠਾਰਹ ਘਾਇ ਕਿਰਤੁ ਨ ਚਲੈ ਚਲਾਇਆ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮ:੧ ਪੰ ੧੩੪੪

ਜੇ ਸੰਬੋਤ ਯਾ ਹਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ
ਸਹਿਤ ਵੇਰਵਾ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ
ਨੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਅੱਜ
ਕੌਲ ਦੇ ਤਰਕਰਾ ਬਿਦਵਾਨ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਲੇਬਸ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਬਣਨ ਦਾ
ਸੁਪਨਾ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬਦੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਬਦੇ
ਵਾਈਮ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ
ਆਪਸੀ ਇਕਮਿਕਤਾ ਯਾ ਇਕਸਾਰਤਾ ਦਾ ਮੁਤਾਲਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚ
ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਹੀ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੰਥ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਂ
ਵ੍ਰਥਿਧਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੱਚ ਘਰਡ ਅਕਲ ਦੇ ਦੁਰਗ ਜਿਸ ਬਾਬਦ ਯਾ ਪ੍ਰਮਾਣ
ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਬੈਂਸ ਕੰਪਿਊਟਰ ਤੇ ਉਗਲ ਮਾਥ ਕੇ ਯਾ ਠਡਕਰੇ ਵਿਚੋਂ ਚੁਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ
ਅਤੇ ਇਕ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪੰਜ ਦਸ ਜਾਂ ਵੀਹ ਬਾਬਦਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਇਹ ਸਮਝ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਆਪਣੀ ਹੁਸ਼ਮੰਤ ਠੰਸਣ ਜਾਂ
ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਚਰਚਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਗੁਰਬਾਣ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ
ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਬਦਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਥ-ਵੈਖੀਆਂ ਦੀਆਂ
ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਚੁੱਚਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਚੁੱਚਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਦਿਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਬੜੀ ਘਟੀਆ ਤੇ ਹਾਸੇ-ਹੀਣੀ ਵਿਚਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ
ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਿੱਖ ਕਰਮ-ਕਾਝ, ਪ੍ਰੇਰਵਾਦ ਯਾ ਮੂਰਤੀ-ਪੂਜਾ ਚਰਗੇ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ
ਵਿਚ ਫਸਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਨਹੀਂ ਯਾ ਇਸ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼-
ਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਬਦੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਕਿ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ
ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ? ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਯਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਈ
ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਸ੍ਰ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਾਲਾ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ
ਹਨ ਕਿ ਰਾਮ, ਰਾਵਣ ਤੇ ਸ਼ਿਸ਼ਨ ਜੀ ਚੋਏ ਹੋ ਨਹੀਂ। ਧਰੁ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਈ ਕਈ ਵੇਰ ਕਰਦੇ
ਹਨ। ਕਾਲਾ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਾ ਜੀ ਦਾ ਨਵਾਂ ਮੁੱਠਿਆਂ ਚੇਲਾ ਗਿਆਨੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਿਸ਼ਨਰੀ

ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਬੜੀਆਂ ਦੁਹਾਈਆਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਕੁਪੰਥ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਸਾਜਿਆ ਜਾਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਡੇਰੇ (ਵਿਦਵਾਨ) ਭੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ ਕਈ ਅਣਫੋਲ, ਜਾਂ ਫੁਰਾਹੇ ਪਏ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਕਈ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਕੁਰਮਤਿ ਵਿਰੋਧੀ ਕਰਮ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਰਤੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪੀਹੜੇ ਦੇ ਪਾਵੇ ਘੁੱਟਣੇ, ਗਰਮੀ ਯਾ ਸਰਦੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀਟਰ ਜਾਂ ਪੌਖੇ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਬਬਦ ਲਿਖ ਕੇ ਬਾਂਹ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਣੇ ਜਾਂ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਉਣੇ, ਦੁੱਖ ਭੇਜਨੀ ਗੁਟਕਿਆਂ ਤੋਂ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਜਾਂ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਕਰਨੇ/ਕਰਾਉਣੇ, ਅਤੇ ਕਈ ਅਖੰਤੀ ਸੱਤ ਬਾਬੇ ਕੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ 'ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ' ਦੇ ਉਲਟ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਜਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣੇ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਰਤੀਆਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਬਦ ਹਨ, ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਪਖੰਡੀ ਸਾਥ ਭੇਰੇਦਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਉਲਝੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬਬਦਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਸੁਭਾ ਸੁਖ ਆਰਤੀਆਂ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੀ ਇਹ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਦਾ ਕਾਰਣ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ? ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ, ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਾ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ। ਲੈਣ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ/ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ। ਫੇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜੇ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਰੋਲਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ 'ਏਕਾ ਨਾਨੀ ਜਡੀ' ਜਾਂ ਕ੍ਰਿਸਤ ਮਾਰਗ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ—*ਗੋਤਮ ਤਪਾ ਅਹਲਿਆ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਿਸ ਦੇਖਿ ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਭਾਇਆ॥ ਸਹਸ ਸਰੀਰ ਚਿਹਨ ਭਗ ਹੂਦੇ ਤਾ ਮਨਿ ਪਛੋਤਾਇਆ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮ:੧ਪੰ:੧੩੪੩ ਕੀ ਅਬਲੀਲਭਾ ਦੀਆਂ ਦੁਹਾਈਆਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਬਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜਾਂ ਸਿਧਾਂਤ ਸਬੰਧੀ ਜਾਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ? ਕੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਹਰਨਾਮਕ ਦੇ ਪ੍ਰੋੜ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੇ ਇਤ੍ਰ ਨਿਸਚੇ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ— *ਸੰਭਾਮਰਕਾ ਸਭਿ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੇ॥ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ ਆਪਿ ਬਿਗੜਿਆ ਸਭਿ ਚਾਣਕੇ ਬਿਕਾਤੇ॥ ਭੈ:ਮ:੩ ਪੰ:੧੨੩੩* ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਣਾ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਅਗਰ ਹਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਅਤੇ 'ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ' ਤੋਂ ਸੇਧ ਲੈਕੇ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਭੇਸ ਵਿਚ ਲੁਟੇਰਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਸਕੇ। ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਕੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਬਿੰਦੂ-ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਹੋਰ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ-ਪੰਥ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਕੇ, ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਡੀ, ਤੁਹਾਡੀ, ਪੰਥ ਦੀ ਭਲਾਈ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ੀਬਾਂ*

ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਹਵਾਲਾ:- ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਦਸਮ-ਕ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ
ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ-ਬ੍ਰ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਰਬਨ-ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਕਵੀਬਰ
ਗੁਰੂ ਕ੍ਰੰਥ ਸੰਬੰਧ ਕੋਸ਼-ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਅਕਾਰ-ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ, ਅਕਾਲ-ਪੂਜਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਵਿਚਾਰ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੁਰਾਤਨ ਹਿੰਦੂ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਸਪੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਏਕਾ ਮਾਈ (ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ) ਪੁਰਸ਼-ਮੰਤ੍ਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸੂਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਵਿਚੋਂ ਉਸਦੇ ਤਿੰਨ ਸੇਵਕ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ;

ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ ਤਿਨਿ ਯੇਰੇ ਪ੍ਰਥਾਵੁ॥

ਇਹ ਤਿੰਨ ਸੇਵਕ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸੰਸਾਰੀ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭੰਡਾਰੀ, ਮਹੇਸ਼ ਲੰਕਾਰੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਸ਼ਵ ਉਤਪਤੀ, ਉਸਦੀ ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਉਸਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਕਰਬ ਵੇਦ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸਮੇਂ ਦੇਵ ਮੰਡਲ ਵਾਸੀ ਮਹਾਦੇਵੀ ਅੱਗੇ ਉਪਸਥਿਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਵਮਾਤਾ ਮਹਾਦੇਵੀ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਪਰੀਵੇਂ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਦੇਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਥਾਵੁ ਭੀ ਹਾਂ, ਹਨੇਰਾ ਭੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਵਿਦਿਆ ਭੀ ਹਾਂ, ਅਵਿਦਿਆ ਭੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਦੇਵਾ ਭੀ ਹਾਂ, ਨੈਕਾ ਭੀ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਮਾਈ ਮਾਈ ਨਦੀ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤ 'ਏਕਾ' ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ 'ੴ ਅੰਕਾਰ' ਲਿਖ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। 'ਇਕ ਅੰਕਾਰ' ਤੇ 'ਏਕਾ ਮਾਈ' ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਦੀ ਸਮਾਨਅਰਥਕ ਬਣਦੇ ਸਨ। ਏਕਾ ਮਾਈ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਵਾਹਿਦ ਈਸ਼ਵਰੀ ਸੱਤਾ।

ਦਰਾਵੜ ਧਰਮ ਵਿਸ਼ਵ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਏਕਾ ਮਾਈ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਰਾਧਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਰੀਆ ਧਰਮ ਵਿਸ਼ਵਸੱਤਾ ਨੂੰ ਪੁਰਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖੀ ਅਨੁਭਵੀ ਈਸ਼ਵਰੀ ਸੱਤਾ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਰਸ਼-ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਲਿੰਗ ਭੇਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਬੂਲਦੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਈਸ਼ਵਰ ਦੇ ਪਿਰਾਪਨ ਦੀ ਭੀ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਮਾਤਰਤਵ ਦੀ ਭੀ; ਤੂ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ॥ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਮਹਾਂਕਾਲ ਕਾਲਕਾ ਆਰਾਧੀ॥ ਕਿ ਮੈਂ ਮਹਾਂਕਾਲ (ਕਿਹੜਾ ਮਹਾਂਕਾਲ? ਜਿਹੜਾ ਕਾਲ ਦਾ ਕਾਲ ਹੈ) ਦਾ ਆਰਾਧੀ (ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਹਾਂ। ਈਸ਼ਵਰ ਨਾ ਨਰ ਹੈ ਨਾ ਨਾਰੀ ਹੈ। ਉਹ ਨਰ-ਨਾਰੀ ਸੁਮੇਲ ਦਾ ਨਾਇਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਪਾਲਕ ਹੈ। ਸਰਬਕਾਲ ਸਾਡਾ ਪਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਵਿ ਕਾਲਕਾ ਸਾਡੀ ਮਾਤ ਹੈ। ਭਰਗੁਤੀ (ਭਗ-ਉਤੀ, ਜਿਸ ਬਣਤੀ ਨਾਲ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਣੀ) ਗੁਰੂ

ਅਕਾਰ-ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ, ਅਕਾਲ-ਪੂਜਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਵਿਚਾਰ * 117

ਤੋਂ ਵੀ ਉਪਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਦੀ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਭਗਉਤੀ ਅਰਥਾਤ ਆਦਿ-ਬਕਤੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਧਿਆਇਆ। ਫਿਰ ਭਗੋਤੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਕਦ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। 'ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਵਿਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ 'ਬਿਵਾ' ਅਰਥਾਤ ਆਦਿ ਬਕਤੀ ਭਗੋਤੀ ਤੋਂ ਵਰਦਾਨ ਮੰਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਬੁਝ ਕੇਮਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਰਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਗੋਤੀ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੂਰਤੀ-ਪੂਜ ਸਨ। ਚੜ੍ਹਦਨਾਮੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਬੁੱਤ-ਬਿਕਨ' (ਮੂਰਤੀ ਫੰਨਟ ਢਾਲਾ) ਆਖਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਭਵਾਨੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸਦਾ ਉਲੇਖ ਚਉਬੀਸ ਅਵਤਾਰ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ,

ਪ੍ਰਭੁ ਕਾਲ ਸਭ ਜਗ ਭੀ ਤਾਰਾ॥ ਤਾ ਤੇ ਭਯੋ ਰੋਜ ਬਿਖਯਾਰਾ॥

ਸੋਈ ਭਵਾਨੀ ਨਾਮ ਕਹਾਈ॥ ਜਿਨਿ ਸਭਗੀ ਧਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਉਪਾਈ॥ (ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ)

ਭਕਤ ਬਖੀਰ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਔਲਾ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ 'ਨੂਰ' (ਰੋਜ) ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂਰ 'ਚੋਂ' ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਲ ਵਿਸ਼ਵਪਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਭਵਾਨੀ ਜਗਤਮਾਤਾ ਹੈ। ਦਵਿਸਤਾਨ-ਇ-ਮਜਾਹਿਬ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਆਖਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬੁੱਤ ਅਤੇ ਬੁੱਤਖਾਨੇ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ।

ਕੈਥਨ ਦੇ ਰਾਜਾ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ' ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਤੇ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਯੋਗ-ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਭਰਮ-ਕਾਛ ਦੇ ਪੇਂਡੂਤਾਂ ਦਾ ਚੋਰ ਸੀ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੇ ਸੋਧ-ਸੁਧਾਈ ਲਈ ਵੀ ਪੇਂਡੂਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸੰਮਤੀ ਭਾਪੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੇਂਡੂਤ ਰਾਮ ਚੰਦ ਕੋਲ ਵਾਲੇ, ਪੇਂਡੂਤ ਹਰਿ ਜਸ ਕਮਾਊਂ ਵਾਲੇ, ਸੰਤ ਰਾਮ ਗਿਰਿ ਤੇ ਪੇਂਡੂਤ ਬਿਬ ਸਹਾਇ ਮਿਸਰ ਦੇ ਨਾਮ ਮੁੱਖ ਹਨ। ਪੇਂਡੂਤਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਵਿਰੁੱਧ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਇਰਾਦਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਹਮਣ ਜਾਤੀ ਵਿਚੋਂ ਨਾ ਹੋਣਾ ਪਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਦੇ ਸਮੇਂ ਸਨਾਤਨ ਧਰਮੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਚੁਲ ਕਥਨ ਨਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਕਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਨਾ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਲੇ ਮੱਦ ਮੱਤ ਭੇਟੇ ਅਜਿੰਗਦੇ ਸਨ, ਸੂਰ ਘੁਰਕਦੇ ਸਨ, ਖੇਤੋਂ ਹੀਂਗਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕੁੱਤੇ ਭੌਂਕਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਪਸ਼ੂ ਮੰਡਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਦੁਬਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ-ਬੱਧ ਸੀ।

ਕਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ 'ਯਰਬਕੀਜਨੀ' ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਦੇਵੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ। ਆਨੰਦਘਨ ਦੀ ਘੋਸ਼ਨਾ ਦਾ ਡਰਪੂਰ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਜੇ ਅਨੇਕ ਸਥਾਨ ਬਿਖੇ ਆਪਣੀ ਭਾਣੀ ਮੈਂ ਉਸਤਤਿ ਚੋਡਿਕਾ ਕੀ

ਬਰੀ ਹੈ ਤਿਸ ਕੋ ਸੁਨ ਕੇ ਪੀਛੇ ਤੇ ਲੋਭ ਆਨੰਦਘਨ ਜੈਸੇ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਜੋ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਕੋ ਗੁਰੂ ਦੇਵੀ ਹੈ। ਤਹਾ ਥੀ ਨਿਰਣੇ ਬਰ ਗਏ ਹੈਂ:

ਪ੍ਰਮਾਣ:— ਅਰ ਸਿਖ ਹੋ ਅਪੁਨੇ ਹੀ ਮਨ ਕੋ ਇਹ ਲਾਲਚ ਹਉ ਗੁਣ ਤਉ ਉਚਰੇ॥
‘ਮਨ’ ਨਾਮ ਗੁਰ ਕੇ ਹੈ ਸੋ ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਦਸਵੀਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਰਬ ਕੋ ਏਕ ਆਸ਼ੇ ਹੈ,
ਏਕ ਹੀ ਇਨ ਕੋ ਗੁਰ ਹੈ, ਏਕ ਹੀ ਇਨ ਕੋ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਮੁਕਤਿ ਹਿਤ ਏਕ ਹੀ ਇਨ ਕੋ
ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ। ਵਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਈਸ਼ਵਰੀ ਵਰਦਾਨ ਤੇ ਚੰਡਿਕਾ ਵਰਦਾਨ ਦੀ ਪਿਉਂਦ ਕਿਉਂ
ਚੜ੍ਹਾਈ? ਕਨਿਘਮ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ
ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਰਬਸ਼ਬਤੀਮਾਨ ਈਸ਼ਵਰੀ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀ-
ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਨਿਥਿਆਉਣਾ ਵਰਜਿਤ ਹੈ:- No material resemblance must
degrade, The omnipotent.

‘ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ’ ਸੰਨ 1643 ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣ ਤੋਂ 102 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ,
ਸੰਨ 1741 ਵਿਚ, ਸਰੂਪ ਦਾਸ ਭੱਲਾ ‘ਵਾਰਤਕ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਵਿਚ ਦੇਵੀ-ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ
ਬੀਜ-ਤਾਣੀ ਤਣ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਕੁਦਿਰ ਸਿੰਘ ਕਲਾਲ ਸੰਨ 1751 ਵਿਚ ‘ਗੁਰਬਿਨਾਸ
ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦’, ਅਤੇ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਨ 1797 ਵਿਚ ‘ਸਰਬ-ਲੋਹ’ ਵਿਚ ਸਰੂਪ ਦਾਸ
ਭੱਲਾ ਦੀ ਬੀਜ-ਤਾਣੀ ਦੇ ਕੁਲ-ਅਰਜ ਵਿਚ ਡਰਪੁਰ ਵਾਧੇ ਕੀਤੇ। ਕੁਦਿਰ ਸਿੰਘ ਤੇ
ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੇੜ ਤੇ ਕੁਰਦਿਆਂ ਕਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਦਿਰਿਹਾਸ-ਭਾਸ਼ੀ ਨੂੰ
ਰੋਚਿਕ ਤੇ ਰਸਪੂਰਤ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਪੇਰਾਵਕ ਫ਼ੈਲੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ। ਸ੍ਰ ਅਜੀਫ਼
ਸਿੰਘ ਬਾਘਾ ਦੇ ਬਖ਼ਦਾ ਮੁਤਾਬਿਕ, “ਆਪਣੇ ਇਬਟ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ, ਸਰੂਪ
ਦਾਸ ਭੱਲਾ, ਕੁਦਿਰ ਸਿੰਘ ਕਲਾਲ, ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਡਗੋਤੀ ਪੂਜ ਤਾਂ ਸਨ,
ਪਰ ਦੇਵੀ ਪੂਜ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਠਾਕੁਰ ਭੀਡ ਦਾਸੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਮਨ ਮੁਖ ਅੰਧ
ਅਗਿਆਨਾ॥ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ, ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਠਕ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ
ਕੰਚਨ-ਮਾਟੀ ਦੇ ਢੇਰ ‘ਚੋਂ’ ਸਾਰ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਣਗੀਆਂ। ਕਾਲ ਗਤੀ ਨੇ
ਉਂਦ ਤੈਹਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਈ ਹਿਰਦਿਆਂ ‘ਚੋਂ ਉਠੀ ਅਕਾਲ-ਚਰਚਾ ਰੰਗਾਵਲੀ
ਦੇਵ-ਅਰਚਾ ਡਰਮਾਵਲੀ ਵਿਚ ਕੁੱਮ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।”

ਤਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਈਸ਼ਵਰ ਦੁਆਰ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇਵੀਆਂ ਤੇ
ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੋਰਥ ਹੋਂਥ ਬੰਨ੍ਹੀਂ ਖੜੋਤੇ ਹਨ: ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਥੇ ਦੇਵੀ ਥੇ ਕੋਰਥ ਹਜ਼ਾਰ। ਕਿ ਪੇਸ਼-
ਇ ਕਦਮਹਾ-ਇ-ਓ-ਜਾਨਿਸਾਰ। ਕੁਦਿਰ ਸਿੰਘ ਕਲਾਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ
ਮਨ ਦੀ ਮੋਜ ਵਿਚ ਬਕਤੀ ਪ੍ਰਕਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕਰਮਾਤ ਦੇਵੀ ਦੇ ਹੋਂਥ ਪਕੜਾ ਦਿਤੀ;
ਏਹ ਭੀ ਕੋਰਥ ਕੀਨ ਹੈ ਜੋ ਮਨ ਪਰਉਪਕਾਰ। ਆਪ ਨਿਯਾਏ ਹੋਇ ਕੈ ਧਰ ਦੇਵੀ ਸਿਰ
ਭਾਰ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ: ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਕੋਣ ਬਰ ਬਾਹੀ। ਪਦ ਪੰਕਜ ਗੁਰ ਕੇ ਸਮ
ਨਾਹੀ। ਸਰੂਪ ਦਾਸ ਜੀ ਭੱਲਾ ਭੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ; ਮਾਨੁਖ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਸਭ ਰਾਖਤ ਗੁਰ ਕੀ

ਅਕਾਲ-ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ, ਅਕਾਲ-ਪੂਜਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਦਲਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਵਿਚਾਰ * 119

ਆਨ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਬਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ; ਅਥ ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਭਈ ਕਲਗੀਧਰ ਵਾਸ ਕਿਯੋ ਮਨ ਮਾਹੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ 'ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਇਕ ਕੋਤਕਮਈ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਸਾਕਾਰਤਾ ਸੀ; ਕਠਿਤਕ ਹੋਤ ਕਰੀ ਕਥਿ ਨੇ ਸਤ ਸਈ ਕੀ ਕਥਾ ਇਹ ਪੂਰੀ ਭਈ ਹੈ॥ ਦੇਵੀ ਤੇ ਰਾਖਯ ਜਾਂ ਦੇਵ ਤੇ ਦੇਤ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਥਿਕ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖੀ ਹੈ;

ਸਾਧ ਕਰਮ ਜੇ ਪੁਰਖ ਕਮਾਵੈ॥ ਨਾਮ ਦੇਵਰਾ ਸਕਤ ਕਹਾਵੈ॥

ਕੁਝਿਰ ਕਰਮ ਜੇ ਸਕ ਮੇ ਕਰਹੀ॥ ਨਾਮ ਅਸੁਰ ਤਿਨ ਕੋ ਸਭ ਧਰਹੀ॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਰਚਿਤ ਚੰਡੀ ਵਾਰਤਾ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਕਵੀ ਨੇ ਦਿਲੀਪਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੇ ਕਹਿਲੂਰ ਪਤੀ ਭੀਮ ਚੰਦ ਦੀ ਮੰਦ-ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਭੀਮ ਚੰਦ ਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਕਬਰਾ ਖਿਹਟਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ; ਖਾਲਸੇ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀਏ ਵੀਰ ਆਦਿ ਅੰਤੋਂ ਸੁਟੀਏ। ਉਹ ਚੱਬੁਏ ਦੇਣ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਹ ਤਖ਼ਤ ਪੁਚਾਵਣ ਡਟੀਏ। ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਇਕ ਕੋਤਕ ਮਈ ਨਾਟਕ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਨ, ਤੇ ਦੇਵੀ-ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭੀ ਇਕ ਕੋਤਕਮਈ ਨਾਟਕ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਸਨ—ਸਰੂਪ ਵਾਸ ਝੋਲਾ, ਕੁਦਿਰ ਸਿੰਘ ਕਲਾਲ, ਜੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ। ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਗਿ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੇਵੀ-ਪੂਜਾ ਵਾਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਥੇ ਵਿਚ ਵਾਲਿਆ।

ਅਜਾਪ ਨੂੰ ਜਪਣਾ, ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ, ਅਰੂਪ ਨੂੰ ਪਰਸਣਾ ਇਕ ਅੱਤ ਕਠਨ ਮਨੋਰਥ ਹੈ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸੀਮਤ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਪਰਮਦੇਵ ਦੀ ਅਸੀਮ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਦੂ-ਬਹੁ ਚਿਤ੍ਰਨਾ ਇਕ ਅਜੇਹੀ ਚਾਹਤ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕੋਈ ਸੇਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਅਕਾਲ-ਚਰਚਾ ਉਦਾਲੇ ਦੇਵ-ਅਰਚਾ ਦੇ ਰੰਗ ਭਰਸ਼ ਉਭਰਦੇ ਹਨ ਉਦੋਂ ਭਗੋਰੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੁਰਗਾ-ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਵਿਚ ਢਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਅਸੀਮ ਸ਼ਕਤੀ ਪੇੜੀ ਦੇ ਡੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਉਤਰਦੀ ਉਤਰਦੀ ਜਦ ਧਰਤੀ ਤੇ ਵਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਕਗਲਬੀਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵੈਰਾਗ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਤਰ ਰਹੇ ਸਿੰਧ-ਪੱਧਰੇ ਜੀਵ, ਛਕਤੀ-ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥ-ਪੱਧਰ ਨਾਲ ਮੇਲਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜਦ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ 'ਗਰਬਰਜਨੀ' ਤੋਂ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ' ਤੱਕ ਪੁੱਜੇ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਜਾਪੁ' ਤੋਂ 'ਚਰਿਤ੍ਰ', 'ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ' ਤੇ 'ਹਕਾਇਤ' ਤੱਕ ਪੁੱਜਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਕਾਲ-ਚਰਚਾ, ਦੇਵ-ਅਰਚਾ ਜਾਂ ਭਕੋਤੀ-ਪੂਜ, ਦੇਵੀ-ਪੂਜ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤੂ ਮੰਡਲ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਧਰੁ-ਮੰਡਲ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਕਲਤ ਕਿਆਸ-ਅਭਾਈਆਂ ਹਨ ਜਿੰਨੀ ਉਚਾਈ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਚਾ ਉਪਰ ਉਠੇ ਬਿਨਾਂ ਦੇਖਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ; ਏਵਡ ਉਚਾ

ਹੋਵੇ ਕੋਇ॥ ਤਿਸ ਉਚੇ ਕਉ ਜਾਣਹਿ ਸੋਇ॥

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਟਕੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਨਾਟਕ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਹਨ। ਇਕ ਹੈ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਹੈ ਖਾਲਸਾ ਸਿਰਜਣਾ। ਨਾਟਕ ਸਦਾ ਹੀ ਰਮਜ਼ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੇਅੰਤ ਨਾਟਕ ਆਪਣੇ ਕੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ, ਵਾਪਰ ਚੁੱਕੇ ਭੇਅੰਤ ਯੁੱਗਾਂ ਦੇ, ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕਈ ਨਾਟਕ ਦੇਖੇ। ਆਪਣੀ ਨੇ ਆਤਮ ਕਥਾ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਟਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਜੀਵਿਆ। 'ਚਿੱਟਾ ਬਾਬ' ਤੇ 'ਨੀਲਾ ਘੋੜਾ' ਇਸੇ ਰਮਜ਼ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਬਲਗੀ ਵਿਚ ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਨਾਟਕ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਖੇਡਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ, ਰਾਜ-ਜਗ, ਭਕਤੀ-ਬਕਤੀ ਤੇ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਖਾਲਸਾ ਆਪਣਾ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਸੰਸਾਰਕ ਰੰਗ ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਅਨੇਕ ਥਾਈਂ ਇਕਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਤੇ ਹੁਣ ਤੀਕ ਸੰਸਾਰ ਇਸ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭੁੱਖ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਖਾਲਸਾ ਭੇਅੰਤ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਜ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਤੇ ਭੇਅੰਤ ਵਾਰੀ ਸਾਜਣਗੇ। ਭੇਅੰਤ ਵਾਰੀ ਖਾਲਸਾ ਹਰਨ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹੋ ਹੈ ਵਿਆਖਿਆ ਸਾਰੇ 'ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ' ਦੇ 'ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਦੀ ਅਤੇ ਇਹੋ ਹੈ ਕਥਾ 'ਅਵਤਾਰ' ਦੀ। ਇਹੋ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਟਕ ਵਿਚੋਂ ਅਲੱਖ ਹੋਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਥਾਸ਼-ਪਰਾਨ ਤੇ ਹੋਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਚੱਕਰ ਚੱਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਬਡੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਕਥਾ ਹੈ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ।

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਭਗਿ॥

ਖੜਗ ਤਮਾਸ਼ਾ

ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਏ ਹਵਾਲੇ, ਉਪਮਾਨ, ਤਬਾਹੀਆਂ, ਸਿਧਾਂਤ, ਮਨੋਰਥ ਅਤੇ ਬਾਮਨਾ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਸਾਰਾ ਗ੍ਰੰਥ ਦਸਮੇਸ਼-ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਕੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੋਂ ਲੈਕੇ, ਤੇਰੇ ਜੋਰ, ਤੇਰਾ ਸਦਕਾ, ਤੇਰੀ ਬਰਤਿ, ਤੇਰੇ ਜੋਰ ਸੰਗ ਬਹਤਾ ਹੋ, ਮੈ ਗੁੰਗਾ ਬਹਤਾ ਹੋ ਆਦਿ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਧਣ ਦੇ ਡਰੋਂ ਸੰਖੇਪ ਵਾਰਤਾ, ਅੰਤ ਕੇ ਅੰਤ ਕੇ ਧਾਮ ਸਿਧਾਰੇ, ਰਾਮ ਸਿਆਮ ਗੋਬਿੰਦ ਹਰਿ ਇਕੋ ਰੂਪ, ਲਹੂ-ਰਿੰਜੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਹੋਲੀ ਖੇਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ, ਘਾਇਨ ਜਿਵੇਂ ਬਰਾਬੀ ਖੁੰਮਦੇ ਹੋਣ, ਲੰਬਾਂ ਜਿਵੇਂ ਭੰਗ ਪੀਕੇ ਸੁੱਤੇ ਹੋਣ, ਹਥਾ ਨੇ ਬੋਲਿਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ, ਤਰਖਾਟਾਂ ਨੇ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਚੌਂਢ ਕੇ ਸੁੱਟਿਆ ਹੋਵੇ, ਸੱਪ ਨੇ ਭੁੱਜ ਉਤਾਰਨੀ, ਸਿਰ ਦਾ ਇਸ ਡਰ੍ਹਾਂ ਚੌਂਢਣਾ ਜਿਵੇਂ ਖੁਮਿਆਰ ਨੇ ਚੌਂਕ ਤੋਂ ਖੜਾ ਲਾਹਿਆ ਹੋਵੇ, ਜੰਗ ਹਾਰੀ ਧਿਰ ਥੱਲੇ ਢੰਦਾਂ ਵਿਚ ਘਾਹ ਦੀ ਰਿਝੁ ਵੜਕੇ ਮੁਆੜੀ ਮੰਗਣੀ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀਆਂ ਹੋਰ ਅਣਗਿਣਤ ਥਾਕੀਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਲੱਗ ਕੇ ਹੀ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ:-

ਧਰ੍ਹੁ ਨੁ ਭਟ ਗਹਿ ਦਾਰਨ ਕ੍ਰਿਨਾ॥

ਬ. ੪੦੫, ੨੨੧-੨

ਮੈ ਥੰਧੂ ਜੀਤ ਕਚਕੇ ਤਿਹੁ ਤੇ ਜਿਨ ਦਾਰਨ ਖਾਸ ਕਹਯੋ ਭਲ ਹਾਰਯੋ॥

ਕ੍ਰਿ. ੧੯੪੧-੨

ਕ੍ਰਿਓਂ ਦੰਤ ਥਾਏ ਥਥੈ ਈਨ ਥੈਟੇ॥

ਬਨਕੀ. ੪੮੪-੨

ਬਿਖ ਠਾਢੇ ਭਟੇ ਖਿਖਿਧਾਰ ਥਲੀ ਕ੍ਰਿਨ ਕੈ ਦੁਰ੍ਹੁ ਦਾਰਨ ਮੈ ਗਹਿ ਕੈ॥

ਕ੍ਰਿ. ੨੨੯੫-੪

ਖਾਸ ਦਾਰ ਗਹਿ ਰਾਮ ਉਚਾਰੇ॥

ਬ. ੨੬, ੧੦-੨

ਕਹਯੋ ਦਾਰ ਕ੍ਰਿਣ ਉਥਰਯੋ ਸੋਧਿ॥

ਬ. ੧੦੨, ੩੩-੩

ਭੈ ਢੰਗ ਅਦੋਂਕ ਭਯੋ ਹਨੀ ਗਹਿ ਗਹਿ ਖਹਿ ਦਾਰਨ ਕ੍ਰਿਣਾ॥

ਰਾਮਾਵ. ੩੭੪-੪

ਭਾਤਿ ਕਹਯੋ ਜਿਨ ਕੋ ਕ੍ਰਿਣ ਦਾਰਨ ਤੇਨ ਥਥੈ ਭਟ ਖਾਸ ਕਹੀਯੋ॥ ਰਾਮਾਵ. ੧੪੮-੨

ਦੰਤ ਨੀ ਕ੍ਰਿਣ ਭਾਜ ਹੈ ਭਟ ਕੈ ਨ ਗਹਿ ਕੈ ਅਕੁ॥

ਪਾਰਸਾਵ. ੨੧੬-੪

ਹਟੈ ਜੁੱਧ ਤੇ ਰੂਪ ਹਮੇ ਮੁਖ ਕ੍ਰਿਨ ਗਹਿਓ॥

ਕ੍ਰਿ. ੧੭੧੫-੨

ਬੀਰ ਬਹੋਰਿ ਸਰਾਸਨ ਛੋਰਿ ਦ੍ਰਿਣਾਨਿ ਕੋ ਤੋਰਿ ਨੁ ਖਾਨਨ ਭਾਯੋ॥

ਬ. ਪੰ. ੩੭੭

ਰਾਮਾਵਤਾਰ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ, ਬਨਕੀ ਅਵਤਾਰ ਤੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਉਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਅਤੇ ਭਾਵ ਦਾ ਵਰਨਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਢੰਗ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਚਾਹਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ-ਕ੍ਰਿਤ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਬੰਕਾ ਉਪਜਣਾ ਸਾਡੀ

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ-ਦਸਮੇਸ਼-ਕ੍ਰਿਤ ਖੁਆਣਕਤਾ * 122

ਆਪਣੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਢਲ-ਢਲੇਵਾਂ ਨਹੀਂ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਵਤਾਰ ਵਿਚ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਾ ਸਵੈਯਾ, ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਦਾ ਇਕ ਸਵੈਯਾ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਚਾਰੇ ਹੀ ਨਾਈਨਾਂ ਚਾਰ ਬਲੀਆਂ ਵਿਚ ਹਨ 606॥ ਤੇ ਇਕ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਕਬਿੱਤ ਜਿਸ ਦੀ ਢੰਨਗੀ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਜੁਲਦੀ ਹੈ ੪੬੭-੪੭੦॥ ਇਹ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵੰਗ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮਿਲਾਵਟ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਜਦੋਂ ਚੋਦਾ ਵਿਦਿਆ ਜਾਂ ਚੋਦਾਂ ਕਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਚੱਲੇਗੀ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ 'ਕੋਕ ਕਲਾਂ' ਵੀ ਗਿਣੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਵੈਸੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਂ 'ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ' ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਇਹੀ ਆਸ਼ਾ ਹੈ, ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਹਰ ਪੱਖ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਾਰਨ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਭੇਖੀ ਦੇ ਢਹੇ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਰਣ ਭੂਮੀ ਨੂੰ ਰੱਕ ਭੂਮੀ, 'ਜੁੱਧ ਭੀ ਠੋਰ ਕਿ ਨ੍ਰਿਤ ਅਖਾਰਾ' ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ, ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਪੰ ੫੮੦, ਭਰਮ-ਬਾਡੀ ਹੋਏ ਮੋਤ ਤੋਂ ਭਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ 'ਧਰਮ ਯੁਧ ਭੈ ਚਾਉ' ਪ੍ਰਚੰਡ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੀ ਮਨੋਰਥ ਹੈ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ। ਕੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮਹਾਂਬਾਣ—ਦਾਗੇ ਹੋਏ ਸੁ ਰਨ ਮਹਿ ਜੁਭਾਹਿ ਬਿਨੁ ਦਾਕੇ ਭਗਿ ਜਾਈ॥ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਆਸ਼ਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਚੁਲਮ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਢਿੱਲ ਨਹੀਂ ਫਰਵਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੱਕ ਅਤੇ ਸਚ ਤੱਕ ਖਾਨਸਾ ਗੁਰੂ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸੋਧ ਲੈਕੇ, ਅਤੇ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਦੁਨਿਆਵੀ (ਰਾਜਨੀਤਕ) ਸੋਧ ਲੈਕੇ ਚੱਲਦਾ ਫਰੇਗਾ, ਡਦ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਵਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਛਾਮਨੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਫਰਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ, ਦਾਨ, ਇਸ਼ਨਾਨ, ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ, ਧੀਰਜ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ ਹੈ? ਸਤ, ਚਿਤ, ਆਨੰਦ ਦਾ ਸਰੂਪ ਨਖਟਾ, ਰਜ, ਰਮ, ਸਤ ਦੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ, ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਆਉਣੀ ਅਤੇ ਸਾਮ, ਦਾਮ, ਦੰਡ, ਭੇਦ ਦੇ ਚਲਿੰਤਾਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚਣਾ ਹੈ? ਇਹ ਸਭ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ ਸਮਝਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਸੰਭਵ ਵੀ ਹੈ। ਅਕਨ ਭਾਵ (ਕਾਮ ਵੰਗ ਦੀ ਅਗਨੀ) ਤਪਸ਼ ਵਾਲਾ ਗੋਪੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ, ਭਾਵ-ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰੇਮ; ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਾਵ (ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤੀ ਦੀ ਸਿੱਧ) ਸੀਰਨਤਾ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਿਰਮਲ, ਭਾਵ ਨਿਰੰਕਾਰ-ਪ੍ਰੇਮ; ਇਕ ਥਾਂ ਵਰਨਣ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਏਕ ਵਿਚ ਅਨੇਕਤਾ ਅਤੇ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਇਕ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਬਿਨ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਸੋਝੀ, ਕੰਚਨ ਮਾਟੀ ਦੀ ਸਮਝ ਕਰਾ ਦੇਣੀ, ਜਕਤ ਹਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣ ਆਏ ਖੜਗ ਰਮਾਸ਼ਾ ਕਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ, ਬਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਉਣੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜਿਉਂਦੀ ਹੈ, ਵਰਗੇ ਅਲੌਕਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ੴ ਕਾਹਿਕੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ॥
ਕਲਗੀਧਰ ਸਮੋਧ
 (ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਫਿਲਾਸਫੀ)

ਹੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਰਾ ਜੀਉ ! ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਮਾਣਮਾ ਹੋ ?

ਜੇ ਹਮ ਕੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਉਚਰਿ ਹੈ। ਤੇ ਸਭ ਨਰਕ ਕੁੰਡ ਮਹਿ ਪਰਿ ਹੈ।

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਪੰ: ੭੩-੮੨

ਬਿਚ ਤੁਹਾਡਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨਾਲ ਕੀ ਨਾਰਾ ਹੈ ?

ਮੈਂ ਹੋ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਕੋ ਦਾਸਾ। ਦੇਖਨਿ ਆਯੋ ਜਗਤ ਭਮਾਸਾ।

ਬ.ਨਾ ਪੰ: ੭੩-੮੩

ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਜੀ ਨੇ ਆਪਨੂੰ ਜਗਤ ਬਿਚ ਕੀ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ?

ਹਮ ਇਹ ਕਾਜ ਜਗਤ ਮੇਂ ਆਏ। ਧਰਮ ਹੇਤ ਕੁਰਦੇਵ ਪਠਾਏ। ਜਹਾਂ ਡਹਾਂ ਤੁਮ ਧਰਮ
 ਬਿਚਾਰੋ। ਦੂਸਰੇ ਦੇਖਯਾਨਿ ਪਕਾਰਿ ਪਛਾਰੋ। ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ ਸੰਤ ਉਚਾਰਨ। ਦੂਸਰੇ ਸਭਨ
 ਕੋ ਮੂਲ ਉਪਾਰਿਨ।

ਬ.ਨਾ ਪੰ: ੭੪-੮੩

ਕੀ ਸਭ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਦਿਫ ਸੰਤ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਭਨੂੰ ਕਰਿ ਜਾਨਾ। ਵੇਕ ਰੂਪ ਕਿਨਹੂੰ ਪਹਿਚਾਨਾ। ਜਿਨ ਜਾਨਾ ਤਿਨ ਹੀ
 ਸਿਧਿ ਪਾਈ। ਬਿਨੁ ਸਮਝੇ ਸਿਧਿ ਹਾਥ ਨ ਆਈ।

ਬ.ਨਾ ਪੰ: ੭੦-੯੦

ਗੁਰੂ ਰੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਜੀ ?

ਰਿਲਕ-ਜੰਤੂ ਰਾਖਾ ਪ੍ਰਭ ਤਾਕਾ। ਕੀਨੋ ਬਭੋ ਬਲੁ ਮਹਿ ਸਾਕਾ। ਧਰਮ ਹੇਤ ਸਾਕਾ ਜਿਨ
 ਕੀਆ। ਸੀਸੁ ਦੀਆ ਪਰ ਸਿਰਰ ਨ ਦੀਆ।

ਬ.ਨਾ ਪੰ: ੭੦-੯੩

ਤੁਹਾਡਾ ਕੁਰੂ ਭੇਟ ਹੈ ਜੀ ?

ਆਦਿ ਅੰਤ ਏਕੈ ਅਵਤਾਰਾ। ਸੋਈ ਕੁਰੂ ਸਮਝਿਉ ਹਮਾਰਾ।

ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਯਾਨ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ: ੧੩੮੭-੩੮੫

ਤੁਸੀਂ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਜੀ ਤੋਂ ਕਿਹੜੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹੋ ?

ਦੇਹਿ ਸਿਵਾ ਬਹੁ ਮੋਹਿ ਇਹੈ ਜੁਭ ਕਰਮਨ ਤੇ ਕਥਨੁ ਨ ਟਰੇ। ਨ ਡਰੇ ਅਰਿ ਮੇਂ ਜਬ ਜਾਇ
 ਨਰੇ ਨਿਸਥੈ ਕਰਿ ਅਪੁਨੀ ਜੀਤ ਕਰੇ। ਅਰੁ ਸਿਖਹੋ ਅਪੁਨੇ ਹੀ ਮਨ ਕੋ ਇਹ ਨਾਲਚ ਹਉ

ਗੁਨ ਤਉ ਉਚਰੇ। ਜਬ ਆਵ ਕੀ ਅਉਧਿ ਨਿਦਾਨ ਬਨੈ ਅਤਿ ਹੀ ਰਨ ਮੈ ਤਬ ਜੁਝ ਮਰੇ।
ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪੰ:੧੨੭

ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋ ਬਾਮਨ ਕੇ ਨਹਿ ਕੈ ਰਪੁ ਆਵਤ ਹੋ ਜੁ ਕਰੇ। ਅਰੁ ਔਰ ਜੰਜਾਰ ਜਿਠੋ
ਗਿਹ ਕੇ ਤਹਿ ਤਿਆਗ ਕਹਾ ਚਿਤ ਤਾ ਮੈ ਧਰੇ। ਅਬ ਗੀਤ ਕੀ ਦੇਹੁ ਵਹੈ ਹਮ ਕੀ ਜੇਉ
ਹਉ ਬਿਨਤੀ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਰੇ। ਜਬ ਆਉ ਕੀ ਅਉਧਿ ਨਿਦਾਨ ਬਨੈ ਅਤਿਹੀ ਰਨ ਮੈ
ਤਬ ਜੁਝ ਮਰੇ।
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਥਰਾਥ ਪੰ:੭੯੮-੨੪੯੬

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-ਜੁਧ ਕਿਉਂ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੀ ?
ਦੋਹਰਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੁਧ ਜੋ ਹਉ ਕਹਿਓ ਅਤਿ ਹੀ ਸੰਗਿ ਸਨੇਹ।
ਜਿਹ ਨਾਨਕ ਇਹ ਮੈ ਰਚਯੋ ਮੇਰੇ ਵਰੇ ਬਹੁ ਦੇਹਿ।
ਸਵੈਯਾ। ਹੇ ਗੀਤ ਹੋ ਸਸਿ ਹੋ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਿ ਮੇਰੀ ਅਥੇ ਬਿਨਤੀ ਜੁਨਿ ਲੀਜੇ।
ਔਰ ਨ ਮਾਂਗਤ ਹਉ ਤੁਮ ਤੇ ਕਛੁ ਚਾਹਤ ਹਉ ਚਿਤ ਮੈ ਸੋਈ ਬੀਜੇ।
ਸਸਤ੍ਰਨ ਸੋ ਅਤਿ ਹੀ ਰਨ ਭੀਰਵ ਜੁਝ ਮਰੇ ਕਹਿ ਸਾਥ ਪਈਜੇ।
ਸੰਤ ਸਹਾਇ ਸਦਾ ਜਗ ਮਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਸਯਾਮ ਇਹੈ ਬਹੁ ਦੀਜੇ।
ਕ੍ਰਿ.ਅ ਪੰ:੬੭੮-੧੯੦੦

ਕੀ ਰੁਸੀ ਗਨੇਸ਼ ਨੂੰ ਧਿਆ ਕੇ ਕੋਈ ਫੰਮ ਭਰਦੇ ਹੋ ?
ਮੈ ਨ ਗਨੇਸ਼ਹਿ ਪ੍ਰਿਥਮ ਮਨਾਉ। ਕਿਸਨ ਬਿਸਨ ਕਥਨੁ ਨ ਧਿਆਉ। ਬਾਨਿ ਜੁਨੇ ਪਹਿਚਾਨ
ਨ ਭਿਨ ਸੋ। ਨਿਵ ਨਾਨੀ ਮੇਰੀ ਪਗ ਇਨ ਸੋ।
ਕ੍ਰਿ.ਅ ਪੰ:੩੮੨-੪੩੪

ਵਿਰ ਰੁਸੀ ਬੁਰੁਆਡ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜੀ ?
ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰਕੈ ਲੁਰੁ ਨਾਨਕ ਲਈ ਧਿਆਇ ਸਾਰ ਦੁਰਗਾ ਕੀ ਪੰ:੧੫੪-੧
ਖੇਡਾ ਪ੍ਰਿਥਮ ਮਨਾਇਕੈ ਜਿਨ ਸਭ ਸੈਸਾਰ ਉਪਾਇਆ। ਬਾਰ ਦੁਰਗਾ ਕੀ ਪੰ:੧੫੪-੨
ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
ਮੁਕ ਉਚਰੈ ਸਾਸਤ੍ਰ ਖਟਿ ਪਿੰਗ ਗਿਰਨ ਚਤ੍ਰਿ ਜਾਇ। ਅੰਧ ਲਖੇ ਬਧਰੇ ਸੁਨੈ ਜੋ ਕਾਲ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਾਇ।
ਕ੍ਰਿ.ਅ ਪੰ:੬੨-੨

ਰੁਸੀ ਕਿਸਦੇ ਵਿਚ ਦਾਸ-ਭਾਵ ਰੱਖਦੇ ਹੋ ?
ਬਿਨਤਿ ਕਰੇ ਦੇਉ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸੁਨੈ ਜਗਤ ਕੇ ਰਾਇ। ਮੋ ਮਸਤਕ ਕ੍ਰ ਪਰ ਸਦਾ ਰਹੈ ਦਾਸ
ਕੇ ਭਾਇ।
ਚੌ.ਅ ਪੰ:੪੪੭-੭੫੬

ਤੁਹਾਡਾ ਰਖਵਾਲਾ ਕੌਣ ਹੈ ?
ਮਹਾਂਕਾਲ ਰਖਵਾਰ ਹਮਾਰੇ। ਮਹਾਲੋਹ ਮੈ ਕਿੰਕਰ ਬਾਰੇ। ਅਪੁਨਾ ਜਾਨਿ ਕਰੇ ਰਖਵਾਰ।
ਬਾਹ ਗਹੇ ਕੀ ਲਾਜ ਬਿਚਾਰ।

...ਦੇਗ ਤੇਗ ਜਗ ਮੈ ਦੋਉ ਚਲੈ। ਰਾਖੁ ਆਪਿ ਮੁਹਿ ਅਉਰ ਨ ਦਲੈ।

ਬਿਅ ਪੰ:੩੮੩ ੪੩੬

ਕੀ ਅਥਾਨ ਪੁਰਖ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਨੋਤ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਹੈ ?

ਪਾਇ ਗਏ ਜਬ ਤੇ ਕੁਮਰੇ ਤਬ ਤੇ ਕੋਉ ਆਖ ਤਰੇ ਨਹੀਂ ਆਨਯੋ। ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਪੁਰਾਨ
ਬੁਰਾਨ ਅਨੇਕ ਕਹੈ ਮਤਿ ਏਕ ਨ ਮਾਨਯੋ। ਸਿਮ੍ਰਿਤ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਸਬੈ ਬਹੁ ਭੇਦ ਕਹੈ ਹਮ
ਏਕ ਨ ਜਾਨਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਪਾਨਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੁਮਰੀ ਬਰਿ ਮੈ ਨ ਕਹਯੋ ਸਬ ਤੋਹਿ ਬਖਾਨਯੋ।
ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ ਪੰ:੩੦੪ ੮੬੩

ਕਿਸ ਕਿਸ ਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹੋ ?

ਸਗਲ ਦੁਆਰ ਕੋ ਛਾਡਿਕੈ ਗਹਿਓ ਕੁਹਾਰੋ ਦੁਆਰ। ਬਾਹ ਗਏ ਕੀ ਲਾਜ ਅਸ ਗੋਬਿੰਦ
ਦਾਸ ਕੁਹਾਰ।
ਰਾਅ ਪੰ:੩੦੪-੮੬੪

ਕੀ ਕਾਲ ਕੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬੱਸ ਵਿਚ ਹੈ ?

ਅਉਰ ਸਕਾਲ ਸਬੈ ਬਸਿ ਕਾਲ ਕੋ ਏਕ ਹੀ ਕਾਲ ਅਥਾਨ ਸਦਾ ਹੈ। ਬ.ਨਾ ਪੰ:੫੯-੮੪

ਕੀ ਬਗੈਰ ਭਗਤੀ ਦੇ ਕੋਈ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਜਿਹ ਕੋਟਿ ਏੰਦ੍ਰ ਨ੍ਰਿਪਾਰ। ਕਈ ਕ੍ਰਮ ਬਿਸਨ ਬਿਚਾਰ। ਕਈ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਰਸੁਲ। ਬਿਨ
ਭਗਤਿ ਕੀ ਨ ਕਬੂਲ। ਅਉ।

ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬੇਦ ਬਰੇਬ ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਆਦਿ ਸਨ। ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਾਠ-ਉਤਾਰਾ
ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ?

ਜਿਨ ਮਨੁ ਹਰ ਚਰਨਨ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਸੇ ਸਿਮ੍ਰਿਤਨ ਕੇ ਰਾਹ ਨ ਆਯੋ। ਜਿਨ ਕੀ ਲਿਖ
ਹਰਿ ਚਰਨਨ ਲਾਗੀ। ਤੇ ਬੇਦਨ ਭੇ ਭਏ ਭਿਆਗੀ। ਜਿਨ ਮਤਿ ਬੇਦ ਬਰੇਬਨ ਤਿਆਗੀ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਭੇ ਅਨੁਰਾਗੀ।
ਬ.ਨਾ ਪੰ:੭੨-੧੯

ਕੁਹਾਣੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣਾ ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

ਖਗ ਖੰਡ ਬਿਹੰਡ ਖਲਦਲ ਖੰਡ ਅਹਿ ਰਣ ਮੰਡ ਕਰਬੰਡ। ਕੁਜ ਦੰਡ ਅਖੰਡ ਰੋਜ ਪ੍ਰਚੰਡ
ਜੋਤਿ ਅਮੰਡ ਭਾਨੁ ਪ੍ਰਭੰ। ਸੁਖ ਸੰਤਾਂ ਕਰਣੇ ਦੁਗਮਤਿ ਦਰਣੇ ਕਿਲਬਿਖ ਹਰਣੇ ਅਸਿ
ਸਫਣੇ। ਜੇ ਜੇ ਜਗ ਕਾਰਣ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਉਥਾਰਣ ਮਮ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਣ ਜੇ ਤੋਗੰ।

ਬ.ਨਾ ਪੰ:੫੩-੨

ਸੁਰ ਅਸੁਰ ਜਾਂ ਦੇਵ ਤੇ ਦੈਤ ਦੀ ਕੀ ਪਛਾਣ ਹੈ ਜੀ ?

ਸਾਧ ਕਰਮ ਜੇ ਪੁਰਖ ਬਮਾਏ। ਨਾਮ ਦੇਵਤਾ ਜਗਤ ਕਹਾਏ। ਬੁਝਿਤ ਕਰਮ ਜੇ ਜਗ ਮੈ
ਕਰਹੀ। ਨਾਮ ਅਸੁਰ ਤਿਨ ਕੋ ਸਭ ਧਰਹੀ।
ਬ.ਨਾ ਪੰ:੬੩-੧੫

ਮਨੁੱਖਤਾ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਡਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਕੀ ਹੈ ?

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਵਿਦਾਸੀ ਇਮਾਮ ਬਾਕੀ ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤਿ ਸਭੈ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨਬੈ।

ਅ.ਉ ਪੰ:੨੮-੮੫

ਕੀ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਰੇਖ ਜਾਂ ਕਰਮ-ਕਾਡ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ?

ਅਲੇਖ ਅਰੇਖ ਅਦੇਖ ਅਰੇਖ ਅਸੇਖ ਕੇ ਪਛਾਨੀਐ। ਨ ਭੂਲ ਜੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਮ ਰੇਖ
ਠਾਨੀਐ।

ਕਿ.ਪ੍ਰ ਪੰ:੧੧੭੯-੧/੧੦੪

ਮੇਨ ਭਜੇ ਨਹੀਂ ਮਾਨ ਤਜੇ ਨਹੀਂ ਰੇਖ ਸਜੇ ਨਹੀਂ ਮੁੰਡ ਮੁੰਡਾਏ। ਕੰਠਿ ਨ ਕੰਠੀ ਕਠੋਰ ਧਰੈ
ਨਹੀਂ ਸੀਸ ਜਟਾਨ ਕੇ ਜੂਟ ਸਹਾਏ। ਸਾਧੂ ਕਹੈ ਸੁਨਿ ਲੈ ਚਿਤ੍ਰਦੇ ਬਿਨੁ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਕੀ
ਸਾਮ ਸਿਧਾਏ। ਪ੍ਰੀਤ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਯਤ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨ ਭੀਜਤ ਲਾਡ ਬਟਾਏ।

ਬ.ਨਾ ਪੰ:੬੧-੧੦੦

ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ਜੋ ਵਡੇ ਭਾਹ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸਦਾ ਕੀ ਫਾਰਨ ਸੀ ?

ਵਡੇ ਸ਼ਾਹ ਕੰਪਾ ਹਥ ਰਾਜਾ। ਲੋਹ ਪਰਾ ਹਮਜੇ ਬਿਨੁ ਭਾਜਾ।

ਬ.ਨਾ ਪੰ:੭੭-੩

ਕਿਸ ਫਾਰਨ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੀ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ?

ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਵਿੰਡਨ ਮੈ ਕਰਨਿਓ ਸਭ ਹੀ ਨਸ਼ਰੁਦ ਮਈ ਹੈ। ਏਕ ਤ ਏਕ ਰਸਾਲ
ਭਇਓ ਨਖ ਡੇ ਸਿਖ ਨਉ ਉਪਮਾ ਸੁ ਨਈ ਹੈ। ਕਉਰਕ ਹੇਰੁ ਕਰੀ ਕਥਿ ਨੇ ਸਤਿਸਯ
ਕੀ ਕਥਾ ਇਹ ਪੂਰੀ ਭਈ ਹੈ। ਜਾਹਿ ਨਮਿੰਤ ਪਛੈ ਸੁਨਿ ਹੈ ਨਰ ਜੋ ਨਿਸਚੈ ਕਰਿ ਰਾਹਿ
ਢਈ ਹੈ।

ਚੰ.ਚ ਪੰ:੧੨੭-੨੩੧

ਚੌਥੀ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਕਿਸਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜੀ ?

ਨਰਾਭ ਪਾਵਣਾ ਮੇ ਰੁਮੇ ਰਚਿਐ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਧਾਰਿ। ਖਲਜਪਾਣਿ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਪੇਈ ਰਚੀ
ਬਿਚਾਰ। ਭੂਲਿ ਹੋਇ ਜਹ ਠਰੁ ਸੁਭਾਥਿ ਪਡਿਅਹੁ ਸਭੈ ਸੁਧਾਰਿ।

ਕ੍ਰਿ.ਅ ਪੰ:੪੯੬-੯੬੪

ਭਗਵਤ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਸਕੰਧ ਦੀ ਕਥਾ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੀ ਲਾਲਸਾ ਸੀ ?

ਦਸਮ ਕਥਾ ਭਗੋਤ ਕੀ ਭਾਖਾ ਕਰੀ ਬਨਾਇ। ਅਥਰ ਵਾਸਨਾ ਨਾਹਿ ਪ੍ਰਭ ਧਰਮ-ਯੁੱਧ ਕੇ
ਚਾਇ।

ਕ੍ਰਿ.ਅ ਪੰ:੭੯੮-੨੪੯੧

ਜਗਤ ਨੂੰ ਕਿਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਜੀ ?

ਕਲਿਜੁਗ ਚੜ੍ਹਯੋ ਅਸੰਤ, ਜਗਤ ਭਵਨ ਬਿਧਿ ਬਾਚ ਹੈ। ਰੰਗਹੁ ਏਕਹਿ ਰੰਗਿ, 'ਤਕ ਫੁਟਿ
ਹੈ ਕਲਿ ਕਾਲ ਤੋ।

ਨਿਹਬਲੰਕ ਅਵਤਾਰ ਪੰ: ੮੧੨-੧੧੮

ਭਵਜਲ ਵਿਚੋਂ ਉਧਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੀ ?

ਜੋ ਚਹੇ ਦੇਹ ਉਧਾਰੁ। ਜੋ ਜਾਨੈ ਏਕੰਕਾਰ।

ਉਪ ਅਵਤਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪੰ:੮੬੫-੧੭

ਅਗਲੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਨਾਲ ਕੀ ਜਾਵੇਗਾ ਜੀ ?

ਰਾਜ ਕੇ ਸਾਜ ਕੇ ਕਉਨ ਕੁਮਾਨ ਨਿਦਾਨ ਜੁ ਆਪਨ ਸੰਗ ਨ ਜੇ ਹੈ। ਤਉਨ ਭੰਡਾਰ ਭਰੇ
ਘਰ ਬਾਰ ਸੁ ਏਕ ਹੀ ਬਾਰ ਬਿਗਾਨ ਕਰੇ ਹੈ। ਪੁਤ੍ਰ ਬਲਤੁ ਸੁ ਮਿਤ੍ਰ ਸਖਾ ਕੋਈ ਅੰਤਿ ਸਮੇ
ਤੁਹਿ ਸਾਬ ਨ ਏ ਹੈ। ਚੇਤ ਭੇ ਚੇਤ ਅਚੇਤ ਮਹਾਪਸੁ ਸੰਗ ਬੀਯੋ ਸੋ ਭੀ ਸੰਗ ਨ ਜੀਏ।

ਰੁਦ੍ਰ ਅਵਤਾਰ ਪੰ:੯੮੮-੧੬੧

ਜਗਤ ਵਿਚੋਂ ਕੀ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ? ਜਗਤ ਨੂੰ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ
ਜੀ ?

ਧੰਨਿ ਜੀਓ ਤਿਹ ਕੇ ਜਕ ਮੇ ਮੁਖ ਤੇ ਹਰਿ ਚਿੱਤ ਮੇ ਜੁੱਧ ਬਿਚਾਰੇ। ਦੇਹ ਅਨਿੱਤ ਨ ਨਿੱਤ
ਰਹੈ ਸਸੁ ਨਾਥ ਚੜ੍ਹੇ ਭਵਸਾਗਰ ਤਾਰੇ। ਧੀਰਜ ਧਾਮ ਬਨਾਇ ਇਹੋ ਤਨ ਬੁੱਧਿ ਸੁ ਦੀਪਕ
ਜਿਉਂ ਉਜੀਆਰੇ। ਗਿਆਨਹਿ ਕੀ ਬਚਨੀ ਮਨਹੂ ਹਾਥ ਲੈ ਬਾਤਰਤਾ ਕੁਰਵਾਰ ਬੁਹਾਰੇ।

ਕ੍ਰਿਅ ਪੰ:੭੯੮-੨੪੯੨

ਰੁਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖਣਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ ?

ਪੜ੍ਹੈ ਯਾਹਿ ਬਿਦਯਾਰਥੀ ਬਿਦਯਾਹੇਰੰ। ਲਹੈ ਸਰਬ ਭਾਸਤ੍ਰਾਨ ਫੈ ਮਦ ਚੇਰੰ।

ਚੰਚ (ਦੂਜਾ) ਪੰ:੧੫੩-੨੬੧

ਕੁਬਰਮ ਕਰਨ ਬੇਲੇ ਬੋਟ ਵਰਜਦਾ ਹੈ ਜੀ ?

ਬਿਨੁ ਇਕ ਬਿਬੇਕ ਸੁਨੇਹੋ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਅਉਰ ਦੂਸਰ ਕੈ ਹਟਕ ਹੈ। ਰੁਅ ਪੰ:੯੯੦-੧੭੩

ਗਿਆਨ ਕਦੋਂ ਤੱਕ ਵਰਜਦਾ ਰਹੇਗਾ ਜੀ ?

ਮੇਰ ਪੰਖ ਕਹਿ ਉਭੇ ਸਰਬ ਸਾਇਰ ਜਲ ਸੁਕੈ। ਕੋਲ ਦਾਤੁ ਕਛਮੁਕੈ ਸਿਮਟਿ ਵਨੀਯਰ ਵਟ
ਵਟੈ। ਉਲਟਿ ਜਾਨੁਕੀ ਬਹੈ ਸੋਭ ਹਰੀਚੰਦੇ ਹੋਟੈ। ਸੰਸਾਰ ਉਲੱਟ ਪੁਲੱਟ ਹੈ ਧਸਕਿ ਧਉਲ
ਧਰਣੀ ਵਟੈ। ਸੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਅਭਿਬੇਕ ਸੁ ਬਿਬੇਕ ਭਟਿ ਭੋਦਪਿ ਨ ਲਟਿ ਸੰਜਮ ਹਟੈ।

ਰੁਅ ਪੰ:੧੦੧੬-੩੨੪

ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਲਣ ਮਗਰੋਂ ਰੁਹਾਣੇ ਲਈ ਕੁਤੁ ਜੀ ਦਾ ਕੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੀ ?

ਸੁਪਿ ਜਬ ਤੇ ਹਮ ਧਰੀ ਬਚਨ ਗੁਰ ਦਏ ਹਮਾਰੇ। ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਕੇ ਸਾਬ ਨੇਹੁ ਕੁਮ ਨਿੱਤ
ਬਢੇਯਹੁ। ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਭੂਲਿ ਸੁਪਨੇ ਹੂੰ ਨ ਜੇਯਹੁ। ਗੁਰ ਜਬ ਤੇ ਮੁਹਿ ਕਹਯੋ ਇਹੋ
ਪੁਨ ਲਯੋ ਸੁ ਧਾਰੈ। ਹੋ ਪਰ ਧਨ ਪਾਹਨ ਹੁੱਲਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਪਰ ਮਾਤ ਹਮਾਰੈ। ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੰ:੨੧

ਸਟੀਕ ਪੋਥੀ ਫੋਕੀ ਪੰ:੧੦੯ (ਪੋਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਮੁਜੰਗਾ ਵਾਲੇ)

ਸਰਬਗੁਣ ਸੰਪੰਨ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀਓ 'ਚਰਿਤ੍ਰ-ਪਾਥਯਾਨ' ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਮ ਕਰਕੇ 'ਤ੍ਰਿਯਾ-
ਚਰਿਤ੍ਰ' ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਮਝਾਉ ਜੀ।

ਚੌਪਈ ਛੰਦ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਬਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ-ਪੁਰਖ ਦੀਆਂ ਭੇਦ

ਭਰੀਆਂ ਰਮਝਾਂ, ਗੁਪਤ-ਚਾਲਾਂ ਤੇ ਚਲਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਫਲ-
 ਕਪਟ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਕੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਿਣ ਤੇ ਆਪਾ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕੀਤੀ
 ਹੋਈ ਹੈ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਲ-ਕਪਟ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਭਾਰੇ ਡਰਦਾ, ਸੰਗਦਾ, ਵਿਜਕਦਾ,
 ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਣ ਬੋਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਡਾਢ ਗੁੰਗਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਇਸ 'ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ-ਪਾਖਯਾਨ'
 ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ/ਸੁਣ ਕੇ ਇਸ ਹੋ ਰਹੀ ਆਚਰਣਹੀਣਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।
 ਉੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਆਚਰਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ (ਮੂੜ/ਮੂਰਖ) ਵੀ ਜੇਕਰ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ
 ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ/ਪੜ੍ਹ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਚਰਣਹੀਣਤਾ ਵੱਲ ਲੈਜਾਣ
 ਵਾਲੇ ਫਲ ਕਪਟਾਂ ਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੋ ਕੋਈ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਚੌਪਈ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ
 ਦਿੱਤੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਸਚੈ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਲ-ਕਪਟਾਂ,
 ਚਲਾਈਆਂ, ਰਮਝਾਂ ਅਤੇ ਆਚਰਣਹੀਣਤਾ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ
 ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੁੱਖ, ਦਰਦ, ਭਉ ਉਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ।
 ਸੁਨੈ ਗੁੰਗਾ ਜੋ ਯਾਹਿ ਉ ਰਸਨਾ ਪਾਵਈ। ਸੁਨੈ ਮੁਕੁ ਚਿਤ ਨਾਇ ਚੜ੍ਹਕਤਾ ਆਵਈ।
 ਦੁਖ ਦਰਦ ਭਉ ਨਿਕਟ ਨ ਰਿਨ ਨਰ ਕੇ ਰਹੈ। ਹੋ ਜੇ ਯਾਗੀ ਇਕ ਵਾਰ ਚੌਪਈ ਕੋ ਕਹੈ।

ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਯਾਨ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ:੧੩੮੮-੪੦੪

ਨੋਟ:-ਬਾਬਦ 'ਚੌਪਈ' ਤੋਂ ਡਾਢ ਚੌਪਈ ਛੰਦ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ 'ਸਮੁੱਚੇ ਚਰਿਤ੍ਰ-
 ਪਾਖਯਾਨ' ਤੋਂ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਕੇਵਲ 'ਕਥਿਯੋਕਾਥ ਬੋਨਤੀ'। ਚੌਪਈ' ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ
 ਹੈ।

ਡੁਹਾਡੇ ਸਾਜੇ ਹੋਏ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜੀ ?

ਜਾਗਤਿ ਜੀਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸਿ ਵਾਸੁਰ ਦੇਖੁ ਬਿਨਾ ਮਨਿ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ। ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤਿ
 ਸਜੈ ਕੁਤ ਗੰਗ ਮਝੀ ਮਠ ਫੂਲ ਨ ਮਾਨੈ। ਝੀਰਕ ਦਾਨ ਦਯਾ ਰੁਪ ਸੰਜਮ ਦੇਖੁ ਬਿਨਾ ਨਹਿ
 ਦੇਖ ਪਛਾਨੈ। ਪੂਰਨ ਜੀਤਿ ਜਗੀ ਘਟ ਮੈ ਤਥ ਖਾਲਿਸ ਰਾਹਿ ਨ ਖਾਲਿਸ ਜਾਨੈ। ਅਸਫੋਟਕ
 ਬਖਿੱਤ ਪੰ:1235-57

(ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ, ਬਾਬਦਾਰਥ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ, ਪੰ. ਯੂ. ਪਟਿਆਲਾ
 ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਪੋਥੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹਨ)

ਬਨਾ-ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ, ਉਅ-ਉਪ ਅਵਤਾਰ, ਗਿ.ਪ੍ਰ-ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧ, ਅਉ-ਅਕਾਲ
 ਉਸਤਤਿ, ਕੁਅ-ਕੁਦ ਅਵਤਾਰ, ਚੰ.ਬ-ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ, ਨਿ.ਅ-ਨਿਰਬਲੇਖ ਅਵਤਾਰ,
 ਰਾ.ਅ-ਰਾਮਾਵਤਾਰ, ਹ੍ਰਿ.ਅ-ਹ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ, ਚ.ਪਾ-ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਯਾਨ

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਭਰਮਿ॥

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਫਿਲਾਸਫੀ

ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼-ਵਿਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਉਹ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ। ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਉਤੇ ਹਮਲਾ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਹੈ। ਵਾਹ ਸ੍ਰੀ ਭਗੋਤੀ ਜੀ ਕੀ ਪਹਿਲੀ ਪੌੜੀ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ। ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਯਾਨ ਦੇ ੪੦੫ ਨੰਬਰ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚ ਕਥਿਯੋ ਬਾਬ ਬੇਨਤੀ ਚੋਪਈ ਹੈ, ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਨਿਤਨੇਮ ਵਿਚ ੩੦੦ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਉਹ ਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਅਰਦਾਸ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਿਣੀ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਹਨ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਮਨ ਮੱਰੀਏ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਨਿੰਦਕ ਵੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਮਝਣਾ ਜਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਭਾਰਜ ਵਿਚ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬਾਮਲ ਬਰਨਾ, ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਨਾਲ ਧ੍ਰੋਹ ਕਰਨ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਸਿੱਖ ਜੋ ਇਕ ਅਕਾਲ ਉਡੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਥ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੁਰਗਾ, ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ, ਪਰ ਅਕਾਲੀ ਬਕਰੀ ਤੋਂ ਉਹ ਬਾਹਰ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਅਕਾਲ ਤੋਂ ਬਕਰੀ ਲੈਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਰਮ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਤੇ ਨੇਕੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਮੰਨ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਥਾ ਬਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਤੁਰਮਾਨ ਹੈ— ਤੈਂ ਹੀ ਦੁਰਗਾ ਸਾਜਕੇ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਾਇਆ॥ ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਬਲੁ ਰਾਮ ਲੈ ਨਾਲ ਬਾਣਾ ਦਹਿਸਿਰ ਘਾਇਆ॥ ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਬਲੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲੈ ਕੰਸ ਕੇਸੀਂ ਪਕੜਿ ਗਿਰਾਇਆ॥ ਕਛੇ ਕਛੇ ਮੁਨਿ ਦੇਵਤੇ ਕਈ ਜੁਗ ਰਿਨੀ ਤਨ ਤਾਇਆ॥ ਕਿਨੈ ਰੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ॥ (ਦੁਰਗਾ ਕੀ) ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਦੁਰਗਾ, ਰਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਗੰਮ ਅਤੇ ਅਬਾਹ ਬਕਰੀ ਵਿਚੋਂ ਅੰਧ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ— ਮੈਂ ਨ ਗਨੇਸ਼ਹਿ ਪ੍ਰਿਥਮ ਮਨਾਉਂ॥ ਕਿਸ਼ਨ ਬਿਸ਼ਨ ਕਬਹੂੰ ਨਾ ਪਿਆਉਂ॥ ਕਾਨ ਸੁਨੇ ਪਹਿਚਾਨ ਨ ਰਿਨ ਸੋ॥ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਬਤਾਰ) ਇਸਦੇ ਗੁੰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਉਹ ਦੇਵੀ ਪੁਜ ਸਨ, ਜਾਂ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਨਵੇਂ ਜੰਮੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ

ਕੁਲੇਖਾ ਪਾਉ ਕਰਤੂਤ ਹੈ। ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨਜਾਣ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਲੱਗ ਕੇ ਹਰਨਾਖੜ ਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੀ ਕਥਾ ਫਰਜ਼ੀ ਲਮਥੀ ਜਾਵੇ? "ਕੰਮ ਪਾੜ ਕੇ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਬੋਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ?" ਅਜਿਹੀਆਂ ਬੇਹੁਦਾ ਦਲੀਲਾਂ ਪੁਰਾਣਕ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਲੈਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਬਹਾਣੀ ਦੀ ਚੀਰ-ਫਾੜ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਗੁਪਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਨੂੰ ਭਾਵ ਨਿਰਾਕਾਰ ਤੋਂ ਆਕਾਰ ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ, ਨਿਰਕੁਣ ਤੋਂ ਸਰਕੁਣ ਹੋਣਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੀ ਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ 'ਸਿਵ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਖੋਲ ਮੋਲ ਪਰਕਿਰਤ ਪ੍ਰਜਾਰ' ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਮਾਕ੍ 'ਪੰਚ ਤੱਤ ਪ੍ਰਭਾਟ ਕਰ ਛਟਮਾ ਕਰਤਾ ਆਪ ਸਮਾਇਆ', ਮਾਣਸ ਅਵਤਾਰ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਦੇਹ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾ ੧੦ - ਕਾਲਿ ਪੁਰਖ ਕੀ ਦੇਹਿ ਮੇਂ ਕੋਟਿਥ ਬਿਸਨ ਮਹੇਸ਼॥ ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਕ੍ਰਮਾ ਕਿਤੇ ਰਵਿ ਸਸਿ ਕੋਟਿ ਜਲੇਸ॥ (ਬਿਸਨ ਅਵਤਾਰ ਕਬਨੈ) ਕ੍ਰਮਾ, ਬਿਸਨ, ਮਹੇਸ਼ ਇਕ ਅਕਾਲੀ ਕੁਰ ਦੇ ਕਿਵੇਂ ਅਨੇਕ ਢੰਗ ਹਨ? ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਿਹਥੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਥਾ ਤੋਂ ਦਿਨਬਾਰੀ ਹਨ, ਕੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਕੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ? - ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰੋਂ ਦਸ ਅਵਤਾਰਾ॥ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਇ ਕੀਆ ਪਾਸਾਰਾ॥ ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਕਣ ਕੰਧਰਬ ਜਾਜੇ ਸਭਿ ਲਿਖਿਆ ਕਰਮ ਕਮਾਇਆ॥ ਮਾਰੂ ਜੋਲਹੇ ਮ:੧ ਪੰ:੧੦੩੭ ਤਕਾ:- ਜੁਗਰ ਜੁਗਰ ਕੇ ਰਾਜੇ ਭੀਏ ਰਾਵਹਿ ਕਰਿ ਅਵਤਾਰੀ॥ ਤਿਨ ਭੀ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ਭਾ ਭਾ ਕਿਆ ਕਰਿ ਆਖਿ ਚੀਚਾਰੀ॥ ਆਸਾ ਮ:੩ ਪੰ:੪੨੨ ਤਕਾ:- ਅਵਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਅੰਤੁ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੋਅੰਤੁ॥ ਰਾਮਕਲੀ ਮ:੫ ਪੰ:੮੯੪ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤ ਸਮਝਣ ਦੇ ਥਾਂ ਅਵਤਾਰ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹੀ ਨਡਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਉਲਾਰੂ ਮਨਮੱਤੀ ਸੋਚ ਕਰਤ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਮੁਰਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਾਰੇ ਹੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:- ਤਿਨ ਭਿਨ ਸਭਹੁ ਕਰਿ ਜਾਨਾ॥ ਏਕ ਰੂਪ ਬਿਨਹੁ ਪਹਿਚਾਨਾ॥ ਜਿਨ ਜਾਨਾ ਤਿਨ ਹੀ ਸਿਧਿ ਪਾਈ॥ ਬਿਨੁ ਸਮਝੇ ਸਿਧਿ ਹਾਥਿ ਨ ਆਈ॥ (ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ) 'ਸਾਧਨ ਲਖਾ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਪਾਇਯੋ'॥ ਮੁੜ ਭਾਵ ਮੁਰਖ ਮਨਮੱਤੀ ਪਦਾਰਥ ਵਾਈ, ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਕਾਲ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕੋਈਆਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ। ਕੇਵਲ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਕੇ ਹੀ ਦਸਮ ਕੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਭੇਦ ਨੂੰ ਲਮਥਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸੁਪਰੀਮ ਕੌਂਸਲ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਵਿਚ, ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਂ ਨੀਮ ਸਰਕਾਰੀ

ਅਦਾਰੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੂੰ ਬਾਮਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਂ ਨੀਮ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਸਨਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਭੋਲੀ ਚੁੱਕ ਤੇ ਧੜੇਬਾਜ਼ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਅਤੇ ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਨਿਰੋਲ ਪੱਥਕ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਕੋਸ਼ਲ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿੱਖੀ ਬਾਰੇ ਛਪੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਕੇ ਐਂਟੀ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਥ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰੇ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਸਿੱਖ ਮੱਤ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਤੇ ਬੁਨਾਦਿਆਂ ਲਈ ਕੋਡ ਆਫ ਕੰਡਕਟ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਸੋਧ ਦੇਵੇ।

ਜਿਹੜਾ ਤੌਰ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫੜੀ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਖੂਹ ਦੇ ਛੱਡ ਤੋਂ ਵੀ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਦੇਵ ਲੋਕ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਨਾਟਕ ਕਿਉਂ ਰਚਿਆ? ਨਾ ਉਸਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਲਟਾ ਪੁੱਠੀ ਸੋਚ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਕੁਰਮੰਤਰ ਦੀ ਕਸਬੰਟੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਸਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਦਾ ਦਿਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜਿਸਨੇ ਵੀ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਬੁਨਨਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜਾਂ ਭੱਰਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਜੀਵ ਵੀ ਰਜ, ਤਮ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਉਹ ਸਭੇ ਗੁਣ ਵੱਲ ਝੁਕਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਉਨਮਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਹੇਠ ਚੰਮ ਵੀਆਂ ਵਲਗਣਾਂ ਵਾਲੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੋਣ ਤੋਂ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਨਾਸਤਰਕਤਾ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕੁਆਚ ਗਿਆ।

ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੇਦਾਂ, ਬਾਸਤਰਾਂ, ਸਿਮਰਤੀਆਂ ਤੇ ਪੁਰਾਣਕ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁਰਾਰੇ ਪਏ ਹੋਏ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਿਮਣ-ਵਾਦ ਦੇ ਮੂਲ ਪੁਰੇ ਸੰਨਿਆਸ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਉਹ ਭੁੱਖ ਮੰਨਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਜੋਗ ਮੱਤ ਦੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਕਨੀ-ਪੂਜਾ, ਚੰਦ ਸੂਰਜ-ਪੂਜਾ, ਤੀਰਥਾਂ ਤੋਂ ਕਲਿਆਣ ਸਮਝਣੀ, ਪੰਥਰ-ਪੂਜਾ, ਰਾਮਾਨੰਦ ਬੈਠਾਗੀ ਤੇ ਹੋਰ ਪਖੰਡੀ ਰੋਖਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਪਖੰਡ ਨੂੰ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਕੁਰਾਰੇ ਪਏ ਹੋਏ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਭੋਖ ਧਾਰਨਾ, ਜਟਾਧਾਰੀ ਸਾਧੂ ਬਣਨਾ, ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾਉਣੀ ਬ੍ਰਹਿਮਣੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਰਮ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥ ਬ੍ਰਹਿਮਣੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੇ ਪਖੰਡ ਦਾ ਪਾਸ ਉਘੇੜਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸਭ ਮਾਰਗ ਦਿੱਤਾ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਏ ਸਾਰੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿਚ ਜਜ਼ਬ ਕਰਨ ਦੀ

ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਡੂੰਘੀ ਸੱਟ ਵੱਜਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨਿਰੋਲ ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚੋਂ ਉੱਘੜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਤ ਨਾ ਮੰਨ ਕੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਜੋ ਬ੍ਰਹਿਮਣਿਵਾਦ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਦਾ ਬੁਝ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਪਰ ਪਰਲੋਕ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਪਰਮਾਰਥ ਬਾਰੇ ਅਧੂਰਾ ਗਿਆਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਇਲਮ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਦੇਵ ਲੋਕ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰੈ-ਵਦਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਗੁਰਮੱਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਉਲਟਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਫੋਕੀਆਂ, ਵਿਤੱਛਾਵਾਦੀ ਹਨ। ਉਹ ਖੁੰਤਰਾਂ ਕੱਢਕੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਲਾਭ ਕੁਝ ਗਿਣਤੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਚਾਹ ਨਾਉਣ ਵਾਲੀ ਚਲਾਈ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਮ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਤੌਰ ਸਦਾ ਧੁੰਦਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਸਥਾਨ ਬਾਰੇ ਪੰਥ ਅਜੇ ਤੱਕ ਡੰਢਲ ਰੂਸਿਆਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਆਪਣਾ ਭੁਮਾਣ ਕੁਰ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਾਰੇ ਸਦੀਵੀ ਸੋਚ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਮੰਤਵ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਣਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ ਦੀ ਟੂਥ ਦੇਕੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਘਟਨਾ ਦੀ ਸਚਾਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਵੀ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਚਰਜ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭੁਲਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸਚਾਈ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਕੀਲ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਭਾਕੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਲਿਖਣ ਦੀ ਥੱਲੀ ਕਰਤੂਤ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਉਸ ਭੁਲੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਣ ਦੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਦੇ ਬ੍ਰਹਿਮਣੀ ਮੁਖ ਧਾਰਾ ਦੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜੀ ਸੁਭਾ ਦੇ ਮੁਤਅਸਬ ਵਿਦਵਾਨ, ਰਸਾਲਿਆਂ ਤੇ ਖੋਜ ਪੱਤ੍ਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਉਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਤਿਲਕ ਜੰਝ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਇਸ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਸੱਚ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋਕੇ ਵਰਤਮਾਨ, ਮੁਤਅਸਬ, ਜਨੂੰਨੀ, ਬ੍ਰਹਿਮਣੀ ਮੁਖਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥੱਲੀ ਚੁੱਕ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਮੁਹਈਆ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨਿੰਦਕ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਪੱਥਕ ਕਪੂਰ। ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇਖੀ ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ? ਜੇ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵਿਦਵਾਨ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਦੀ ਨੋਕ ਨਾਲ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾ

ਦੇਵੇ। ਬ੍ਰਹਿਮਣੀ ਮੱਤ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਸਦਾ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਸਿਰ ਤੋੜ ਘਤਨ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਉਹ ਨਵੇਂ ਜੰਮੇ ਪੰਥਕ ਬਪੁਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦੂਜੇ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇਹਨੇ ਸੁਭਵਾਨ ਹਨ, ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਖੋਜਿਆ, ਘੋੜਿਆ, ਮੱਛੀਆਂ, ਬਾਂਦਰਾਂ ਤੇ ਕੱਖਾਂ ਕਾਨਿਆਂ ਤੋਂ ਜੰਮੇ ਰਿਬੀ ਮੁਨੀਆਂ ਨੂੰ, ਬਗੈਰ ਪਿਓ ਦੇ ਜੰਮੇ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਨੂੰ ਅਤੇ ਕਥਰਾਂ ਵਿਚ ਦੱਬੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਕਿਆਮਤ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਉਠਣ ਵਰਗੇ ਝੂਠ-ਮੂਠ ਦੇ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ, ਨਵੇਂ ਫ਼ਰਸ਼ੀ ਢੰਗਾਂ ਤੇ ਯੁਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੱਚ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਅਖੌਤੀ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ, ਬਿਹਨੀ-ਗੁਲਾਮੀ, ਗੋਟ-ਭਾਵ, ਪਦਾਰਥ-ਵਾਦੀ ਵਿਦਿਆ, ਨਾਸਤਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਹਿੰਦੂ ਰਾਜ ਦੀ ਮੁਬਾਮਦ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮੱਤ ਦੇ ਰਹੱਸ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਾਰਨ, ਆਪਣੇ ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ, ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸੋਮੇ, ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ, ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਦੇ ਲਖਾਇਕ, ਜੀਵਨ ਤੌਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਦੇ ਸਹਾਇਕ, ਪਰਉਪਕਾਰੀ-ਜੀਵਨ ਜੁਗਤ ਦੇ ਧੁਰੇ, ਅਮਰ ਤੇ ਸਦੀਵੀ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਗੰਮੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿਆਕਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੋਥ ਕਰੋ ! ਜੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਤਾਂ ਚੁੱਪ ਹੋ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕੁਰਮਾਨ ਹੈ- ਥਾਣੀ ਬਿਰਲਉ ਭੀਚਾਰਸੀ ਜੇ ਕੋ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਇ ॥ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਨਵਾ ਮੁਝ ਨਹੀਂ ਪਾਇਓ ॥ ਥਾਣੀ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਕੁਰਮੁਖ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਮਾਢਾ-ਪ੍ਰਸਤ ਕਿਡਾਵੀ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਕੱਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪੰਥ ਭਵਨਾ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਚਲਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦਸ ਜਾਮੇ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਝੂਠ ਗੁਣਾਂ ਵਾ ਧਾਰਨੀ ਬਣਾ ਕੇ ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਣ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਕਰਕੇ ਗੁਰਤਾ ਸੋਪੀ। ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਦਾ ਕਰਤਾਰੀ ਹੁਕਮ, ਪੰਥ ਸਾਜਨਾ ਦਾ ਮੋਰਚਾ, ਪੰਥ ਦਾ ਦੁਨਿਆਵੀ ਤੇ ਅਗੰਮੀ ਸਰੂਪ, ਪੰਥਕ ਆਚਰਣ, ਪੰਥ ਦੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਇਕਸਾਰਤਾ ਦਾ ਭੇਦ, ਪੰਥ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਪੰਥ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ, ਪੰਥ ਦੇ ਤ੍ਰੈ-ਕਾਲ ਸੱਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਝ, ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਜੇਤ, ਸ਼ਬਦ ਬ੍ਰਹਿਮ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਅਭੇਦਤਾ ਦਾ ਰਹੱਸ, ਵਿਦਹਾਰਕ ਅਤੇ ਪਰਮਾਰਥ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਬੂਝ, ਅਲਪੰਗ ਤੇ ਸਰਬੱਥ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤ੍ਰੈ-ਭਵਨ ਦੀ ਸੋਧੀ, ਸੁਖਸ਼ਮ ਅਤੇ ਸਬੂਲ ਸਰੂਪਕ ਏਕਤਾ ਵਿਚ ਅਨੇਕਤਾ, ਅਤੇ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਆਦਿ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਦੇ ਅਨੇਕ ਗੁਣਾਂ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਵਰਨਣ ਤ੍ਰੈ-ਕਾਲ ਦਰਸ਼ੀ, ਅਗਮ ਅਗਾਧ ਪੁਰਖ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਤੋਂ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਿਰਲੁਣ ਤੇ ਸਰਗੁਣ ਅਥਵਾ ਅਕਾਲ ਤੇ ਕਾਲ ਅਥਵਾ ਬਕਤੀ ਅਥਵਾ ਸਿੰਘਾਰ ਸਰੂਪ ਦੇ ਅਟੱਲ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਵਰਨਣ

ਕਰਦਿਆਂ ਕਾਲ ਰਹਿਤ ਨਿਰਭਉ ਅਥਾਨੀ ਪੰਥ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਜੋ ਅਦੁਤੀ ਤੇ ਅਲੌਕਿਕ ਵਰਨਣ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਨਮਤੀ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਕਿਸੇ ਧਰਮਾਚਾਰੀਆ ਜਾਂ ਧਰਮ ਅਵਲੰਭੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਤੇਜੋਸਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘਾਰ ਬਣਤੀ ਅਥਵਾ ਕਾਲ ਸਰੂਪ ਜਿਸਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਨੇ ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਧਰਮ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਚਿੰਨਾਤਮਿਕ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਖੜਗ ਹੈ। ਇਸੇ ਨਈਂ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਮੁਰਖਾਂ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੋਖੀਆਂ, ਖੋਟੀ ਮੌਤ ਵਾਲੇ ਦੁਬਟ ਦੋਖੀਆਂ ਦਾ ਸੰਘਾਰ ਕਰਕੇ, ਧਰਮੀਆਂ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸ ਚਮਤਕਾਰੀ ਬਣਤੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਅਥਵਾ ਉਸਤਤੀ ਹੈ। ਵੀਰ ਰਸੀ, ਭਾਵ ਪੂਰਤ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਜਣ ਦਾ ਸਾਰੰਗ, ਨਿਚੋੜ ਤੇ ਕ੍ਰਮ ਸਤੋਤਰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ, ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਮਿਆਨੋਂ ਭੱਢਣ ਸਮੇਂ ਅਥਵਾ ਹੋਰ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਤੇ ਅਸਤਰਾਂ ਦੇ ਅਥਾਹਟ ਸਮੇਂ ਗੱਜ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਚਲਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਭਰਨਾ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨੇੜ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਅਨੇਖਾ ਤੇਜੋਸਵੀ ਜਲਾਲ ਫੁਲ੍ਹ ਫੁਲ੍ਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਵੀਰ ਰਸ ਵਿਚ ਮੁਕਧ ਹੋਕੇ ਖਾਲਸਾ, ਸਤੋਤਰ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਕੋਂਡੀ ਅਥਵਾ ਬਣਤੀ ਵੀ ਭਰਣ ਕ੍ਰਹਿਣ ਭਰਨ ਨਾਲ ਕਾਲ ਅਥਵਾ ਮੌਤ ਵੀ ਉਸਤੋਂ ਭਰਦੀ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਕਾ ਕਾਲ, ਮਹਾਕਾਲ ਅਥਵਾ ਅਕਾਲ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਤੋਤਰ ਰਵ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਠਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਦੋਹਰਾ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਸ ਭਰਾ ਹੈ— ਰਿਹੰਗੀ ਭੰਦ॥ ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ ਜੀ ਕੀ ਉਸਤਤ॥ ਖਜ ਪੰਥ ਬਿਹੰਡੋਂ ਖਲ ਦਲ ਖੰਡ ਅਤਿ ਰਣ ਮੰਡੋਂ ਬਰਬੰਡੋਂ॥ ਕੁਜ ਦੰਡ ਅਖੰਡੋਂ ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡੋਂ ਜਿਹਿ ਅਮੰਡੋਂ ਭਾਨ ਪ੍ਰਭੋਂ॥ ਸੁਖ ਸੰਤਾਂ ਕਰਣੈ ਦੁਰਮਤ ਦਰਣੈ ਕਿਨ ਬਿਖ ਹਰਣੈ ਅਸਿ ਸਰਣੈ॥ ਜੈ ਜੈ ਜਗ ਕਾਰਣ ਸ੍ਰਿਸਟ ਉਭਾਰਣ ਮਮ ਪ੍ਰਿਤਪਾਠਣ ਜੈ ਤੇਜੋਂ॥ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ ਜੀ ਕੀ ਉਸਤਤ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਢਾਢੀ ਵੀਰ ਰਸ ਉਤਾਰਨ ਨਈਂ ਕਿਸੇ ਜੰਗ ਯੁੱਧ ਦੀ ਥਾਰ ਦਾ ਪਿਛ ਬੰਨ੍ਹਣ ਨਈਂ ਮੰਗਲ ਵਜੋਂ ਜੰਘ ਨਾਲ ਛਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਸਰੋਤੇ ਸਧਾਰਨ ਬ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਜੋਬ, ਹੋਸਲਾ, ਉਤਥਾਹ, ਨਿਰਬੋਤਾ ਤੇ ਵੀਰ ਰਸ ਦੇ ਮੋਢਲਾਂ ਵਿਚ ਉਭਾਰੀਆਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ। ਭੋਲੇ ਫਰਕਣ ਲੋਕ ਪੈਂਦੇ। ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਦਰਬਨ ਕਰਵਾਉਂਦਿਆਂ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਟਕੇ ਦੀ ਮਰਿਯਾਦਾ ਸੰਪੂਰਣ ਕਰਨ ਨਈਂ ਜਦੋਂ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਇਹ ਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਸਤਰ ਬਣਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸਤੋਤਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚ ਸੰਘਾਰਪੁਣਾ ਪ੍ਰਜੋਲਤ ਕਰਕੇ, ਗੀਦੀ ਪੁਣਾ ਤੇ ਕਾਇਰਤਾ ਨੂੰ ਭਜਾ ਕੇ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦਰਬਨ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਅਕਬਨੀਆਂ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ। ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਦੇਣ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਹਿਲ ਤੇ

ਆਸਾਨ ਢੰਗ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਇਹ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਬਸਤਰ ਸਿਧਾਂਤ ਅਕਾਲ ਦੀ ਕਾਲ ਬਕਤੀ ਦਾ ਧੁਰਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਬਾਗਚ ਖਾਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਚੰਡੀ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਸਾਡੀ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਅੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਰਾਹੀ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਘੁੱਟ ਪੀ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਮਸਤੀਆਂ ਛਾ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚੰਡੀ ਦੇ ਲਿਖਕਾਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਦੇਬ ਕੀਤੀ ਚਿਣਕ ਚੁਵਾਂਤੀ, ਡਾਬੜ ਬਣਕੇ ਜੁਲਮ ਦੇ ਖਿਲਵਾੜੇ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਫਸਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਕਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਬਨੁ, ਕ੍ਰਮਾ, ਬਿਬ ਜੀ, ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਚੰਦ, ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਸਭ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਤੇ ਨਾਸ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਬਕਤੀ ਹੀ ਸਦੀਵੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਫੌਜੀਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਵਿਬਨੁ ਆਦਿ ਕਾਲ ਰਹਿਤ ਸੰਦੇਹ ਡਗਵਾਨ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਇਕਸਾਰਤਾ ਦੇ ਦੋ ਹੀ ਮੂਲ ਧੁਰੇ ਹਨ, ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ ਦੀ ਵਿਧੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਇਕ ਪਾਸੇ ਗੋਈਦਾਰ ਜਾਥੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਉਕਸਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਕੈਡਮਿਕ ਖੋਜ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ ਦੀ ਮਹਾਨਡਾ ਨੂੰ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਦੀ ਥਾਣੀ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਉਹ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਤਾਇਆ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਬਿਰ ਬਾਬ ਬੇਨਤੀ ਚੋਪਈ, ਗੁਰੂ ਥਾਣੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਦੇਣ ਦੇ ਮੁਦਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋਏ, ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਤੋਂ ਬੇ-ਮੁਖ ਹੋਏ, ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੰਥ ਮਾਰੂ ਨੀਤੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਨਿਰਨੇਮ ਦੀ ਮਰਿਯਾਦਾ ਦਾ ਉਲੰਘਣ ਕਰਕੇ, ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਵੱਲੋਂ ਬੇ-ਮੁਖ ਹੋਏ ਸਰਕਾਰੀ ਪੰਥ ਮਾਰੂ ਨੀਤੀ ਅਪਨਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਹੀ ਥੱਸ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਅਕੈਡਮਿਕ ਖੋਜ ਦੇ ਬੁਰਕੇ ਹੇਠ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਚੱਲੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਫਕਾਇਤਾਂ ਤੇ ਮਰਿਯਾਦਾ ਫੰਗ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਸਜ਼੍ਹਾਂ ਉਖਾੜਨ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਭਾਈਦਾਲ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਖੋਜ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਅਤੇ ਪੰਥ ਵਿਰੋਧੀ ਬਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਭ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁੱਢਲ ਦੇ ਸੱਪ ਨਾ ਆਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਆਖਿਆ ਜਾਵੇ ?

ਆਪਾ-ਡਾਕ ਰਿਆਲ ਕੇ ਜਦੋਂ ਰੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ, ਮਰ, ਮਨ ਅਤੇ ਭੁੱਧ ਨੂੰ ਗੁਰ ਮਰ ਦੇ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿਉਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ 'ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ' ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਉਮੈ ਮੈਲ ਹੈ। ਸੁਭ ਕਰਮ ਤੇ ਸੁਭ ਗੁਣ ਨਿਰਮੈਲ ਹੈ। ਥੱਸ ਇਥੇ ਹੀ ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੱਕ ਹਉਮੈ

ਸ਼ੁਰੂ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਅਵਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ, ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ ਤੇ ਅਰਥ ਦੇ ਪਾਵਨੀ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਚਲਾਇਆ ਤੇ ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਪੱਤੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਦੇਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਜਿਸਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕੇਸ, ਦਸਤਾਰ, ਕਿਰਪਾਨ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਤ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ ਤੇ ਨਾਮ ਸਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਕੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ 'ਕਾਲ ਕਿਰਿਆ' ਹੈ। ਕਾਲ ਖੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਲ ਬੇਦਰ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਚੱਲਦਾ ਚੱਕਰ ਹੈ। ਕਾਲ ਦਾ ਕਾਲ ਡਾਕ ਮੇਰ ਕਾਲ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਝੁੱਛ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨ ਹੈ। ਤਬਦੀਲੀ ਹੈ। ਮੇਰ ਕਾਲ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ। ਕਾਲ ਬੇਦਰ ਰਹਿਤ ਅਕਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ।

ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਕੇਦਰ ਨਹੀਂ, ਖਾਲਸਾ ਇਕ ਵਹਾਉ ਹੈ, ਇਕ ਮੇਜ਼ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਇਕ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਖੇਮੰਤ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਕਾਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਅਕਾਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਚੱਲਦਾ ਵਹੀਰ ਹੈ। ਇਹ ਵਹੀਰ ਦੇਖ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਤੁਲਨ ਜੀਵਨ ਲਹਿਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਹਉਮੈ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਦੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਅਕਾਲੀ ਯਕਤੀ ਹੈ। ਇਹ, ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ, ਅਰਥ ਪੰਜ ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਛਿਨ ਲਈ ਵੀ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਲਾਭੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਵਿੱਚਾ ਤੇ ਕਾਲ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਹਰ ਬੇਲੇ ਸਨਮੁਖ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜੰਮਣਾ, ਮਰਨਾ, ਸਰੀਰ ਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ, ਪਰਿਵਰਤਨ, ਘੜਨਾ, ਭੱਜਣਾ, ਫੁਟਾਫੁਟ ਦਾ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਵਿਚ, ਇਸ ਕਾਲ ਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਜੀਵ ਦੀ ਹਮਤੀ, ਅਣਹੋਂਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਤੇ ਸੰਮੂਹ ਪ੍ਰਕਿਰਤਕ ਪਸਾਰੇ ਦੇ ਕਾਲ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਚਰੁਰੀ ਹੈ। ਕਾਲ ਦੇ ਅਨੰਤ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਚਰੁਰੀ ਹੈ। ਕਾਲ ਦੇ ਅਨੰਤ ਚੱਕਰ, ਅਨੰਤ ਟੋਰ, ਅਨੇਕ ਖਲੋਕ ਹੋਣ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਗਿਰਦ ਚੱਕਰ ਲਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੇਦਰ ਰਹਿਤ ਹਨ। ਵਹੀਰ ਸਿਰਿਆਂ ਤੋਂ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਜੀਵ ਇਸ ਕੇਦਰ ਰਹਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸਮ ਅਚਸਬਾ ਜਾਂ ਕਾਲ ਰਹਿਤ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੋਚੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਾਲ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਇਹੋ ਹੀ ਅਕਾਲ ਅਵਸਥਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸੋਖਾ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੁਖਮ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਾਤ ਗਰਭ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਰੋੜਾਂ ਅਣੂਆਂ, ਪਰਮਾਣੂਆਂ, ਕੀਟਾਣੂਆਂ ਦਾ ਚੱਕਰ ਹੈ। ਗਰਭ ਬਿੰਦ ਦਾ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣਾ, ਲੋਭਣੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼, ਤੇ ਮਾਤ ਗਰਭ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਸਭ ਕਾਲ ਚੱਕਰ ਹੀ ਹੈ। ਇਲੈਕਟਰੋਨ ਤੇ ਪਰੋਟੋਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਾਲ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਹਾਈ ਹੋ

ਸਕਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਸਭ ਕਾਲ ਚੱਕਰ ਹੀ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵੀ ਇਕ ਚੱਕਰ ਹੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:- ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚ ਰਖਿਉਨ ਕਰ ਭ੍ਰਮਿਯੋਭ ਕਰੇਤ ਸਮਾਈ॥ ਇਹ ਕੋਈ ਕਲਪਿਤ ਜਾਂ ਮਿਥਿਹਾਸ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਕ ਵਾਸਤਵਿਕ ਸਚਾਈ ਹੈ। ਕਦੇ ਲਿਬਾਰਟੀ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਆਪਣੇ ਖੁੰਨ ਦੇ ਤੁਪਕੇ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਦੇਖੋ, ਉਥੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਜੀਵ ਭਰਬਲ ਭਰਬਲ ਕਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣਗੇ। ਇਹ ਮੱਤ ਸੋਚੋ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਜੀਵ ਤੁਸੀਂ ਖੁਰਦਬੀਨ ਨਾਲ ਵੇਖ ਲਏ, ਉਹ ਅੰਤਿਮ ਹਨ, ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੀਵਨ ਅੰਸ਼ਕ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅੱਗੋਂ ਸੂਖਸ਼ਮ ਕੀਟਾਣੂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਤੇ ਹੱਡ, ਮਾਸ, ਚਰਬੀ, ਮਿਹਦਾ, ਜਿਗਰ ਆਦਿ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੇਟ, ਪਾਣੀ, ਧਰਤੀ, ਅਥਾਥ, ਅਕਸ਼ਨ ਪੰਜ ਤੱਤ ਤੇ ਪੰਛੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਈ ਸੂਖਸ਼ਮ ਤੱਤ ਹਨ, ਪਰ ਮੱਟੇ ਤੋਰ ਤੇ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਪੇਟ, ਪਾਣੀ, ਅਗਨੀ ਆਦਿ ਦੇ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਿਚਾਰੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਤੇ ਲੈਅ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਨਾਮ ਕਾਲ ਨੀਯਤ ਹੈ। ਪਰ ਨਾ ਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਆਦਿ ਅੰਤ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕੋਈ ਆਦਿ ਅੰਤ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕੁਝ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕੁਝ ਹੈ। ਇਸ ਉਤਪਤੀ ਤੇ ਬਧਣ ਦੀ ਕਰਫਾਰੀ ਧਰਤੀ (ਭ੍ਰਮਿ) ਉਸਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ (ਵਿਸ਼ਨ) ਅਤੇ ਭਾਸਮ ਜਾਂ ਲੈਅ ਕਰਨ (ਸ਼ਿਵ) ਸਭ ਕਾਲ ਚੱਕਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਲ ਕਰਮ ਹੁਕਮ ਹੋਂਦ ਹੈ।

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵੇਖੀਆ ਬਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਨਾ ਕਾਲ ਚੱਕਰ ਦੀ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਦਿਸੀ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਦੱਸੀ ਨਿਰਭਉ ਪਵ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਦਿਸੀ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਬੀਰ ਰਸ ਭਰਨ ਦਾ ਅਮੁਕ ਵਹਿਣ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਸ ਜਾਮਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਚਾਰੇ ਨਿਰਭਉ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸਮਝ ਆਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ- ਭੈ ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ॥ ਦੀ ਸਮ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਜਾਸਨਾ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਤਰਕ ਗੁਣ, ਕਿਰਿਆ ਤੇ ਰਹਿਤ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਔਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਜਾਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਵਿਚੋਂ ਬੀਰ ਰਸ ਤੇ ਖਾਲਸਈ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਥ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਰਚੀ ਸਾਬਿਬ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਤ ਨਾ ਮੰਨਣ ਦੀ ਇਕ ਲਹਿਰ ਚਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕੁਰਮਤ ਦਾ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਦਿਸਿਆ।

ਸਾਹਿਤਕ ਖੋਜੀ ਗਿਣਤੀਆਂ, ਮਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤ ਖੋਜੀ ਹਸ ਚੁਸਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਫਲਦਾਰ ਬਾਗ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਆਦਮੀ ਉਸਦੀ ਹਰਿਆਵਲ ਤੋਂ ਸੰਦਰਭਾ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਕੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਟਾਹਟੀਆਂ, ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜਾਂ ਬੀਜਣ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਨੁਕਸ ਵੱਢ ਕੇ ਆਪਣਾ ਵਕਤ ਬਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਫਲ ਖਾਣ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭੰਬਲ ਭੁਸੇ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਆਦਮੀ ਖੁਸ਼ਦਾਰ ਬੂਟੇ ਵਿਚੋਂ ਸੁਗੰਧੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਉਸਦੀਆਂ ਟਾਹਟੀਆਂ, ਪੱਤੇ ਗਿਣਨ ਵਿਚ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਹੀ ਗਵਾਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਨਾ ਮੰਨਣ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਫੁੱਖੀ ਚਾਲ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਵਿਚੋਂ ਮੀਰੀ ਗੁਣ, ਬੀਰ ਹਸ, ਨਿਰਭੈ ਪਦ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪੰਥ ਬਨਾਉਣ ਹਿਤ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਯਾਚਨਾ - ਮਰਣ ਕਾਲ ਕਾ ਤ੍ਰਾਸ ਨਿਵਰੀਐ॥ ਅਤੇ:- ਅਤਿ ਹੀ ਰਣ ਮੈਂ ਤਬ ਜੂਝ ਮਥੈ॥ ਦੇ ਮਹਾਨ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਖਾਲਸਈ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਥ ਵਿਚੋਂ ਤਿਲਾਜਨੀ ਦੇ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਮੰਗਣੇ, ਸਾਧ, ਸੰਤ, ਬੁਝਦਿਲ, ਭਾਇਰ, ਨਿਬਾਨ ਤੇ ਬਿਧਾਨ ਰਹਿਤ ਬਨਾਉਣਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬਾਬਡਰ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਘਾਟ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਮਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ-ਕੋਨ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਸੈਮਿਟਿਕ ਮਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਫਲਸਫਿਆਂ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਮਨੋਤਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਉਸਦਾ ਸਾਰਥਿਕ ਭੱਡ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਕੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਉਤਸ਼ਾਹ, ਖੇਡਾਂ, ਹੌਸਲਾ ਤੇ ਸਾਹਸ ਭਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨੋਤਾਂ ਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੁਰਬੀਰਤਾ ਦੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਨੇਕੀ ਤੇ ਬਦੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਰਤ ਕੇ ਨੇਕੀ ਦੀ ਫ਼ਤਹਿ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਸਧਾਰਨ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਝੁਲੇਖਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਨ ਕੀ ਹੈ? ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੁਰਮਾਨ ਹੈ:- ਦਸਮ ਕਥਾ ਭਗੋਤ ਕੀ ਭਾਖਾ ਕਰੀ ਬਨਾਇ॥ ਅਵਰ ਬਾਸਨਾ ਨਾਹਿ ਪ੍ਰਭ ਧਰਮ ਜੁਧ ਕੀ ਚਾਇ॥ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ:- ਪਾਇ ਗਹੇ ਜਬ ਤੇ ਤੁਮਰੇ ਰਬ ਤੇ ਕੋਊ ਆਖ ਤਰੈ ਨਹੀਂ ਆਨਯੈ॥ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਅਨੇਕ ਬਹੀ ਮਤ ਏਕ ਨ ਮਾਨਯੋ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖ ਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ:- ਮੈਂ ਨਾ ਗਨੇਸ਼ਹਿ ਪ੍ਰਿਥਮ ਮਨਾਉਂ॥ ਕਿਸਨ ਬਿਸਨ ਕਬਹੂੰ ਨਹਿ ਧਿਆਉਂ॥ ਪੁਰਾਤਨ ਅਵਤਾਰਾਂ, ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ, ਜਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਕਾਲਪਨਿਕ ਭਵਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ

ਇਸ ਬਕਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਖਬਾਤ ਰੱਖ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਇਕ ਅਕਾਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਦਿੱਤੀ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਅਕਾਲ ਹੀ ਸਭ ਬਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਅਵਤਾਰ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮਾਤ੍ਰ ਬਕਤੀ ਲੈਕੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਧਰਮ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਸਰਬ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੀ ਇਕਾਈ ਵਿਚ ਜੋੜਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿਰੂਪਣ ਬੀਤੇ ਹੋਏ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਬਲਾਮਈ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਹੈ - ਜੋ ਹਮ ਕੋ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਉਚਿਰਿ ਹੈ॥ ਤੇ ਸਭ ਨਰਕ ਕੁੰਡ ਮੇ ਪਰ ਹੈ॥ ਮੈ ਹੋ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਕੋ ਦਾਸਾ॥ ਦੇਖਣ ਆਇਓ ਜਗਤ ਤਮਾਸਾ॥ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਪਸ਼ਟ ਦੁਰਮਾਨ ਬਰਦੇ ਹਨ - ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਨਾ ਕਿਰਤਮ ਮਾਨੈ॥ ਆਇ ਅਜੋਨ ਅਜੈ ਅਬਿਨਾਸੀ ਤਿਹ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਜਾਨੈ॥ ਅਕਵਾ:- ਏਕ ਸਿਵ ਭਏ ਇਕ ਭਏ ਇਕ ਫਿਰ ਭਏ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੋ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈ॥ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦੁਰਮਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਅਲੌਕਿਕ ਉਨਮਨੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਿਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਬਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਿਰਤਾਂਤ ਕਿਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਦਵਾਨ ਇਹ ਫੁੱਲ ਜਾਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦੋ ਹੀ ਵੱਡੇ ਫਲਸਫ਼ੇ ਭਾਰਤੀ ਫੇ ਸੈਮਿਟਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਗੋਂ ਅਨੇਕ ਸ਼ਾਖਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੀ ਮੰਨੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀ ਮਰਿਯਾਦਾ ਅਰਦਾਸ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹਟਾ ਦੇਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪੰਥ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ 'ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਜਾਂ ਬਚਿਤਰ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਸਮਝਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਕਬਿਯੋ ਬਾਬ ਬੇਨਤੀ ਚੋਪਈ' ਪਾ: ੧੦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਨਿਰਨੇਮ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਬ ਲੋਹ ਤੇ ਸਰਬ ਕਾਲ ਅਥਵਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਕਵੱਚ ਵਜੋਂ ਵੀ ਵਰਤਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਉੱਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਅਥਾਹ ਬਰਧਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਨਿੰਦਕ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਹਵਾਲੇ ਦੇਕੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਦਲੀਲ,

ਨਿਆਏ ਤੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਮੁਖ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸਮਝ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਬਾਨਾ ਸਤਿਕੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਸਰੂਪ ਨਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਧਾਰਨ ਕਵੀਆਂ ਵਾਂਗ ਕੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਰਹਿਸ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਅਨਜਾਣ ਹਨ। ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਕੋਈ ਦਿਬ ਬਕਤੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ ਕਿ ਬਿਬਨ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਸ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਕਾਰ, ਕਿਸੇ ਦਾਇਰੇ, ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਜਾਂ ਅਵਤਾਰ ਵਿਚ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਦੇਵ ਬਕਤੀ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ, ਅਨੇਕ ਥੇਥਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਫੁਲੇਖਾ ਹੈ, ਤੇ ਕਿਉਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਬਕਤੀ ਵਾਰੇ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਸ਼ਟੀਕੋਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪੂਜਾ ਬਰਨ ਸਬੰਧੀ ਕੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਏ ਨਖੋਧ-ਵਾਚਕ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਕੇ ਇਕ ਬੱਢਿਓਂ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਹੁੰਢਾ ਫੇਰ ਦੇਣਾ ਕਿਧਰ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਹੈ? ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਵੇਅੰਡ ਨਾਮ ਤੇ ਵਿਭੇਦ ਕੁਰ ਗਿਆਨ ਵਿਸ਼ੁ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਪੁਰਾਤਨ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚੋਂ ਲੈਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਨਵੀਨ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਾਲੇ ਅਰਥ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਜੋ ਕੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੇਬਲ ਕਿਤਾਬੀ ਗਿਆਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਡੋਰ ਕਵੀ, ਬਡੋਰ ਉਲਥਾਚਾਰ, ਬਡੋਰ ਕਹਾਣੀਕਾਰ (ਹਕਾਇਤਾਂ ਤੇ ਚਰਿਤਰ) ਆਦਿ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਲੰਮਰ, ਦਿਨ, ਰਾਤ, ਸਥਾਨ, ਤੇ ਮਨੋਰਥ ਸਪੱਸ਼ਟ ਲਿਖ ਕੇ ਕੋਈ ਝੰਕਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ। ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ ਪਖਿਯਾਨ ਚਰਿਤਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੰਡ ਰੰਝੋਰ ਦੇ ਸਥਾਨ ਉਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਬਖਸ਼ੀ। ਚਰਿਤਰ ਨੰ: ੪੦੫ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਦਰਜ ਹੈ:- ਸੰਬਤ ਸਤ੍ਰਹ ਸਹਸ ਭਟਿਜੈ॥ ਅਰਧ ਸਹਸ ਭੁਨ ਤੀਨ ਕਹਿਜੈ॥ ਭਾਦ੍ਰਵ ਸੁਦੀ ਅਸਟਮੀ ਰਵਿ ਵਾਰਾ॥ ਤੀਰ ਸਤ੍ਰਦ੍ਰਵ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਧਾਰਾ॥ ਕੀ ਝੰਕਾ ਰਹਿ ਗਿਆ; ਦਿਨਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਲਿਖ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਹਿਤ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਬਡੋਰ ਲਿਖਾਰੀ ਅਥਵਾ ਕਵੀ ਸੰਪਾਦਤ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਆਪਣੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪਾਤਰ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਸਿੱਧਾ ਰਬਿਯੋ ਬਾਚ ਕਹਿ ਕੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ। ੪੦੫ ਚਰਿਤਰ ਵਿਚ ਹੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਵ ਬਥਿਯੋ ਬਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੌਧਈ ਪਾ: ੧੦ ਹਮਲੀ ਕਰੇ ਹਾਥ ਦੈ ਰੱਣਾ॥ ਦਰਜ ਹੈ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਥਾਣੀ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਤੁਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਸੰਮਤ 1755 ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਸੰਪਾਦਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਔਡ ਔਡ ਭਾਗ ਵੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਜਦੇ ਰਹੇ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਣ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਦਰਬਾਰੀ ਸਾਹਿਤ ਖੁਰਦ ਖੁਰਦ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਅਲੱਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਨੇ ਜੰਗਾਂ ਯੁੱਧਾਂ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ ਬਿਸ਼ਮ ਸਮੇਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀਓਂ ਬੁਲਾ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀਵਾਨ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਖੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਕੁਝ ਭਾਗ ਇਕੱਠ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਾਕੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਹਿਦਾਇਤ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦੂਜੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ। ਬਰਤਮਾਨ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਕੱਠ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਈ ਹੋਰ ਥੀਤਾਂ ਵੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਥੀਤ ਭਾ: ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲੀ ਮਨੀ ਜਾ ਸਥਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾ: ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੀਵਾਨ ਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਦੀਨੇ ਕਾਗਲ ਤੋਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਿਆ ਜ਼ਰਰਨਾਮਾ ਤੇ ਲੰਖੀ ਜੰਗਲ ਵਾਲੀ ਸੱਦ ਆਦਿ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਭਾਮਲ ਕੀਤਾ।

ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਸ ਜਾਮੇ, ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਅਕਾਲ ਜੋਡ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ। ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਫ਼ਿਤ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਭਲਸਭੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਅਨਪੜ੍ਹ ਤੇ ਬੱਚ ਘਰਸ਼ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਬੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਬੁਰੂ ਵਿਚ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਅੱਕਾਲਾ ਨਿਖ ਤਾਂ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਆਪ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਰਖਤ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਕੇ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗ ਕੇ ਝੁੱਲ ਮੰਨ ਲਈ, ਪਰ ਪੰਥ ਵਿਚ ਜੋ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਇਆ ਉਹ ਕਦੀਆਂ ਨੂੰ ਔਜ ਰੱਬ ਕੁਮਰਾਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਥਾਰੇ ਮਨਮੱਤ ਖਿਲਾਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤੇ ਬੈਥਾ ਯਤਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪੇ ਹੀ ਲਿਖ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਥਾਰੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਦੁਬਿਧਾ ਹੈ, ਇਸ ਥਾਰੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਅਜੇ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਕੀ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਪੰਥਕ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ? ਜਾਂ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਥਾਣਤ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧ ਹੈ? ਬਲਕਿ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਥਾਣੀ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਸਮਝਣ ਦਾ ਪਰਤੱਖ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਸਾਹਿਤਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਭੀਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੇਠ ਅਪਣਾਈ ਹੋਈ ਸੋਚ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਭਲਸਭਾ ਸਮਝਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਖੋਜੀਆਂ ਨੇ

ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਵਿੱਤ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਮਨਮੁਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਵੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਜੇ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵਿਦਵਾਨ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮਹਾਨ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵਿੱਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਸੀਮਤ ਤੇ ਅਲਪੱਗ ਬੁੱਧੀ ਉੱਤੇ ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਦਰਜ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਿਧਾਂਤਕ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ। ਏਕਾ ਬਾਣੀ ਏਕ ਗੁਰੂ ਏਕਾ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰ ਸਾ ਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਸਤਿਨਾਮ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਇਕ ਸਾਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਹਰ ਗੁਰਮੁਖ ਵਿਦਵਾਨ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਚਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ 300 ਸਾਲ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਹੁਲ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਚਲਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਦੋ ਬਾਣੀਆਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਤਿੰਨ ਬਾਣੀਆਂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚੋਂ ਹਨ। ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਵੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਇਕ ਭਸ, ਇਕ ਰੂਪ, ਇਕ ਜੋਤ, ਇਕ ਸਿਧਾਂਤ, ਇਕ ਮਰਿਯਾਦਾ, ਇਕ ਵਿਧਾਨ, ਇਕੋ ਅਕਾਲੀ ਗੁਰਮਤ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਪਾਲਸਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੱਕ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਿੰਦਕ, ਸਾਬਤ ਨਰ, ਮੁਗਧ, ਕੁਰਮਤ ਤੇ ਅਨਿਆਏ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ ਵੱਖੀ ਕੋਈ ਮਹਾਂ ਹਤਿਆਰਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਗੁਰਸਿੱਖ ਐਸਾ ਸੋਚ ਕੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਰੁੱਧ ਮਨ-ਘੜਤ ਕੇਹੂਦਾ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇਕੇ ਖਲਨ ਪਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਹੋਰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ।

ਸਿੱਖ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਬਾਰੇ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਬਾਰਾਂ ਭਾਈ ਕੁਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹੀ ਅਥੋਰਟੀ ਹਨ, ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਮੁਖੀ ਰਹਿਤ (ਬਿਸੀ ਅਤੇ ਪੇਥਕ) ਲਈ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ ਹੀ ਵਿਧਾਨ ਹੈ। ਕੁਰਬਾਣੀ ਗੁਰੂ, ਬਚਦ ਗੁਰੂ, ਗਿਆਨ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸੁਰਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇ-ਸਮਝ ਵਿਦਵਾਨ ਡਲਰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਗੱਧਲਾਪਨ ਲਿਆ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਆਦਿ ਤੇ ਦਸਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਮਨ ਘੜਤ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਾਪ, ਸਵਈਏ ਤੇ ਰੋਪਈ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਣੀ ਨਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਬੰਦੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਬਾਰੇ, ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਬਾਰਾਂ ਭਾਈ ਕੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਭਾ: ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਹੀ ਅਧਾਰ ਮੰਨੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ, ਦੇਵ ਲੋਕ ਤੇ ਪਤਾਲ ਲੋਕ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਮ੍ਰਿਤ ਲੋਕ ਨੂੰ ਹੀ

ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਦਸਾਂ ਜਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਜੋਤ ਤੇ ਇਕ ਸਰੂਪ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਅਧਾਰ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਦਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੂਝ ਬੂਝ ਦਾ ਦੀਵਾਲੀਆਪਨ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ?

ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੰਬਲਭੁਸੇ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦਾ ਲਿਖਣ ਵੰਗ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਛੁਟਿਆਉਣ ਦਾ ਕੋਝਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਧੁਰਾ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ 'ੴ' ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਤੱਕ ਸਧਾਰਨ ਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਲਿਖਣ ਥੇਲੀ ਦੀ ਨਕਲ ਹੈ, ਨਾ ਆਮ ਸਾਹਿਤ ਹੈ, ਇਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਧੁਰੇ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਧੁਰਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਅਥਵਾ ਸ਼ਬਦ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਵਿਲੱਖਣ, ਨਵੀਨ, ਮੌਲਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਨ ਦਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਆਮ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਕਿਸੇ ਡਰਾਂ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਕੋਮਨਸਟ ਜਾਂ ਨੀਮ ਸਰਕਾਰੀ ਟ੍ਰੇਡਯੂਨਿਅੰਡ ਵਿਦਵਾਨ ਭਾਵੇਂ ਇਸਨੂੰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਲਿਖੇ, ਪਰ ਪੇਂਡਵ ਵਿਦਵਾਨ ਇਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਰੁੱਧ ਅਵਤਾਰ ਭਾਵ ਟਰੈਕਟ ਲਿਖਕੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੋਭਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਾ ਮੰਨਣਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿੰਦਨੀਯ ਅਤੇ ਪੰਥ ਮਾਰੂ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਟਰੈਕਟ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਲੱਗਿਆਂ ਇਹ ਉੱਕਾ ਹੀ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਅਸਲ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਹੈ। ਅਨਜਾਣ ਤੇ ਅਨਜਾਣ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਇਹ ਕਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਪੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਪਰ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਚਿਰੋਪਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਹ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹਨ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਭ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਸਭ ਬਾਈਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਵਿਚ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਪੂਜਣਾ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸੁਰੋਤਰ ਸ਼ਕਤੀ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਤੇ ਉਪਾਸਨਾ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ ਜੁਕਤੀਆਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ

ਕਰਨਾ ਅਥਵਾ ਉਸਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਹਿੰਦੂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਵਿਵਰਜਤ ਹਨ। ਅਕਾਲੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮਾ, ਬਿਸਨ, ਮਹੇਸ਼, ਉਤਪਤੀ, ਪਾਲਣਾ ਤੇ ਲੈ ਰੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ— ਕੇਤੇ ਬਰਮੇ ਘਾਤਰ ਘਾਤੀਐ ਰੂਪ ਰੰਗ ਕੇ ਵੇਸ। ਕਿਵੇਂ ਹੈ? ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਏਕ ਸਿਥ ਭਏ ਏਕ ਗਏ ਏਕ ਵੇਰ ਭਏ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਹੀ ਅਨੇਕ ਹੈ॥ ਕਿਵੇਂ ਹੈ? ਬਿਬੇਕ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਿਵੇਂ ਅੰਨ ਦੇਵਤਾ, ਪਾਣੀ ਦੇਵਤਾ, ਬੈਸੰਤਰ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਸਿੱਸਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ? ਪੇਟ ਦੇਵਤਾ ਕੜੂ ਕਿਵੇਂ ਹੈ? ਇਹ ਬਿਬੇਕ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਮਝਣਾ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ। ਪਾਣੀ ਦੇਵਤਾ ਪਿਤਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ? ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਇਥ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਕੀ ਹੈ? ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਅਰਥ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਖਿਸਰ ਖੁਆਲਾ ਤੇ ਪੇਟ ਪੁੱਕ ਹਨੁਮਾਨ, ਅਗਨ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਨਾਟਾਂ ਵਾਲੀ ਦੇਵੀ ਬਣਾਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬਾਲੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੁਰਫ ਨੂੰ ਭੋਟੇ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇਕੇ ਪੁਰੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਹੁਦਕੀ ਕਰਨੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਕਤਿ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਕਾਰ ਮੰਨਕੇ ਉਸਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਗਾਧ ਅਰੂਪ ਸ਼ਕਤੀ ਰਜ-ਭਮ-ਸਭ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਅਨੇਕ ਵੇਸਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨਾ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹੋ ਹੀ ਉਸਦਾ ਅਕਾਲ ਰੂਪ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਇਕੋ ਕੁਝ ਅਥਵਾ ਬਰਭੇ ਕੇ ਕੇਤੇ ਵੇਸ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੱਲੋਂ ਅਸਲੀ ਤੇ ਨਕਲੀ ਪੰਥ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਾਰੇ ਖੰਡਨ-ਮੰਡਨ ਜਾਂ ਟੀਕਾ ਟਿਪਣੀ ਕਰਨੀ, ਹਵਾ ਵਿਚ ਡਲਵਾਫ਼ਾ ਮਾਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਾਂਗ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਵਾਰਕ ਕਰਮ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਚਰਨਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾ ਪ੍ਰਕਟਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕ੍ਰਿਤਮ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਆਦਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ੇ ਵਸਤੂ ਤੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥ, ਬੇਦ, ਬ੍ਰਾਸ਼ਰ, ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਦੇ ਸਭ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੈ। ਥੀਰ ਰਸੀ, ਨਿਰਭਉ ਪਦ, ਰਣ ਜੂਝ ਮਰਨ ਦੀ, ਮੋਰ ਤੋਂ ਨਾ ਡਰਨ ਦੀ ਬ੍ਰਹਿਮਣੀ ਕਰਮ ਕਾਛਾ ਤੇ ਵੱਖਰੀ ਅਕਾਲੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਰਵਾਇਤੀ ਤੇ ਬਾਚਾਰੂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੜਕਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਅਕਾਲ ਦੀ ਦਿਵ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਨੇਕ ਵੇਸਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤੇ ਕੁਣਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਾਲੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਸਮਝਣ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਭਰਮਾਨ ਹੈ— ਨਾ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਮਾਨ ਹੋ॥ ਅਕਾਲ ਏਕ ਜਾਨ ਹੋ॥ ਫਿਰ ਸ਼ੰਕਾ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦਾ?

ਕਿਹਾ ਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ ਵਰਤੇ ਨਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਕਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ? ਤੇ 'ਹਿੰਦੂ ਮੂਲੇ' ਵਲੋਂ ਵਾਲੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਕਿਉਂ ਦਿਸਦੇ ਹਨ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਅਕਾਲੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਤਰਪਾਣੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ, ਭਵਾਨੀ, ਦੁਰਗਾ, ਮਹਾਂਮਾਈ, ਲੋਕਮਾਤਾ, ਭਗਾਉਤੀ, ਚੰਡਕਾ, ਕਾਲੀ, ਮਹਾਂਕਾਲ, ਭਗਵਤ, ਜਗਮਾਤਾ, ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਅਸਪਾਟ, ਖੜਗਕੇਤ, ਅਸਧਾਰੀ, ਆਜਾਨ-ਬਾਹੁ, ਅਸ਼ੁਰ ਸੰਘਾਰਣ, ਮੁਰਾਰੀ, ਖਗ ਖੰਡੇ, ਜੋਤ ਅਮੰਡੇ, ਸ਼ਿਵਾ ਅਘੜਦਾੜੇ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਨਾਮ ਅਕਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਕਾਰ, ਜੋਤ, ਵਿਅਕਤੀ, ਬੁੱਤ ਜਾਂ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸਮਝਣਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਲੀ ਭੁੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾਮ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਾਹਰ ਨਹੀਂ। ਏਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ 'ਹੋਰ ਕੇਤੇ ਦੇਵੀ ਕੇਸ' ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਅਕਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਅਵਤਾਰ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਘਰਲਾ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਏ ਹਵਾਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ? ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਭਾਗੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਰਹੇ?

ਇਕ ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਨਿੰਦਕ ਵਿਦਵਾਨ ਦਾ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗੋਤੀ ਸਿਮਰ ਕੇ' ਦੇ ਥਾਂ 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਅਕਾਲ ਸਿਮਰ ਕੇ' ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੈਰਾਨੀ ਦਿਸ ਲਈ ਹੈ, ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ 'ਭਗੋਤੀ ਭਗਵੰਤ ਭਗਤਿ ਕਾ ਭੰਗ' ਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ 'ਸ੍ਰੀ ਭਗੋਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ' ਦੇ ਅਰਥ ਭਾਵ ਉੱਥਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਅਜਿਹਾ ਹਮਲਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਤੇ ਉਸਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਵਿਰੁਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੇਂਡਮੀ ਅਸਰ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਕਈ ਸਿੱਖ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਤੇ ਔਡ ਔਡ ਗੁਰੂ ਭੰਮ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਿਮਰ ਕੇ', 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਅਕਾਲ ਸਿਮਰ ਕੇ', 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰ ਕੇ', 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰ ਕੇ' ਅਗਿਆਨਤਾ ਬਾਰਨ ਔਡ ਔਡ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਈ, ਕੇਵਲ ਪੰਥ ਅਕਾਲੀ ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗੋਤੀ ਸਿਮਰ ਕੇ' ਰਹਿ ਗਿਆ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸਾਧਸੰਤ ਸਟੇਟਵਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ ਸਦੇ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਸਮੇਤ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ 'ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ' ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਧੀਨ ਇਕ ਸੁਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਕ ਨਿਰਣਾ ਜੋ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ, ਦੁਬਾਰਾ ਉਘਾੜਨ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਕਿ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੌੜੀ ਜੋ ਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਹੈ, 'ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭਗੋਤੀ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸਭ ਕਾਈਂ ਹੋਇ ਸਹਾਇ' ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਅੱਖਰ ਦਾ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹੋ ਹੀ ਕੁਰਮਤਿ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅਨੇਕ

ਬਬਦਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਕੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਪੰਥ, ਅਰਦਾਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਨਿਰਨੇਮ, ਅਕਾਲੀ ਪੰਥ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ। ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। 'ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਏਕ ਜੋਤ' ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ। ਉਹ ਨੌਕੇਂ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਰੋਕ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ 'ਧਰਮ ਹੇਤ' ਸਾਕੇ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ, ਏਕ-ਤੋਗ, ਰਾਜ-ਜੋਗ, ਭਗਤੀ ਬਕਤੀ, ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਅਕਾਲ-ਪੁਜਕ, ਬੁਧਦਿਲ, ਭਾਇਰ, ਮੰਗਤੋ, ਕੀਦੀ, ਦਬਰੂ-ਖੁਸਰੂ, ਹੀਣੇ, ਕਰਮ-ਬਾਡੀ, ਅਣਖਹੀਣ, ਮੁਰਦਾ-ਦਿਲ, ਉਤਭਾਹ-ਗਹਿਤ, ਦਲਿਦਰੀ-ਅਥਤਾਰ ਬਣਾਕੇ ਆਪ ਨਰਕ ਘੋਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਰਿਆਰੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਈਆਂ ਕਮੀਨੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੇ ਵੀ ਚੁੱਲ੍ਹੇ 'ਚ ਬਾਲਣ ਦੇ ਹੀ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ/ਗੁਰ ਪੰਥ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ

ਪਾਬਰ ਤਰਨਵਾਰੇ, ਸੁਖੇ ਹਰਾ ਕਰਨਵਾਰੇ,
ਦਸਮ-ਲਿਖਾਰੀ-ਜੋਤ, ਕੁੰਭੇ ਕੇ ਬੁਲਾਯੇ ਹੈ।
ਸਾਧਨ ਸਹਾਇ ਸਦਾ, ਦੁਬਟ ਦੁਖਾਇ ਸਦਾ,
ਮੂੜੁ ਕੇ ਸਮੋਧ ਕਰ, ਆਪ ਲਿਖਵਾਯੇ ਹੈ।
'ਬੁਝਿਤਿ ਕੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਹੈ ॥ ਗੁਨਨ ਕੇ ਪਹਾਰ ਹੈ ॥
ਤੋਰੀ ਟੇਕ ਮਨ ਸਦਾ ਤੁਥੇ ਹੀ ਧਿਆਯੇ ਹੈ।
ਵੇਦ ਗੀਤ ਨੇਰ ਨੇਰ, ਸਿੱਖ ਸਖਾ ਆਖ ਦੇਰ,
ਟੇਢ ਸੇ ਚਲਨਵਾਰੇ, ਡਵਜਲ ਕੁਥਾਯੇ ਹੈ।

(ਜੋ) ਗੁੰਥ ਨ-ਮਨੇਯਾ ਕਹੈ, ਘੁੰਤਰਾ ਬਢੇਯਾ ਕਹੈ,
ਗਰਬ ਗਲੇਯਾ ਕਹੈ, ਫੈਸੇ ਬੇ-ਈਮਾਨ ਹੈ ?
ਗੰਭ ਕੇ ਮਟੇਯਾ ਕਹੈ, ਭੋਲੀ ਧੁਰੇਯਾ ਐ ਕੁਪੰਥ ਕੇ ਚਲੇਯਾ ਕਹੈ,
ਐਸੇ ਬਿਦਵਾਨ ਹੈ ?
ਪਾਬਰ ਪੁਜੇਯਾ ਕਹੈ, ਗੁਰੂ ਬੇ-ਮੁਖੇਯਾ ਕਹੈ,
ਗੰਦਗੀ ਸਮੇਯਾ ਐ ਮਲੋਭ ਸੰਤਾਨ ਹੈ।
ਝੂਟ ਕੇ ਪਵੇਯਾ ਕਹੈ, ਰਹਿਤ ਨਾ ਸਮੇਯਾ ਜੋ ਵੀ,
ਦੂਰ ਕਰੋ ਪੰਥ ਸੋ ਜੋ ਅਸਲ ਬੈਰਾਨ ਹੈ।

ਭਰਮ ਝੁਲੇਯਾ ਕਹੈ, ਚਰਮ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੇਯਾ ਕਹੈ,
ਅਕਾਲ ਨਾ ਦਿਖੇਯਾ ਐ ਅਕਾਰ ਹੀ ਮਨਾਇ ਹੈ।
ਤੋਗ ਨਾ ਚਲੇਯਾ ਕਹੈ, ਦੇਗ ਕੇ ਖਵੇਯਾ ਕਹੈ,
ਪੀਰ ਕੇ ਮਨੇਯਾ ਕਹੈ, ਮੀਰ ਸੋ ਡਗਾਇ ਹੈ।
ਭਗਤੀ ਕਰੇਯਾ ਨਾਹੀ ਭਕਤਿ ਪ੍ਰਗਟੇਯਾ ਕਹੈ,
ਜੋਗ ਕੇ ਹੀ ਮਾਨਤਾ ਨਾ ਰਾਜ ਸੁਖ ਪਾਇ ਹੈ।
ਚਮੜੀ ਬਢੇਯਾ ਕਹੈ, ਦਮੜੀ ਕਮੇਯਾ ਕਹੈ,
ਹੰਸਨ ਕੇ ਛੱਡ, ਬਾਰੇ ਬਉਏ ਸੰਗ ਜਾਇ ਹੈ।

ਕਿੱਸਾ ਰੂਪ ਕੌਰ ਦਾ

(ਸਿਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਆਈ.ਸੀ.ਐਸ., ਨੈਸ਼ਨਲ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਆਫ਼ ਸਿਖਿਤਮ)

‘ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਦੇ ਫਰਵਰੀ, 1959 ਅੰਕ ਵਿਚ, ਸ੍ਰ. ਰਾਮਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਐਮ ਏ, ਐਲ-ਐਲ.ਬੀ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਇਕ ਲੇਖ ‘ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ’ ਦੇ ਸਿਰਨਾਵੇਂ ਹੇਠ ਛਪਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ‘ਮਹਾਂਪੁਰਖ, ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰੇ’ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

ਫੇਰ ਜੁਆਨੀ ਵਿਚ ਇਕ ਸੁਨੱਖੀ ਤੇ ਮਾਲਦਾਰ ਮੁਟਿਆਰ ਆਪ ਤੇ ਆਸ਼ਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਪਜੀ ਨੂੰ ਘਰ ਭੁਲਾਕੇ ਆਪਣੀ ਜੁਆਨੀ, ਆਪਣੇ ਹੁਸਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲ ਦਾ ਜਾਦੂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਆਸ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਬੜਾ ਮਤਰਨਾਕ ਤੀਰ ਛੱਡਦੀ ਹੈ। ਆਪਜੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਆਖਦੀ ਹੈ:- “ਕੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਜੁਆਨੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਹੁਸਨ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਇਕ ਮੁਟਿਆਰ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਜਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਸਨ ਤੇ ਜੁਆਨੀ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਕੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਇਸੇ ਹੀ ਅਪਮਾਨ ਦਾ ਕਦਲਾ ਲੈਣ ਨਵੀਂ ਜੂਫਾ ਨੇ ਪੂਰਨ ਭਗਤ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜੂਫਾ ਵੀ ਰੂਹ ਇਸ ਥੱਲੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਫੌਲਾ ਪਾਉਣ ਲੱਗੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਾਂਗੀ ਤੇ ਕਹਾਂਗੀ ਕਿ ਇਸ...ਕੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕੱਲਾ ਖੋਖ ਕੇ ਮੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਹੋਂਦ ਪਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।...ਜੇ ਭਲੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਤੇ ਹੱਠ ਨਾ ਕਰੋ। ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਬਚਾਉ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਰਖਦੀ ਨੂੰ ਠਾਹੋ।” ਪਰ ਸਤਿਕੁਰੂ ਘਬਰਾਏ ਨਹੀਂ। ਭਲੇ ਸਾਧੋ...ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਸੰਗਤਿ ਦੁਰਜਨ ਕੀ ਤਾਂ ਤੇ ਅਹਿਨਿਸਿ ਭਾਜਉ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਉਸ ਦੇ ਜਾਲ ‘ਚੋਂ ਅਡੋਲ ਹੀ ਨਿਕਲ ਗਏ। (ਸਫ਼ਾ 26-27)

ਲੇਖਕ ਡਬਲ ਗੈਜ਼ਟੇਟ, ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਨਿਆਂ ਦਾ ਸਨਾਰਕ ਹੈ, ਤੇ ਇਉਂ ਉਕਤੀ ਯੁਕਤੀ, ਪ੍ਰਤੱਖ, ਪ੍ਰਮਾਣ, ਉਪਮਾ, ਬਬਦ ਆਦਿ ਦੇ ਭੇਦ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੀਵਨ ਕਥਾ ਤੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਲਖਣ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਜੋ ਸਬੰਧਤ ਸਾਹਿਤ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਉਸਤੋਂ ਵੀ ਲੇਖਕ ਅਗਿਆਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਫੇਰ, ਇਹ ਲੇਖ, ਬੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਨਿਜ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹਸਾਲੇ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਹੈ,

ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਸਿੱਖ ਤੇ ਅਨਮਤ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਸਨਦ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅਪਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਸਮਝ ਕੇ ਵਿਦਵਾਨ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਲੋਕ ਵਾਰਤਾ (Folklore) ਤੇ ਲੋਕ-ਸਾਹਿਤ (Folk literature) ਤੋਂ ਉਥੇਰਾ ਕੋਈ ਵਾਸਤਵਿਕ ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ, ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ?

ਕਥੇਕਰ ਅਕਲ ਤੇ ਹੋਰਤ ਕਿਹ ਈਨ ਚਿਰ ਤੁਲਾਖਜਰੀਸਤ ।

ਇਹ ਰੂਪ ਕੌਰ 'ਸੁਨੱਖੀ ਤੇ ਮਾਲਦਾਰ ਮੁਟਿਆਰ' ਦੀ ਲੋਕ ਵਾਰਤਾ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਹਿਤਾ ਦੇ ਉਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਿ 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਅਥ ਪਖਯਾਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਲਿਖਯਤੋ' ਤੋਂ ਇਹ ਅਧਿਆਇ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਉਪਾਖਯਾਨ' ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਗੱਥਾਂ ਵਿਚ 'ਵਾਰਤਾ ਵਤ੍ਰ' ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜਿਸਦੇ ਮਾਣਨੇ ਹਨ- ਲੋਕਿਕ ਕਹਾਣੀ (Secular Story), ਇਤਿਹਾਸ, ਵਾਸਤਵਿਕ, ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਵਾਪਰੀ ਹੋਈ ਘਟਨਾ ਸਾਹਿਤ, ਹਿਤਕਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਮਨੋਕਲਪਿਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਈ ਹੋਈ ਵਾਰਤਾ, (Fiction)। ਆਦਿ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਕਥਾ ਕਥਨੀ ਨੂੰ ਦੋਹ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਤੇ ਸੁਹਿਦ੍ਰ ਸੰਹਿਤਾ। ਬੇਦ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹਨ ਤੇ ਪੁਰਾਣ ਪੁਰਾਣਵਤ੍ਰ, ਬੀਰ ਚੁੰਕੀਆਂ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਸੁਹਿਦ੍ਰ ਸੰਹਿਤਾ ਹਨ। ਬੇਦ ਉਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਸਤ੍ਯ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਬੇਦ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਗਿਆ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਸੁਹਿਦ੍ਰ ਸੰਹਿਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਵਾਸਤਵਿਕ ਸਤ੍ਯ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਮਿੱਠਰ, ਦੋਸਤ ਦੇ ਨੇਕ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੇ ਤੌਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਿਚਾਰਨ ਨਾਲ ਨਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸਾਡੇ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਚਤ੍ਰਸ੍ਰ ਵਿਦਿਆ (Four branches of Knowledge) ਦਾ ਬਰਨਣ ਹੈ:

1. ਆਨਵਿਕਲੀ (Logic, MetaPhysics)
2. ਤ੍ਰੈਯ (Three Vedas)
3. ਵਾਰਤਾ (Secular arts and fiction) ਅਤੇ
4. ਦੰਡਨੀਤੀ (Politics, Statecraft etc.) ਤੇ ਉਪਾਖਯਾਨ, ਵਾਰਤਾ ਹੈ।

ਇਉਂ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ, 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਹੀ, ਇਸ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਇ ਨੂੰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਰਾਮਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲੀ 'ਰੂਪਕੋਸ਼ਰ' ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਦਰਜ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ 'ਪਖਯਾਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਲਿਖਯਤੋ' ਕਹਿ ਕੇ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਕਿ ਰੂਪ ਕੌਰ ਦੀ ਕਥਾ ਇਕ ਮਨੋਕਲਪਤ ਕਹਾਣੀ ਕਿੱਸਾ ਹੈ, ਸੁਹਿਦ੍ਰਸੰਹਿਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਮਨੋ ਵਿਲਾਸ ਲਈ ਤੇ ਹਿਤੋਪਦੇਸ਼, ਨਸੀਹਤ ਦੇਣ ਲਈ ਕਹੀ ਤੇ ਕਥਨੀ

ਗਈ ਹੈ। ਇਉਂ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਚਰਿਤ੍' ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ, ਸਮਾਪਤ
ਭਾਗ (Epilogue) ਰਾਹੀਂ ਆਪ ਕਿਹਾ ਹੈ;

ਸੁਨੈ ਕੁੰਗ ਜੈ ਥਾਹਿ ਸੁ ਭਾਨਾ ਪਾਵਈ॥

ਸੁਨੈ ਮੂੜ ਚਿਤ ਨਾਇ ਚਰੁਰਤਾ ਆਵਈ॥ ੭੦੩॥ (ਕ੍ਰਿਪਾ ਚਰਿਤ੍ ੪੦੫)

'ਪ੍ਰਾਪਯਾਨ ਚਰਿਤ੍' ਅਥਵਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਚਰਿਤ੍ ਨਾਮੀ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਚਰਿਤ੍
ਯਾ ਵਾਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਵਿਰਾਟ ਰੂਪ (MetaPhysical reality) ਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਦੇ
ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਅਛੇਦ ਕਰਕੇ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

ਤੁਹੀ ਖਲਕਧਾਰ ਤੁਹੀ ਭਾਵਵਾਹੀ॥ ਤੁਹੀ ਤੀਰ ਤਰਵਾਰ ਭਾਤੀ ਬਟਾਹੀ॥

ਤੁਹੀ ਬਿਸਨ ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਪਮ ਤੂੰ ਭਵ ਭਾਨੈ॥ ਤੁਹੀ ਬਿਸੁ ਮਾਤਾ _____॥

ਤੁਹੀ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ ਜਗਤ ਮੈ ਬਨਾਏ॥ ਤੁਹੀ ਪੰਥ ਹੈ ਅਵਤਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮਾਰਿ॥ (੧-੩)

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਚਰਿਤ੍ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਕਾਲ
ਪੁਰਖ, ਸਰਬਾਧਾਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਸਿਬਟੀ ਦਾ ਭਰਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ,

ਤੁਹੀ ਸੋਯ ਮਾਯਾ ਤੁਹੀ ਸੋਯ ਭਾਨੀ॥ (-੨)

ਸਰਬਵਿਸ਼ਵ ਤੇ ਜੀਵ ਵਿਚ ਚੇਤਨਸੰਤਾ ਰੂਪ ਭੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਸੰਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੇ
ਆਸਰੇ ਕਾਬੀ, ਲਿਖਾਰੀ ਤੇ ਬੁੱਧਿਵਾਨ ਸਾਹਿਤਕ ਰਚਨਾ ਰਚਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵਨ ਸੋਯ ਉਪਾਧਨ ਰੂਮਹਿ ਵੇਡ ਸੰਘਾਲ ਚੰਡ ਤੁਹੀ ਹੈ॥

ਭਾਵਨ ਭੀਸ ਬਲਾ ਭਮਲਾ ਹਥਿ ਅਵ ਸੁਭਾ ਜਡ ਚੇਖੇ ਉਹੀ ਹੈ॥

ਰਾਮਸਭਾ ਅਮਤਾ ਨਮਤਾ ਕਾਥਿਤਾ ਕਾਥਿ ਕੇ ਮਨ ਮੀਧ ਕੁਹੀ ਹੈ॥

(ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ ਉਕਤਿ ਬਿਲਾਸ, ਪੰ-੩੪)

ਇਹੋ ਅਨਾਦੀ ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਸਰਬ ਬ੍ਰਹਮੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਦਿੱਖ ਤੇ ਸਨਾਤਨ ਰੂਪ ਗੁਰੂ
ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਬ੍ਰਹਮੀ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਚਰਿਤ੍
ਉਪਾਖਯਾਨ' ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚਰਿਤ੍ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਵਰਨਣ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿ
'ਦੇਵ ਸੰਘਾਰਨ ਚੰਡ' ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਕਹੀ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਪ੍ਰੇਮ ਇਸ਼ਥਿਤ ਉਹ
ਈਸ਼ਵਰੀ-ਬ੍ਰਹਮਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਜੀਵ ਬਦੀ ਤੇ ਅਧਰਮ ਉਤੇ ਫ਼ਤਹਿ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ;

ਮਨ ਤੂ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣੁ॥ (ਪੰ-੭੪੧)

ਗੁਰਵਾਕ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਭੀ ਇਹੋ ਹੈ।

ਇਉਂ ਆਰੰਭ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਉਸ ਰਚਨਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ
ਲੱਲ-ਭੱਗ ਅਰਧਭਾਗ ਹੈ ਤੇ ਕਥਾ ਇਉਂ ਕੁਰਦੀ ਹੈ:-

ਪ੍ਰਥਮ ਧਯਾਇ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਤੀ ਬਠਨੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਸੰਗ॥

ਮੇ ਘਟ ਮੈ ਰੂਮ ਹੈ ਨਦੀ ਉਪਸਰੁ ਭਾਵ ਕ੍ਰੰਕ॥ ੭੬॥

ਕ੍ਰਿਪਾ ਰੂਪ ਕੋਰ ਦਾ * 151

ਇਥੇ ਭੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਕਹਾਣੀਆਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ
ਲਿਖਣ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਉਹ ਵਾਸਤਵਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ, ਮਨ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਵਿਚ ਉਪਜੇ
ਹੋਏ ਥਾਕ-ਤਰੰਗ ਹਨ। ਹੁਣ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਆਰੰਭ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਚਿਤ੍ਰਵਤੀ ਨਗਰੀ ਵਿਖੇ ਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਏਕੁ ॥

ਤਾ ਕੇ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਅਤਿ ਸੋ ਕਿਧਿ ਧਰਮੇ ਸੁਧਾਰਿ ॥

ਏਕੁ ਅਪਸਰਾ ਇੰਦ੍ਰ ਕੇ ਸਾਰ ਸਿੰਘਾਰ ਬਨਾਇ ॥ ਨਿਰਖ ਰਾਇ ਅਟਕਤਿ ਭਈ..... ॥

ਬਰੀ ਰਾਇ ਰੂਪ ਧਾਰਿ ਮਨ ਚੁੰਦਰਿ ਚੋਲ ਬਜਾਇ ॥ ੫ ॥

ਬਹੁਤ ਬਰਸ ਸੰਗ ਅਪਸਰਾ ਰੂਪਰਿ ਮਾਨੇ ਰੋਗ ॥

ਬਹੁਰਿ ਅਪਸਰਾ ਇੰਦ੍ਰ ਕੇ ਸਾਰ ਭਈ ਉੰਡਿ ਲੋਕ ॥ ੬ ॥

ਚਿਤ੍ਰਵਤੀ ਨਗਰ ਵਿਚ ਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ ਇਕ ਅਨੂਪਮ ਸੁੰਦਰ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਜਿਸ
ਪ੍ਰੇਰੇ ਇਕ ਅਪਸਰਾ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਕਈ ਬਰ੍ਹੇ ਉਸਦੀ ਬਹੁਤੀ ਬਣਕੇ ਰਾਜੇ ਨਾਲ
ਰਹੀ। ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭੀ ਜਨਮਿਆ ਇਸ ਸੰਜੋਗ ਵਿਚੋਂ, ਪਰ ਵੇਰ ਅਪਸਰਾ ਆਪਣੇ ਮਨੁੱਖ
ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ, ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕ ਚਲੀ ਗਈ।

ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ 'ਗੁੰਥ ਸਾਹਿਤ' ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ, ਤੇ ਰਿਗ ਵੇਦ
(10:95) ਵਿਚ ਉਰਵਸੀ ਤੇ ਪੁਰੁਰਵਾ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਅੰਕਿਤ ਬੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਰਿਗ
ਵੇਦ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਵਾਕਯੋਵਾਕ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਪੁਰੁਰਵਾ, ਉਰਵਸੀ
ਦੀ ਚੁਦਾਈ ਵਿਚ ਅਤੀ ਬਿਹਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਤਮਘਾਤ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਦਾ
ਹੈ, ਤਾਂ ਉਰਵਸੀ ਸੁਰਲੋਕ ਤੋਂ ਮ੍ਰਿਤੁਲੋਕ ਵਿਚ ਉਤਰਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਪੁਰੁਰਵਾ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ:

ਪੁਰੁਰਵਾ, ਮਰਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਤਿਆਗ ਦਿਉ, ਆਤਮਘਾਤ ਨ ਕਰੋ, ਨਿਰਦਈ ਬਨ
ਸੀਵਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਆਪਣਾ ਸਹੀਰ ਮਡ ਕਰੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਤਿੰਨ ਕਾਲ
ਅਸਥਿਰ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਜੁ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਬਿੰਜੂ, ਮੁਰਦਾਖੋਰ ਦਾ ਹੈ। (--ਰਿਚ, 15.)

ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੇ ਜਾਇਜ਼ਾ ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਿਚ
ਅੰਕਿਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਆਤਮਕ ਬੂਟ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਸਥਾਨ, ਨੀਵਾਂ ਤੇ ਘਟੀਆ
ਦਰਜੇ ਦਾ, ਜੋ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ
ਪਿਛਲੇਗੀਆਂ ਸਹੱਸ੍ਰਾਬਦੀਆਂ ਵਿਚ ਦਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਸਾਰੀ
ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੇ ਸਥਿਤੀ (Doctrine and practice) ਦਾ ਮੂਲ ਕਰਤਾ ਇਹ ਵਾਕਯੋਵਾਕ
ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਜਦੋਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ,

ਸੋ ਕਿਉਂ ਮੰਚਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਸੋਇ ਰਾਜਾਨ ॥

(ਕਾਰ ਆਸਾ ਮ:੧)

ਤਾਂ ਸੰਕੇਤ ਇਸ ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਿਚੋਂ ਉਭਰੀ ਤੇ ਪਿਛਲੇਗੀਆਂ ਕਈ ਸਹੱਸ੍ਰਾਬਦੀਆਂ
ਵਿਚ ਪ੍ਰਪੱਕ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੇ ਸਥਿਤੀ ਵੱਲ ਹੀ ਸੀ, ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਇਸ ਦਾ

ਵਿਰੋਧ ਤੇ ਨਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸੀ, ਜੋ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੇ ਸਥਿਤੀ ਨ ਬੇਵਲ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ, ਸਗੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਾਮੀ ਸਮਾਜਾਂ, ਈਸਾਈ, ਮੁਸਾਈ ਤੇ ਮੁਸਲਮ ਸਮਾਜਾਂ ਦੀ ਭੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਬਣੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਪਰਿਣਾਮ ਦੀ ਸੋਚੀ ਕਿਤੇ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਈ ਹੈ।

ਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ, ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਵਿਚ ਪੁਰੁਰਵਾ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਪੁਟੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਪਸਰਾ ਦੇ ਅਲੰਪ ਹੋ ਜਾਣ ਉੱਤੇ:

ਤਿਹ ਬਿਨੁ ਰੂਪਤਿ ਦੁਖਿਹੈ ਧੈ ਮੇਰੀ ਨਦੇ ਭੁਲਾਇ॥

ਚਿੱਤ੍ਰ ਚਿੱਤ੍ਰ ਤਾ ਕੇ ਰੂਰਿਹੈ ਦੇਸਨ ਦਥੇ ਪਲਾਇ॥ ੮॥

ਉਸ ਅਪਸਰਾ ਦੀ ਮੂਰਤ ਬਣਾ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਜਸੁਸ ਬਾਹਰ-ਅੰਦਰ ਦੋਬਾਂ ਬਿਦੇਬਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੀ ਸੁੰਦਰ ਕੀਮਤ ਲੱਭੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਸੂਸਾਂ ਨੇ,

ਖੋਜਤ ਓਭਛ ਨਾਥ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕੰਨਿਆਂ ਦੇਖ॥

ਰੂਪ ਸਕਲ ਸਮ ਅਪਸਰਾ ਤਾਂ ਤੇ ਕੁਨਨ ਬਿਖੇ॥ ੯॥

ਉਤੀਸਾ ਦੇਬ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਧੀ ਜਾ ਲੱਭੀ, ਜੋ ਕਿ ਸੁੰਦਰ ਤਾਂ ਅਪਸਰਾ ਵਰਗੀ ਹੀ, ਪਰ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਅਪਸਰਾ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸੀ, ਭਾਵ ਇਹ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਬਿਦਿਆ, ਕਲਾ ਆਦਿ ਵਿਚ ਅਪਸਰਾ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਬੀਨ ਸੀ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਪਤੀਵ੍ਰਤ ਧਰਮ ਤਾਂ ਇਸ 'ਓਭਛਨਾਥ' ਕੰਨਿਆਂ ਦਾ ਭੀ ਇਸ ਅਪਸਰਾ ਅਥਵਾ ਉਰਵਸੀ ਨਾਲੋਂ ਕੋਈ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਪੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਪੋਰ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਸ ਉਤੀਸੇ ਦੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨੂੰ ਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖੋਹ ਲਿਆਂਦਾ। ਇਸ ਯੁਧ ਵਿਚ ਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਯੁਧਰਾਜ, ਹਨਿਵਰਿ ਸਿੰਘ, ਸੰਗ੍ਰਾਮਸ਼ਾਹ ਯਾ ਵੋਜਾਂ ਦਾ ਕਮਾਣ ਅਵਸਰ ਸੀ; ਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਆਪ ਰਣ ਭੇੜੇ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੜਿਆ :

ਹਨਿਵਰਿ ਸਿੰਘ ਆਗੇ ਕਿਥੇ ਅਮਿਤ ਸੈਨ ਦੇ ਸਾਥ॥

ਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਪਾਏ ਰਹਥੇ ਕਰੀ ਕਹਿਛਾ ਰਾਥ॥ ੧੦॥

ਫੇਰ,

ਮਾਰਿ ਓਭਛਾ ਰਾਇ ਕੇ ਲਈ ਸੁਰਾ ਤਿਹ ਜੀਤ॥

ਬਹੀ ਰਾਇ ਸੁਖ ਪਾਇ ਮਨ ਮਾਨ ਸਾਸਕੁ ਕੀ ਗੀਤਿ॥ ੧੧॥

ਪੌਥੇ ਨਾਲ ਪਰਾਈ ਧੀ ਖੋਹ ਕੇ ਵਿਆਹ ਲੈਣੀ, 'ਸੁਖ ਪਾਇ ਮਨ' ਇਹ 'ਸਾਸਕੁ ਕੀ ਗੀਤਿ' ਹੈ। ਮਨੁ ਧਰਮ ਸਾਸਕੁ ਵਿਚ ਅਥਟ ਚਿਵਾਹ ਬਿਧਾਨ ਹਨ;

1. ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿਵਾਹ : ਵਰ ਨੂੰ ਘਰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਕੰਨਿਆਂ ਦੇਣੀ

2. ਦੇਵ ਵਿਵਾਹ: ਥੱਕ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੰਨਿਆਂ ਦੇਣੀ

3. ਆਰਥ: ਵਰ ਤੋਂ ਬੈਲ ਆਦਿ ਕੀਮਤ ਲੈਕੇ ਕੰਨਿਆਂ ਦੇਣੀ

ਬਿੰਨਾ ਰੂਪ ਫੇਰ ਦਾ * 153

ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਕਿ ਸਾਡੇ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿ, 'ਧੀ ਭੈਣ ਬਾ ਪੇਸ਼ਾ ਲੋਈ, ਪਾਰਤ ਸਿੱਖ ਹੋਤ ਹੈ ਸੇਈ।'

4. ਪ੍ਰਾਜਾਪਰਥ: ਕੁੜੀ ਤੇ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਰਚਾਮੇਦੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ, ਜਿਸਨੂੰ ਔਜ ਕੋਲ ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਯੋਗ (Love marriage) ਆਖੀਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤ ਅਦਾਲਤੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੈ।

5. ਗਾਧਰਵ ਵਿਵਾਹ: ਜਿੱਥੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਮਨ ਕੀਤਾ ਸੰਯੋਗ ਕਰ ਲਿਆ, ਜਿਸਦਾ ਰੂਪਾਂਤ ਕਿ ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਗਤ ਵਿਵਾਹ (Companionate marriage) ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਿ ਬਰਟ੍ਰੰਡ ਰਸਲ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

6. ਆਸੁਰ: ਧੀ ਲੈਟੀ ਤੇ ਦੇਟੀ (ਵੱਟਾ), ਜਿਸਦਾ ਰਿਵਾਜ ਕਿ ਔਜ ਤੱਕ ਅਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਕਈ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿਚ ਹੈ।

7. ਰਾਕਸ਼ਸ ਵਿਵਾਹ: ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਕੇ ਕੰਨਿਆਂ ਵਰ ਲੈਣੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਅਸਾਡੇ ਪਾਕ੍ ਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੀਤਾ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਿਦੇਬੀ ਕੁਰਕ ਜਰਵਾਟੇ ਅਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਨਾਲ ਕਈ ਸੌ ਕਰੋ ਕਰਦੇ ਚਲੇ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮ ਪਾਰਬਾਹ ਨੇ ਇਉਂ ਕਹਿ ਕੇ ਵਰਜਿਆ ਸੀ, ਕਿ 'ਕੁਰਕਾਂ ਜਰਵਾਟਿਆਂ ਦੀ ਗੈਸ ਨਾ ਕਰਨ, ਕਿਉਂ ਜੁ ਸਿੰਘ-ਆਦਰਸ਼ ਉਢੇਰੇ ਹਨ'.

ਹਮ ਲੈ ਜਾਨੋਂ ਪੰਥ ਉਢੇਰੇ। ਨਹੀਂ ਅਯੋਗਤਿ ਵਿਧੇ ਪੁਰਾਣੇ।

(ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਕੁਤ ੬ ਅੰਸੁ ੨੦)

8. ਪੈਸ਼ਾਚ ਵਿਵਾਹ: ਭੈਣੀ ਕੁਰਨਾਦੀ ਕੰਨਿਆਂ ਖੋਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣੀ, ਜਿਵੇਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਕੁਬਮਣੀ ਨੂੰ ਦੇਵ ਪੂਜਾ ਕਰਦੀ ਨੂੰ ਖੋਹ ਕੇ ਲੈ ਕਏ ਸਨ ਤੇ ਜਿਵੇਂ 1947 ਦੀ ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਵੇਲੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੰਨਿਆਂ ਖੋਹ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਅੱਧੇ ਡਰੀਕੇ ਕੰਨਿਆਂ ਵਰਨ ਦੇ 'ਬਾਸਤ੍ਰ ਕੀ ਗੀਤਿ' ਹੈ, ਤੇ ਇਸੇ ਲਈ ਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਤੀਸਾ ਦੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ, ਜਿਸਦਾ ਕਿ ਨਾਮ ਚਿਤ੍ਰਮਤੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਨਿਬਚਿੱਤ ਹੋਕੇ, 'ਸੁਖ ਪਾਇ ਮਨ' ਵਿਆਹ ਲਿਆ। ਪਰ ਚਿਤ੍ਰਮਤੀ, ਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਆਹੁਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਾਂ ਬਣ ਗਈ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਪੰਕ ਹੋ ਕਈ,

ਹਨਿਵਰਿ ਸਿੰਘਰਿ ਸੇ ਕਰੈ ਚਿਤਵਰ ਆਠੇ ਜਮ॥ ੧੮॥

ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਆਪਣੇ ਮਰੇਏ ਪੁਰ੍ ਹਨਵਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਸਾਈ ਰੱਖੇ। ਗੱਲ ਕੀ ਚਿਤ੍ਰਮਤੀ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬਹਾਨੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਲੈ ਆਈ।

ਚਰਿ ਚਰੁਰਿ ਚਿਤ ਲਏ ਕਚੇ ਕਸ ਕੀਸੀਐ॥

(---੨੩)

(ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠ ਕੇ ਦਿਲ ਕੇ ਜੋ ਚੁਰਾਏ ਕੋਈ। ਐਸੀ ਚੋਰੀ ਬਾ ਪਤਾ ਖਾਕ ਲਗਾਏ

ਕੋਈ)

ਅਤਿ ਸਰੂਪ ਸੁੰਦਰ ਸਭਾ ਮਨੋ ਮੈਨ ਕੇ ਘੋਨ॥

ਮੋ ਮਨ ਕੋ ਮੋਰਤ ਸਦਾ ਮਿਕੁ ਤਿਥਾਏ ਨੈਨ॥ ੨੪॥

ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨੈਣ, ਸੁੰਦਰ, ਭਲੇ, ਮਾਨ ਮੈਨਿਕਾ ਅਪੋਸਰਾ ਦੀਆਂ
ਔਖਾਂ ਹਨ, ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ ਮੋਮਨਾਂ ਨੂੰ (ਯਾ ਮੋਰੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਸਦਾ ਮੋਹਦੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ
ਕਾਵਿ ਮਈ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਬਚਨ ਚਿਤ੍ਰਮਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਮਤੇ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ
ਨਾਲ ਕੀਤੇ, ਪਰ

ਯਾ ਕੀ ਬਹੀ ਨ ਨਿਪੁਰਤ ਮਾਨੀ॥ ਚਿਤ੍ਰਮਤੀ ਰਬ ਭਈ ਘਿਯਾਨੀ॥ ---੨੮॥

ਬੌਸ, ਕਿਹੋ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਮਪੁਰਾਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਚਿਤ੍ਰਮਤੀ ਨੇ ਜਾਣਾ,
ਕਿ ਮੋਰੀ ਜੁਆਨੀ ਤੇ ਹੁਸਨ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ;

ਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਪੈ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੇ॥ ਥਠੇ ਦੁਭਟ ਇਹ ਪੁਕੁ ਤੁਹਾਰੇ॥ ੨੮॥

ਫਾਰਿ ਚੀਰ ਕਰ ਆਪਨੇ ਮੁਖ ਨਖ ਥਾਇ ਲਯਾਇ॥

ਰਾਜਾ ਕੋ ਰੋਖਿਤ ਕਿਥੇ ਤਨ ਕੇ ਚਿਤਨ ਦਿਖਾਇ॥ ੨੯॥

ਆਪਣੇ ਵਸਤਰ ਆਪ ਹੀ ਫਾੜ ਲਏ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਨਹੁੰਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ
ਘਾਉ ਕਰ ਲਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਜਾ ਆਖਿਉਸ ਕਿ ਡੇਰਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬੜਾ ਦੁਬਟ ਹੈ।

ਬਚਨ ਸੁਨਤ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਨਿਪ ਭਯੋ॥ ਮਾਨ ਰੇਤ ਨੁਰਹਿ ਲੈ ਕਯੋ॥

ਮੰਤ੍ਰਿਨ ਆਨਿ ਰਾਵ ਲੁਭਾਯੋ॥ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨ ਬਿਨਸੁ ਪਾਯੋ॥ ੩੦॥

ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਭਤਲੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ,
ਕਿ, ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬੜਾ ਭੁੱਖਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਫੈਟਪੋਟ
ਨਹੀਂ ਆ ਜਾਈਦਾ।

ਇਹਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਖਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ

ਮੰਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਸੰਭਾਵੇ ਦੁਤਿਯ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਾਧਰਮ-ਸਰਸੁਭਾਸ਼ਤ੍ਰ॥

ਇਹ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਨਾਮੀ ਡਾਕ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਧਿਆਇ ਹੈ ਅਤੇ
ਔਰੋ ਜੋ 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ 'ਮੰਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਸੰਭਾਵੇ',
ਰਾਜਾ ਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਆਪੋ ਵਿਚ ਦੀ ਗੱਲ-ਝਾਤ ਹੈ, ਕੋਈ ਥਾਸਤਵਿਕ
ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਥੇ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਕਥਨਯੋਗ ਹਨ: ਮਾਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਵਿਭਚਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਲੋਕਵਾਰਤਾ
ਵਿਚ ਪਹਾੜਾਂ ਵਾਂਗ ਪੁਰਾਤਨ ਹੈ। ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਦੀ ਉਦੀਪਸ (Oedepus) ਦੀ ਫਾਰਡਾ
ਦਾ ਸਾਰੰਬ (Motif) ਇਹ ਵਿਭਚਾਰ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਆਧੁਨਿਕ
ਮਹਾਂਵਿਗਿਆਨੀ 'ਫਰਾਇਡ' (Freud) ਨੇ ਉਦੀਪਸ ਮਾਨਸਕ ਰੋਗ (Oedepus Com-

ਪਲੈਕਸ) ਦਾ

★ 155

plex) ਦੀ ਉਲੇਖਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਸਾਰੰਥ ਵਿਚ ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਥਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਊ (Sophisticated) ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਤੇ ਲੋਕਵਾਰਤਾ ਵਿਚ ਇਹ ਮਨੋਬੁਤੀ ਸਾਰੰਥ ਮੌਢੀਆਂ ਦੀ ਬੁਢਲਾਪੁਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ, ਲੋਕ-ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ-ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ। ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ-ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਬਹਾਣੀ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜੋ ਕਿ 400 ਫੁ ਹਨ, ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਦਾ ਮਨੋਬੁਤੀ ਸਾਰੰਥ ਇਹ ਉਦੀਪਸ ਮਾਨਸਥ ਰੋਗ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਮਨਾਲੋਚਨਾ (Psychoanalysis) ਦੇ ਕਿਰਿਆਨੀ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਉਲੇਖਣ ਤੇ ਦਰਸਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਉਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਕ੍ਰਿਸ-ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਬਰਤਾ ਨੇ ਚਿਤ੍ਰਮਤੀ ਤੇ ਹਨਿਵਤਿ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਸਿਹਤਾ ਬਾਕੀ 400 ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਬੰਦ ਬੀਤਾ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਗੋਰਯ ਰਹੱਸਯ ਬੜਾ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਂਜ, ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਅਵਲੰਬ ਬਣਾ ਕੇ, ਉਸ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਹੋਰ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਟੁੰਗਣ ਦੀ ਪ੍ਰਪਾਟੀ ਸਾਡੇ ਦੇਖ ਦੀ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਪੰਡਤ ਗੁਣਾਡਯ ਦੀ ਰਚਿਤ 'ਬ੍ਰਹਮਕਥਾ' ਜੋ ਕਿ ਅਲੰਪ ਹੈ ਚੁੰਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਾਰਤਾ ਕਿ ਭਾਾ ਕੀਥ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਮਹਾਨਤਾ ਰਾਮਾਇਣ ਤੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਨਾਲੋਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ, (See A History of Sanskrit Literature, by Dr. Keith. p.266) ਅਤੇ ਜਿਸਦੇ ਕਿ ਸੱਤ ਲੱਖ ਲੋਕ ਬਲੋਕ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿ ਫੈਰ ਚੋਰ ਕਸੇਮੇਂਦ ਦੀ 'ਬ੍ਰਹਮਕਥਾਮੰਜਰੀ' (1063-66 A.D) ਤੇ ਸੋਮ ਦੇਵ ਦੀ 'ਕਥਾ ਸਰਿਤ-ਸਾਗਰ' (1081 A.D) ਹਨ, ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਬਣਤਰ ਇਥੇ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੱਡੀ ਕਹਾਣੀ ਆਰੰਭ ਕਰਕੇ, ਬਾਕੀ ਅਨੇਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਉਸ ਵਿਚ ਪਾਈ ਗਏ। 'ਕਥਾ ਸਰਿਤ-ਸਾਗਰ' ਦੀ 'ਵੈਤਾਲਪੰਚਵਿਸਤੀ' ਅਤੇ ਵਿਛਨੂੰ ਬਰਮਾ ਦੇ 'ਪੰਚਤੰਤ੍ਰ' ਵਿਚ ਇਹੀ ਪ੍ਰਪਾਟੀ, ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਵਿਲੱਖਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਟੁੰਗ ਦੇਣ ਦੀ, ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਇਥੋਂ ਹੀ ਅਰਬੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮਾਂਗਵੀ ਲੈਕੇ 'ਅਲਫਲੈਨਾ' ਆਦਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੇ ਸੂਰਪ ਵਿਚ ਫੈਲੀ। ਪਰ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ-ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਾਲਾ ਉਪਰੋਕਤ ਮਨੋਬੁਤੀ ਗੋਰਯਰਹੱਸ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਯੋਗ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਮਾਤਾ-ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅਨੇਕਾਂ ਦੋਰਾਂ ਨਾਲ, ਸਮਾਂ ਸਥਾਨ ਬਦਲ ਕੇ, ਅਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵਰਨੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਉਂਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਮਿਲ ਵਿਚ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਭਗਤ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਇਸੇ ਵਾਰਤਾ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਨਕਸ਼ ਹੈ,

ਅਲਫ ਆਖ ਸਾਖੀ ਸਿਮਾਲਬੇਟ ਅੰਦਰ ਪੂਰਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਲਵਾਨ ਦੇ ਜਾਇਆ ਦੇ।

(ਸੀਰਬੀ ਕਾਦਰਯਾਰ)

ਇਹ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਤੀਜੀ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ, ਅਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ-ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥ-ਸਾਹਿਤ ਬਾਰੇ ਨਾ ਸਮਝਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ, ਅਨੇਕ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸੁਦਾਰ ਰਾਮਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਹੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਇਹ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਭੁਲੇਖਾ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਵਿਚ ਬਿਆਨੀ ਹੋਈ 'ਰੂਪਕੋਇਰ' ਦੀ ਕਹਾਣੀ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਦੇ ਕਥਰਤਾ ਦੀ, ਸ੍ਰੀ-ਜੀਵਨੀ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਭਾਗ ਹੈ। ਇਹ ਤੀਜਾ ਕਾਰਨ, ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ, ਰੂਪ ਕੋਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਚੀਰ ਫਾੜ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਦੱਸਾਂਗੇ।

ਕਹਾਣੀ ਇਉਂ ਚੱਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀਹ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸੁਣਾ ਚੁੱਕਿਆ ਤਾਂ,

ਗੋਬ ਭਾਇ ਐਸੇ ਕਹਿਓ ਕਥਨ ਮੰਤ੍ਰਿਯਨ ਸੰਗ॥

ਪੁਰਖ ਤ੍ਰਿਯਨ ਚਰੁਕਨ ਚਰਿਤ ਮੇਂ ਸੇ ਕਥੁ ਪੁੰਗ॥ ੨॥

ਰਾਜਾ ਬਹਿਣ ਲੋਕਾ ਵਿ ਹੁਣ ਕੋਈ ਐਸੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੁਰਖ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਚਰਿਤ੍ਰ ਖੇਡਿਆ ਹੋਵੇ।

ਤਦ ਮੰਤ੍ਰੀ 21ਵੀਂ ਤੇ 22ਵੀਂ ਕਹਾਣੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸੁਣਾ ਕੇ, ਉਸ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਅੰਤ 23ਵੀਂ ਕਹਾਣੀ ਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿ ਪੁਰਖ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਮਾਤ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ 23ਵੀਂ ਕਹਾਣੀ, 'ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਖਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਸੰਥਾਵੇ...'।

ਇਹ 21ਵੀਂ, 22ਵੀਂ ਤੇ 23ਵੀਂ ਕਹਾਣੀ ਹੀ 'ਰੂਪ ਕੋਅਰ' ਦਾ ਖਿੱਸਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਤ ਪਰ ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਦੇ ਰੂਪਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸਿੱਖ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਕਥਰਤਾ 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਦੀ, ਸ੍ਰੀ-ਜੀਵਨੀ ਇਤਿਹਾਸ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਕਥਰਤਾ ਜੋ ਮੁੜ ਮੁੜ 'ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਖਯਾਨੇ' 'ਰੂਪ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੰਥਾਵੇ' ਦਾ ਹੋਕਾ ਦੇਂਦੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਣਭਿੰਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਾਤ੍ਰ ਮੰਨੀਏਂ ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਨਿਰਾਦਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ ਮੰਨਣ ਕਰਕੇ ਉੱਘੜਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੋਈ ਉਤੇਜਨ-ਜਨਕ (Inspiring) ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਜੀਵਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

ਫੇਰ, ਕਿਉਂ ਕਈ ਸਿੱਖ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਚਾਸਤਵਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਰਾਮਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਹੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭੀ ਇਸੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਡਸੇ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ ?

ਇਸਦੇ ਦੋਹ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਬਤ ਉੱਤੇ ਕਹਿ ਆਏ ਹਾਂ, (1) ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਲੌਕਿਕ ਸਾਹਿਤ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਥਵਾ ਗੁਰਵਾਕ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਲੌਕਿਕ ਗ੍ਰੰਥ (Secular fiction) ਇਕ ਬੜੇ ਮਹਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਪਛੋਕੜ ਦੀ ਹਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਿਜਸ਼੍ਰਿਤ (Self-Composed) ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਸ਼੍ਰੈ-ਸ਼੍ਰਿਤ (Original writing) ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੇ ਕਥਾ ਵਸਤੂ ਅਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਪੁਰਾਣੇ ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ, ਲੋਕ ਵਾਰਤਾ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚੋਂ ਮਾਂਗਵਾਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। (2) ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸ਼ੈਲੀ (Literary form) ਭੀ ਇਵੇਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤੇ ਮਾਂਗਵੀਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਦੀ ਬਥਾ-ਵਸਤੂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਫਲੀ ਭਾਂਤੀ ਵਾਕਫ਼ੀ ਪਰਿਚੇ ਨਾ ਹੋਣਾ ਹੀ ਕਾਰਨ ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ ਦਾ ਹੈ, ਕਿ 'ਗੁਰੂ ਸ਼੍ਰਿਤ' ਰਚਨਾ, ਅਵੇਂਬ ਗੁਰਬਾਣੀ ਯਾ ਗੁਰਵਾਕ ਹੀ ਹੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਲੌਕਿਕ ਸਾਹਿਤ (Secular fiction) ਨਹੀਂ।

ਇਕ ਹੋਰ ਤੀਜੇ ਕਾਰਨ ਨੇ, ਜਿਸਦਾ ਕਿ ਸਬੰਧ ਭੀ ਸਾਹਿਤ ਕਲਾ ਭੇਦਾਂ (Literary technique) ਨਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਪੱਕ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਸਾਹਿਤ ਲਿਖਾਰੀ ਦਾ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਸਥਾਨਕ ਰੰਗ ਭਰਨ ਦਾ ਗੁਣ। ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕੌਮਲ ਧੁਨਰਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਨਿਬਾਨਾ ਇਹੋ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕੌਮਲ ਰਚਨਾ (Artistic creation) ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਰੂਪ ਵਿਦਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਕ ਨੂੰ ਸਰਵਫ਼ ਸਤ੍ਯ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪਵੇ। ਮਨੋਕਲਪਤ ਵਾਸਤਵ-ਨਿਰਾਧਾਰ ਰਚਨਾ ਇਉਂ ਇਸ ਆਖੇ ਕਿ ਇਹ ਸੁਭਾਯ ਸਤ੍ਯ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਕਥਨੀ ਮਾਫ਼ ਮਾਯਾਧਾਰ ਵਿਚ ਰੂਪ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਲਾਕਾਰ ਇਹ ਵਿਦ੍ਵਜਾਨ ਰਚਨ ਵਿਚ ਸਵਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਸਦੀ ਕਲਾ ਤੇ ਸ਼੍ਰਿਤ ਕਾਮਯਾਬ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ, ਜਨਮ ਤੋਂ ਸਰਵਸਿੰਧਿ ਦੇ ਧਾਰਣੀ, ਮੁਕੰਦ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਪੱਥ ਦਰਸ਼ਕ ਜਯੋਤੀ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪੈਗੰਬਰ ਸਨ, ਉਥੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਕਲਾਕਾਰ ਤੇ ਪੁਰੰਧਰ ਵਿਦਵਾਨ ਭੀ ਸਨ। ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮਾਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਤੇ ਰੂਪ ਨਿਰਮਿਤ ਕਰਨਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਿ ਵਾਸਤਵਿਕ ਸਤ੍ਯ ਦਾ ਅਰੁੰਦ ਭੁਲੇਖਾ ਪਵੇ, ਇਹੋ ਉੱਚੀ ਕਲਾ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਹੈ। ਤਾਹੀਉਂ ਠਾ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਲਾਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 'ਤੁਹੀ ਜੋਗ ਮਾਯਾ ਤੁਹੀ ਬਾਕ ਬਾਨੀ'। ਇਸ ਆਸ਼ਾ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਕਲਾਕਾਰ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਸਥਾਨਿਕ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰੰਗ ਭਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੁ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਆਪਣੇ ਅੰਤਿਮ ਆਸ਼ੇ ਵਿਚ ਸਵਲ ਹੋਵੇ। ਪਿੱਛੇ ਜੋ ਕਾਦਰਯਾਰ ਦੀ ਸੀਹਰਵੀ ਦੀ ਤੁਕ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, 'ਅਲਫ਼ ਆਖ ਸਾਖੀ ਸਿਆਲਕੋਟ ਅੰਦਰ ਪੂਰਨ ਪੁੰਡ ਸਲਵਾਨ ਦੇ ਜਾਇਆ ਏ'। ਇਸ ਵਿਚ 'ਸਿਆਲਕੋਟ' 'ਪੂਰਨ' ਤੇ 'ਸ਼ਾਲਵਾਹਨ' ਸਥਾਨਿਕ, ਵਾਸਤਵਿਕ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰੰਗ ਕਵੀ ਨੇ ਭਰੇ ਹਨ। 'ਸਿਆਲਕੋਟ' ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ ਹੈ ਤੇ ਕਾਦਰਯਾਰ ਦੀ 'ਸੀਹਰਵੀ' ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ

ਲਿਖੀ ਗਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰ-ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਿਰਚਾਰ ਦੀ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬਹਾਣੀ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਰੂਪਾਂਤ ਨੂੰ ਸਥਾਨਿਕ ਪਛੇਕੜ ਕਵੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 'ਪੂਰਨ' ਨਾਮ ਵਾਸਤਵਿਕ ਰੰਗ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਅਤੇ 'ਬਾਲਵਾਹਨ' ਰਾਜਾ ਭਾਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ 'ਸਿਆਲਕੋਟ' ਉਸਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਾ ਉਸਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ। ਐਵੇਂ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੇਂਦਰ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਪਸ਼ੋਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਕਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮੰਤਵ ਕੇਵਲ ਇਸ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਕਿੱਸੇ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰੰਗ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਸਦੀ ਬਾਵਿ-ਰਚਨਾ ਦਾ ਮਾਧਾ ਜਾਲ ਅਸਲੀ ਹੋ ਭਾਸੇ, ਜੋ ਕਿ ਹਰ ਕਲਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨਣਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਾਲਵਾਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ 1880 ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਾਕਾ ਸੰਮਤ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਜਿਸਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪ੍ਰਤਿਸਠਾਨ (ਦੱਖਣ) ਸੀ, ਉਹ ਸਿਆਲਕੋਟ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਲੂਣਾ ਚਮਿਆਰੀ ਵਿਆਹ ਲਿਆਇਆ ਸੀ, ਇਕ ਭਾਰੀ ਫੁੱਲ ਹੱਥੇਰੀ ਤੇ ਅਨੁਮਾਨਣ ਬਾਲੇ ਦੀ ਅਭਿਵੇਦਿਆ ਦਾ ਸਬੂਤ ਭੀ।

'ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍' ਦੀ 21ਵੀਂ, 22ਵੀਂ ਤੇ 23ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਵਿਚ, ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕਰਤਾ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਥਾਨਿਕ ਤੇ ਵਾਸਤਵਿਕ ਰੰਗ, ਹੁਨਰ ਪੂਰਤੀ ਆਥੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਭਰਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਹੀ ਅਣਜਾਣ ਆਦਮੀ ਝੁਲੇਖਾ ਪਾਕੇ ਇਉਂ ਅਨੁਮਾਨਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਕਰਤਾ, ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ ਬਿਆਨ-ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਸਮ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਬਹੁਪੱਖੀ ਬਖਸੀਅਤ ਨੇ ਇਸ ਬੱਜਰ ਝੁਲੇਖੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪ੍ਰਪੱਕ ਬੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਿ ਝਰਧਾ-ਚੁਕਰ ਸਿੱਖ ਇਉਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਇਹ ਵਾਕ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਥਾਲ ਸਰਯ ਹਨ।

ਇਹ ਹੈ ਭੀਜਾ ਕਾਰਨ, ਪ੍ਰੇਮੀਰ ਰਾਮਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਇਸ ਝੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਣ ਦਾ, ਕਿ ਰੂਪ ਕੌਰ ਦੀ ਬਹਾਣੀ, ਇਸਦੇ ਕਰਤਾ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ ਹੈ, ਮਨੋਕਲਪਿਤ ਵਾਰਤਾ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸਾਹਿਤ ਕਲਾ ਭੇਦ (Literary technique) ਨੂੰ ਸਥਾਰਕ ਵਰਨਣ ਸਮਝਣ ਦੀ ਫੁੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਾਹਿਤ ਕਲਾ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ, 21, 22 ਤੇ 23 ਵਿਚ, ਐਸੀ ਚਰਚਰਾ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਸਾਧਾਰਣ ਪੁਰਖ ਦਾ ਝੁਲੇਖਾ ਪਾ ਜਾਣਾ ਅਚੰਭੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦੀ। ਤਾਂਹੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਇਸ ਰਚਨਾ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਕਿ, 'ਸੁਨੇ ਮੁੜ ਚਿੱਤ ਲਾਇ ਚਰਚਰਾ ਆਵਈ'। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ ਦੇ ਕਥਾ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਭੀਰ ਨਾਲ, 'ਚਿੱਤ ਲਾਇ', ਵਿਚਾਰੇ ਤਾਂ ਭੇਦ ਪੁੱਲ੍ਹਣਗੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਠਕ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਤੀਕਸ਼ਣਤਾ ਵਿਚ ਕਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਤੀਰ ਸਰੋਦ੍ਵ ਕੇ ਤੁਰੇ ਪੁਰ ਆਨੰਦ ਲਿਖ ਆਉਂ।

ਨੇਤ੍ਰ ਝੁੰਕ ਕੇ ਫਿਰ ਯਾਰ ਕਾਹਲੂਰ ਕੇ ਠਾਉਂ। ੩।

ਕਿੱਸਾ ਰੂਪ ਕੌਰ ਦਾ * 159

ਇਹ, ਸਰਲੁਜ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਕੋਲ, ਕਾਹਲੂਰ ਰਾਜ ਵਿਚ, ਆਨੰਦਪੁਰ ਨਾਮੀ ਪਿੰਡ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਪੁੱਧ ਉਪ੍ਰਾਂਤ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਣ ਵਸਾਇਆ ਸੀ।

ਕਾਹਲੂਰ ਮੈਂ ਰਾਇਯੋ ਆਨ ਅਨੰਦਪੁਰ ਗਾਵ॥

(ਪੰ॥ ੬੨)

ਹੁਣ ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਕਸ਼ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ, 'ਤਿਥਾ ਚਰਿਤ' ਦਾ ਕਰਤਾ, ਵਰਨਣ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਹੜਾ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਇਕਾਗਰ ਬਰਕੇ, ਹਿਤ ਚਿੱਤ ਲਾਕੇ ਨਾ ਸੁਣੇਗਾ? ਬੌਸ ਇਹੋ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੀ, ਕਰਤਾ ਦਾ, ਪਾਠਕਾਂ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰ ਲੈਣ ਦਾ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਉਹ ਸਫਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੋਰ, ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਆਨੰਦਪੁਰ, ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਦੀ ਡਾਰੀਖ ਨਾਲ, ਕੋਈ ਜਿਧਾ ਯਾ ਅਜਿਧਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦੇਖ ਕ੍ਰਿਧਾ ਧਨਵੰਤ ਕੀ ਡੋਨ ਨਕਸ਼ ਮੈ ਆਨਿ॥

ਚੇਰਿ ਰਾਇ ਪੀੜਤ ਭਈ ਕਈ ਕਿਹਾ ਕੇ ਰਾਨ॥ ੫॥

ਬਿਸੇ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ ਦੀ ਬਹੁਟੀ, ਜਿਸਦੇ ਪਰੀ ਨੂੰ ਕਿ ਦਸਤਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਫੁੱਟੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਈ ਤੇ ਉਥੋਂ ਦੇ 'ਰਾਇ' ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ ਮੋਹਿਤ ਤੇ ਬ੍ਰਿਧਾ ਵਿਚ ਬਿਹਬਲ ਹੋ ਗਈ। ਆਪਣੇ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਜਿਥੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਘਰ ਲੈ ਆਉ, 'ਨਕਸ਼ ਰਾਇ ਕੁਮਰੋਂ ਬਸਤ ਰਾਇ ਮਿਲਾਵਹੁ ਮੋਹਿ'॥ ਉਸ ਡੀਵੀ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਕਿ ਰੂਪ ਕੌਰ ਸੀ, ਯਾ ਜੋ ਬਹਿਜਾਦੀਆਂ ਵਰਗੀ ਰੂਪਵਤੀ ਸੀ, ਦੇ ਨੌਕਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਕਿ ਤੂੰ ਚੁੰਭ ਵਿਚ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਕਹੀਏ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਹੀਏ, ਉਥੇ ਚੱਲ। ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ, ਕਿ

ਤੰਤੁ ਮੇਰੁ ਪਾਵੰਤੁ ਨ ਜਾਣਾ ਰਾਮ ਰਿਵੈ ਮਰੁ ਮਾਨਿਆ॥

(ਪੰ॥ ੨੬੬)

ਉਹ ਗੁਰੂ ਇਹ "ਰਾਇ" ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?, ਸਿਦਕਵਾਨ ਸਿੱਖ ਇਉਂ ਵਿਚਾਰਨ।

ਸ਼ੈਰ, 'ਰਾਇ' ਸਾਹਿਬ ਸਾਧੂ ਦਾ ਭੇਖ ਬਣਾ ਕੇ ਰਾਤ੍ਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰੂਪ ਕੌਰ ਦੇ ਭੇਰੇ ਤੇ ਪੁੱਜ ਗਏ, ਤਾਂ ਇਸਨੇ ਮਨ ਦੀ ਮੁਹਾਵ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਜਾਣ, ਵਸਤੂ ਰੂਪਣ ਜਜਾ ਲਏ ਅਤੇ 'ਰਾਇ' ਸਾਹਿਬ ਵਾਸਤੇ :

ਭੁਨ ਪਾਨ ਅਰੁ ਕੀਛ ਮੰਗਾਯੋ॥ ਆਗੇ ਟਰਿ ਤਾ ਕੇ ਤਿਨ ਲੀਨਾ॥

(---੧੧)

ਪਾਨ ਬਾਬਤ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਦਾ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਰੁਕਮ ਹੈ, ਕਿ, "ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਕਰ ਪਾਨ ਖਾਇ ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ", ਪਰ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਪਾਤ੍ਰ ਨੇ ਅਗਾਂਹ ਬਧ ਕੇ 'ਆਗੇ ਟਰਿ' ਪਾਨ ਤੇ ਅਫ਼ੀਮ ਮਿਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਵਜੋਂ ਕੇ ਫੱਕ ਲਈ।

ਕੋਢ ਫਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਪਾਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮੱਥ ਪੁਸ਼ਪ ਬਝੋਤਰ
ਹੋਵੇ ਤਾਂ 'ਤ੍ਰਿਯਾ' ਇਉਂ ਨ ਕਹਿੰਦੀ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਕਰਦੀ ?

ਤਥ ਤਾ ਸੈ ਤ੍ਰਿਯ ਥੇ ਕਹੀ ਭੈਯ ਕਰੁ ਮੇਰਿ ਸਾਥ॥

(---੧੩॥)

'ਰਾਇ' ਸਾਹਿਬ ਐਵੇਂ ਹੋਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਪਏ ਹਨ ਕਿ,

ਮੰਤ੍ਰ ਲੈਨ ਆਯੋ ਕੁਤੇ ਭਈ ਔਰ ਕੀ ਔਰ॥ ੧੪॥

ਹੁਣ ਅੱਗੇ 'ਰਾਇ' ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਰੂਪ ਕੌਰ ਵਿਚਕਾਰ ਜੋਗੀ ਤੇ ਸਹਿਤੀ ਦੇ ਸੁਆਲ
ਜੁਆਬ ਸੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:-

ਸੁਆਲ: ਕਰਯੋ ਰੁਹਾਣੀ ਮਾਨਿ ਭੋਯ ਹੋ ਸੈ ਨਹਿ ਬਹਿਰੇ॥

ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੀ ਸਚਾ ਠੇਰ ਕੈਸੇ ਕਹਿ ਪਾਉਂ ॥ ੧੫॥

ਜੁਆਬ: ਕਾਮਾਦੁਰ ਹੈ ਸੈ ਕ੍ਰਿਯਾ ਆਵਤ ਨਥ ਕੀ ਪਾਸ॥

ਮਹਾ ਨਰਕ ਸੈ ਭਾਰਿਕੈ ਹੈ ਸੈ ਜਾਨ ਨਿਰਾਸ॥ ੧੬॥

ਸੁਆਲ: ਪਾਇ ਪਾਤ ਮੇਰੇ ਸਚਾ ਪੁਜ ਕਹਿਤ ਹੈ ਮੇਰਿ॥

ਭਾ ਸੈ ਗੀਰ ਰਮਯੇ ਚਰਤ ਨਾਸ ਨ ਆਵਤ ਰੇਰਿ ॥ ੧੭॥

ਜੁਆਬ: ਕਿਸਨ ਪੁਜ ਜਗ ਕੇ ਕਰੇ ਕੀਨੀ ਰਾਸਿ ਬਨਾਇ॥

ਭੋਯ ਰਾਧਕਾ ਸੈ ਕਰੇ ਪਰੇ ਨਰਕ ਨਹਿ ਜਾਇ॥ ੧੮॥

ਗੱਲ ਕੀ, 'ਤ੍ਰਿਯਾ' ਰੂਪੀ ਸਹਿਤੀ ਨੇ 'ਰਾਇ' ਰੂਪੀ ਜੋਗੀ ਰਾਥੇ ਨੂੰ ਨਿਰੁਕ ਕਰ
ਦਿੱਤਾ, ਇਉਂ ਕਹਿ ਕੇ:

ਪੰਥ ਭੱਤ ਲੈ ਕੁਰਮ ਕਰ ਕੀਨੀ ਨਥ ਕੀ ਦੇਰ॥

ਕੀਯਾ ਆਪ ਹੀ ਭਿਨ ਭਿਯੋ ਇਸਕੀ ਪੁਰਖ ਸਨੇਰ॥ ੨੧॥

ਕਾਤਹਉਲਭੁਰਹਾਨ, ਬੰਧਾਸਮਾਧਾਨਕ ਸਤਿਕੁਰੁ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਉਕਤੀ
ਉਕਤੀ ਸੰਬਾਦ ਦੁਆਰਾ ਵਿਜੈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯਕਤੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਲੋਕ, ਦੇਵ ਲੋਕ ਤੇ
ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ ਵਿਚ, ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸੂਰਜਵਤ
ਰੋਜਮਈ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਵੱਲ ਬੰਦੀ ਰਾਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ, 'ਦੁਰਨਰਿੰਫ ਦਰਬਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ',
ਇਹ ਉਪ੍ਰੇਕਤ ਫੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਰੂਪ ਕੌਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ?, ਬੁੱਧੀਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਉਂ
ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਹੈ।

'ਰਾਇ' ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜੱਕੇ ਤੌਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖ ਕੇ 'ਰੂਪ ਕੌਰ' ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਤੀਰ
ਬੋਲਿਆ .

ਆਜੁ ਰਮਾਏ ਸਾਥ ਮਿੱਤ੍ਰ ਰੂਭਿ ਸੈ ਭਰਿ ਕਹਿਯੈ॥

ਹੋ ਨਾਤਰ ਭਾਭੋ ਟਾਭ ਤਥੇ ਅਭਿ ਰੇਇ ਨਿਕਰਯੈ॥ ੨੨॥

ਕਿੱਸਾ ਰੂਪ ਕੌਰ ਦਾ * 161

ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਡੋਗ ਕਰੋ, ਯਾ ਮੰਨ ਲਉ, ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਾਮਰਦ ਹੋ ਤੇ ਮੇਰੀ ਟੰਗ ਹੇਠੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਉ। ਇਹ ਚੈਲੰਜ ਸੁਣ ਕੇ .

ਰਾਇ ਚਿੱਤ ਇਹ ਭਾਤਿ ਵਿਚਾਰੈ॥ ਇਕ ਸਿੱਖ ਛੋਟੀ ਨ ਚਮਾਰੈ॥੪੧॥

ਬਖਸ਼ਨ ਸਿਖਯ ਮੋਰਿ ਆਨਿ ਉਥਾਰੈ॥ ੪੨॥

ਇਥੇ ਤਾਂ ਛੋਟੀ 'ਸਿੱਖਯ' ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾ ਲਵੇ, ਕੀ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਉਸ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਨ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਤ ਕਿਹਾ ਹੈ .

ਸਾਹਿ ਸੰਕ੍ਰਾਮ ਬਾਰਤਾ ਹੋਇ, ਬਸਤ੍ਰ ਪੁਰਾਤਨ ਬਡਹਿ ਬਖਾਨ।

ਤਹ ਪ੍ਰਭਮ ਗਿਨਤੀ ਮਰਿ ਸਭਰੇ, ਕਲਕੀਯਥ ਕੇ ਭਿਨਹ ਮਹਾਨ।

ਸਰਲ ਸੁਭਾਅ ਬਰਧਾਨੁ ਸਿੱਖ ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਦੇ। 'ਸਿੱਖਯ' ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਧੰਪਾ ਖਾਕੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਸਿੱਖ' ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। 'ਸਿੱਖਯ' ਸ਼ਬਦ ਇਥੇ, 'ਨੌਕਰ', 'ਮੁਲਾਜ਼ਮ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਹ 'ਸਿੱਖਯ' ਸ਼ਬਦ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਕਿ ਰੂਪ ਚੋਰ ਨੇ 'ਚੋਰ ਚੋਰ' ਦਾ ਭੋਲਾ ਪਾਕੇ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰ ਜਗਾ ਦਿੱਤੇ,

ਚੋਰ ਚੋਰ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹੀ ਸਿੱਖਯਨ ਚਿਥੇ ਜਯਾਇ॥

(---੫੯॥

ਬਖਿਉਥਾਥ ਬੇਨਤੀ ਚੋਪਈ, ਜੋ ਕਿ 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਦਾ ਹੀ ਸਾਹਿਤਕ ਭਾਗ ਹੈ, ਵਿਚ ਭੀ 'ਸਿੱਖ' ਸ਼ਬਦ, ਨੌਕਰਾਂ ਚਾਕਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਹੀ, ਇਸੇ ਲੇਖਕ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ, ਵਰਤਿਆ ਹੈ:- 'ਸੁਖੀ ਬਸੈ ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰਾ॥ ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਸਭੈ ਕਰਤਾਰਾ॥

ਇਥੇ 'ਸਿੱਖ' ਦੇ ਅਰਥ ਸਿੱਖ ਮੌਤ ਦਾ ਧਾਰਣੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ, ਨਾਲ ਰਹਿ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਾਲੇ, ਹਨ। ਐਸੇ ਅਰਥ ਭੇਦਾਂ ਬਾਬਤ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਕਿ:

ਨੁਨੈ ਮੁਖ ਚਿਤ ਨਾਇ ਚਰੁਰਤਾ ਆਵਈ ॥

ਜੇ 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਵਰਗੇ ਗੁੰਬ-ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਗੋਰ ਨਾਲ ਨਾ ਵੀਚਾਰੀਏ ਤਾਂ, ਚਰੁਰਤਾ ਦੀ ਥਾਂ ਭੁੱਧੀ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗਿਲਾਨੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

'ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਇਥੇ 'ਸਿੱਖਯ' ਪਦ, ਬਹੁ ਭਾਵਾਰਥ ਵਾਚਕ, ਭੀ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੁ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਆਰੰਭਣ ਵੇਲੇ, 'ਅਨੰਦਪੁਰ' ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਕੇ, ਜਿਹੜਾ ਮਾਯਾਜਾਲ ਤਣਿਆ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਕੁੱਝ ਸਹਾਰਾ ਮਿਲੇ। ਕਥਾ ਦੇ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਆਕੇ ਇਸ ਸਹਾਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਭਾਢੀ ਵਧ ਗਈ ਸੀ, ਕਿਉਂ ਜੁ ਸਰਲ ਤੋਂ ਸਰਲ ਸੁਭਾਅ ਪਾਠਕ, ਸੁੱਤਾ ਭੀ ਇਥੇ ਆਕੇ ਚੈਰੰਨ ਹੋ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਲਈ ਫੇਸ ਬਦਲਣ ਵਾਲੀ ਹਸਤੀ, ਹੁੱਕੇ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀਣ ਵਾਲਾ, ਅਕਾਰਾ ਕ੍ਰੀਮਤਾਂ ਦੇ ਪੰਜੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਣ ਵਾਲਾ 'ਰਾਇ' ਅਨੰਦਪੁਰਾਧੀਸ਼, ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਕਲਾ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਇਹ ਅਤਿ ਚਰੁਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ, ਸੁੱਤੇ ਥਾਵਿ ਕਲਾ ਦੇ ਮਾਯਾਜਾਲ ਦੀ

ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੱਕ ਜਾਗਰਤ ਨਾ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਜੁ ਅੰਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹੇ, ਤਾਂ ਕਲਾ ਦਾ ਅਸਰ ਤੋਂ ਚੁੱਕਾ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਕਲਾਕਾਰ, ਜੋ ਭਾਵ ਚੈਤਨਤਾ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਪਾਠਕਾਂ ਅੰਦਰ ਉਪਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕੀ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਅਰਸਤੂ (Aristotle) ਮਨਨਵ੍ਰਿਤੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਹਰ ਉੱਚੀ ਕਲਾ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿਚ 'ਰੂਪ ਕੌਰ' ਨੇ ਡਰਾਇਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਤਾਂ:

ਅਬ ਹੀ ਚੋਰ ਚੋਰ ਕਹਿ ਉਠਹੋ॥ ਕੁਹਿ ਕੇ ਪਯਸ ਮਧ ਹੀ ਨੁਹਿਹੋ॥ ੫੫॥

ਫੇਰ 'ਚੋਰ ਚੋਰ' ਦਾ ਰੋਲਾ ਪਾਕੇ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਦੇ 'ਸਿੱਖਯਨ' ਜਗਾ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ 'ਰਾਇ' ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਜੁੱਤੀ ਧੋਤੀ ਛੱਡ ਕੇ ਨੌਸ਼ ਕਰੇ। ਇਉਂ 'ਇਕੀਸਮੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਬਾਈਵਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬੱਸ ਦਿਤਨਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ:

ਚੋਰ ਬਚਨ ਸਭ ਹੀ ਨੁਹਿ ਹਾਇ॥ ਰਾਏ ਪਯਸ ਰਾਇ ਪੁੰਤ ਆਇ॥

ਆਕੇ ਪਾਛੇ ਦਾਹਿਲੇ ਖੋਲਿ ਦਸੈ ਇਸ ਨੀਨ॥

ਨਾਨ ਮੁਸਟ ਬਾਸਨ ਲਗੀ ਸਿੱਖਯ ਯੁੱਧੇ ਆਇ॥

ਵਾਹ ਵਾਹ ਕ੍ਰਿਸ ਕਹਿ ਰਹੀ ਕੋਊ ਨ ਸਾਧੀ ਫੁਰਾਇ॥ ੭॥

'ਰਾਇ' ਆਪ ਤਾਂ ਰੇਲੇ ਗੋਲੇ ਵਿਚ ਬਚ ਕੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਤੇ ਰੂਪ ਕੌਰ ਦਾ ਭਾਈ ਲੰਬਾ ਨੇ ਚੋਰ ਜਾਣ ਕੇ ਰੜ ਨਿਆ ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਫੁਟਿਆ ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਹਥਾਲਾਡੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ 'ਕ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਸੰਬਾਧੇ ਬਾਈਸਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤ' ਹੈ।

ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਉੱਤੇ ਫੌਸ ਆਏ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਧਾਰਣ ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਛੇਦਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਇਹ ਇਕੀਵਾਂ ਬਾਈਵਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਹ ਵੁਲੇਖਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਸ੍ਰੀ-ਜੀਵਨੀਆਂ ਹਨ, ਇਕ 'ਆਨੰਦਪੁਰ' ਦਾ ਸਥਾਨਕ ਰੰਗ ਅਤੇ ਦੂਜਾ 'ਸਿੱਖਯ' 'ਗੁਰੂ' ਆਦਿਕ ਬਰਦ, ਜੋ ਕਿ ਨੌਕਰਾਂ ਢਾਕਰਾਂ ਅਤੇ 'ਰਾਇ' ਸੰਬੰਧਕ ਹਨ। ਇਕ ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਇਸ ਬਾਈਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਇਸ ਸਾਹਿਤਕ ਮਾਯਾ (Literary illusion) ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਪਕੇਰਾ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਬਾਈਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚ, 'ਰੂਪ ਕੌਰ' ਅਤੇ 'ਰਾਇ' ਦੇ ਵਾਕਯੋਦਾਥ ਯਾ ਸਵਾਲਾਂ ਜਵਾਬਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਉਹ ਗੁਰਵਾਕ ਦਰਜ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਬਰਧਾਦਾਨ ਤੋਂ ਹਿਰਕਰ ਜੋਬੇਦਾਰ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਮਹਿਰਾਬ ਉੱਤੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਿਰੰਕਾਲ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਸਿੱਖ ਬਰਧਾਨੁ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਵਾਕ ਹਨ :-

ਲਹਿ ਜਬ ਤੇ ਰਮ ਧਰੀ ਬਚਨ ਕੁਰ ਦਏ ਘਾਏ॥
 ਪੁਤ ਇਹੈ ਪੁਨ ਤੇਰਿ ਪੁਨ ਜਬ ਲਗ ਘਟ ਥਾਏ॥
 ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਕੇ ਸਾਥ ਨੇਤ੍ਰ ਰੁਮ ਨਿਤ ਥਾਏ॥
 ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਭੂਲਿ ਸੁਪਨੇ ਕੁੰ ਨ ਜਾਏ॥ ੫੧੨॥
 ਬਾਨ ਹਮਾਰੇ ਪਾਸ ਦੇਸ ਦੇਸਨ ਕ੍ਰਿਪ ਆਵਹਿ॥
 ਮਨ ਬਾਛਤ ਕਰ ਮਾਓ ਜਾਨਿ ਕੁਰ ਸੀਸ ਭੁਭਾਵਹਿ॥
 ਸਿੰਘ ਪੁੱਕ੍ਰ ਕ੍ਰਿਪ ਸੁਤਾ ਜਾਨਿ ਅਪਨੇ ਚਿਤ ਧਰਿਐ॥
 ਹੋ ਕਹੁ ਸੁੰਦਰਿ ਤੁਹਿ ਸਾਥ ਭਾਵਨ ਕੈਸੇ ਕਰ ਫਰਿਐ॥ ੫੩॥

ਇਹ ਛੰਦ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਚਰਿਤ੍' ਨਾਮੀ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ, ਨਿਰਮਾਣ ਵਾਸਤਵਿਕ ਹੈ। ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ ਕਿ ਕੁਰੂ ਰੋਗ ਬਹਾਦਰ ਸੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਿ ਹਿਤੋਪਦੇਸ਼ ਨਾਮਿਤ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਚਰਿਤ੍' ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ, ਬਾਈਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ ਵਿਚ ਗੁੰਦ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਕੱਢਣਾ ਕਿ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਛੰਦ ਵਾਸਤਵਿਕ ਘਟਨਾ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਬਾਈਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ ਦੀ ਛਕਾ ਮਨੋਕਲਪਿਤ ਸਾਹਿਤ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਰਨਣ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਪਾਤ੍ਰ ਕਿ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਚਰਿਤ੍' ਦੇ ਕਰਤਾ, ਆਪ ਕੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੀ ਹਨ, ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਭੇਦਾਂ ਤੋਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਾ ਸੂਚਕ ਹੈ। ਅੱਠਵੀਂ ਸਦੀ ਬਗਦਾਦ ਵਿਚ ਰਚੀ ਕਈ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ 'ਅਲਫ ਲੈਲਾ', ਗਿਆਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਵਾਸਤਵਿਤ ਸਾਗਰ', ਡੇਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਸਤਕ 'ਭੁਸ਼ਤਾਨ', ਵਿਚ ਇਹ ਰਚਨਾ ਛੰਦ (Literary technique) ਆਮ ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਆਇਆ ਥੋੜੀ ਨੁਕਤਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਆਏ ਨਾਲ, ਹੋਰਨਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਬਧੇ ਹੋਏ ਕਾਵਿ ਟੋਟੇ, ਕਥਾ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਪਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਢੰਬ ਨਾ, ਸਗੋਂ ਕਾਵਿ ਛਲਾ ਦਾ ਗੁਣ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਫ਼੍ਰਿਡ 'ਹੀਰ ਵਾਰਸਸ਼ਾਹ' ਵਿਚ ਕੁਰਾਨ ਬਰੀਡ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਤੇ ਟੋਟੇ ਇਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਮ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਹ ਭੁੱਲ ਕੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਅਨੁਮਾਨਿਆ ਕਿ ਹੀਰ ਰਾਵੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਥਾ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਯਾ ਅੱਲਾ ਦੀ ਸ੍ਰੈ-ਜੀਵਨੀ ਨਾਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਸਰਲਸੁਭਾਅ ਬਰਧਾਵਾਨ ਸਿੱਖ ਯਾ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਰਾਮਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਮਝੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਵਾਰਸਸ਼ਾਹ ਦਾ ਇਹ ਦਾਹਵਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕੁਰਾਨ ਬਰੀਡ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਹੀਰ ਰਾਵੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਰਤਾ ਵਿਚ ਵਫ਼ਤ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯਾਜ ਲਿਖੇ ਹਨ ਤੇ ਤਬਰੀਹ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਹ ਕੁਰਾਨ ਬਰੀਡ ਦੇ ਮਾਇਨੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਬਿਅਰ ਮੀਆਂ ਵਾਰਸਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨੇ।
 ਇਉਂ ਹੀ ਇਸ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਲੁਰਕਾਕ ਛੰਦ ਦੇ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਚਰਿਤ੍' ਦੀ ਬਾਈਵੀਂ ਕਹਾਣੀ

ਵਿਚ ਗੁੱਦੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਜਾਨਣਾ ਤੇ ਸਮਝਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ।

ਅਸਾਂ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਇਉਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ :

1. 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤੇ ਨਿਰੋਲ ਚਾਰਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਕਿ ਰਿਕ ਬੇਦ ਵਿਚ ਹਨ।

2. 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਲੌਕਿਕ ਸਾਹਿਤ ਹੈ, ਕੁਝ ਬਾਣੀ ਅਥਵਾ ਕੁਰਬਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

3. ਇਥੀਵੀਂ, ਬਾਈਵੀਂ ਤੇ ਤੇਈਵੀਂ ਸਾਖੀਆਂ— ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ, ਜੋ ਕਿ 'ਰੂਪ ਕੋਅਰ' ਨਾ ਰੂਪ ਕੋਰ ਦੀ ਰਹਾਣੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਸ੍ਰੀ-ਜੀਵਨੀ ਯਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ, ਮਨੋਬਲਪਿਤ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਜੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਰਹਾਣੀਆਂ, ਪਿੰਜਰ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਅਰਬੀ ਦੀ ਔਠਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਅਲਫਲੇਲਾ' ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

4. 'ਅਨੰਦਪੁਰ', 'ਸਿਖਯ', 'ਗੁਰੂ' ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਚਨਾਵਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਸਥਾਨਕ ਤੇ ਵਾਸਤਵਿਕ ਰੋਕ ਭਰਨ ਲਈ ਬੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਛੇਦਾਂ ਦੇ ਅੰਨ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਉੱਥੀ ਬਲਾ ਦੇ ਉੱਚ ਆਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰਣੀ ਨਈਂ ਬੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

5. 'ਸੁਧ ਜਵ ਤੇ ਹਮ ਧਰੀ' ਛੇਦ ਇਤਿਹਾਸ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਦੀ 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਦੀਆਂ ਰਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਕਦਾਚਿਤ ਵਿਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ, ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਬਲਾ ਵਸਤੂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪਾਤ੍ਰ, ਕਰਤਾ ਆਪ ਹੈ।

ਇਹ ਪੰਜ ਨੁਕਤੇ ਅਸਾਂ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਤੇ ਚਿੰਨਾਂ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਭੁਲੇਖੇ, ਜਿਥੋਂ ਕਿ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਰਾਮਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਲੇਖ, ਨਵਿਰਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

(ਥ੍ਰੋ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਅਕਤੂਬਰ, 1993 ਵਿਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਹੰਸ ਚੋਗ/ਗੁਣ-ਗ੍ਰਾਹਕਾਂ ਲਈ ਸਿਰਫ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਯਾਨ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਵੰਨਗੀਆਂ

ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਣੇ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਪ੍ਰਥਮ ਧਯਾਇ
ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ॥ ਤੁਸੰਗ ਛੰਦ ॥ ਤ੍ਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਤੁਹੀ ਖੜਗਧਾਰਾ ਤੁਹੀ ਬਾਢਵਾਰੀ ॥ ਤੁਹੀ ਤੀਰ ਤਰਵਾਰ ਬਾਤੀ ਕਟਾਰੀ ॥ ਹਲੱਥੀ
ਜੁਨੱਥੀ ਮਗਰਥੀ ਤੁਹੀ ਹੈ ॥ ਨਿਹਾਰੇ ਜਹਾਂ ਆਪੁ ਠਾਵੀ ਵਹੀ ਹੈ ॥...ਤੁਹੀ ਦੇਵ ਤੂੰ ਦੇਵ ਤੈ
ਸੱਭ ਉਪਾਏ ॥ ਤੁਹੀ ਤੁਰਫ ਹਿੰਦੂ ਜਗਤ ਮੈ ਬਨਾਏ ॥ ਤੁਹੀ ਪੰਥ ਹੈ ਅਵਤਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ
ਮਾਹੀ ॥ ਤੁਹੀ ਬਝਤ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਬਾਏ ਬਕਾਹੀ ॥...ਤੁਹੀ ਰਾਮ ਹੋਕੇ ਹਠੀ ਦੋਤ ਘਾਯੋ ॥ ਤੁਹੀ
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ ਕੰਸ ਕੋਸੀ ਖਪਾਯੋ ॥...ਤੁਹੀ ਕਾਲ ਕੀ ਰਾਤ੍ਰਿ ਹੋਕੇ ਬਿਹਾਰੀ ॥ ਤੁਹੀ ਆਦਿ
ਉਪਾਏ ਸੁਹੀ ਅੰਤ ਮਾਰੇ ॥ ਤੁਹੀ ਆਪ ਕੇ ਨਿਹਕਲੰਗੀ ਬਨੇ ਹੋ ॥ ਸਭੇ ਹੀ ਮਨੋਭਾਨ ਕੋ
ਨਾਸ ਕੋਹੇ ॥...ਮੱਯਾ ਜਾਨ ਚੋਰੇ ਮਯਾ ਮੋਹਿ ਕੀਜੈ ॥ ਚਹੇ ਚਿੰਤ ਮੈ ਜੋ ਵਰੈ ਮੋਹਿ ਦੀਜੈ ॥...
ਅਨਤਰਿਯਾ ਜਯੋ ਸਿੰਧੂ ਕੋ ਚਹਤ ਡਰਨ ਕਰਿ ਜਾਉ ॥ ਬਿਨੁ ਨੱਕਾ ਕੈਸੇ ਤਰੈ ਲਏ
ਡਿਹਾਰੈ ਨਾਉ ॥ ਮੁਖ ਉਚਰੈ ਬਾਸਕੁ ਖਟ ਪਿੰਡ ਗਿਰਨ ਚਤਿ ਜਾਇ ॥ ਅੰਧ ਲਖੇ ਬਧਰੈ
ਸੁਨੈ ਜੋ ਕੁਮ ਕਰੈ ਸਹਾਇ ॥...ਪ੍ਰਥਮ ਧਯਾਇ ਸ੍ਰੀ ਭਕਤਵਰੀ ਬਰਨੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ॥ ਮੈ ਘਟ
ਮੈ ਕੁਮ ਹੈ ਨਦੀ ਉਪਜਤੁ ਬਾਕ ਤਰੰਗ ॥ ਮੇਰ ਕਿਯੋ ਕ੍ਰਿਣ ਤੇ ਮੁਹਿ ਜਾਹਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ
ਨ ਦੂਸਰ ਡੋਸੇ ॥ ਕੁਲ ਛਿਮੇ ਹਮਰੀ ਪ੍ਰਭ ਆਪੁਨ ਕੁਲਨਹਾਰ ਬਹੁ ਕੰਢੂ ਮਿਸੇ ॥ ਸੇਵ ਕਰੇ
ਕੁਮਰੀ ਰਿਨ ਕੇ ਛਿਨ ਮੈ ਧਨ ਲਾਗਤ ਧਾਮ ਡਰੋਸੇ ॥ ਯਾ ਕਲਿ ਮੈ ਸਭਿ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨ
ਕੀ ਭਾਰੀ ਕੁਜਾਨ ਕੇ ਭਾਰੀ ਡਰੋਸੇ ॥ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਹਿਲਾ ਸਟੀਕ ਪੋਥੀ ਛੇਵੀ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ ੧-
੧੬ (ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਪੰ. ਨੰ. ਭੀ ਸਟੀਕ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਹਨ)

ਪੁਰਖ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾਇਕ ਪਿਤਾ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾਇ ਤ੍ਰਿਯ ਮਾਤ ॥

ਤਿਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕੀਜਿਯੈ ਭੋਗਨ ਕੀ ਨਾ ਜਾਤ ॥

ਚ:੧੬ ਪੰ:੭੪

ਗੀਤਿ ਨ ਜਾਨਤ ਪ੍ਰੀਤ ਕੀ ਪੈਸਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ॥

ਬਿੰਦੂ ਬਿਸੀਅਰ ਬੇਸਯਾ ਬਹੋ ਬਚਨ ਕੇ ਮੀਤ ॥

ਚ:੧੬ ਪੰ:੮੦

ਕੋਟ ਕਬਟ ਸਿਯਾਨੇ ਸਹਹਿ ਕੈਸੇ ਦਹੈ ਅਨੰਗ ॥

ਨੈਕ ਨੇਹੋ ਨਹਿ ਕੀਜਿਯੈ ਤਉ ਤਰਨਿ ਕੇ ਸੰਗਿ ॥

ਚ:੧੭ ਪੰ:੮੮

ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੈਸਿਯੈ ਤਨ ਬਚੈ ਕਸਟ ਕੈਸਹੁ ਹੋਇ ॥

ਤਉ ਤਰਨਿ ਸੇ ਦੋਸਤੀ ਕੁਲਿ ਨ ਕਰਿਯਹੋ ਕੋਇ ॥

ਪੰ:੯੧

ਸ੍ਰੀ ਦਾਸ ਕ੍ਰਮ ਸਾਹਿਬ—ਦਸਮੇਸ਼-ਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ * 166

ਜੇ ਸਯਾਨੇ ਹੂੰ ਜਗਤ ਮੇ ਤਿਯ ਸੋ ਕਰਤ ਪਯਾਰ ॥
 ਤਾਹਿ ਮਹਾਂ ਜਤ ਸਮੁਧਿਐ ਚਿਤ ਭੀਤਰ ਨਿਰਧਾਰ ॥ ਚ:੨੦ ਪੰ:੯੭
 ਧਰਮ ਕਰੇ ਸੁਰ ਜਨਮ ਧਰਮ ਤੇ ਰੂਪਹਿ ਪੇਐ ॥
 ਧਰਮ ਕਰੇ ਧਨ ਧਾਮ ਧਰਮ ਤੇ ਰਾਜ ਸੁਹੇਐ ॥
 ਕਹਐ ਤੁਹਾਰੇ ਮਾਨਿ ਧਰਮ ਕੈਸੇ ਕੈ ਛੋਰੇ ॥
 ਮਹਾਂ ਨਰਕ ਕੇ ਬੀਚ ਦੇਹ ਅਪਨੀ ਰਖੋ ਬੋਰੇ ॥ ਚ:੨੧ ਪੰ:੧੦੦
 ਛੋਰਿ ਬਯਾਹਿਤਾ ਨਾਰਿ ਕੇਲ ਰੋਸੋ ਨ ਭਯਾਉ ॥
 ਧਰਮਰਾਜ ਕੀ ਸਭਾ ਨੋਰ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਪਾਉ ॥ ਪੰ:੧੦੦
 ਚਲੈ ਨਿੰਦ ਭੀ ਕਥਾ ਬਰਤੁ ਰਸ ਤਿਸੈ ਦਿਖੇਹੋ ॥
 ਧਰਮਰਾਜ ਕੀ ਸਭਾ ਜੁਥ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਦੇਹੋ ॥ ਪੰ:੧੦੨
 ਛਾਡਿ ਯਰਾਨਾ ਝਾਲ ਖਯਾਨ ਹਮਰੇ ਨਹਿ ਪਰਿਐ ॥
 ਕਹੀ ਸੁ ਹਮਸੋ ਕਹੀ ਬਹੁਰਿ ਯਹ ਕਹਐ ਨ ਕਰਿਐ ॥ ਚ:੨੧ ੧੦੨
 ਪ੍ਰਕਮ ਛਤ੍ਰਿ ਕੇ ਧਾਮ ਦਿਐ ਬਿਧਿ ਜਨਮ ਹਮਾਰੇ ॥
 ਬਹੁਰਿ ਜਗਤ ਕੇ ਬੀਚ ਰਿਐ ਕੁਲ ਅਧਿਕ ਉਜਿਯਾਰੇ ॥
 ਬਹੁਰਿ ਸਭਨ ਮੈਂ ਬੈਠਿ ਆਪੁ ਕੈ ਪੂਜ ਕਹਾਉ ॥
 ਹੋ ਰਮੋ ਤੁਹਾਰੇ ਸਾਥ ਨੀਚ ਕੁਲ ਜਨਮਹਿ ਪਾਉ ॥ ਚ:੨੧ ਪੰ:੧੦੪
 ਪੂਜ ਜਾਨਿ ਕਰ ਜੋ ਰਤੁਨਿ ਮੁਰਿ ਕੈ ਬਰਤ ਪਿਯਾਨ ॥
 ਰਵਨਿ ਰਤੁਨਿ ਕੁਰ ਰਵਨ ਕੀ ਨਾਯਤ ਸੁਰਾ ਸਮਾਨ ॥ ਚ:੨੧ ਪੰ:੧੦੬
 ਬਿਸਿਖ ਬਰਾਬਰਿ ਨੈਨ ਡਰ ਬਿਪਨਾ ਧਰੇ ਬਨਾਇ ॥
 ਨਾਜ ਕੋਚ ਮੇਥੇ ਦਐ ਚੁਭਤ ਨ ਡਾਂਡੇ ਆਇ ॥ ਚ:੨੧ ਪੰ:੧੦੮
 ਸੁਧਿ ਜਬ ਤੇ ਹਮ ਧਰੀ ਬਚਨ ਕੁਰ ਦਏ ਹਮਾਰੇ ॥
 ਪੂਤ ਦਿਹੈ ਪੁਨ ਤੋਹਿ ਪਾਨ ਜਬ ਲਗ ਘਟ ਕਾਰੇ ॥
 ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਕੇ ਸਾਥ ਨੇਹੁ ਰੁਮ ਨਿੰਤ ਬਦੈਯਹੁ ॥
 ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਰੂਲਿ ਸੁਪਨੇ ਹੂੰ ਨ ਜਯਹੁ ॥
 ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਭਜੇ ਸਹਸ ਬਾਸਕ ਭਗ ਪਾਏ ॥
 ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਭਜੇ ਚੰਦ ਕਾਲੰਕ ਲਗਾਏ ॥
 ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਹੇਤ ਸੀਸ ਦਸ, ਸੀਸ ਕਦਾਐ ॥
 ਹੋ ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਹੇਤ ਬਟਕ ਕਵਰਨ ਕੇ ਘਾਐ ॥ ਚ:੨੧ ਪੰ:੧੦੯
 ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਭਜੇ ਸਹਸ ਬਾਸਕ ਭਗ ਪਾਏ ॥
 ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਭਜੇ ਚੰਦ ਕਾਲੰਕ ਲਗਾਏ ॥
 ਪਰ ਨਾਰੀ ਸੇ ਨੇਹੁ ਫੁਰੀ ਪੈਨੀ ਕਰਿ ਜਾਨਹੁ ॥

ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਭਜੇ ਬਾਲ ਬਯਾਪਯੋ ਤਨ ਮਾਨਹੁ ॥
 ਅਧਿਕ ਹਰੀਫੀ ਜਾਨਿ ਭੋਗ ਪਰ ਤ੍ਰਿਯ ਜੋ ਕਰਹੀ ॥
 ਹੋ ਅੰਤ ਸੁਾਨ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤ ਹਾਥ ਲੋਡੀ ਕੇ ਮਰਹੀ ॥ ਪੰ:੧੧੦
 ਬਾਲ ਹਮਾਰੇ ਪਾਸ ਦੇਸ ਦੇਸਨ ਤ੍ਰਿਯ ਆਵਹਿ ॥
 ਮਨ ਬਾਛਤ ਬਰ ਮਾਂਗਿ ਜਾਨਿ ਗੁਰ ਸੀਸ ਭੁਕਾਵਹਿ ॥
 ਸਿੱਖਯ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤ੍ਰਿਯ ਸੁਰਾ ਜਾਨਿ ਅਪਨੇ ਚਿੱਤ ਧਰਿਯੈ ॥
 ਹੋ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰਿ ਤਿਹ ਸਾਥ ਗਵਨ ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਕਰਿਯੈ ॥ ਪੰ:੧੧੦
 ਲੋਕ ਲਾਜ ਕਉ ਛਾਡਿ ਕਛੂ ਛਾਰਜ ਨਹਿ ਕਰਿਯਹੁ ॥
 ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਪਾਵ ਸੁਪਨੇ ਹੂੰ ਨ ਧਰਿਯਹੁ ॥
 ਗੁਰ ਜਬ ਤੇ ਮੁਹਿ ਕਹਯੋ ਇਹੈ ਪੁਨ ਲਯੋ ਸੁ ਧਾਰੈ ॥
 ਹੋ ਪਰ ਧਨ ਪਾਹਨ ਤੁੱਲਿ ਤ੍ਰਿਯ ਪਰ ਮਾਤ ਹਮਾਰੈ ॥ ਪੰ:੧੧੧
 ਭੁਮ ਬੁਪਿ ਹਮ ਪਰਿ ਚਰਿਤ ਬਨਾਯੋ ॥
 ਹਮਰੂੰ ਭੁਮ ਕਹ ਚਰਿਤ ਦਿਖਾਯੋ ॥ ਚ:੨੨ ਪੰ:੧੧੬
 ਸਭ ਕਛੂ ਟੁਟੇ ਜੁਰਭ ਹੈ ਜਾਨਿ ਲੇਹੁ ਮਨ ਮਿੱਤ ॥
 ਏ ਵੈ ਟੁਟੇ ਨਾ ਜੁਰਹਿ ਏਕੁ ਸੀਸ ਅਰੁ ਚਿੱਤ ॥ ਚ:੨੩ ਪੰ:੧੫੬
 ਭੋਰ ਹੁਤੇ ਗਰਜੈ ਲਰਜੈ ਧਰਜੈ ਸਭ ਲੋਕ ਰਹੈ ਨਹਿ ਠਾਨੀ ॥
 ਸਾਸ ਕੇ ਰਾਸ ਨ ਆਬਤ ਸਾਸ ਦੁਆਰਨ ਤੇ ਭਿਰਿ ਜਾਤ ਜਿਠਾਨੀ ॥
 ਪਾਸਿ ਪਰੇਸਿਨ ਬਾਸ ਕਹਯੋ ਬਨ ਲੋਕ ਸਭ ਹੀ ਨਕ ਥਾਨੀ ॥
 ਪਾਨੀ ਕੇ ਮਾਂਗਤ ਪਾਬਰ ਮਾਰਡ ਨਾਰਿ ਕਿਯੋ ਘਰ ਨਾਹਰ ਆਨੀ ॥ ਪੰ:੧੭੬
 ਜਬ ਰਾਇ ਬਚਿਤ੍ਰ ਫਿਪਾਨ ਕਹੀ ਭਜਿ ਲਾਜ ਹਠੀ ਯੇ ਰਨ ਬਿਚਲੇ ॥
 ਮਨਿ ਰਾਮ ਕੇ ਨਾਮ ਰਹੇ ਮੁਖ ਤੇ ਅਖ ਓਖਨ ਕੇ ਰਾਸਿ ਬਿੰਦ ਟਲੇ ॥ ਚ:੫੨ ਪੰ:੨੦੭
 ਏਕ ਟਰੇ ਇਕ ਆਨ ਅਰੇ ਇਕ ਜੂਝਿ ਗਿਰੇ ਬਿਣ ਖਾਇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਕੇ ॥
 ਛਾਰ ਚੜਾਇਕੈ ਅੰਗ ਮਲੰਗ ਰਹੇ ਮਨੇ ਸੋਇ ਪਿਯੇ ਬਿਜਯਾ ਕੇ ॥ ਪੰ:੨੧੬
 ਜੇ ਜਨੁ ਜਾ ਸੇ ਰੁਚਿ ਕਰੇ ਤਾ ਹੀ ਕੋ ਲੈ ਨਾਮੁ ॥
 ਦਰਬੁ ਕਦਾਵੈ ਤ੍ਰਿਯਨ ਤੇ ਆਪੁ ਚਲਾਵੈ ਥਾਮੁ ॥ ਚ:੫੫ ਪੰ:੨੩੫
 ਲੈ ਪਾਰਕ ਕਰਿ ਪਾਲਿਯੋ ਕਿਨੂੰ ਨ ਪਾਯੋ ਭੇਦ ॥
 ਰਮਾ ਬਾਸਤ੍ਰ ਕੋ ਸੁਰ ਅਸੁਰ ਉਚਰਿ ਨ ਸਾਥਹਿ ਬੇਦ ॥ ਪੰ:੨੪੦
 ਜਹਾਂ ਸਾਧ ਕਹ ਚੋਰ ਕਰਿ ਮਾਰਤ ਲੋਗ ਰਿਸਾਇ ॥
 ਭੁਰਤ੍ਰ ਪਰਨਿ ਰਿਹ ਠੋਰ ਕੀ ਧਸਕਿ ਰਸਾਤਲ ਜਾਇ ॥ ਚ:੬੬ ਪੰ:੨੫੬
 ਏਕ ਨਾਥ ਸਭ ਜਗਤ ਮੈ ਬਯਾਪਿ ਰਹਯੋ ਸਭ ਦੇਸ ॥
 ਸਭ ਜੈਨਿਨ ਮੈ ਰਵਿ ਰਹਯੋ ਉਚ ਨੀਚ ਕੇ ਭੇਸ ॥ ਚ:੮੧ ਪੰ:੨੬੮

ਸਰਬ ਬਯਾਪੀ ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ ਜਾਨਹੁ॥ ਸਭ ਹੀ ਕੇ ਪੇਖਕ ਕਰਿ ਮਾਨਹੁ॥
 ਸਰਬ ਦਯਾਲ ਮੇਘ ਜਿਨਿ ਚਰਈ॥ ਸਭ ਕਾਹੁ ਕਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਈ॥ ਪੰ:੨੯੯
 ਸਭ ਕਾਹੁ ਕੇ ਪੇਖਈ ਸਭ ਕਾਹੁ ਕੇ ਦੇਇ॥
 ਜੋ ਤਾਂ ਤੋ ਮੁਖ ਵੇਰਈ ਮਾਗਿ ਮੀਚ ਕੋਹ ਲੇਇ॥ ਪੰ:੨੯੯
 ਦੇਕਨ ਸੇਖੇ ਦੇਕਨ ਡਰੇ॥ ਦੇਕਨ ਮਾਰੇ ਇਕਨਿ ਉਥਰੇ॥
 ਦੇਕਨ ਘਟਵੇ ਏਕ ਬਦਾਵੇ॥ ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਕੋ ਚਰਿਤ ਦਿਖਾਵੇ॥
 ਰੂਪ ਰੇਖ ਜਾਕੇ ਕਛੁ ਨਾਹੀ॥ ਭੇਖ ਅਭੇਖ ਸਭ ਕੇ ਘਟ ਮਾਹੀ॥
 ਜਾ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਚੰਦੁ ਕਰਿ ਹੋਰੇ॥ ਤਾ ਕੀ ਕੇਨ ਛਾਹੁ ਕੋ ਡੋਰੇ॥
 ਜੋਛੁ ਤੁਜੰਗ ਅਯਾਸ ਬਨਾਯੋ॥ ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਬਖਿ ਬਾਦ ਭਯਾਯੋ॥
 ਭੂਮਿ ਬਾਇ ਪੰਚ ਤੋਤ ਪ੍ਰਭਾਸਾ॥ ਆਪਹਿ ਦੇਖਤ ਬੈਠ ਤਮਾਸਾ॥
 ਜੀਵ ਜੰਤ ਸਭ ਬਾਪਿ ਕੇ ਪੰਥ ਬਨਾਏ ਦੇਇ॥
 ਭਗਰਿ ਪਚਾਏ ਆਪਿ ਮਹਿ ਮੋਹਿ ਨ ਚੀਨੇ ਕੋਇ॥ ਪੰ:੩੦੦
 ਯਹ ਸਭ ਭੇਦ ਸਾਹੁ ਬੋਈ ਜਾਨੈ॥ ਸੋਰਿਨਾਮ ਕੋ ਤੋਤ ਪਛਾਨੈ॥
 ਜੋ ਸਾਧਕ ਯਾ ਕੇ ਲਖਿ ਪਾਵੈ॥ ਜਨਨੀ ਜਨਕ ਬਹੁਰਿ ਨਹਿ ਆਵੈ॥
 ਜੋਗੀ ਭਿੰਡ ਭਿ ਜੋਗੀ ਜਿਯਰੋ॥ ਜੋਗੀ ਦੇਹ ਭਿ ਜੋਗੀ ਹਿਯਰੋ॥
 ਸੋ ਜੋਗੀ ਜੋ ਜੋਗ ਪਛਾਨੈ॥ ਸੋਰਿਨਾਮੁ ਬਿਨੁ ਅਥਰ ਨ ਜਾਨੈ॥
 ਭਿੰਡ ਦਿਖਾਯੋ ਸਗਡ ਕੇ ਜੇਕੁ ਨ ਉਪਰਯੋ ਜੀਯ॥
 ਯਾ ਜਗ ਕੇ ਸੁਖ ਤੇ ਗਯੋ ਜਨਮ ਬ੍ਰਿਥਾ ਗੇ ਕੀਯ॥ ਪੰ:੩੦੦
 ਸੋਰਿਨਾਮ ਜੋ ਜਿਯ ਲਖਿ ਪਾਵੈ॥ ਤਾ ਕੇ ਬਾਲ ਨਿਕਟ ਨਹਿ ਆਵੈ॥
 ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਤਾ ਕੇ ਜੋ ਰਹਿ ਹੈ॥ ਬਨ ਨਿਰ ਪੁਰ ਮੰਦਰ ਸਭ ਚਹਿ ਹੈ॥
 ਚਕਿਯਾ ਕੈਸੇ ਪਟ ਬਨੇ ਕਕਨ ਭੂਮਿ ਪੁਨਿ ਦੇਇ॥
 ਦੁਹੁ ਪੁਰਨ ਮੇ ਆਇਓ ਸਾਬਤ ਗਯਾ ਨ ਕੋਇ॥ ਪੰ:੩੦੨
 ਸੋਰਿਨਾਮ ਜੋ ਪੁਰਖ ਪਛਾਨੈ॥ ਸੋਰਿਨਾਮ ਲੈ ਬਚਨ ਪ੍ਰਮਾਨੈ॥
 ਸੋਰਿਨਾਮ ਮਾਰਕ ਲੈ ਚਲਹੀ॥ ਤਾ ਕੇ ਬਾਲ ਨ ਬਥਹੁੰ ਦਲਹੀ॥ ਚ:੮੧ ਪੰ:੩੦੨
 ਸੁਰ ਹਿਰ ਕੈ ਮਾਰਾ ਦੁਨਰਾਵੈ॥ ਬਾਲ ਮੁੰਡ ਪਰ ਦਾਤ ਬਜਾਵੈ॥
 ਬੁਹ ਨਿਰ ਲਖੇ ਪੁਰ ਬਦਿ ਜਾਵਤ॥
 ਲਹੈ ਨ ਮੁੜ ਬਾਲ ਨਿਜਕਾਵਤ॥ ਚ:੮੧ ਪੰ:੩੦੫
 ਕੋ ਮਾਰਾ ਬਨਿਰਾ ਸੁਤਾ ਪਾਓ ਤੋਰ ਕੀ ਦੇਹ॥
 ਦਿਵਸ ਚਾਹੁ ਕੋ ਪੇਖਨੋ ਅੰਤ ਖੋਹ ਕੀ ਖੋਹ॥ ਪ੍ਰਾਨੀ ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਜਬ ਆਵੈ॥
 ਬਾਲਾਪਨ ਮੇ ਜਨਮੁ ਕਥਾਵੈ॥ ਤਰੁਨਾਪਨ ਬਿਖਿਯਨ ਕੈ ਕੀਨੋ॥
 ਬਥਹੁ ਨ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਤ ਕੋ ਚੀਨੋ॥ ਪੰ:੩੦੬

ਮਿਤ ਲੋਕ ਮੇ ਆਇ ਕੇ ਬਾਲ ਥਿਧ ਕੋਊ ਹੋਇ ॥
 ਉਚ ਨੀਚ ਰਾਜਾ ਪੁਜਾ ਜਿਯਤ ਨ ਰਹਸੀ ਕੋਇ ॥ ਚ:੮੧ ਪੰ:੩੦੬
 ਜਨਨਿ ਜਨਰ ਮਰਿ ਆਇ ਪੁਰਖ ਬਹੁਤੇ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ ॥
 ਮੂਤ ਧਾਮ ਕੇ ਪਾਇ ਕਹਤ ਹਮ ਭੋਗ ਕਮਾਵੈ ॥
 ਬੁਕ ਤ੍ਰਿਪਾ ਕੋ ਚਾਟ ਕਹਤ ਅਧਰਾਮਿਤ ਪਾਯੋ ॥
 ਬ੍ਰਿਖਾ ਜਗਤ ਮੈ ਜਨਮ ਬਿਨਾ ਜਗਦੀਸ਼ ਗਵਾਯੋ ॥ ਚ:੮੧ ਪੰ:੩੦੭
 ਜਿਯਥੇ ਜਗ ਕੋ ਸਹਿਲ ਹੈ ਯਹਿ ਬਠਿਨ ਦੈ ਕਾਮ ॥
 ਪ੍ਰਾਤ ਸੰਤਰਿਥੇ ਰਾਸ ਕੋ ਭਾਤਿ ਸੰਤਰਿਥੇ ਰਾਮ ॥ ਚ:੮੧ ਪੰ:੩੧੬
 ਮੁਬਕਿਲ ਹਨ ਹਰੀਫ ਕੋ ਬਬਹੁ ਨ ਆਵੈ ਦਾਵ ॥
 ਜਲ ਕੇ ਕਹਾ ਸੰਖਾਰਿਥੈ ਜਾਏ ਰਿਜਨ ਸੁਭਾਵ ॥ ਪੰ:੩੨੧
 ਫਲਤ ਆਪਨੀ ਭਾਵਨਾ ਯਾ ਮੈ ਰੋਦ ਨ ਕੋਇ ॥
 ਭਲੈ ਭਲੇ ਕੋ ਹੋਤ ਹੈ ਬੁਠੇ ਬੁਠੇ ਕੋ ਹੋਇ ॥ ਪੰ:੩੪੦
 ਆਜੁ ਸਖੀ ਮੈ ਯੋ ਸੁਨਯੋ ਪਹੁ ਛਾਟਤ ਪਿਯ ਗੋਨ ॥
 ਪਹੁ ਹਿਯਰੇ ਭਗਵਾ ਪਰਯੋ ਪਹਿਲੇ ਵਟਿ ਹੈ ਭੋਨ ॥ ਪੰ:੩੪੬
 ਦੇਕ ਲਰੇ ਇਕ ਹਾਰਿ ਟਰੇ ਇਕ ਦੇਖਿ ਭਰੇ ਮਲਗੇ ਬਿਨ ਮਾਰੇ ॥
 ਬੀਰ ਬਰੋਰਿ ਸਰਾਸਨ ਫੋਰਿ ਦਿਟਾਨਿ ਕੋ ਭੋਰਿ ਸੁ ਆਨਨ ਭਾਰੇ ॥ ਚ:੮੮
 ਸਟੀਕ ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰ: ੩੭੭
 ਸੈਸੇ ਲਕਰੀ ਆਗ ਮੈ ਪਰਤ ਕਹੁ ਤੇ ਆਇ ॥
 ਪਲਕ ਧ੍ਰੁਵ ਤਾਮੈ ਰਹੈ ਬਹੁਰਿ ਆਗ ਹੈ ਜਾਇ ॥ ਚ:੮੮ ਪੰ:੩੮੬
 ਚੋਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਬਜੇ ਸਭ ਹੀ ਘਰ ਯੋ ਪੁਰ ਆਜੁ ਕੁਲਾਹਲ ਭਾਰੀ ॥
 ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਬਜਾਵਤ ਭਾਲ ਦਿਵਾਵਤ ਆਵਤ ਨਾਗਰਿ ਗਾਰੀ ॥
 ਭੋਰ ਹਜ਼ਾਰ ਬਜੀ ਇਕ ਬਾਰ ਮਹਾ ਛਬਿਯਾਰ ਹਸੈ ਮਿਲਿ ਨਾਰੀ ॥
 ਦੇਹਿ ਅਸੀਸ ਕਹੇ ਜਗਦੀਸ ਇਹ ਜੈਰੀ ਜੀਏ ਲੁਕ ਚਾਰ ਤਿਹਾਰੀ ॥
 ਚ:੧੦੮ ਪੰ:੨੫ ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀਂ
 ਚੰਦਨ ਕੀ ਚੌਥੀ ਭਲੀ ਭਾਸਟ ਦੁਮ ਕਿਹ ਕਾਜ ॥
 ਚਤੁਰਾ ਕੇ ਨੀਕੇ ਚਿਤਯੋ ਕਹਾ ਮੁਖ ਕੋ ਰਾਜ ॥ ਚ:੧੧੧ ਪੰ:੫੬
 ਇਬਕ ਮੁਬਕ ਖਾਸੀ ਅਰੁ ਖੁਰਕ ਬਖਾਨਿਯੈ ॥ ਖੁਨ ਖੇਰ ਮਦਪਾਨ ਸੁ ਬਹੁਰਿ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੈ ॥
 ਕਸ ਕੋਊ ਕਰਈ ਸਾਤ ਛਪਾਏ ਛਪਤ ਨਹਿ ॥
 ਹੋ ਹੋਵਤ ਪ੍ਰਗਟ ਨਿਦਾਨ ਸੁ ਸਾਰੀ ਸਿਧਟ ਮਹਿ ॥ ਪੰ:੨੫੦
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਯਾ ਕੀ ਜੇ ਲਗੈ ਧੀਨਿ ਧੀਨਿ ਤੇ ਨਾਰਿ ॥
 ਪੁਰਿ ਕਹਯੋ ਜਸੁ ਜਯਤ ਮੈ ਸੁਰ ਪੁਰ ਬਜੀ ਸੁਧਾਰਿ ॥ ਚ:੧੨੨ ਪੰ:੧੧੧

ਬਜਯੋ ਜੁਝਉਆ ਦੁਹੁੰ ਦਿਸਿ ਸੁਰਾ ਭਯੋ ਸੁਰੰਗ ॥
 ਪਖਰਾਰੇ ਨਾਚਤ ਭਯੋ ਕਾਰਰ ਭਯੋ ਕੁਰੰਗ ॥ ਚ:੧੨੮ ਪੰ:੧੩੨
 ਦੁਸਟ ਅਰਿਬਟ ਨਿਵਾਰਿਕੈ ਲੀਨੋ ਪਰਹਿ ਬਚਾਇ ॥
 ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਹੀਏ ਹਰਖ ਉਪਜਾਇ ॥ ਚ:੧੪੯ ਪੰ:੨੩੪
 ਨੈਨ ਹਰਨ ਕੇ ਹਰੇ ਬੈਨ ਪਿਥ ਕੇ ਹਰ ਲੀਨੇ ॥
 ਹਰਿ ਦਾਮਨਿ ਕੀ ਦਿਖਤਿ ਦਸਨ ਦਾਰਿਮ ਬਸ ਕੀਨੇ ॥
 ਕੀਰ ਨਾਸਿਕਾ ਹਰੀ ਕਦਲਿ ਜੈਬਨ ਤੇ ਹਾਏ ॥
 ਹੋ ਛਪੇ ਜਲਜ ਜਲਮਾਹਿ ਆਖਿ ਲਖਿ ਲਜਰ ਰਿਹਾਏ ॥ ਚ:੧੫੭ ਪੰ:੨੬੦
 ਦਮਵੰਤੀ ਇਹ ਚਰਿਤ ਸੋ ਪੁਨਿ ਬਰਯੋ ਬਨਾਇ ॥
 ਸਭ ਤੇ ਜਗ ਸੁਆ ਭਯੋ ਕੋਊ ਨ ਖੇਲਹੁ ਰਾਇ ॥ ਚ:੧੫੭ ਪੰ:੨੬੭
 ਛਨਿ ਛੇਲੀ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਈ ਐਸੇ ਚਰਿਤ ਸਥਾਰ ॥
 ਸਿਮਰਿ ਗੁਰਨ ਕੇ ਬਚਨ ਦੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਕੀਨੀ ਰਾਇ ॥ ਚ:੧੫੮ ਪੰ:੨੭੦
 ਜੋ ਉਪਜਯੋ ਸੋ ਬਿਨਸਿਯੋ ਜਿਯਤ ਨ ਰਹੀ ਕੋਇ ॥
 ਉਚ ਨੀਚ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਜਾ ਸੁਰ ਸੁਰਪਤਿ ਕੋਊ ਹੋਇ ॥ ਪੰਕੀ ਸੱਰਬੀ ਪੰ:੨੯੮
 ਮੂਰਖ ਕਛੁ ਭੇਦ ਨਹਿ ਪਾਯੋ ॥ ਸਾਚੀ ਕੋ ਭੂਠੀ ਠਹਰਾਯੋ ॥
 ਭੂਠੀ ਕੋ ਸਾਚੀ ਕਹਿ ਮਾਨਯੋ ॥ ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਕਛੁ ਨਹਿ ਜਾਨਯੋ ॥ ਚ:੧੮੧ ਪੰ:੩੪੪
 ਏਕ ਮਈ ਦੂਜੇ ਭਯੁਨਿ ਭੀਜੇ ਅਤਿ ਧਨ ਧਾਮ ॥
 ਪਾਪ ਕਰੇ ਬਿਨ ਭਯੋ ਕਈ ਕਈ ਬਚਾਏ ਰਾਮ ॥ ਚ:੧੮੩ ਪੰ:੩੫੦
 ਜੋ ਕੋਊ ਪਰ ਨਾਹੀ ਸੋ ਪਾਯੋ ॥ ਪਨਹੀ ਇਹ ਨਰਕ ਡਿਹ ਆਗੀ ॥ ਚ:੧੮੫ ਪੰ:੩੫੫
 ਦਿੰਦੁ ਬਿਬਨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਬ ਹੋਈ ॥ ਕ੍ਰਿਸ਼ ਚਰਿਤੁ ਤੇ ਬਚਤ ਨ ਕੋਈ ॥ ਚ:੧੮੬ ਪੰ:੩੫੮
 ਨੀਚ ਸੰਗ ਕੀਜੇ ਨਹੀਂ ਸੁਨਹੀ ਮੀਤ ਭੁਮਾਰ ॥
 ਭੇਡਿ ਪ੍ਰਭਿ ਭਾਏ ਨਈ ਕੋ ਕਹਿ ਉਤਰਯੋ ਪਾਰ ॥ ਚ:੧੯੨ ਪੰ:੩੭੦
 ਚੰਚਲਾਨ ਕੇ ਚਰਿਤ ਕੋ ਸਭਤ ਨ ਕੋਊ ਪਾਇ ॥
 ਵਹ ਚਰਿਤੁ ਤਾਕੋ ਲਯੋ ਜਾਕੇ ਸਯਾਮ ਸਹਾਇ ॥ ਚ:੧੯੩ ਪੰ:੩੭੨
 ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਇਹੀ ਕਤਿ ਤੇ ਭਯੋ ॥
 ਦਸ ਰਾਵਨ ਕੇ ਸੀਸ ਇਹੀ ਬਾਰਨ ਕਯੋ ॥
 ਸਹਸ ਭਗਨ ਬਾਸਵ ਯਾਗੀ ਤੇ ਪਾਇਯੋ ॥
 ਹੋ ਇਨ ਬਾਤਨ ਤੇ ਮਦਨ ਅਨੰਗ ਕਹਾਇਯੋ ॥ ਚ:੨੦੧ ਪੰ:੪੦੨
 ਪ੍ਰਿਥ ਮੁਹਿਕੋ ਮੈ ਸੁ ਵਲੁ ਰਿਖਹਿ ਦੇ ਭਾਰਿਯੋ ॥
 ਪ੍ਰਿਥ ਰਿਹ ਦਿਯੋ ਚੰਡਾਰ ਜੁ ਧਰਮ ਨ ਬਿਚਾਰਿਯੋ ॥
 ਪ੍ਰਿਥ ਤਾਕੋ ਰਿਨ ਕ੍ਰਿਥ ਰਾਨੀ ਸੀ ਪਾਇਕੈ ॥

ਹੋ ਦਯੋ ਬੇਸੁਹਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰੀਤ ਉਪਜਾਇਕੇ ॥ ਚ-੨੦੯ ਪੰ-੪੪੭
 ਸੋਭਿ ਝੂਠ ਮੂਢਿ ਹੰਕਾਰਾ ॥ ਕਬਹੂ ਮਰਤ ਨ ਬੋਲਨਹਾਰਾ ॥ ਚ-੨੦੯ ਪੰ-੪੪੯
 ਇਬਕ ਮੁਝਕ ਖਾਂਸੀ ਖੁਰਕ ਛਿਪਤ ਛਪਾਏ ਨਾਹਿ ॥
 ਅੰਤ ਪ੍ਰਕਟ ਹੋ ਜਗ ਰਹਹਿ ਸ੍ਰਿਸਟ ਸਕਲ ਕੇ ਮਾਹਿ ॥ ਚ-੨੪੪ ਪੰ-੫੭੫
 ਜੋ ਪਰ ਤ੍ਰਿਯ ਪਰ ਸੋਜ ਫਜਤ ਹੈ ਜਾਇ ਕਰਿ ॥
 ਹੋ ਪਾਪ ਕੁੰਡ ਕੇ ਮਾਹਿ ਪਰਤ ਸੋ ਧਾਇ ਕਰਿ ॥ ਚ-੨੪੪ ਪੰ-੫੭੭
 ਵਲਤ ਭਾਗ ਹੀ ਸਰਬਦਾ ਕਰੋ ਕੈਸਿਯੈ ਕੋਇ ॥
 ਜੋ ਬਿਧਨਾ ਮਸਤਕ ਲਿਖਾ ਅੰਤ ਤੋਸਿਯੈ ਹੋਇ ॥ ਚ-੨੪੫ ਪੰ-੫੯੧
 ਜੋ ਉਪਾਇ ਕੋਟਿਕ ਕਰਹੁ ਨਤਿਕ ਕਰੋ ਇਨਾਜ ॥
 ਧਰਮ ਆਪਨੇ ਭਾਇ ਕੁਹਿ ਰਹਿ ਨ ਫਜਹੋ ਆਜ ॥ ਚ-੨੪੯ ਪੰ-੬੦੭
 ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੋਜ ਪਰ ਭੂਲਿ ਨ ਦੀਜਹੁ ਪਾਇ ॥
 ਭਾਮ ਭੋਗ ਨਹਿ ਕੀਸਿਯਹੁ ਤਾਸੋ ਕੁਹਿ ਉਪਜਾਇ ॥ ਚ-੨੫੯ ਪੰ-੬੪੬
 ਰਾਹਿ ਪਛਾਨਤ ਹੈ ਨ ਮਰਾ ਜਸੁ ਜਾਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤਿਹੁ ਪੁਰ ਮਾਹੀ ॥
 ਪ੍ਰਜਤ ਹੈ ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਰਿਸਕੋ ਜਿਨਕੋ ਪਰਸੋ ਪਰਲੋਕ ਪਰਾਹੀ ॥
 ਪਾਪ ਕਰੋ ਪ੍ਰਮਾਦਕ ਕੈ ਜਿਹ ਪਾਪਨ ਤੇ ਅਭਿ ਪਾਪ ਭਰਾਹੀ ॥
 ਪਾਇ ਪਰੋ ਪ੍ਰਮੇਥੁਰ ਕੇ ਪਸੁ ਪਾਹਨ ਮੈ ਪ੍ਰਮੇਥੁਰ ਨਾਹੀ ॥

ਚ-੨੬੬ ਭੁਭੁ ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀ ਪੰ-੩੮

ਜੀਵਨ ਮੈ ਜਨ ਮੈ ਬਲ ਮੈ ਸਭ ਰੂਪਨ ਮੈ ਸਭ ਰੂਪਨ ਮਾਹੀ ॥
 ਸੂਰਜ ਮੈ ਸਸਿ ਮੈ ਨਭ ਮੈ ਜਹੁ ਹੋਰੋ ਭਹਾ ਚਿਤਲਾਇ ਰਹਾਹੀ ॥
 ਪਾਭਕ ਮੈ ਅਰੁ ਪੋਨ ਹੂੰ ਮੈ ਪ੍ਰਿਥਵੀਤਲ ਮੈ ਸੁ ਕਹਾ ਨਹਿ ਜਾਹੀ ॥
 ਬਯਾਪਕ ਹੈ ਸਭ ਹੀ ਕੋ ਕਿਖੇ ਕਛੁ ਪਾਹਨ ਮੈ ਪ੍ਰਮੇਥੁਰ ਨਾਹੀ ॥ ਪੰ-੩੯
 ਬਾਗਜ਼ ਦੀਪ ਸਭੋ ਕਰਿਕੈ ਅਰੁ ਸਾਡ ਸਮੁੰਦਨ ਕੀ ਮਜੁ ਕੈਯੈ ॥
 ਕਾਟਿ ਬਨਾਸਪਤੀ ਸਿਕਰੀ ਲਿਖਕੇ ਹੁੰਕੋ ਲੇਖਨ ਕਾਜ ਬਨੈਯੈ ॥
 ਸਾਰਸ੍ਵਤੀ ਬਥਤਾ ਕਰਿਕੈ ਸਭ ਜੀਵਨ ਤੇ ਜੁਗ ਸਾਠਿ ਲਿਖੇਯੈ ॥
 ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਪਾਸੁਤ ਹੈ ਨਹਿ ਕੈਸੇਹੁ ਸੋ ਜੜੁ ਪਾਹਨ ਮੈ ਠਹਰੈਯੈ ॥ ਪੰ-੩੯
 ਜਗ ਮੈ ਆਪੁ ਕਹਾਵਈ ਪੰਡਿਤ ਸੁਖਰ ਸੁਚੇਤ ॥
 ਪਾਹਨ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੇ ਯਾਤੇ ਲਗਤ ਅਚੇਤ ॥ ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀ ਪੰ-੪੦
 ਚਿਤ ਭੀਤਰ ਆਸਾ ਧਨ ਧਾਰੈ ॥ ਬਿਧ ਬਿਧ ਬਿਧ ਮੁਖ ਤੇ ਉਚਾਰੈ ॥
 ਅਧਿਕ ਭਿੰਡ ਕਰਿ ਜਗਹਿ ਦਿਖਾਵੈ ॥ ਦੁਾਰ ਦੁਾਰ ਮਾਯਤ ਨ ਲਜਾਵੈ ॥ ਪੰ-੪੦
 ਔਰਨੁਪਦੇਥ ਕਰੋ ਆਪੁ ਬਯਾਨ ਕੋ ਨ ਧਰੈ ਲੋਕਨ ਕੋ ਸਦਾ ਤਥਾਕ ਧਨ ਕੋ ਦ੍ਰਿੜਾਤ ਹੈ ॥
 ਭੇਰੀ ਧਨ ਲੋਭ ਉਚ ਨੀਚਨ ਕੋ ਦੁਾਰ ਦੁਾਰ ਲਾਜ ਕੋ ਤਿਯਾਕ ਜੇਹੀ ਭੇਰੀ ਪੈ ਘਿਘਾਤ ਹੈ ॥

ਕਹਤ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹਮ ਕਹਤ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਖਰੇ ਚਾਕਰੀ ਮਲੋਛਨ ਕੀ ਕੈਕੈ ਟੁਕ ਖਾਤ ਹੈ॥
ਬਡੇ ਅਸੰਤੋਖੀ ਹੈ ਕਹਾਵਤ ਸੰਤੋਖੀ ਮਹਾਂ ਏਕ ਦ੍ਰਾਹ ਛਾਡ ਮਾਂਕਿ ਦ੍ਰਾਹ ਦ੍ਰਾਹ ਜਾਤ ਹੈ॥

ਪੋਥੀ ਅੰਨਥੀ ਚ:੨੬੬ ਪੰ:੪੧

ਮਾਟੀ ਕੇ ਸਿਵ ਬਨਾਏ ਪੂਜਿਓ ਛਾਇ ਆਏ ਆਇਓ ਬਨਾਏ ਹੋਰਿ ਮਾਟੀ ਕੇ ਸੁਧਾਰਕੈ॥
ਤਾਕੇ ਪਾਇ ਪਰਯੋ ਮਾਥੇ ਘਰੀ ਦੈ ਫਲਯੋ ਖੇ ਰੇ ਤਾਂ ਮੇ ਕਰਾ ਰੇ ਰੇ ਦੇਰੇ ਤੇਰਿ ਕੋ ਬਿਚਾਰਕੈ॥
ਲਿੰਗ ਕੀ ਤੂ ਪੂਜਾ ਕਰੈ ਬੰਡੁ ਜਾਨਿ ਪਾਇ ਪਰੈ ਸੋਈ ਅੰਤ ਦੇਰੇ ਤੇਰੇ ਕਰ ਮੇ ਨਿਕਾਰ ਕੇ॥
ਦੁਹਿਤਾ ਕੋ ਦੇਰੇ ਕੀ ਤੂ ਆਪਨ ਬਖੈਰੇ ਤਾਕੇ ਯੋਗੀ ਤੇਰਿ ਮਾਰਿ ਰੇ ਰੇ ਸਦਾ ਸਿਵ ਪ੍ਰਾਭ ਕੇ॥

ਚ:੨੬੬ ਪੰ:੪੧

ਪਾਹਨ ਕੋ ਸਿਵ ਤੂੰ ਜੋ ਕਰੈ ਪਸੁ ਯਾਰੇ ਕਛੁ ਰੁਹਿ ਰਾਬ ਨ ਐਰੈ॥
ਤੈਯਕ ਜੋਨਿ ਲੁ ਆਪੁ ਪਰਾ ਹਸਿ ਕੈ ਰੁਹਿ ਕੈ ਕਹੁ ਬਾ ਕਹੁ ਦੇਰੈ॥
ਆਪਨ ਸੇ ਕਰਿ ਹੈ ਕਬਹੂੰ ਤੁਹਿ ਪਾਹਨ ਕੀ ਪਦਵੀ ਤਥ ਪੈਰੈ॥
ਜਾਨੁ ਰੈ ਜਾਨੁ ਅਜਾਨ ਮਹਾਂ ਫਿਰਿ ਜਾਨ ਕਈ ਕਛੁ ਜਾਨਿ ਨ ਜੈਰੈ॥ ਪੰ:੪੨

ਬੈਸ ਗਈ ਲਰਿਕਾਪਨ ਮੇ ਤਰੁਨਾਪਨ ਮੇ ਨਹਿ ਨਾਮ ਲਯੋ ਰੇ॥
ਐਰਨ ਦਾਨ ਕਰਾਤ ਰਹਾ ਕਰ ਆਪ ਉਠਾਇ ਨ ਦਾਨ ਦਯੋ ਰੇ॥
ਪਾਹਨ ਕੋ ਸਿਵ ਨਯਾਰਨ ਤੈ ਪਸ਼ਮੇਸਰ ਕੋ ਸਿਵ ਨਯਾਤ ਭਯੋ ਰੇ॥
ਬਾਮਹਿ ਬਾਮ ਫਸਾ ਘਰਕੇ ਜਸੁ ਕਾਲਹਿ ਕਾਲ ਕੈ ਕਾਲ ਕਯੋ ਰੇ॥ ਪੰ:੪੨

ਵੈਕਪੁਰਾਨਨ ਕੋ ਪਵਿੱਤ੍ਰੇ ਕੁਮ ਕੁਲਿ ਕਏ ਦਿਜਜੁ ਜੀ ਮਾਹੀ॥
ਸੈ ਨ ਪੁਰਾਨ ਪੜ੍ਹਾ ਜਿਹ ਕੋ ਵਿਹ ਠੋਰ ਪਯੋ ਸਭ ਪਾਪ ਪਯਾਹੀ॥
ਭਿੰਡ ਵਿਖਾਇ ਕਰੈ ਤਪਸਾ ਦਿਨ ਰੈਨਿ ਭਈ ਜਿਯਰਾ ਧਨ ਮਾਹੀ॥
ਮੂਰਖ ਲੋਗ ਪ੍ਰਮਾਨ ਕਰੈ ਦਿਨ ਭਾਤਨ ਕੋ ਹਮ ਮਾਨਤ ਨਾਹੀ॥ ਪੰ:੪੨

ਮੇਰੁ ਜੰਤ੍ਰ ਅਰੁ ਤੰਤ੍ਰ ਸਿਧਿ ਜੇ ਦਿਨ ਮੈ ਕਛੁ ਹੋਇ॥
ਹਜਰਤਿ ਪ੍ਰੈ ਆਪਹਿ ਨਹਿ ਮਾਂਕਤ ਫਿਰਤ ਨ ਕੋਇ॥ ਪੰ:੪੫
ਬੇਦ ਬਯਾਕਰਨ ਬਾਸਕੁ ਜਿੰਮ੍ਰਿ ਇਮ ਉਢੈ॥
ਜਿਨਿ ਕਿਸਕੂ ਤੇ ਦੇਵ ਟਕਾ ਮੋਕੋ ਭਰੈ॥

ਜੇ ਰਿਨ ਕੋ ਕਛੁ ਦੇਤ ਉਸਤਤਿ ਤਾਥੀ ਕਰੈ॥
ਹੋ ਜੋ ਧਨ ਦੇਤ ਨ ਰਿਨੈ ਨਿੰਦ ਤਾਥੀ ਰਹੈ॥ ਪੰ:੪੬

ਨਿੰਦਿਆ ਅਰੁ ਉਸਤਤਿ ਦੋਉ ਜੀਵਤ ਹੀ ਜਗ ਮਾਰਿ॥
ਜਬ ਮਾਟੀ ਮਾਟੀ ਮਿਲੀ ਨਿੰਦਸਤਤਿ ਕਛੁ ਨਾਹਿ॥ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੰ:੨੬੬ ਪੰ:੪੬
ਦੋਹੁਅਨ ਸਮ ਜੋਉ ਕਰਿ ਜਾਨੈ॥ ਨਿੰਦਿਆ ਉਸਤਤਿ ਸਮ ਕਰ ਮਾਨੈ॥
ਹਮ ਤਾਹੀ ਕਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਪਛਾਨੈ॥

ਵਾਹੀ ਕਹਿ ਦਿਜ ਕੈ ਅਨੁਮਾਨਹਿ॥ ਚਾਨੰ:੨੬੬ ਪੰ:੪੭

ਏ ਦਿਜ ਜਾਤੇ ਜਤਨ ਪਾਇ ਧਨ ਲੇਵਹੀ॥

ਤਾਂ ਨਰ ਕਹ ਬਹੁ ਭਾਰਿ ਬਛਾਈ ਦੇਵਹੀ॥

ਮਿਥਿਆ ਉਪਮਾ ਬਕਿ ਕਰਿ ਤਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰੈ॥

ਹੋ ਘੋਰ ਨਰਕ ਕੇ ਬੀਚ ਅੰਤ ਦੋਉ ਪਰੈ॥

ਪੰ:੪੭

ਧਨ ਕੇ ਬਾਜ ਬਰਤ ਸਭ ਬਾਜਾ॥ ਉਚ ਨੀਚ ਰਾਨਾ ਅਰੁ ਰਾਜਾ॥

ਖਯਾਲ ਬਾਲ ਕੇ ਕਿਨੂੰ ਨ ਪਾਯੋ॥ ਜਿਨ ਇਹ ਚੋਦਹ ਲੋਕ ਬਨਾਯੋ॥

ਪੰ:੪੮

ਏਹੀ ਧਨ ਲੋਭ ਤੇ ਪੜਤ ਬਯਾਭਰਨ ਸਭੈ ਏਹੀ ਧਨ ਲੋਭ ਤੇ ਪੁਰਾਨ ਹਾਥ ਧਰੇ ਹੈ॥

ਧਨ ਹੀ ਕੇ ਲੋਭ ਦੇਸ ਛਾਡਿ ਪਰਦੇਸ ਬਸੇ ਤਾਰੁ ਅਰੁ ਮਾਤ ਕੇ ਦਰਸਹੁ ਨ ਕਰੇ ਹੈ॥

ਉਚੇ ਦੁਖ ਸਾਲ ਤਰਾਂ ਲਾਖੇ ਬਟ ਤਾਲ ਜਹਾ ਤਿਨ ਮੈ ਸਿਧਾਤ ਹੈ ਨ ਜੀ ਮੈ ਨੈਕ ਡਰੇ ਹੈ॥

ਧਨ ਕੇ ਨੁਕਾਨੀ ਹੈ ਬਹਾਵਤ ਤਿਆਗੀ ਆਪੁ ਕਾਸੀ ਭੇਚ ਜਦੋ ਤੇ ਰਮਾਉ ਜਾਇ ਮਰੇ ਹੈ॥

ਪੰ:੪੯

ਲਾਲਚ ਏਕ ਲਗੇ ਧਨ ਕੇ ਸਿਰ ਮੋਧਿ ਜਟਾਨ ਕੇ ਜੂਟ ਸਵਾਰੈ॥

ਬਾਠ ਕੀ ਬੰਠਿਨ ਕੋ ਧਰਿਕੈ ਇਕ ਕਾਨਨ ਮੈ ਬਿਨ ਕਾਨਿ ਪਧਾਰੈ॥

ਮੋਚਨ ਕੋ ਗਹਿਕੈ ਇਕ ਹਾਥਨ ਸੀਸ ਹੂ ਕੇ ਸਭ ਭੋਸ ਉਪਾਰੈ॥

ਭਿੰਡੁ ਕਰੈ ਜਗ ਭੰਡਨ ਕੇ ਇਹ ਲੋਭ ਗਯੋ ਪਰਲੋਕ ਬਿਗਾਰੈ॥

ਪੰ:੫੦

ਮਾਟੀ ਕੇ ਲਿੰਕ ਬਨਾਇਕੈ ਪੂਜਤ ਭਾ ਮੈ ਕਰੇ ਇਨ ਕਾ ਸਿਧਿ ਪਾਈ॥

ਜੋ ਨਿਰਜੋਤ ਭਯੋ ਜਗ ਜਾਨਤ ਰਾਹਿ ਕੇ ਆਕੇ ਲੈ ਜੈਤਿ ਜਗਾਈ॥

ਪਾਇ ਪਰੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਾਨਿ ਅਜਾਨ ਬਡੈ ਕਰਿਕੈ ਹਠਰਾਈ॥

ਢੇਤ ਅਚੇਤ ਸੁਚੇਤਨ ਕੋ ਚਿਤ ਕੀ ਤਜਿਕੈ ਚਟਿਏ ਦੁਚਿਰਾਈ॥

ਪੰ:੫੧

ਸਟੀਕ ਪੰਥੀ ਔਠਵੀ

ਕਾਸੀ ਕੇ ਬੀਚ ਪਛੈ ਬਹੁ ਕਾਲ ਬੁਟੇਤ ਮੈ ਅੰਤ ਮਰੈ ਪੁਨਿ ਜਾਈ॥

ਰਾਤ ਰਹਾ ਅਰੁ ਮਾਤ ਕਹੂੰ ਬਨਿਤਾ ਸੁਰ ਪ੍ਰੇਤ ਕਲੋਰਨ ਭਾਈ॥

ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਭਿਰੈ ਤਜਿਕੈ ਘਰ ਬੋਰੀ ਸੀ ਸੀਖਿਕੈ ਚਾਕੁਰਰਾਈ॥

ਲੋਭ ਕੀ ਲੀਕ ਨ ਲਾਖੀ ਹਿਸੁ ਨਰ ਲੋਭ ਰਹਾ ਸਭ ਲੋਭ ਲੁਭਾਈ॥

ਪੰ:੫੨

ਢੇਤ ਅਚੇਤ ਕੀਏ ਜਿਨ ਢੇਤਨ ਰਾਹਿ ਅਚੇਤਨ ਕੋ ਠਹਿਰਾਵੈ॥

ਤਾਹਿ ਕਰੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀ ਮਨ ਮਾਹਿ ਕਰੇ ਘਟਿ ਮੋਲ ਬਿਕਾਵੈ॥

ਜਾਨਤ ਹੈ ਨ ਅਜਾਨ ਬਡੈ ਸੁ ਇਰੇ ਪਰ ਪੰਡਿਤ ਆਪੁ ਕਹਾਵੈ॥

ਲਾਜ ਕੇ ਮਾਰੇ ਮਰੈ ਨ ਮਹਾਂ ਲਟ ਐਠਹਿ ਐਠਿ ਅਮੋਠਿ ਕਵਾਵੈ॥

ਪੰ:੫੩

ਗਰਮਾਨ ਕਹਾਵਤ ਕਾਰ ਸਭੈ ਕਛੁ ਜਾਨੈ ਨ ਕਾਰ ਗਤਾਗਤ ਹੈ॥

ਦੁਰਿਮਾਨ ਘਨੇ ਬਲਵਾਨ ਬਡੇ ਹਮ ਜਾਨਤ ਜੋਕ ਮਧੇ ਜਤ ਹੈ॥

ਪਾਹਨ ਕੇ ਕਰੈ ਬੀਚ ਸਹੀ ਬਿਚ ਜਾਨੈ ਨ ਮੁਝ ਮਹਾਂਮਤ ਹੈ॥

ਤੁਮਹੂੰ ਨ ਬਿਚਾਰ ਸੁ ਜਾਨ ਕਹੇ ਇਨ ਮੈ ਕਹਾਂ ਪਾਰਬਤੀ ਪਤਿ ਹੈ॥ ਪੰ-੫੦
 ਮਾਟੀ ਕੇ ਸੀਸ ਨਿਖਾਵਤ ਹੈ ਜਕੁ ਥਾਤੇ ਕਹੇ ਤੁਹਿ ਕਾ ਸਿਧਿ ਐਰੈ॥
 ਜੋਨ ਰਿਭਾਇ ਲਯੋ ਜਕੁ ਕੋ ਤਵ ਚਾਵਰ ਭਾਰਤ ਗੀਤਿ ਨ ਜੀਰੈ॥
 ਧੁਪ ਜਗਾਇਕੈ ਸੰਖ ਬਜਾਇ ਸੁ ਰੁਲਨ ਕੀ ਬਰਖਾ ਬਰਖੈ ਹੈ॥
 ਅੰਤ ਉਪਾਇ ਕੈ ਹਾਰਿ ਹੈ ਕੇ ਪਸੁ ਪਾਹਨ ਮੇ ਪੁਸ਼ੇਰ ਨ ਪੈਰੈ॥ ਪੰ-੫੦
 ਏਕਨ ਜੰਤੁ ਸਿਖਾਵਤ ਹੈ ਦਿਜ ਏਕਨ ਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਬਰਾਵੈ॥
 ਜੋ ਨ ਭਿਜੈ ਇਨ ਬਾਤਨ ਭੇ ਰਿਹ ਗੀਰ ਕਬਿਰ ਸਲੋਕ ਸੁਨਾਵੈ॥ ਪੰ-੫੧
 ਧਨੀ ਲੋਕ ਹੈ ਪੁਰੁਸ ਸਮ ਕੁਨਿਜਨ ਕੋਰ ਬਿਚਾਰ॥
 ਗੁੰਜ ਕਹਤ ਤਿਹ ਪਰ ਸਦਾ ਸਭ ਧਨ ਧਾਮ ਬਿਸਾਰ॥ ਚ:ਨੰ:੨੬੬ ਪੰ-੫੧
 ਸਭ ਕੋਊ ਅੰਤ ਭਾਲ ਭਸਿ ਭਯਾ॥ ਧਨ ਕੀ ਆਸ ਨਿਬਰਿ ਤਸਿ ਕਯਾ॥ ਆਸਾ
 ਬਰਤ ਕਯਾ ਸੰਸਾਰਾ॥ ਇਹ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਨ ਪਾਰਾ॥ ਏਕ ਨਿਰਾਸ ਵਹੈ ਕਰਤਾਰਾ॥
 ਜਿਨ ਕੀਨਾ ਇਹ ਸਕਨ ਪਸਾਰਾ॥ ਆਸਾ ਰਹਿਤ ਐਰ ਕੋਊ ਨਾਹੀ॥ ਜਾਨ ਲੇਹੁ ਦਿਜਬਰ
 ਮਨ ਮਾਹੀ॥ ਪੰ-੫੨ ਸਟੀਕ ਪੰਥੀ ਔਠਵੀਂ
 ਆਸਾ ਕੀ ਆਸਾ ਲਯੋ ਸਭ ਹੀ ਕਯਾ ਜਾਨ॥
 ਆਸਾ ਜਗ ਜੀਵਨ ਬਸੀ ਲੀਸੈ ਸਮਝਿ ਸੁਜਾਨ॥ ਚ: ਨੰ:੨੬੬ ਪੰ-੫੨
 ਜਿਹ ਨਰ ਕੀ ਧਨਦਾਨ ਭਵਾਵੈ॥ ਜੋਨਿ ਸਿਲਾ ਮਹਿ ਡਾਹਿ ਭਸਾਵੈ॥
 ਬਹੁਰਿ ਭੰਡ ਰਿਹ ਮੁੰਡਿ ਭੁਭਾਹੀ॥ ਭਾਵਿ ਚੋਡਿ ਭਾਭੇ ਪੁਨਿ ਮਾਹੀ॥ ਪੰ-੫੩
 ਇਨ ਲੋਗਨ ਧਨ ਹੀ ਕੀ ਆਸਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਜੀ ਕੀ ਨਾਹਿ ਪਿਆਸਾ॥
 ਭਿੰਡਿ ਜਗਤ ਕਹ ਕਰਿ ਪਰਚਾਵੈ॥ ਲਭਾਮੀ ਹਰ ਜਿਯੋ ਭਯੋ ਲੈ ਆਵੈ॥ ਪੰ-੫੪
 ਸੁਨ ਮੁਰਖ ਦਿਜ ਭੈ ਨਹਿ ਜਾਨੀ॥ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪਾਹਨ ਪਹਿਚਾਨੀ॥
 ਇਨ ਮੇ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਤੈ ਜਾਨਾ॥ ਭਜਿ ਸਯਾਨਪ ਹੈ ਗਯੋ ਅਯਾਨਾ॥ ਪੰ-੫੪
 ਲੈਨੋ ਹੋਇ ਸੁ ਲੈ ਦਿਜ ਮੁਹਿ ਨ ਭੁਠਾਇਯੈ॥ ਪਾਹਨ ਮੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਇਯੈ॥
 ਇਨ ਲੋਗਨ ਪਾਹਨ ਮਹਿ ਬਿਭ ਠਹਿਰਾਇਕੈ॥
 ਹੋ ਮੁਤਨ ਲੀਜਹੁ ਨੁਟ ਹਰਖ ਉਪਜਾਇਕੈ॥ ਪੰ-੫੪
 ਧਨੀ ਪੁਰਖ ਕਹ ਲਖਿ ਦਿਜ ਦੋਖ ਲਗਾਵਹੀ॥
 ਹੋਮ ਜਗਯ ਤਾਤੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤ ਕਰਾਵਹੀ॥
 ਧਨਿਯਹਿ ਕਰਿ ਨਿਭਧਨੀ ਜਾਤ ਧਨ ਖਾਇਕੈ॥
 ਹੋ ਬਹੁਰਿ ਨ ਤਾਕੋ ਬਦਨ ਦਿਖਾਵਤ ਆਇਕੈ॥ ਪੰ-੫੫
 ਜਯੋ ਫੈ ਸ੍ਰਾਨ ਏਕ ਹਭਿਆ ਪਰ॥ ਰੂਸਤ ਮਨੋ ਬਾਇ ਬਿਦਿਆਧਰ॥
 ਬਾਹਰ ਕਰਤ ਬੇਦ ਕੀ ਚਰਚਾ॥ ਤਨ ਅਰੁ ਮਨ ਧਨ ਹੀ ਕੀ ਅਰਚਾ॥
 ਚ:ਨੰ:੨੬੬ ਪੰ-੫੫

ਧਨ ਕੀ ਆਸਾ ਮਨ ਰਹੇ ਬਾਹਰ ਪੁਜਤ ਦੇਵ॥

ਨਾ ਹਰਿ ਮਿਲਾ ਨ ਧਨ ਭਯੋ ਬਿਥਾ ਭਈ ਸਭ ਸੇਵ॥

ਪੰ-੫੬

ਮਹਾਘੋਰ ਈ ਨਰਕ ਕੇ ਬੀਚ ਜੇਹੇ॥ ਕਿ ਚੰਡਾਲ ਕੀ ਜੋਨਿ ਮੈ ਔਤਰੇਹੇ॥

ਕਿ ਟਾਂਗੇ ਮਰੇਗੇ ਬਧੇ ਮ੍ਰਿਤੁਸ਼ਾਲਾ॥ ਸਨੈ ਬੰਧੁ ਪੁੱਤ੍ਰਾ ਕਲੰਕਾਨ ਬਾਲਾ॥

ਪੰ-੫੭

ਕਹੋ ਮਿਸੁ ਆਗੇ ਕਹਾ ਜਾਬ ਦੇਹੇ॥ ਜਥੇ ਕਾਲ ਕੇ ਜਾਲ ਮੈ ਫਸ ਜੈ ਹੋ॥ ਕਹੋ ਕੋਨ
ਸੋ ਪਾਠ ਕੇਹੇ ਰਹਾ ਹੀ॥ ਤਉ ਲਿੰਗ ਪੂਜਾ ਕਰੇਗੇ ਉਹਾਹੀ॥ ਤਹਾ ਰੁੱਦ ਔਹੈ ਕਿ ਬੀ
ਵਿਬਨ ਔਹੈ॥ ਜਹਾ ਬਾਧਿ ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ ਤੋਕੇ ਚਲੇਹੈ॥ ਕਿਧੇ ਆਨਿ ਕੇ ਰਾਮ ਹੈ ਸਹਾਈ॥
ਜਹਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਾਤਾ ਨ ਤਾਤਾ ਨ ਭਾਈ॥ ਮਹਾਕਾਲ ਜੂ ਕੇ ਸਦਾ ਸੀਸ ਨਯੇਯੇ॥ ਪੁਰੀ ਚੰਦ੍ਰ
ਕ੍ਰਾਸ ਜਾਕੇ ਤੁਸੇਯੇ॥ ਸਦਾ ਆਨਿ ਜਾਕੀ ਸਭੈ ਜੀਵ ਮਾਨੈ॥ ਸਭੈ ਲੋਕ ਖਯਾਤਾ ਬਿਧਾਤਾ
ਪਛਾਨੈ॥ ਨਹੀਂ ਜਾਨਿ ਜਾਈ ਕਛੂ ਰੂਪ ਰੇਖਾ॥ ਕਹਾ ਬਾਸ ਰਾਕੇ ਦਿਓ ਕੋਨ ਭੋਖਾ॥ ਕਹਾ
ਨਾਮ ਤਾਕੇ ਕਹਾ ਕੈ ਕਹਾਵੈ॥ ਕਹਾ ਕੈ ਬਖਾਨੈ ਬਹੇ ਮੋ ਨ ਆਵੈ॥ ਨ ਤਾਕੇ ਕੋਈ ਤਾਤ
ਮਾਤਾ ਨ ਭਾਈ॥ ਨ ਪੁੱਤ੍ਰਾ ਨ ਪੋਤ੍ਰਾ ਨ ਦਾਯਾ ਨ ਦਾਈ॥ ਕਛੂ ਸੰਗ ਸੈਨਾ ਨ ਤਾਕੇ
ਸੁਹਾਵੈ॥ ਕਹੈ ਸੀਰਿ ਜੋਈ ਕਰੈ ਸੋ ਬਨਾਵੈ॥ ਕਈਉ ਸਵਾਰੈ ਕਈਉ ਖਪਾਵੈ॥ ਉਸਾਰੈ ਗਭੇ
ਓਰਿ ਮੇਟੇ ਬਨਾਵੈ॥ ਘਨੀ ਬਾਰ ਨੋ ਪੰਥ ਚਾਰੇ ਭ੍ਰਮਾਨਾ॥ ਮਹਾਕਾਲ ਹੀ ਕੋ ਗੁਰੂ ਕੇ
ਪਛਾਨਾ॥ ਮੁਗੀਦ ਹੈ ਉਸੀ ਕਾ ਵਹੈ ਪੀਰ ਮੋਰੇ॥ ਉਸੀ ਕਾ ਕਿਯਾ ਆਪਨਾ ਜੀਵ ਚੋਰੇ॥
ਤਿਸੀ ਕਾ ਕੀਆ ਬਾਲਕਾ ਮੈ ਕਹਾਵੈ॥ ਉਹੀ ਮੋਹਿ ਰਾਖਾ ਉਸੀ ਕੇ ਧਿਆਵੈ॥

ਪੰ-੫੮ ਸਟੀਕ ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੰ:੨੬੬

ਭੂਠਾ ਕਹ ਭੂਠਾ ਹਮ ਫੇਰੈ॥ ਜੇ ਸਭ ਲੋਕ ਮਨੈ ਕੁਰਹੈ॥

ਹਮ ਕਾਹੂ ਕੀ ਕਾਨ ਨ ਰਾਖੈ॥ ਸੀਰਿ ਬਚਨ ਮੁਖ ਉਪਰ ਭਾਖੈ॥

ਸੁਨ ਦਿਜ ਰੁਮ ਧਨ ਕੇ ਲਬ ਲਾਕੇ॥ ਮਾਂਗਤ ਫਿਰਤ ਸਭਨ ਕੇ ਆਗੇ॥

ਅਪਨੇ ਮਨ ਭੀਰਤ ਨ ਲਜਾਵਹੁ॥ ਇਕ ਟਕ ਹੈ ਹਰਿ ਧਯਾਨ ਨ ਲਾਵਹੁ॥

ਪੰ-੫੯

ਏਕੈ ਮਹਾ ਕਾਲ ਹਮ ਮਾਨੈ॥ ਮਹਾ ਰੁਦ ਕਹ ਕਛੂ ਨ ਜਾਨੈ॥ ਕ੍ਰਮ ਬਿਬਨ ਕੀ ਸੇਵ
ਨ ਕਰਹੀ॥ ਤਿਨ ਤੇ ਹਮ ਕਬਹੂੰ ਨਹਿ ਭਰਹੀ॥ ਕ੍ਰਮ ਬਿਬਨ ਜਿਨ ਪੁਰਖ ਉਚਾਰਯੋ॥
ਤਾਕੇ ਮ੍ਰਿਤ ਜਾਨਿਯੈ ਮਾਰਯੋ॥ ਜਿਨ ਨਰ ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਧਯਾਯੋ॥ ਤਾਕੇ ਨਿਕਟ ਕਾਲ
ਨਹਿ ਆਯੋ॥ ਜੇ ਨਰ ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੋ ਧਯਾਵੈ॥ ਤੇ ਨਰ ਕਾਲ ਫਾਸ ਨਹਿ ਜਾਵੈ॥...ਕਾਲ
ਪੁਰਖ ਇਕ ਦਾ ਜਿਨ ਕਹਾ॥ ਤਾਕੇ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਹੈ ਰਹਾ॥...ਯਾ ਜਗ ਮੈ ਤੇ ਅਤਿ ਸੁਖ
ਪਾਵੈ॥ ਭੋਗ ਕਰੈ ਬੈਰਨ ਕਹ ਆਵੈ॥...ਜੇ ਰੁਮ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਨਹਿਰਾਏ॥ ਤੇ ਸਭ ਭੰਡ ਕਾਲ
ਕੇ ਆਏ॥ ਕਾਲ ਭੰਡ ਬਿਨ ਬਚਾ ਨ ਕੋਈ॥ ਬਿਵ ਬਿਰਚ ਬਿਬਨਿੰਦ੍ਰ ਨ ਸੋਈ॥ ਜੈਸਿ
ਜੁਨਿ ਇਕ ਦੈਤ ਬਖਨਿਯਤ॥ ਤਯੋ ਇਕ ਜੁਨਿ ਦੇਵਤਾ ਜਨਿਯਤ॥ ਜੈਸੇ ਹਿੰਦੂਅਨ ਨੇ
ਤੁਰਕਾਨਾ॥ ਸਭਹਿੰਨ ਸੀਸ ਕਾਲ ਜਰਵਾਨਾ॥ ਕਬਹੂੰ ਦੈਤ ਦੇਵਰਨ ਮਾਰੈ॥ ਕਬਹੂੰ ਦੈਤਨ
ਦੇਵ ਸੰਘਾਰੈ॥ ਦੇਵ ਦੈਤ ਜਿਨ ਦੋਉ ਸੰਘਾਰਾ॥ ਕਹੈ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਹਮਾਰਾ॥

ਪੰ-੬੧

ਸ੍ਰੀ ਚਮ੍ਰਕ ਕ੍ਰੰਤ ਸਾਹਿਬ—ਦਸਮੇਸ਼-ਵਿੱਤ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ★ 176

ਔਰਨ ਕੋ ਬਹਰ ਲੁਟਾਵੇ ਤੁਮ ਖਾਹੁ ਧਨ ਆਪੁ ਪਹਿਤੀ ਮੈ ਭਾਰਿ ਖਾਤਨ ਬਿਸਾਰਿ
ਹੈ॥ ਬਡੇ ਹੀ ਪ੍ਰਪੰਚੀ ਪਰਪੰਚਨ ਕੋ ਲੀਏ ਫਿਰੇ ਦਿਨ ਹੀ ਮੈ ਲੋਕਨ ਕੋ ਲੁਟਰ ਬਜਾਰ ਹੈ॥
ਹਾਥ ਤੇ ਨ ਕੋਡੀ ਦੇਤ ਕੋਡੀ ਕੋਡੀ ਮਾਂਗ ਲੇਤ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਬਹਰ ਤਾਸੇ ਕਰੈ ਬਿਤਚਾਰ ਹੈ॥
ਲੋਰਤਾ ਕੋ ਜਦੇ ਹੈ ਕਿ ਮਮਤਾ ਕੇ ਰਵੇ ਹੈ ਏ ਸੁਮਤਾ ਕੋ ਪੁਤ੍ਰ ਕੈਧੇ ਦਰਿਦ੍ਰਾਵਤਾਰ ਹੈ॥

ਪੰ:੬੩

ਜੇ ਦਿਨ ਮੌਤੁ ਜੰਤੁ ਸਿਧਿ ਹੋਈ॥ ਦਰ ਦਰ ਭੀਖ ਨ ਮਾਂਗੀ ਕੋਈ॥ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ
ਜਿਨੈ ਬਖਾਨੈ॥ ਬਿਵ ਬ੍ਰਹਮਾ ਏ ਜਾਹਿ ਪ੍ਰਮਾਨੈ॥ ਤੇ ਸਭ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ ਸੰਘਾਰੇ॥ ਕਾਲ
ਪਾਇਕੈ ਬਹੁਰਿ ਸਦਾਰੇ॥ ਕੋਤੇ ਰਾਮ ਚੰਦ ਅਰੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ॥ ਕੋਤੇ ਚਤੁਰਾਨਨ ਬਿਵ ਬਿਸਨਾ॥
ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਏ ਕਥਨ ਬਿਚਾਰੇ॥ ਪਾਨੀ ਭਰਤ ਕਾਲ ਕੇ ਦੁਆਰੇ॥

ਪੰ:੬੪

ਹੋਤ ਤਰੁਨ ਕੇ ਤਰੁਨਿ ਘਸ ਬਿਰਧ ਰਰੁਨਿ ਘਸ ਹੋਇ॥ ਇਹੈ ਗੰਠਿ ਸਭ ਜਗਤ ਕੀ
ਜਾਨਤ ਹੈ ਸਭ ਕੋਇ॥

ਦ.ਗ੍ਰੰ:੮੧੬

ਸਿੰਘ ਸਾਪੁਰਛ ਅਰੁ ਪਦਮਿਨੀ ਦਿਨਕਾ ਦਿਹੀ ਸੁਭਾਉ॥

ਜਯੈ ਜਯੈ ਦੁਖ ਛਾਕੁ ਘੀ ਤਯੈ ਤਯੈ ਆਕੇ ਪਾਉ॥

ਬ:੨੯੭ ਪੰ:੧੬੭ ਸਟੀਕ ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀਂ

ਨੈਨ ਫਬਤ ਮ੍ਰਿਗ ਸੇ ਬਜਰਾਰੇ॥ ਕੇਸ ਜਾਲ ਜਨੁ ਰਾਜ ਸਭਾਰੇ॥

ਜਾਕੇ ਪਰੇ ਭਰੇ ਸੈਦੀ ਜਾਨੈ॥ ਬਿਨੁ ਭੁਏ ਕੋਈ ਕਹਾ ਪਛਾਨੈ॥

ਬ:੩੩੫ ਪੰ:੨੯੫

ਮੁਖ ਮਾਂਗੇ ਜੋ ਪੁਰਖ ਕੋ ਭਲੈ ਭੁਏ ਭੁਫ ਹੋਇ॥

ਤੋ ਦੁਖਿਯਾ ਦਿਹ ਜਗਤ ਮੈ ਜਿਯਭ ਨ ਉਥਰੈ ਕੋਇ॥

ਬ:੩੬੩ ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀਂ ਪੰ:੩੭੪

ਜੇ ਪਰ ਨਰ ਕਹ ਪਿਯ ਬਿਨੁ ਨਾਰਿ ਨਿਹਾਰਈ॥ ਮਹਾ ਨਰਕ ਮਹਿ ਰਾਹਿ ਬਿਧਾਰਾ
ਭਾਰਈ॥ ਨਿਜਪਤਿ ਸੁੰਦਰ ਭਾਇ ਨ ਰੁਮਹਿ ਨਿਹਾਰਿਓ॥ ਹੋ ਨਿਜੁ ਕੁਲ ਕੀ ਰੀਜ ਭਾਨਿ
ਨ ਧਰ ਮਹਿ ਟਾਰਿਓ॥

ਬ:੨੮੩ ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀਂ ਪੰ:੪੩੩

ਜਿਮਿ ਕੋਈ ਚਾਰਿ ਚਾਰਿ ਪਰ ਮਾਰੈ॥ ਹੋਤ ਲੀਨ ਤਿਹ ਮਾਂਝ ਸੁਧਾਰੈ॥

ਪੁਨਿ ਕੋਈ ਰਾਹਿ ਨ ਸਭਤ ਪਛਾਨੀ॥

ਆਗਿਲ ਆਹਿ ਕਿ ਮੋਰਾ ਪਾਨੀ॥

ਬ:੪੦੪ ਪੰ:੫੩੬

ਮਹਾਕਾਲ ਕੀ ਬਰਨਿ ਜੇ ਪਰੇ ਸੁ ਲਏ ਬਚਾਇ॥

ਔਰ ਨ ਉਪਜਾ ਦੁਸਰ ਜਗ ਭੱਛਣੋ ਸਭੈ ਬਨਾਇ॥

ਬ:੪੦੪ ਪੰ:੫੭੩ ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀਂ

ਕਬਯੋ ਬਾਬ ਬੇਨਤੀ ॥ ਚੌਪਈ ॥

ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੇ ਹੱਛਾ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਚਿੰਤ ਕੀ ਦਿੱਛਾ ॥
 ਤਬ ਚਕਨਨ ਮਨ ਕਹੈ ਹਮਾਰਾ ॥ ਅਪਨਾ ਜਾਨ ਕਰੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ ॥
 ਹਮਰੇ ਦੁਸ਼ਟ ਸਭੈ ਕੁਮ ਘਾਵਹੁ ॥ ਆਪੁ ਹਾਥ ਦੇ ਮੇਹਿ ਬਚਾਵਹੁ ॥
 ਸੁਖੀ ਬਸੈ ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰਾ ॥ ਸੇਵਕ ਸਿੱਖਯ ਸਭੈ ਕਰਤਾਰਾ ॥
 ਮੈ ਹੱਛਾ ਨਿਜੁ ਕਰ ਦੇ ਕਰਿਯੈ ॥ ਸਭ ਬੇਰਨ ਕੇ ਆਜ ਸੰਘਰਿਯੈ ॥
 ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਹਮਾਰੀ ਆਸਾ ॥ ਰੋਰਿ ਭਜਨ ਕੀ ਕਹੈ ਪਿਆਸਾ ॥
 ਕੁਮਹਿ ਛਾਡਿ ਕੋਈ ਅਦਰ ਨ ਧਯਾਉ ॥ ਜੇ ਬਰ ਚਾਹੇ ਸੁ ਕੁਮਰੇ ਪਾਉ ॥
 ਸੇਵਕ ਸਿੱਖਯ ਹਮਾਰੇ ਤਾਰਿਯਹਿ ॥ ਬੁਨ ਬੁਨ ਭੱਕੁ ਹਮਾਰੇ ਮਾਰਿਯਹਿ ॥
 ਆਪੁ ਹਾਥ ਦੇ ਮੁਏ ਉਬਰਿਯੈ ॥ ਮਰਨ ਕਾਲ ਕਾ ਕੁਸ ਨਿਵਰਿਯੈ ॥
 ਹੁਜੈ ਸਦਾ ਹਮਾਰੇ ਪੈਛਾ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਧੁਜ ਜੁ ਕਰਿਯਹੁ ਹੱਛਾ ॥
 ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਮੁਹਿ ਰਾਖਨਹਾਰੇ ॥ ਸਾਹਿਬ ਸੰਤ ਸਹਾਇ ਪਿਯਾਰੇ ॥
 ਦੀਨਬੰਧੁ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੇ ਹੱਛਾ ॥ ਕੁਮਰੀ ਪੁਰੀ ਚਤੁਰਦਸ ਕੰਤਾ ॥
 ਕਾਲ ਪਾਇ ਕੁਮਾਰਾ ਬਪੁ ਧਰਾ ॥ ਕਾਲ ਪਾਇ ਬਿਬਹੁ ਅਵਤਾਰਾ ॥
 ਕਾਲ ਪਾਇ ਕਰਿ ਬਿਬਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ਸਕਲ ਕਾਲ ਕਾ ਕੀਯਾ ਭਮਾਸਾ ॥
 ਜਬਨ ਕਾਲ ਜੋਗੀ ਬਿਬ ਕੀਯੈ ॥ ਕੇਵ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਾ ਜੁ ਕੀਯੈ ॥
 ਜਬਨ ਕਾਲ ਸਭ ਲੋਕ ਸਵਾਰਾ ॥ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਤਾਹਿ ਹਮਾਰਾ ॥
 ਜਬਨ ਕਾਲ ਸਭ ਜਗਤ ਬਨਾਯੈ ॥ ਦੇਵ ਦੈਤ ਜੰਡਨ ਉਪਜਾਯੈ ॥
 ਆਇ ਅੰਤਿ ਏਕੈ ਅਵਤਾਰਾ ॥ ਸਿਦੀ ਗੁਰੂ ਸਮਝਿਯਹੁ ਹਮਾਰਾ ॥
 ਨਮਸਕਾਰ ਰਿਸਹੀ ਕੋ ਹਮਾਰੀ ॥ ਸਕਲ ਪ੍ਰਜਾ ਜਿਨ ਆਪ ਸੁਭਾਰੀ ॥
 ਸਿਵਕਨ ਕੋ ਸਵਗੁਨ ਸੁਖ ਦੀਯੈ ॥ ਬੰਤੁਨ ਕੋ ਪਲ ਮੇਂ ਬਧ ਕੀਯੈ ॥
 ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਅੰਤਰ ਕੀ ਜਾਨਤ ॥ ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਕੀ ਪੀਰ ਪਛਾਨਤ ॥
 ਚੀਟੀ ਤੇ ਕੁੰਬਰ ਅਸਥੁਨਾ ॥ ਸਭ ਪਰ ਹਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰਿ ਕੁਲਾ ॥
 ਸੰਤਨ ਦੁਖ ਪਾਏ ਤੇ ਦੁਖੀ ॥ ਸੁਖ ਪਾਏ ਸਾਧਨ ਕੋ ਸੁਖੀ ॥
 ਦੇਕ ਦੇਕ ਕੀ ਪੀਰ ਪਛਾਨੈ ॥ ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਪਟ ਪਟ ਕੀ ਜਾਨੈ ॥
 ਜਬ ਉਦਕਰਖ ਕਰਾ ਕਰਤਾਰਾ ॥ ਪ੍ਰਜਾ ਧਰਤ ਰਬ ਦੇਹ ਅਪਾਰਾ ॥
 ਜਬ ਆਕਰਖ ਕਰਤ ਹੋ ਕਬਹੂੰ ॥ ਕੁਮ ਮੈ ਮਿਲਤ ਦੇਹ ਧਰ ਸਭਹੂੰ ॥

ਜੇਤੇ ਬਦਨ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਸਭ ਧਾਰੈ॥ ਆਪੁ ਆਪੁਨੀ ਬੁਝਿ ਉਚਾਰੈ॥
 ਤੁਮ ਸਭ ਹੀ ਤੇ ਰਹਤ ਨਿਰਾਨਮ॥ ਜਾਨਤ ਬੇਦ ਭੇਦ ਅਰੁ ਆਲਮ॥
 ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਬਿਧਾਰ ਨਿਲੰਭ॥ ਆਦਿ ਅਨੀਲ ਅਨਾਦਿ ਅਸੰਭ॥
 ਤਾਕਾ ਮੂੜੁ ਉਚਾਰਤ ਭੇਦਾ॥ ਜਾਕੇ ਭੇਦ ਨ ਪਾਵਤ ਬੇਦਾ॥
 ਤਾਕੇ ਕਰਿ ਪਾਹਨ ਅਨੁਮਾਨਤ॥ ਮਹਾਮੂੜੁ ਬਛੁ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਤ॥
 ਮਹਾਦੇਵ ਕੋ ਕਹਤ ਸਦਾ ਸਿਵ॥ ਨਿਰੰਕਾਰ ਬਾ ਚੀਨਤ ਨਹਿ ਭਿਵ॥
 ਆਪੁ ਆਪੁਨੀ ਬੁਝਿ ਹੈ ਜੇਤੀ॥ ਬਰਨਤ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕੁਹਿ ਤੇਤੀ॥
 ਤੁਮਰਾ ਲਖਾ ਨ ਜਾਇ ਪਸਾਰਾ॥ ਬਿਹ ਬਿਧਿ ਸਜਾ ਪ੍ਰਭਮ ਸੰਸਾਰਾ॥
 ਏਕੈ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਸਰੂਪਾ॥ ਏਕ ਭਯੋ ਰਾਵ ਬਹੀ ਰੂਪਾ॥
 ਔਭਜ ਸੇਰਜ ਸੇਰਜ ਬੀਨੀ॥ ਉਤਕ੍ਰਸ ਖਾਨਿ ਬਹੁਰਿ ਰਚਿ ਦੀਨੀ॥
 ਬਹੁੰ ਬੁਲਿ ਰਾਜਾ ਹੈ ਬੈਠਾ॥ ਬਹੁੰ ਜਿਮਟਿ ਭਯੋ ਸੰਬਰ ਇਥੈਠਾ॥
 ਸਗਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦਿਖਾਇ ਅਚੰਡਵ॥ ਆਦਿ ਚੁਕਾਇ ਸਰੂਪ ਸੁਖੰਡਵ॥
 ਅਬ ਰੋਭਾ ਮੇਰੀ ਤੁਮ ਕਰੇ॥ ਸਿੱਖਯ ਉਚਾਰਿ ਅਸਿੱਖਯ ਸੰਖਰੇ॥
 ਦੁਸ਼ਟ ਜਿਤੇ ਉਠਵਡ ਉਤਪਾਡਾ॥ ਸਕਲ ਮਲੇਡ ਕਰੇ ਭਟਪਾਡਾ॥
 ਜੇ ਅਸਿਧੁਜ ਡਵ ਸਰਨੀ ਪਰੇ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦੁਖਿਤ ਹੈ ਮਰੇ॥
 ਪੁਰਖ ਜਵਨ ਪਕੁ ਪਰੇ ਤਿਹਾਰੇ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਤੁਮ ਸੰਭਟ ਸਭ ਟਾਰੇ॥
 ਜੇ ਕਲਿ ਕੈ ਇਕ ਚਾਰ ਧਿਐਰੇ॥ ਤਾ ਕੇ ਕਾਲ ਨਿਬਟਿ ਨਹਿ ਐਰੇ॥
 ਰੋਭਾ ਹੋਇ ਭਾਹਿ ਸਭ ਕਾਲਾ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਅਰਿਸ਼ਟ ਟਰੇ ਰਤਕਾਲਾ॥
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਭਨ ਜਾਹਿ ਨਿਹਰਿਹੇ॥ ਤਾ ਕੇ ਭਾਖ ਰਨਕ ਮਹਿ ਰਹਿਹੇ॥
 ਕਿੰਧਿ ਸਿੰਧਿ ਘਰ ਮੇ ਸਭ ਹੋਈ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਭਾਹ ਹੈ ਸਭੈ ਨ ਕੋਈ॥
 ਏਕ ਭਾਬ ਜਿਨ ਕੁਮੈ ਸੰਭਾਰਾ॥ ਕਾਲ ਰਾਸ ਤੇ ਭਾਹਿ ਉਚਾਰਾ॥
 ਜਿਨ ਨਰ ਨਾਮ ਤਿਹਾਰੈ ਕਹਾ॥ ਦਾਰਿਦ ਦੁਸ਼ਟ ਦੇਖ ਤੇ ਰਹਾ॥
 ਖਡਗਕੇਤ ਮੈ ਬਰਨਿ ਤਿਹਾਰੀ॥ ਆਪੁ ਹਾਥ ਦੇ ਲੇਹੁ ਉਚਾਰੀ॥
 ਸਰਬ ਠੋਭ ਮੇ ਹੇਹੁ ਸਹਾਈ॥ ਦੁਸ਼ਟ ਦੇਖ ਤੇ ਲੇਹੁ ਬਚਾਈ॥
 ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੪ ਪੰ:੫੯੦ ਸਟੀਕ ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀਂ

ਔਰ ਕਹਾ ਭਯੋ ਜਉ ਜਗਦੀਸ਼ ਬਿਨਾ ਸੁ ਕਨੇਖ ਮਹੇਸ਼ ਮਨਾਯੋ॥ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਕਹੇ
 ਕਥਿ ਸਯਾਮ ਸਦਾ ਤਿਹ ਅਪਨੋ ਜਨਮ ਕਵਾਯੋ॥ ਪੰ:੭੫੭ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਚ. ਸ੍ਰੀ ਚਸਮ ਗ੍ਰੰਥ
 ਸਾਹਿਬ ਬਬਦਾਰਬ ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰ:੯੭. ਪਟਿਆਲਾ

ਜਾਹਿ ਬਿਵਾਦਿ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਮਿਯੇ ਸੁ ਸਦਾ ਅਪਨੋ ਚਿਤ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰਯੋ॥
 ਸਯਾਮ ਭਨੈ ਤਿਹ ਕਉ ਤਬ ਹੀ ਕਥ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ਰੂਪ ਦਿਖਾਰਯੋ॥ ਪੰ:੭੭੫

ਹੋਸ ਚੋਕ / ਕੁਟ-ਗੁਪਤਾ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਥਕਾਨ ਵਿਚੋਂ ਲੁੱਥ ਬੰਨੀਆਂ ★ 179

ਰੰਗ ਨ ਰੂਪ ਅਉ ਫਾਕ ਨ ਰੇਖ ਇਹੈ ਚਹੁ ਬੇਦਨ ਛੇਦ ਉਚਾਰਯੋ॥
 ਤਾ ਧਰਿ ਮੁਰਤਿ ਜੁਧ ਬਿਖੈ ਇਹ ਸਯਾਮ ਛਨੈ ਰਨ ਬੀਚ ਸੰਘਾਰਯੋ॥ ਪੰ:੭੭੫
 ਖੋਜ ਰਹੇ ਬਿਦ ਸੇ ਜਿਹ ਅੰਤ ਅਨੰਤ ਕਹਿਓ ਥਕਿ ਅੰਤ ਨ ਪਾਯੋ॥
 ਰਾਹੀ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨੋ ਤੁਮਰੇ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਕਦੇਵ ਇਹੈ ਠਹਰਾਯੋ॥ ਪੰ:੭੮੦
 ਰੂਧ ਰਜਯੋ ਰਥ ਆਇ ਹੈ ਸਯਾਮ ਜੂ ਆਇ ਕੇ ਸੋ ਛਲ ਸੋ ਜਰਵਾਯੋ॥
 ਰੂਪ ਕਹੋ ਬਡੋ ਸੋ ਤੁਮ ਹੀ ਕਿ ਬਡੋ ਹਰ ਹੈ ਜਿਹ ਤਾਹਿ ਬਚਾਯੋ॥ ਪੰ:੭੮੧
 ਕ੍ਰੋਧੀ ਹੈ ਰੂਧ ਗਰੇ ਰੁੰਡ ਮਾਲ ਕਉ ਭਾਰਿ ਕੈ ਬੈਠੇ ਹੈ ਡਿਡ ਜਨਾਈ॥

ਪੰ ੭੮੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ

ਜਿਉਂ ਜਗ ਰੂਤ ਪਿਸਾਚਨ ਮਾਨਤ ਤੇਸੇ ਈ ਲੈ ਇਕ ਰੂਧ ਬਨਾਯੋ॥ ਪੰ:੭੮੩
 ਰੰਗ ਨ ਰੇਖ ਅਰੇਖ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭ ਅੰਤ ਨ ਆਵਤ ਹੈ ਜੁ ਬਤੋਇਯੋ॥
 ਚੋਦਹੁ ਲੋਕਨ ਮੈ ਜਿਹ ਕੋ ਦਿਨਿ ਰੈਨਿ ਸਦਾ ਜਸੁ ਬੋਝਲ ਗੋਇਯੋ॥
 ਗਿਆਨ ਬਿਖੈ ਅਰਿ ਧਿਆਨ ਬਿਖੈ ਇਸ਼ਨਾਨ ਬਿਖੈ ਰਸ ਮੈ ਚਿਤ ਬੋਇਯੋ॥
 ਬੇਦ ਜਪੇ ਜਿਹ ਕੋ ਰਿਹ ਜਾਪ ਸਦਾ ਬਗੀਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਯੋ ਸੁਨਿ ਲੋਇਯੋ॥ ਪੰ:੭੮੬
 ਸੋ ਤਬ ਲਉ ਗਜ ਕਾਜਡ ਹੈ ਜਬ ਲਉ ਬਨ ਮੈ ਮ੍ਰਿਕਰਾਜ ਨ ਆਏ॥

ਕ੍ਰਿ.੧੧੭੨

ਚਿਤੀਯਾ ਬਨ ਮੈ ਬਹੁਕੈ ਰਥ ਲਉ ਅਤਿ ਕੋਪ ਨ ਆਵਤ ਬਾਜ ਜਥੈ॥

ਕ੍ਰਿ.੧੧੭੮

ਟੋਟੁਅਹਿ ਚੰਡਿ ਜੀਤੇ ਸੰਯੁਆ॥ ਕੇ ਖਰਬੈ ਤਾਜੀ ਪੈ ਦਾਮਾ॥
 ਬਾ ਬਹੀਏ ਰਿਹ ਪੰਡਿਤ ਕੋ ਜਿਹ ਤੇ ਧਨ ਕੀ ਤੂੰ ਬਿਦਿਯਾ ਪਛਿ ਆਯੋ॥ ੧੧੮੮
 ਬਾਇਰ ਭਾਜਰ ਐਸੇ ਕਹੈ ਅਬ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚੇ ਮਨੋ ਲਾਖਨ ਪਾਏ॥
 ਸਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰ ਮੁਰਾਰ ਡਥੈ ਅਰਿ ਸੈਨ ਕੇ ਡੀਡਰ ਜਾਇ ਅਰਿਯੋ ਹੈ॥
 ਬਾਜ ਪੈ ਬਾਜ ਰਬੀ ਰਥ ਪੈ ਗਾਜ ਪੈ ਗਾਜ ਸ੍ਵਾਰ ਪੈ ਸ੍ਵਾਰ ਪਰਿਯੋ ਹੈ॥ ਕ੍ਰਿ.੧੭੬੭
 ਕੰਜਲਕ ਨੈਨ ਕੰਬੁ ਕ੍ਰੀਦਹਿ ਕਟਿ ਕੇਹਰਿ ਕੁੰਜਰ ਗਵਨ॥
 ਕਦਲੀ ਕੁਰੰਥ ਕਰਪੂਰ ਗਤ ਬਿਨ ਅਛਾਨ ਦੁੱਜੇ ਕਵਨ॥ ੧੩੧

(ਇਹ ਕੁੱਝ ਕੁ ਬੰਨਗੀਆਂ ਹੋਸ-ਬੋਝ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਰੂਟ-ਗ੍ਰਾਹਕ ਸੱਜਣਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼
 ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ)

ਰਵਾਲੇ

- 1 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ (ਦੋ ਸੈਂਚੀਆਂ), ਬ੍ਰ.ਕੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
- 2 ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ (ਦੋ ਸੈਂਚੀਆਂ) ਭਾਈ ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ, 1979, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਹੋਈਆਂ:
- 3 ਭਾਈ ਚਰਦਾਸ ਜੀ ਸਟੀਕ, ਭਾਈ ਚੀਰ ਸਿੰਘ, 1991, ਖਾਨਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
- 4 ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਭਾਈ ਚਰਦਾਸ ਜੀ, ਅਨੁਸ਼ਮਣਿਕਾ ਡੇ ਕੋਝ, ਚੰਅੰਕਾਰ ਸਿੰਘ, ਪੰ.ਯੂ.ਪਟਿਆਲਾ
- 5 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਰਪਣ, (ਸਟੀਕ) (10 ਭਾਗ) ਪ੍ਰੋ.ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, 1970, ਰਾਜ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, ਜਲੰਧਰ
- 6 ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਵਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (ਡਿੱਠ ਭਾਗ), ਭਾਈ ਹਰਚੀਰ ਸਿੰਘ, ਪੰ.ਯੂ.ਪਟਿਆਲਾ
- 7 ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਤਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਅਕਾਲੀ ਕੋਰ ਸਿੰਘ, 1963, ਭਾਬਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
- 8 ਰੁਕ ਭਰਫਰਾ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਹਰੀ ਜੀ, ਪੰ.ਯੂ.ਪਟਿਆਲਾ
- 9 ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭਾਈ ਵਿਭਿਰਾ, ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਹਰੀ ਜੀ, 1991, ਪੰ.ਯੂ.ਪਟਿਆਲਾ
- 10 ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ, ਬ੍ਰ.ਕੁ.ਪ੍ਰ.ਕ., ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
- 11 ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਕੇਤ ਕੋਝ, ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ, 1977, ਪੰ.ਯੂ.ਪਟਿਆਲਾ
- 12 ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦਰਬਨ, ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ, 1982, ਕਲਮ ਮੰਦਿਰ, ਲੋਧਿਰ ਮਾਲ, ਪਟਿਆਲਾ
- 13 ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਰਪਨ, ਗਿ.ਹਰਿਬੰਸ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, 1980, ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਣੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਪਟਿਆਲਾ
- 14 ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਨਿਰਣਾ, ਗਿ.ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ, 1967, ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
- 15 ਸਿੱਖ ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਡਾ.ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ, 1991, ਨਿਊ ਬੁੱਕ ਕੰਪਨੀ, ਜਲੰਧਰ
- 16 ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਰਹਿਸ ਤੇ ਰਮਜ਼, ਡਾ.ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ, 1991, ਨਿਊ ਬੁੱਕ ਕੰਪਨੀ, ਜਲੰਧਰ

- 17 ਧਰਮ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ, ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ, 1989, ਪੰ.ਯੂ.ਪਟਿਆਲਾ
18. ਕੁਰਮਤਿ ਦਰਬਨ, ਪ੍ਰੋ. ਬੋਰ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ, ਐਮ.ਏ., ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ., ਲੰਡਨ, ਬ੍ਰੋਗ੍ਰਾਪ੍ਰਕ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
19. ਆਰਮ ਦਰਬਨ, ਡਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾਈ ਬੋਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਲਾਹੌਰ ਬੁੱਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ
20. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਰਬਨ, ਡਾ. ਡਾਈ ਬੋਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਬੀਰ, ਲਾਹੌਰ ਬੁੱਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ
21. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤਮਾਲਾ, ਸੰ. ਡਾ. ਰਲਫ਼ਨ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ, 1986, ਪੰ.ਯੂ.ਪਟਿਆਲਾ
- 22 ਮਹਾਨ ਕੋਥ, ਡਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ, 1990, ਡਾਬਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
23. ਗੁਰਮਤ ਮਾਰਡੰਡ (ਦੋ ਭਾਗ), 1992, ਬ੍ਰੋਗ੍ਰਾਪ੍ਰਕ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
24. ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਨਹੀਂ, ਡਾ. ਸਾ. ਡਾ. ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਡਾ, ਬ੍ਰੋਗ੍ਰਾਪ੍ਰਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
25. ਕੁਰੂ ਮਹਿਮਾ ਰਤਨਾਵਲੀ, ਸੰ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਵਿਬਨ ਲਾਲ, 1984, ਗੁ.ਨਾ.ਏ.ਯੂ.ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
26. ਚੜ੍ਹਨਾਮਾ, ਕੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਪੰਦੇਹਲ, 1973, ਲਾਹੌਰ ਬੁੱਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ
27. ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਹੈ? ਸੰ. ਡਾ. ਡਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ, ਪੰ.ਯੂ.ਪਟਿਆਲਾ
28. ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਰਤਨ, ਪ੍ਰੋ. ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ, 1976, ਬਨਮ ਮੰਦਿਰ, ਨੈਦਿਰ ਮਾਲ, ਪਟਿਆਲਾ
29. ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਰਬਨ, ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਕਵੀਬਰ, 1969, ਪੰ.ਯੂ. ਪਟਿਆਲਾ
30. ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ, ਪ੍ਰਿੰ.ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ, 1986, ਲਾਹੌਰ ਬੁੱਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ
31. ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਭਿਲਾਸਤੀ, ਪ੍ਰਿੰ.ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ, 1995, ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਦਰਜ਼, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
32. ਲੈਕਚਰ ਮਹਾਂ ਚਾਨਣ, ਪ੍ਰਿੰ.ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ, 1998, ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਦਰਜ਼, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
33. ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੀਤਿ, ਨਾਬਲਾ ਡਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਸਟੀਕ, ਪ੍ਰਿੰ.ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ, ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਫ਼ਿਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
34. ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਸਟੀਕ, ਡਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਡਾ, ਧਰਮ ਪਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
35. ਹਜ਼ੂਰੀ ਲੈਕਚਰ, ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਭੋਰ, ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਦਰਜ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
36. ਗੁਰਮਤ ਸਾਹਿਤ, ਸੰ. ਡਾ. ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ, 1970, ਡਾਬਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
37. ਪ੍ਰੇਦੀਕ, ਸਿਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ, 2001, ਡਾ. ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
38. ਬੋਜ ਪਤ੍ਰਿਕਾ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ, 1998, ਸੰ. ਡਾ. ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਪੰ.ਯੂ.ਪਟਿਆਲਾ
39. ਬਿਪਨ ਕੀ ਗੀਤ ਤੇ ਸੋਚ ਦਾ ਮਾਰਗ, 1985, ਕੁਰਬਖ਼ਸ਼ਸਿੰਘ ਬਾਲਾਅਡਗਾਨਾ, ਡੋਲਟਾ, ਕੈਨੇਡਾ

40. SIKHISM An oecumenical Religion, Sirdar Kapur Singh, 1993,
Institute of Sikh Studies, Chandigarh
41. Fatehnama and Zafarnama, Devinder Singh Duggal, 1980,
Institute of Sikh Studies, Jalandhar
42. Sahibe Kamal Guru Gobind Singh, Translated by Pro.
Surinderjit Singh, 1988, Gurmat Sahit Trust, Amritsar
43. Ramayana by Guru Gobind Singh Ji, Baljit Kaur Tuli, 1967,
Language Department, Punjab
44. (In Hindi), Vichitar Natak, Dr. Lajwanti Ramkrishna, 1961,
New Literature, New Delhi.

• • •

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖੋਸਾ